tandem fatigati ſtando:ac nequicꝗ expectādo certamen equi Volſciꝗ poſteꝗ cōceſſum prope modū
de uictoria credebāt:pars in hernicos ꝑs ī latinos prædatū abeunt:relinquiť magis caſtris preſidiū:ꝗ ſa
tis uirium ad certamē.Quod ubi ſenſit cōſul:reddit illatum antea terrorē: īſtructaꝗ acie ultro hoſtē
laceſſit:ubi illi cōſciētia ꝗd abeſſet uiriū detrectauere pugnā:creuit extēplo romanis aīus:& ꝓ uictis ha
bebāt pauētes ītra uallū:cū ꝑ totū diē ſtetiſſent itenti ad certamē:nocti ceſſere:& romāi qdē pleni ſpei
corpora curabāt: haud quaꝗ pari hoſtes aīo nūcios paſſim trepidi ad reuocādos ꝑdatores dimittūt:re
curriť ex ꝓximis locis:ulteriores nō iuenti.Vbi illuxit:egrediť caſtris romāus uallum iuaſurus:ni co/
pia pugnæ fieret:& poſteaꝗ multa iam dies erat:neꝗ mouebať qcꝗ ab hoſte:iubet ſigna īferri conſul:
motaꝗ acie indignatio Equos & Volſcos inceſſit:ſi uictores exercitus uallū potius:ꝗ uirtus &arma te
gerent:igitur & ipſi efflagitatū ab ducibus ſignū pugnæ accepere.Iāꝗ pars egreſſa portis erat: deiceps
alii ſeruabant ordinē in ſuum quiſꝗ locū deſcendentes:cū conſul romanus:priuſꝗ totis uiribus fulta
conſtaret hoſtium acies:intulit ſigna:adortuſꝗ nec oēs dum eductos:nec qui erant:ſatis explicatis or/
dinibus:prope fluctuantē turbam trepidantiū huc atꝗ illuc:circūſpectantiūꝗ ſe ac ſuos: addito turba
tis mentibus clamore atꝗ impetu inuadit:Rettulere primo pedē hoſtes:deinde:cum animos collegiſ
ſent:& undiꝗ duces uictis:ne ceſſuri eſſent:increparēt:reſtituitur pugna.Conſul ex altera parte roma
nos meminiſſe iubebat:illo die primū liberos pro libera urbe romana pugnare.ſibimetipſis uicturos
non ut decēuiroꝝ uictores præmiū eſſent: non Appio duce rē geri:ſed cōſule Valerio a liberatoribus
populi romani orto:liberatore ipſo oſtenderent prioribus præliis per duces nō per milites ſtetiſſe: ne
uincerēt:turpe eſſe contra ciues plus animi abuiſſe:ꝗ contra hoſtes: & domi.ꝗ foris ſeruitutem magis
timuiſſe.Vnam Virginiā fuiſſe:cuius pudicitiæ in pace periculū eſſet Vnū Appium ciuē periculoſe li
bidinis:at ſi fortūa belli inclinet ab tot millibus hoſtium periculū fore:Nolle ominari:quæ nec Iuppi
ter:nec Mars pater paſſuri ſint:iis auſpiciis cōditæ urbi accidere.Auētini ſacriꝗ mōtis admonebet:ut
ubi libertas parta eſſet paucis ante mēſibus:eo imperiū illibatū referrēt:oſtenderētꝗ eandē indolē mi
litibus romanis poſt exactos decēuiros eſſe:quæ ante creatos fuerit:nec æquatis legibus īminutā uir/
tutem populi romani eſſe.Hæc ubi īter ſigna peditum dicta dedit:aduolat deinde ad equites.Agite iu
uenes:inqt:præſtate uirtute peditē:ut honore atꝗ ordine ꝓſtatis:primo concurſu pedes mouebit ho/
ſtē:pulſum uos imiſſis equis exigite cāpo:nō ſuſtinebūt impetū:& nūc cūctātur magis:ꝗ reſiſtunt:Cō
citant equos:permittuntꝗ in hoſtem pedeſtri iam turbatum pugna:perruptis ordinibus elati ad no/
uiſſimam acciem:pars libero ſpatio circūuecti iam fugam undiꝗ capeſſentes pleroſꝗ a caſtris auertūt
præter equitanteſꝗ abſterrent peditum acies:& conſul ipſe uiſꝗ oīs belli ferť in caſtra captiſꝗ cum in
genti cæde maiore præda potitur.Huius pugnæ fama perlata non in urbem modo:ſed in Sabinos ad
alterum exercitum in urbe mō lætitia celebrata:eſt:in caſtris aīos militū ad æmulandū decus accēdit.

Valerii ſtrata gema

Præſta/te uirtu te pedi/tem

Vincūť hoſtes

Iam Horatius eos excurſionibus ſufficēdo:præliiſꝗ leuibus experiūdo:aſſuefecerat ſibi potius fi/
dere:ꝗ meminiſſe ignominiæ decēuiroꝝ ductu acceptæ:paruaꝗ certamía ī ſummam totius ꝓfecerāt
ſpei.Nec ceſſabāt ſabini feroces ab re priore āno benegeſta laceſſere atꝗ īſtare:rogitantes qd latrocinii
modo ꝑcurſantes pauci recurrēteſꝗ terrerēt tempus:& in multa ꝑlia paruaꝗ carperēt ſummā unius
belli:qn illi cōgrederenť acie:inclinādamꝗ ſemel fortunæ rem darēt:ad id qd ſua ſpōte ſatis collectū
animoꝝ erat īdignitate ēt romani accēdebātur:iam alteꝝ exercitū uictorē ī urbē redituꝝ ſibi ultro
ꝑ cōtumelias hoſtē īſultare:quādo aūt ſe:ſi tum nō ſint pares:hoſtibus fore:Vbi hæc fremere militē
in caſtris cōſul ſenſit:cōcione aduocata:quēadmodum:īquit:in Algido res reſta ſit:arbitror uos mili/
tes audiſſe:ꝗlem liberi populi exercitū decuit eē:talis fuit:cōſilio collegæ uirtute militū uictoria parta
eſt.Quod ad me attinet:id cōſilii animiꝗ habiturus ſum:qd uos milites mihi effeceritis: & trahi bel/
lum ſalubriter:&mature ꝑfici pōt:ſi trahēdum ē:ego:ut ī dies ſpes uirtuſꝗ ueſtra creſcat:eadē ꝗ inſti/
tui diſciplina:efficiā:ſi ſatis animi ē:decerniꝗ placet:agitedum clamorem: qualē ī acie ſublaturi eſtis:
tollite hic īdicem uolūtatis uirtutiſꝗ ueſtræ:Poſteaꝗ igenti alacritate clamor ē ſublatus:qd bene uer/
tat geſtuꝝ ſe illis morē:poſteroꝗ die ī aciem deductuꝝ affirmat:reliquū diei apparādis armis cōſum
ptum eſt.Poſtero die ſimul īſtrui romanā aciem uidere ſabini:& ipſi iāpridem auidi certaminis ꝓce/
dunt.Præliū fuit ꝗle īter fidētes ſibimet ambos exercitus:ueteris ꝑpetuæꝗ alteꝝ gloriæ:alteꝝ nuper
noua uictoria elatū.Cōſilio ēt ſabini uires adiuuere:nā cū equaſſent aciē:duo extra ordinem millia:ꝗ ī
ſiniſtrū cornu romanoꝝ ī ipo certamīe īpreſſionem facerēt:tenuere:ꝗ ubi illatis ex trāſuerſo ſignis de
grauabāt ꝓpe circūuectum cornu:eqtes duaꝝ legionum ſexcēti fere ex eqs deſiliūt:cedētibuſꝗ ſuis ꝓ/
uolant ī primum:ſimulꝗ & hoſti ſe opponūt:& æquato primū ꝑiculo pudore deīde aīos peditum ac
cendunt:uerecūdiæ erat eqtem ſuo alienoꝗ marte pugnare:peditē ne ad pedes qdem digreſſo equiti
parem eē.Vadunt igiť in ꝑlium ab ſua parte omiſſum:& locum:ex quo exceſſerāt:repetunt:momen/
toꝗ reſtituta modo pugna:ſed īclinať ēt ſabinis cornu:eques īter ordines peditum tectus ſe ad equos
recipit.Tranſuolat inde in partem alteram ſuis uictoriæ nūcius:ſimul & in hoſtes iam pauidos:quip/
pe fuſo ſuæ partis ualidiore cornu:impetum facit:non aliorum eo prælio uirtus magis enituit:conſul
prouidere omnia:laudare fortes:increpare ſicubi ſegnior pugna eſſet:caſtigati fortium opera ædebāt:
tantumꝗ hos pudor:quantum alios laudes excitabant.Redintegrato clamore undiꝗ omnes cōnixi
hoſtem auertunt:nec deinde romana uis ſuſtineri potuit.Sabini fuſi paſſim per agros caſtra hoſti ad
prædam relinquūt:ibi nō ſocioꝝ ſicut ī Algido res:ſed ſuas romanus populationibus agroꝝ amiſſas
recepit.Gemina uictoria duobus bifariā ꝑliis parta:maligne ſenatus in unū diē ſupplicationes conſu

Horatii ad hor/tatio ad ſuos

Equtum opa ī re parāda

lum noĩe decreuit:populus iniuſſũ & altero die frequẽs init:ſupplicatumq; ẽ:& hæc uaga populariſq;
ſupplicatio ſtudiis ꝓpe celebratior fuit.Cõſules ex cõpoſito eodẽ biduo ad urbẽ acceſſere:ſenatumq; in
martiũ campũ euocauere:ubi cũ de rebus a ſe geſtis agerent:q̃ſti primores patrũ ſenatũ iter milites de/
dita opa terroris cã haberi:itaq; inde conſules:ne criminatiõi locus eſſet:ĩ prata flaminia:ubi nũc ædes
Appollinis:iã tũ appollinarẽ appellabãt:auocauere ſenatũ:ubi cũ ingẽti cõſẽſu patrũ negaret triũphus
L.Icilius trib.ple.tulit ad populũ de triũpho cõſulũ:multis diſſuaſum ꝓdeũtibus:maxie corã Claudio
uociferãte:de patribus:nõ de hoſtibus cõſules triũphare uelle:gratiãq; ꝓ priuato merito ĩ tribunũ nõ
ꝓ uirtute honorẽ peti:nunq̃ ante de triũpho ꝑ populũ actũ:ſem ꝑ æſtimationẽ arbitriũq;eius honoris
penes ſenatũ fuiſſe:ne reges q̃dẽ maieſtatẽ ſũmi ordinis ĩminuiſſe:ne ita oĩa tribuni poteſtatis ſuæ im
plerent:ut nullũ publicũ cõſiliũ ſinerent eſſe:ita demũ liberã ciuitatẽ fore: ita æquatas leges: ſi ſua q̃ſq;
iura ordo ſuã maieſtatẽ teneat.In eandẽ ſñiam multa:& a cæteris ſenioribus patrũ cũ eẽnt dicta:oẽs tri

Sine patrũ auctoritate triũphant cõſul.

bus eã rogationẽ acceperũt.Tũ primũ ſine auctoritate ſenatus populi iuſſu triũphatũ ẽ.Hæc uictoria
tribunoꝝ plebiſq; ꝓpe in haud ſalubrẽ luxuriã uertit:cõſpiratione inter tribunos facta ut iidẽ tribuni
reficerẽtur:& quo ſua minus cupiditas emineret:conſulibus quoq; continuarẽt magiſtratũ cõſenſum
patrũ cauſabãtur:quo per cõtumeliam conſulũ iura plebis labefactata eſſent:quid futuꝝ nondum fir/
matis legibus:ſi nouos tribunos per factiones ſuas conſules adorti eſſent? non.n.ſemper Valerios Ho/
ratioſq; conſuleſq; fore qui:libertati plebis ſuas opes poſtferrent.Forte quadã utili ad tẽpus:ut comi/
tiis præeſſet:potiſſimum.M.Duillio ſorte euenit uiro prudẽti:& ex continuatiõe magiſtratus inuidi/
am iminẽtem cernenti:qui cũ ex ueteribus tribunis negaret ullius ſe rationem habiturũ:pugnarentq;
collegæ:ut liberas tribus in ſuffragiũ mitteret:aut cõcederet ſortẽ comitiorũ collegis habituris e lege
potius comitia:quã ex uoluntate patrũ:iniecta contẽtione Duillius cõſules ad ſubſellia accitos cũ inter
rogaſſet:quid de comitiis conſularibus ĩ anmio habarent:reſpondiſſentq; ſe nouos conſules creaturos
auctores popularis ſententiæ:haud populares nactus in concionẽ cũ iis ꝓceſſit:ubi cum conſules ꝓdu
cti ad populũ:ĩterrogatiq; ſi eos populus romanus memor libertatis per illos receptæ domi : memor
militiæ rerumq; geſtaꝝ couſules iteꝝ faceret:quidnã facturi eẽnt? nihil ſñiæ ſuæ mutaſſent? Collau/
datis conſulibus:q̃d perſeuerarent ad ultimũ:diſſimiles decẽuiroꝝ eſſe:comitia habuit.& quinq; tri/
bunis plebis creatis:cũ præ ſtudiis aperte petentiũ nouẽ tribunoꝝ:alii candidati tribus non explerent:
cõcilium dimiſi:nec deinde comitioꝝ cãm habuit:ſatiſfactũ lagi aiebat:quæ numero nuſq̃ præfinito
tribuni mõ:ut relinquerent:ſanxiſſet:& ab iis:qui creati eẽnt cooptari collegas iuberet:recitabatq; ro/
gatiõis carmen:in quo:ſi tribunos plebis:decẽ rogabo: ſi qui uos minus hodie decẽ tribunos plebis fe
cerit ut hi tũ:utiq;:quos ſibi collegas cooptaſſent:ut illi legitimi ea lege tribuni plepei ſint:ut illi quos

Sp.Herminis &.T. Virginius cõſul.Patricii & cõſulareſa tri. pl.cooptati .M. Geganius.C. Iunius cõſul.

hodie tribunos plebei feceritis.Duillius cũ ad ultimũ ꝑſeueraſſet negando.xv.tribunos plebei rẽpubli
cam habere poſſe:uicta collegaꝝ cupiditate pariter patribus plebiq; acceptus magiſtratu abiit.Noui
tribuni plebis in cooptandis collegis patrũ uoluntatẽ fouerũt duos etiã patritios conſulareſq;.SP.Tar
peium:&.A.Aeterniũ cooptauere.Cõſules creati.Sp.Herminius:&.T.Virginius Cælimõtanus:nihil
magnope ad patrum:aut plebis cauſam ĩclinati:otium foris ac domi habuere.L.Trebonius tribunus
plebis infeſtus patribus quod ſe ab iis in cooptãdis tribunis fraude captum ꝓditumq; a collegis aiebat
rogationem tulit:ut q plebẽ romanã tribunus plebis rogaret:is uſq; eo rogaret dum.x. tribunos ple/
bei faceret:ĩſectandiſq; patribus unde Aſpero ẽt ĩditum eſt cognomẽ:tribunatum geſſit.Inde.M.Ge/
ganius Macrinus:&.C.Iunius cõſules facti:cõciones tribunorum aduerſus nobilium iuuentutem or
tas ſine ĩſectatione poteſtatis eius:cõſeruata maieſtate patrum ſedauere.Plebem decreto ad bellũ Vol/
ſcoꝝ & Equoꝝ delectu ſuſtinẽdo rem ab ſeditionibus cõtinuere:urbano quoq; ocio foris oĩa trãq̃lla
eſſe:affirmantes per diſcordias ciuiles externos tollere aĩos:cura pacis concordiæ quoq; inteſtinæ cã
fuit.Sed alter ſemꝑ ordo grauis alterius modeſtiæ:erat quieſcẽti plebi ab iunioribus patrum iniuriæ
fieri cœptæ:ubi tribuni auxilio humilioribus eẽnt in primis paꝝ ꝓderat:deĩde ne ipſi q̃dem inuiolati
erãt:utiq; poſtremis mẽſibus cum & per cõciones potentiorũ iniuria fieret:& uis poteſtatis omnis ali

T. Quĩtius capitoliũſ An.Furius cõſul.

quanto poſteriore ãni partẽ languidior ferme eſſet:iamq; plebs ita ĩ tribunatu poneret ſpei aliquid ſi
ſimiles Icilio tribunos haberet:noĩa tãtum ſe biẽnio habuiſſe.Seniores cõtra patrum ut nimis feroces
ſuos credere iuuenes:ita malle:ſi modus excedendus eſſet:ſuis quã aduerſariis ſupeſſe aĩos adeo mo/
deratio tuendæ libertatis:dum æquari uelle ſimulãdo:ita ſe quiſq; extollit ut deprimat alium:ĩ diffici
li eſt:cauẽdoq; ne metuant hoĩes:metuẽdos ultro ſe efficiunt:& iniuriã a nobis repulſa: tanq̃ aut face/
re:aut pati neceſſe ſit:iniungimus aliis.T.Quĩtius Capitolinus quartum:&.A.Furius cõſules facti nec
ſeditionem domi nec foris bellũ acceperũt:ſed ĩminebat utrũq;.Iam nõ ultra diſcordia ciuiũ reprimi
poterat:& tribunis & plebe ĩcitata in p̃ſes:cũ dies alicui nobiliũ dicta nouis ſemꝑ certaminibus cõcio/
nes turbaret:ad quaꝝ primũ ſtrepitũ:uelut ſigno accepto:arma cepe Equi:& Volſci:ſimul q̃d pſuaſe/
rant iis duces cupidi p̃daꝝ: biẽnio ãte delectũ ĩdictũ haberi nõ potuiſſe abnuẽte iã plebe ĩperiũ:eo ad/
uerſus ſe nõ eẽ miſſos exercitus:diſſolui licẽtia militãdi morẽ nec ꝓ cõi iã p̃ria Romã eẽ:q̃cquid iraꝝ
ſimultatũq; cũ externis fuerit:in ipſos uerti:occæcatos lupos ĩteſtina rabie opprimẽdi occaſionem eẽ.
Coniũctis exercitibus latinũ primũ agrũ populati ſunt:deĩde poſteaq̃ ſibi nemo uindex occurrebat:tũ

Quĩtii cõſulis oro

uero exultantibus belli auctoribus ad mœnia ipſa Romæ populabundi regione portæ eſquilinæ ac/
ceſſere uaſtationẽ agroꝝ urbi per cõtumeliam oſtentãtes.Vnde poſteaq̃ multi p̃dam præ ſe agẽtes re
tro ad Corbionẽ agmine iere:Quintius cõſul ad cõcionem populum uocauit:ibi in hanc ſñiam locu/

tum accipio. Etſi mihi nullius noxæ conſcius quirites:ſum:tamen cum pudore ſummo in concionē
ueſtram ꝓceſſi:hoc uos ſciræ:hoc poſteris memoriæ traditum iri. Equos & uolſcos uix hernicis mo/
do pares. T. Quintio.iiii.conſule ad mœnia urbis Romæ impune armatos ueniſſe:hanc ego ignomi/
niam:q̄q̄ iādiu ita uiuitur:is ſtatus reꝝ eſt:ut nihil boni diuinet animus:ſi huic potiſſimū īminere an
no ſciſſem:uel exilio:uel morte ſi alia fuga honoris non eēt:uitaſſem:ergo ſi illa arma uiros habuiſſent
quæ in portis fuere noſtris:capi Roma me conſule potuit? ſatis honoꝝ ſatis ſuperque uitæ erat:mori
cōſulem.iii.oportuit. Quem tandem ignauiſſimi hoſtiū contēpſere:nos cōſules:an uos quirites? ſi cul
pa ī nobis eſt:auferte imperiū īdignis:& ſi paꝝ eſt:inſuꝑ pœnas expetite:ſi ī uobis nemo deoꝝ nec ho
minū ſit:qui ueſtra puniat peccata quirites:uoſmet tantū pœniteat. Nō illi ueſtrā ignauiā cōtempſere:
nec ſuæ uirtuti confiſi ſunt:quippe totiēs fuſi fugatiq; caſtris exuti agro mulctati ſub iuga miſſi:& ſe:
& uos nouere:diſcordia ordinū eſt uenenū urbis huius:patrū & plebis certamina:dū nec nobis īperii:
nec uobis libertatis eſt modus:dū tedet uos patricioꝝ hos plebeioꝝ magiſtratuū:ſuſtulere aīos. Proh
deū fidē quid uobis uultis? tribunos plebis cōcupiſtis:cōcordie cauſa cōceſſimus:decēuiros deſydera/
ſtis:creari paſſi ſumus:decēuiroꝝ uos ꝑteſum eſt:abiere magiſtratu manēte ī eoſdē priuatos ira ueſtra
mori atq; exulare nobiliſſimos uiros atq; honoratiſſimos paſſi ſumus:tribunos ple:iteꝝ creare uolui
ſtis:creaſtis:cōſules facere ueſtraꝝ partium:& ſi patribus uidebamus iniquū:patriciū quoq; magiſtra
tū plebi donū fieri uidimus:auxiliū tribuniciū:prouocationē ad populū:ſita plebis iniūcta p̄ribus ſub
titulo æquādaꝝ legū:noſtra iura oppreſſa tulimus & ferimus:qui finis erit diſcordiaꝝ? & q̄do unā ur
bē habere:& q̄do cōmunem hanc p̄riam eſſe licebit? Victi nos æquiore aīo quieſcimus:quā uos uicto
res:ſatis ne eſt uobis uos metuendos eſſe? Aduerſus nos Auentinū capit̄:aduerſus nos ſacer occupatur
mons:eſquilias quidē ab hoſte prope captas:& ſcādentem in aggerē uolſcum hoſtē nemo ſubmouit:ī
nos uiri:in nos armati eſtis. Agitedū ubi hic curiā circunſederitis:& foꝝ infeſtū feceritis:& carcerē prī
cipibus īpleueritis:hiſdē iſtis ferocibus animis egredimini extra portā eſquilinā:aut ſi ne hoc q̄dē aude
tis:ex muris uiſite agros ueſtros ferro igniq; uaſtatos:p̄dā abigi:fumare incenſa paſſim tecta. At.n.cō/
munis res ꝑ hæc loco eſt peiore:ager uritur:urbs obſidetur:belli gloria penes hoſtes eſt. Quid tandem
priuatæ res ueſtræ quo ī ſtatu ſunt? iam unicuiq; ex agris ſua damna nunciabunt̄:q̄d eſt tandem do/
mi:unde ea expleatis? tribuni uobis amiſſa reddent ac reſtituēt? uocis uerboruq;:q̄tū uoletis:īgerēt:&
criminū ī prīcipes & legum aliaꝝ ſuper alias & concionū:ſed ex illis concionibus nūq̄ ueſtrū quiſq̄ re
fortuna domū auctior rediit. Ecquis rettulit aliq̄d ad cōiugē & liberos p̄ter odia:offenſiones:ſimulta/
tes publicas priuataſq;:a q̄bus ſemꝑ non ueſtra uirtute īnocētiaq;:ſed auxilio alieno tuti ſitis. At hercu
les cū ſtipēdia nobis cōſulibus nō tribunis ducibus:& ī caſtris nō in foro faciebatis:& ī acie ueſtrū cla/
morē hoſtes non ī cōcione patres romani horrebāt:p̄da parta agro ex hoſte capto:pleni fortunaꝝ glo
riæq; ſimul publicæ ſimul priuatæ:triūphantes domū ad penates redibatis:nūc oneratū ueſtris fortu
nis hoſtē abire ſinitis. Hærete affixi cōcionibus:& ī foro uiuite:ſeq̄tur uos neceſſitas militādi:quā fugi
tis. Graue erat in Equos & Volſcos proficiſci? ante portas eſt bellū:ſi inde nō pellit̄ iā ītra mœnia erit:
& arcē & capitoliū ſcandēt:& in domos u̅ras uos ꝑſequent̄. Biēnio ante ſenatus delectū haberi:& edu
ci exercitū in Algidū iuſſit:ſedemus deſides domi mulieꝝ ritu altercantes īter nos:p̄ſenti pace læti:nec
cernētes ex otio illo breui multiplex bellū redituꝝ. His ego gratiora alia dictu ſcio:ſed me uera ꝓ gra
tis loqui:& ſi meū īgeniū nō monet:neceſſitas cogit:uellē equidē uobis placere quirites:ſed multo ma
lo uos ſaluos eſſe:qualicūq; erga me animo futuri eſtis. Natura hoc ita cōparatū eſt:ut qui apud multi
tudinē ſua cā loq̄tur:gratior eo ſit:cuius mens nihil p̄ter publicū cōmodum uidet:niſi forte aſſentato/
res publicos plebicolas iſtos:q̄ uos nec ī armis:nec ī ocio eē ſinūt:ueſtra uos cauſa incitare & ſtimulare
putatis:cōcitati aut honori:aut queſtui illis eſtis:& q̄a ī cōcordia ordinū nullos ſe uſq̄ eſſe uidēt: malæ
rei ſe quā nullius:turbaꝝ ac ſeditionū duces eſſe uolūt. Quaꝝ reꝝ ſi uos tediū tandē capere pōt:& pa/
trū ueſtroſq; antiquos mores uultis ꝓ his nouis ſumere:nulla ſupplicia recuſo:niſi paucis diebus hos
populatores agroꝝ noſtroꝝ fuſos fugatoſq; caſtris ex muro & a portis noſtris mœnibuſq; ad illorum
urbes hūc belli terrorē:quo nunc uos attoniti eſtis:trāſtulero. Raro alias tribuni popularis oratio acce poratio
ptior plebi:quā tunc ſeueriſſimi cōſulis fuit. Iuuētus quoq;:quæ īter tales metus detrectationē militiæ
tælū accerrimū aduerſus patres habere ſolita erat:bellū & arma ſpectabat:& agreſtiū fuga ſpoliatiq; in
agris & uulnerati:fœdiora iis:quæ ſubiiciebant̄ oculis nunciantes:totā urbē ira īpleuere. In ſenatū ubi
uentū eſt:ibi uero in Quintiū oēs uerſi ut unū uīdicē maieſtatis Romanæ ītueri:& primores patrū di
gnā dicere cōcionē īperio cōſulari:dignā tot cōſulatibus anteactis:dignā oī uita plena honoꝝ ſæpe ge/
ſtoꝝ ſæpius meritoꝝ:alios cōſules aut ꝑ ꝓditionē dignitatis patrū plebi adulatos:aut acerbe tuēdo iu
ra ordinis aſperiorē domādo multitudinē feciſſe. T. Quītiū orōnē memorē maieſtatis patrū:concor/
diæq; ordinū & tēpoꝝ ī ꝑmis habuiſſe:orare eū collegāq; ut capeſſerēt rēp. orare tribunos ut uno aīo
cū conſulibus bellū ab urbe ac mœnibus ꝓpulſari uellēt:plebemq; obedientē ī re tam trepida patribus
p̄berēt:appellare tribunos cōmunem p̄riam auxiliūq; eoꝝ implorare. Vaſtatis agris urbe ꝓpe oppu/
gnata:conſenſu oīum delectus decernitur habeturq;. Cōſules cū in cōcione ꝓnunciaſſent tempus non
eſſe cauſas cognoſcendi:omnes iuniores poſtero die prima luce in campo martio adeſſent:cognoſcen/
dis cauſis eoꝝ:qui nomīa nō dediſſent:bello perfecto ſe daturos tēpus:ꝓ deſertore futuꝝ:cuius nō ꝓ
baſſent cauſam:omnis iuuentus affuit:poſtero die cohortes ſibi quæque centuriones legerunt:bini ſe
natores ſingulis cohortibus p̄poſiti. Hæc omnia adeo mature ꝑfecta accepimus ut ſigna eo ipſo die a

Att' Subitã expeditionẽ Corbio

quæſtoribus ex ærario prompta delataq; ĩ Campũ:quarta diei hora mota ex Campo ſint: exercituſq;
nouus paucis cohortibus ueterum militũ uoluntate ſequentibus manſerit ad decimũ lapidem:ĩſeq̃ns
dies hoſtem in cõſpectu dedit:caſtraq; ad Corbionẽ caſtris ſunt coniecta:tertia die cũ ira romanos: il/
los cum totiens rebellaſſent cõſcientia culpæ ac deſperatio irritaret:mora dimicandi nulla eſt facta.In
exercitu romano cũ duo conſules eſſent p̄tãte pari:quod ſaluberrimũ in adminiſtratione magnaꝝ re
rũ ẽ:ſumma ĩperii cõcedente Agrippa penes collegã erat:& prælatus ille facilitati ſummittentis ſe:co/
miter reſpondebat cõmunicando conſilia laudeſq; & æquando imparem ſibi.In acie Quintius dexte
rum cornu:Agrippa ſiniſtrũ tenuit.Sp.Poſthumio Albo legato datur media acies tuenda:legatum al
terũ.P.Sulpiciũ equitibus præficiũt.Pedites a dextero cornu egregie pugnauere:haud ſegniter reſiſtẽ/
tibus uolſcis.P.Sulpicius per mediã hoſtium aciem cũ equitatu perrupit:unde cũ eadem reuerti poſ/
ſet ad ſuos:priuſquã hoſtes turbatos ordines reficerent:terga impugnare hoſtium ſatius uiſum ẽ:mo
mentoq; temporis in aduerſam ĩcurſando aciem ancipiti terrore diſſipaſſet hoſtes:ni ſuo ꝓprio cum
prælio equites uolſcorum & equorum exceptum aliquãdiu tenuiſſent.Ibi uero Sulpicius negare cun

Vincũt' equi

ctandi tẽpus eſſe:circũuentos interclusoſq; ab ſuis uociferans:ni equeſtre præliũ cõnixi omni ui perfi
cerẽt:nec fugare equitem integrũ ſatis eſſe cõficerẽt æquos uiroſq;:nequis reueheretur inde ad præliũ
aut integraret pugnam:non poſſe illos reſiſtere ſibi:quibus cõferta peditũ acies ceſſiſſet. Haud ſurdis
auribus dicta:impreſſione una totũ equitatũ ſudere magnã uim ex equis præcipitauere:ipſos equoſq;
ſpiculis confodere.Is finis pugnæ equeſtris fuit:tũc adorti peditum aciem nuncios ad conſules rei ge/
ſtæ mittunt:ubi iam ĩclinabatur hoſtium acies:nũcius deinde & uincentibus romanis aĩos auxit:& re
ferẽtes gradum perculit equos.In media primum acie uinci cœpti:qua præmiſſus equitatus turbaue/
rat ordinẽ:ſiniſtrum deinde cornu a Quintio conſule pelli cœptum in dextero plurimũ laboris fuit:
ibi Agrippa ætate uiribuſq; ferox:cũ omni parte pugnæ melius rem geri:quã apud ſe uideret: accepta
ſigna a ſigniferis ipſe inferre:quædã iacere etiã in confertiſſimos hoſtes cœpit:cuius ignominiæ metu

Caſtra hoſtiũ caſta

concitati milites inuaſere hoſtẽ:ita æquata ex omni parte uictoria ẽ.Nuncius tum a Quintio uenit ui
ctorẽ iam ſe ĩminere hoſtiũ caſtris:nolle irrumpere ante quã ſciat debellatũ & ĩ ſiniſtro cornu eſſe:ſi iã
fudiſſet hoſtes:cõferret ad ſe ſigna:ut ſimul omnis exercitus p̄da potiretur.Victor Agrippa cum mu/
tua gratulatione ad uictorẽ collegã caſtraq; hoſtiũ uenit:ibi paucis defendentibus momentoq; fuſis:ſi
ne certamine in munitiones irrumpunt:prædaq; ingẽti cõpotem exercitũ:ſuis etiam rebus recupatis:
quæ populatione agroꝝ amiſſæ erant reducunt.Triumphũ nec ipſos poſtulaſſe:nec delatum iis ab ſe
natu accipio:nec traditur cauſa ſpreti aut non ſperati honoris:ego quantũ in tanto interuallo tempoꝝ
coniicio:cũ Valerio atq; Horatio cõſulibus:qui præter uolſcos & equos ſabini etiam belli perfecti glo
riam pepererãt:negatus a ſenatu triumphus eſſet: uerecundiæ fuit pro parte dimidia rerum conſuli/
bus petere triũphũ:ne etiã:ſi impetraſſent:magis hominũ ratio:quam meritorum habita uideretur.

Victoriam honeſtam ex hoſtibus partã turpe domi de finibus ſocioꝝ iudiciũ populi deformauit:
aricini atq; ardeates de ambiguo agro cum ſæpe bello certaſſent:multis ĩuicem cladibus feſſi iudicem
populum Romanum cepere.Cum ad cauſam orandam ueniſſent:concilio populi a magiſtratibus da
to:magna contentione actum:iamq; æditis teſtibus cum tribus uocari:& populum inire ſuffragium

Scaptii ĩdiciũ d' ãbiguo agro

oporteret:conſurgit.P.Scaptius de plebe magno natu.Et ſi licet:inq̄t:cõſules de rep.dicere: errare ego
populum ĩ hac cauſa non patiar.Cũ ut uanum eum negarent conſules audiendum eſſe:uociferantẽq;
prodi publicam cauſam ſummoueri iuſſiſſent:tribunos appellat. Tribuni ut fere ſemper reguntur a
multitudine magis:quam regunt:dedere cupidæ audiendi plebi:ut quæ uellet:Scaptius diceret.Ibi in
fit annum ſe tertium & nonageſimum agere:& in eo agro:de quo agitur:militaſſe non iuuenem uige
ſima iam ſtipendia merentem:cum ad Coriolos ſit bellatum:eo ſe rem uetuſtate oblitteratam cæteꝝ
ſuæ memoriæ ĩfixã afferre:agrum:de quo ambigit':finiũ coriolanoꝝ fuiſſe:captiſq; Coriolis iure belli
publicũ Po.Ro.factũ mirari ſe quonã more ardeates ariciniq;:cuius agri ius nunq̃ uſurpauerit incolu/
mi coriolana re:eũ ſe a Po.Ro.quem pro domino iudicẽ fecerit:intercepturos ſperẽt.Sibi exiguũ uitæ
tp̃s ſupereſſe:nõ potuiſſe ſe tamẽ ĩducere ĩ animũ:quin quẽ agrũ miles pro parte uirili manu cepiſſet:
eũ ſenex quoq; uoce:qua una poſſet:uĩdicaret:magnopere ſe ſuadere populo:ne inutili pudore ſuam
ipſe cauſam damnaret.Cõſules cũ Scaptiũ nõ ſilẽtio modo:ſed cũ aſſenſu ẽtaudiri aĩaduertiſſent:deos
hoĩeſq; teſtãtes flagitium ĩgens fieri:patrũ primores accerſunt:cũ his circũire tribunos orare ne peſſi/
mũ facinus peiore exẽplo admitterent:iudices ĩ ſuã rem litẽ uertendo:cũ p̄ſertim ẽt:ſi fas ſit:curã emo
lumenti ſui iudici eſſe:nequaquam tantũ agro intercipiendo acquiratur:quantum amittatur alienan
dis iniuria ſociorum animis.Nam famæ quidem ac fidei damna maiora ẽẽ:quam quæ æſtimari poſ/
ſent.Hoc legatos referre domum? hoc uulgari? hoc ſocios audire? hoc hoſtes? quo cum dolore hos?
quo cum gaudio illos? Scaptio ne hoc concionali ſeni aſſignaturos putarent finitimos populos? claꝝ
hoc fore imagine Scaptii Popu.Roma.quadruplatoris & ĩterceptoris litis alienæ perſonam laturum:
quem enim hoc priuatæ rei iudicem feciſſe:ut ſibi controuerſioſam adiudicaret rem? Scaptiũ ipſum
ĩd quidem & ſi præmortui iam ſit pudoris non facturum.Hæc conſules:hæc patres uociferabant' ſed

Attur fœdum Po.Ro. iudiciũ

plus cupiditas & auctor cupiditatis Scaptius ualet:uocatæ tribus iudicauerunt agrum publicum Po/
puli Romani eſſe:nec abnuitur ita fuiſſe:ſi ad iudices alios itum foret:nunc haud ſane quicquam cau
ſæ bonæ leuatur dedecus iudicii:idq; non Aricinis Ardeatibuſq;:quam patribus romanis fœdius at/
que acerbius uiſum.Reliquum anni quietum ab urbanis motibus & ab externis manſit.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI: AB VRBE CONDITA LIBER QVARTVS.

M.Genutius P.Curatius cōſul.

HOS SECVTI.M.GENVTIVS: ET.P.CVRATIVS CONSVLES. Fuit annus domi foriſqꝫ infeſtus:nā anni principio & de cōnubio patrū & plebis Caius Canuleius tribunus plebis rogationē ꝓmulgauit:qua cōtaminari ſanguinem ſuum p̄res:confundiqꝫ iura gentiū rebātur. Et mētio p̄io ſenſim illata a tribunis ut alterꝝ ex plebe conſulē liceret fieri: eo ꝓceſſit deinde:ut rogationē nouem tribuni ꝓmulgarent:ut populo poteſtas eſſet:ſeu de plebe:ſeu de patribus uellet cōſules faciendi. Id uero: ſi fieret:nō uulgari modo cum īfimis:ſed prorſus auferri a primoribus ad plebē ſummū īperium credebant:læti ergo audiere patres ardeatiū populū ob iniuriam agri abiudicati deſciſſe:& Veiētes depopulatos extrema agri romani:& Volſcos:Equoſqꝫ ob cōmunitā Verruginē fremere: adeo uel infelix bellū ignominioſæ paci præferebant. His itaqꝫ in maius etiā acceptis:ut inter ſtrepitū tot belloꝝ cōticeſcerent actiōes tribuniciæ delectus haberi bellū armaqꝫ ui ſumma apparari iubent:ſi quo ītentius poſſit:quā. T. Quintio conſule apparatū ſit. Tū. C. Canuleius pauca ī ſenatu uociferās necqcq̄ territando cōſules auertere plebē a cura nouaꝝ legū:nunq̄ eos ſe uiuo delectū habituros anteq̄ ea:quæ promulgata ab ſe collegiſqꝫ eēnt plebes ſciuiſſet:& cōfeſtim ad cōcionē aduocauit. Eodē tpore & cōſules ſenatū ī tribunū:& tribunus populū in cōſules ſcitabat:negabāt cōſules iā ultra ferri poſſe furores tribunicios:uētū iā ad finē eē: domi plus belli cōcitari:quā foris:id adeo nō plebis:quā patrū:neqꝫ tribunoꝝ magis:quā conſulū culpa accidere: cuius rei p̄miū ſit in ciuitate eā maximis ſemꝑ auctibus creſcere:ſic pace bonos:ſic bello fieri:maximū Romæ p̄miū ſeditionū eſſe:id & ſingulis uniuerſiſqꝫ ſemꝑ honori fuiſſe. Reminiſcerent̄:quā maieſtatē ſenatus ipſi a patribus accepiſſent:quā liberis tradituri eēnt:ut quēadmodū plebs gloriari poſſet auctiorē ampliorēqꝫ eſſe:finē ergo nō fieri:nec futuꝝ:donec quā felices ſeditiōes tā honorati ſeditionum auctores eſſent:qs q̄taſqꝫ res. C. Canuleium aggreſſum:colluuione gentiū:ꝑturbationē auſpicoꝝ publicoꝝ priuatorūqꝫ afferre:neqd ſyncæri:neqd ī cōtaminati ſit:ut diſcrimine oī ſublato:nec ſe quiſquā nec ſuos nouerit:quā.n.aliā uim cōnubia ꝓmiſcua habere:niſi ut feraꝝ ꝓpe ritu uulgent̄ cōcubitus plebis patrumqꝫ:ut q natus ſit:ignoret:cuius ſanguinis:quoꝝ ſacroꝝ ſit:dimidius patrū ſit:dimidius plebis:ne ſecū qdē ipſe concors. Parū id uideri quod oīa diuina humanaqꝫ turbētur. Iā ad conſulatū uulgi turbatores accīgi:& primo:ut alter conſul ex plebe fieret:id modo ſermonibus tēptaſſe:nūc rogari ut ſeu ex p̄ribus ſeu ex plebe uelit populus conſules creet:& creaturos haud dubie ex plebe ſeditioſiſſimū quēqꝫ. Canuleios igit̄. Iciliosqꝫ cōſules fore:ne id Iuppiter optimus maximus ſineret regiæ maieſtatis imperiū eo recidere:& ſe milies morituros potius:quā ut tantū dedecoris admitti patiant̄:certū habere maiores quoqꝫ ſi diuinaſſent cōcedēdo oīa nō mitiorem ī ſe plebē:ſed aſperiorē:alia ex aliis iniqora poſtulādo cū prima īpetraſſet futurā. P̄io q̄libet dimicationē ſubituros fuiſſe potius:quā eas leges ſibi īponi paterent̄:quia tū cōceſſum ſit de tribunis iteꝝ cōceſſum eſſe:finē nō fieri poſſe ī eadē ciuitate tribunos plebis:& patres eē:aut hūc ordinē:aut illū magiſtratū tollendū eē:potiuſqꝫ ſero:quā nūq̄ obuiā eundū audaciæ temeritatiqꝫ:illi ne ut īpune p̄io diſcordias ſerētes cōcitent finitima bella:deīde aduerſus ea:quæ cōcitauerint:armari ciuitatem:defendiqꝫ ꝓhibeant̄:& cū hoſtes tantū nō accerſierint: exercitus cōſcribi aduerſus hoſtes nō patiātur̄: Sed audeat Canuleius ī ſenatu ꝓloqui:ſe niſi ſuas leges tanq̄ uictoris patres accipi ſināt:delectū haberi ꝓhibituꝝ:qd eē aliud:quā minari ſe prodituꝝ p̄riam: oppugnari atqꝫ capi paſſuꝝ:qd eā uocē aīoꝝ nō plebi romanæ:ſed uolſcis & eqs & Veiētibus allaturā nō ne Canuleio duce ſe ſperaturos capitoliū:atqꝫ arcē ſcādere poſſe:ſi p̄ribus tribuni cū iure ac maieſtate adempta aīos ēt eripuerit̄: cōſules paratos eē duces prius aduerſus ſcelus ciuiū:quā aduerſus hoſtiū arma. Cū maxīe hæc ī ſenatu agerent̄. Canuleius ꝓ legibus ſuis & aduerſus cōſules ita diſſeruit: Quātope uos q̄rites cōtemnerent p̄res:quā īdignos ducerēt:q una ſecū urbe ītra eadē mœnia uiueretis:ſæpe eqdē & ante uideor aīaduertiſſe:nūc tamē maxīe:qđ adeo atroces ī has rogatiōes nr̄as coorti ſunt:qbus qd aliud:quā admonemus:ciues nos eoꝝ eſſe:& ſi nō eaſdē opes habere:eādē tamē p̄riam īcolere? Altera cōnubium petimus:qđ finitimis externiſqꝫ dari ſolet:nos qdē ciuitatē:q pluſq̄ cōnubiū ē:hoſtibus ēt uictis dedimus. Altera nihil noui ferimus:ſed id qđ populi ē:repetimus:atqꝫ uſurpamus:ut quibus uelit Po.Ro.honores mādet. Quid tādē ē:cur cælū ac terras miſceāt̄: cur ī me īpetus mō pene ī ſenatu ſit factus̄: negēt ſe manibus tēperaturos uiolaturoſqꝫ denūciēt ſacroſanctā p̄tatē̄: ſi Po.Ro.liberꝝ ſuffragiū dat̄:ut qbus uelit cōſulatum mādet:& non p̄cidit̄ ſpes plebeio quoqꝫ:ſi dignus ſummo honore erit:adipiſcēdi ſūmi honoris:ſtare urbs hæc nō poterit̄: de īperio actū ē̄:& perīde hoc ualet plebeius ne cōſul fiat:tanq̄ ſeruū:aut libertinū aliqs cōſulē futuꝝ dicat. Ecqd ſentitis:ī q̄to cōtēptu uiuatis̄: Lucis uobis huius partē:ſi liceat:adimāt:qđ ſpiratis:qđ uocē mittitis:qđ formā hoīum habetis:indignant̄:qn etiā:ſi diis placet:nefas aiūt eſſe cōſulē plebeiū fieri. Obſecro uos:ſi nō ad faſtos:nō ad commentarios pontificum admittimur. Ne ea quidem ſcimus: quæ omnes peregrini etiam ſciunt:conſules in locum regum ſucceſſiſſe:nec aut iuris:aut maieſtatis quicquam habere:quod non in regibus ante fuerit. En unquam creditis fando auditum eſſe Numam Pōpilium non modo non patriciū: ſed ne ciuē qdem romanum ex ſabino agro accitum pooulí iuſſu:patribus auctoribus Romæ regnaſſē:

Cōſulū q̄relæ ī curia cōtra trib.

Quo ſanguĩe ex fortũa uiri romæ regnarunt

L.deinde Tarquiũ nõ modo romanæ:ſed ne italicæ quidẽ gentis Demarati corĩthi filiũ incolã a Tarquiniis uiuis liberis Anci regẽ factũ? Seruiũ Tulliũ poſt hunc captiua Corniculana natum:patre nullo matre ſerua:ingenio & uirtute regnũ tenuiſſe? Quid.n.de.T.Tatio Sabino dicã? quẽ ĩpe Romulus parens urbis ĩ ſocietatem regni accepit? Ergo dũ nullũ faſtidit genus:ĩ quo eniteret uirtus : creuit ĩperiũ romanũ:pœniteat uos nũc plebei cõſulis cũ maiores noſtri aduenas reges nõ faſtidierĩt:& ne regibus quidẽ exactis:clauſa urbs fuerit peregrinæ uirtuti. Claudiã gentem certe poſt reges exactos ex Sabinis nõ ĩ ciuitatẽ modo accepimus:ſed ẽt ĩ patricioꝝ numerũ. Ex peregrino ne patricius deĩde conſul fiat? ciuis romanus ſi ſit ex plebe:pciſa cõſulatus:ſpes erit? Vtrũ tandẽ nõ credimus fieri poſſe:ut uir fortis ac ſtrenuus pace belloq; bonus ex plebe:Numæ ſit.L.Tarqnio:Seruio Tullio ſimilis? an ne ſit qdẽ: ad gubernacula reip.accedere eũ patiemur? potiuſq; decẽuiris teterrimis mortaliũ:qui tũ oẽs ex patribus erant:quã optimus regum nouis hoĩbus ſimiles cõſules ſimus habituri? At enĩ nemo poſt reges exactos de plebe cõſul fuit:qd poſtea? nulla ne res noua inſtitui debet? & qđ nõdũ eſt factũ:mulra enĩ nõdũ ſunt facta ĩ nouo populo:ea ne ſi utilia qdẽ ſint:fieri oportet? Põtifices:augures Romulo regnante nulli erãt:ab Numa Põpilio creati ſunt:cẽſus ĩ ciuitate.& deſcriptio cẽturiarũ:claſſiũq; nõ erat:ab Seruio Tullio eſt facta. Cõſules nunq̃ fuerant:regibus exactis:creati ſunt. Dictatoris nec imperiũ:nec nomẽ fuerat:apud patres eſſe cœpit. Tr.Pl.ædiles:quæſtores nulli erãt:inſtitutũ eſt:ut fierent. Decẽuiros legibus ſcribẽdis ĩtra ducem hos annos & creauimus:& e republica ſuſtulimus. Quis.n.dubitat qn ĩ æternũ urbe cõdita & ĩ ĩmenſum creſcente:noua imperia:ſacerdotia:iura gentiũ hominumq; inſtituantur? Hoc ipſum ne cõnubiũ patribus cũ plebe eẽt:nõ decẽuiri tulerũt paucis his annis peſſimo exẽplo cũ ſũma iniuria plebis? an eſſe ulla maior aut ĩſignior cõtumelia põt:quã partem ciuitatis uelut cõtaminatã:indignã cõnubio haberi? quid eſt aliud:quã exiliũ ĩtra eadẽ mœnia:quã relegationẽ pati? ne affinitatibus:ne ꝓpĩquitatibus ĩmiſceamur:cauet:ne ſociet ſanguis:qd hoc ſi polluit nobilitatẽ iſtam ueſtrã:quã plæriq; oriũdi ex albanis:& ſabinis nõ genere:nec ſanguine:ſed p cooptationẽ in patres habetis:aut ab regibus lecti:aut poſt reges exactos iuſſu populi:ſyncerã ſeruare priuatis cõſiliis nõ poteratis nec ducẽdo ex plebe:neq; ueſtras filias ſororeſq; etiã nubere ſinẽdo e patribus? Nemo plebeius patriciæ uirgini uim afferret:patriciorũ iſta libido eſt:nemo inuitũ pactionẽ nuptialẽ quenq̃ facere coegiſſet. Verũ eniuero lege id ꝓhiberi:& cõnubiũ tolli patrũ ac plebis:id demum contumelioſum plebi eſt.cur enim nõ cõfertis:ne ſit cõnubium diuitibus:ac pauperibus:qđ priuatoꝝ conſilioꝝ ubiq; ſemper fuit:ut in quam cuiq; fœminæ conueniſſet domum:nuberet:ex qua pactus eſſet:uir domo ĩ matrimoniũ duceret:id uos ſub legis ſupbiſſimæ uincula coniicitis:qua dirimatis ſocietatẽ ciuilẽ:duaſq; ex una ciuitate faciatis. Cur nõ ſancitis:ne uicinus patricio ſit plebeius:ne eodẽ itinere eat? ne idẽ conuiuium ineat? ne in foro eodem cõſiſtat? qd.n.in re eſt aliud:ſi plebeiã patricius duxerit:ſi patriciam plebeius? Quid iuris tandẽ mutat? nempe patrẽ ſequunt liberi:nec qđ nos ex cõnubio ueſtro petamus:quicq̃ eſt:præterq̃ ut hominũ:ut ciuiũ numero ſimus:nec uos niſi ĩ cõtumeliã ignominiamq; noſtrã certare iuuat:quod cõtendatis:qcq̃ ẽ. Deniq; utrũ tandẽ Po.Ro.an ueſtrũ ſummum ĩperiũ ẽ? regibus exactis utrũ uobis dominatio:an oĩbus æqua libertas parta ẽ? Oportet licere Po.Ro.ſi uelit iubere legẽ:an ut quæq; rogatio ꝓmulgata erit:uos delectũ ꝓ pœna decernetis? & ſimul ego tribunus uocare tribus ĩ ſuffragium cœpero:tu ſtatim cõſul ſacramẽto iuniores adiges:& ĩ caſtra educes? & minaberis plebi? minaberis tribuno? Quid ſi nunq̃ tũ iſtæ minæ aduerſus plebis cõſenſum ualerẽt:bis iã experti eſſetis? ſcilicet:qa nobis cõſultum uolebatis certamine abſtinuiſtis? an ideo non eſt dimicatũ:quod quæ pars firmior eadẽ modeſtior fuit? Nec nũc erit certamẽ qrites:aĩos uroſ illi tẽptabũt ſemp: uires nõ experient. Itaq; ad bella iſta ſeu falſa:ſeu uera ſunt cõſules:parata uobis plebs ẽ:ſi cõnubiis redditis unã hãc ciuitatẽ tãdẽ facitis ſi coaleſcere:ſi iũgi miſceriq; uobis priuatis neceſſitudibus poſſunt:ſi ſpes:ſi aditus ad honores uiris ſtrenuis & fortibus dat:ſi ĩ cõſortio:ſi ĩ ſocietate reipublicæ eẽ:ſi qđ æque libertatis ẽ:ĩuicẽ ãnuis mgĩatibus parere atq; ĩperitare licet:ſi hæc ĩpediet aliqs:ferte ſermõibus:& multiplicate fama bella:nemo ẽ nomẽ daturus:nemo arma capturus:nemo dimicaturus ꝓ ſupbis dominis:cũ qbus nec ĩ republica honor:nec ĩ priuata cõnubii ſocietas ẽ.

Atť Cauillationem

Cũ ĩ cõcionẽ conſules ꝓceſſiſſent:& res a ꝑpetuis orõnibus ĩ altercationẽ uertiſſet:ĩterrogãti tribuno cur plebeiũ cõſulẽ fieri non oportet? ut fortaſſe uere ſic paꝝ utiliter ĩ pſens certamẽ reſpõdit:qđ nemo plebeius auſpicia haberet:ideoq; decẽuiros cõnubium diremiſſe:ne incerta prole auſpicia turbarentur. Plebes ad id maxime indignatione exarſit quod auſpicari:tanquam ĩuiſi diis ĩmortalibus negarentur poſſe. Nec ante finis contentionum fuit:cũ & tribunũ acerrimũ auctorẽ plebes nacta eẽt:& ipſa cum eo pertinacia certaret:quam uicti tandẽ patres:ut de connubio ferretur conſenſere:ita maxime rati contentionẽ de plebeis cõſulibus tribunos aut totã depoſituros:aut poſt bellũ dilaturos eſſe:contentãq; interim connubio plebẽ paratã delectui fore:

Atť ĩ tẽpeſtiuũ reſpõſũ

Rogatio de cõnubiis plebiſ & patꝝ

Cum Canuleius uictoria de patribus & plebis fauore ingens eſſet:accenſi alii tribuni ad certamen pro rogatione ſua ſumma ui pugnant:& creſcente in dies fama belli delectum impediunt. Conſules cum per ſenatum intercedentibus tribunis nihil agi poſſet:conſilia principum domi habebant:apparebat aut hoſtibus:aut ciuibus de uictoria concedendum eſſe. Soli ex conſularibus Valerius atq; Horatius non intererant conſiliis. C.Claudii ſententia conſules armabat in tribunos. Quintiorũ Cincinnatiq; & Capitolini abhorrebant a cæde : uiolandiſq; quos fœdere icto cum plebe ſacroſanctos accepiſſent. Per hæc conſilia eo deducta res eſt ; ut tribunos militum conſulari poteſtate promiſcue ex patribus ac plebe creari ſinerent:de conſulibus creandis nihil mutaretur:eoq; contenti tri-

buni contēta plebs fuit: Comitia tribuuis cōſulari poteſtate tribus creādis indicūtur: qbus indictis extēplo quicūq; aliquid ſeditioſe dixerat aut fecerat: hunc quā maxime tribunicii & præhēſare homīes: & cōcurſare toto foro candidati cœpere: ut patricios deſperatio primo irritata plebe adipiſcendi honoris; deinde īdignatio: ſi cū his gerēdus eſſet honos: deterreret: poſtremo coacti tamē a primoribus petiere: ne ceſſiſſe poſſeſſione reip. uiderent. Euentus eoꝝ comitioꝝ docuit: alios animos in contentiōe libertatis dignitatiſq;: alios ſecundum depoſita certamina in corrupto iudicio eſſe: tribunos. n. omnes patricios creauit populus: contentus ao quod ratio habita plebeioꝝ eēt. Hāc modeſtiā equitatēq; & altitudinē animi: ubi nūc in uno inueneris: quæ tum populi uniuerſi fuit? Anno trecēteſimo decimo: q̄ urbs romana cōdita erat: primū tribuni militū ꝓ conſulibns magiſtratū ineunt. A. Sempronius Atratinus. L. Atilius. T. Cæcilius: quoꝝ in magiſtratu cōcordia domi pacē ēt foris ꝑbuit. Sunt qui pp adiectū Equoꝝ Volſcorūq; bello & Ardeatiū defectioni ueiens bellū: qa duo cōſules obire tot ſimul bella neqrēt: tribunos militū tres creatos dicāt: ſine mētione ꝓmulgatæ legis de cōſulibus creandis ex plebe & impio & inſignibus cōſularibus uſos: nō tamē pro firmato iā ſtetit magiſtratus eius ius: quia tertio mēſe: quam inierūt: auguꝝ decreto perinde: ac uitio creati honore abiere: qđ. C. Curiatius: q comitiis eoꝝ ꝑfuerat: paꝝ recte tabernaculū cepiſſet. Legati ab ardeatibus Romam uenerūt ita de iniuria querentes: ut ſi demerent ea ī fœdere atq; amicitia manſuros reſtituto agro appareret. Aa ſenatu reſpōſum eſt iudicium populi reſcindi ab ſenatu nō poſſe: præterq̄ qđ nullo: nec exemplo: nec iure fieret: cōcordiæ etiā ordinū cauſa: ſi ardeates ſua tempora expectare uelint: arbitriūq; ſenatui leuandæ iniuriæ ſuæ ꝑmittant: fore ut poſtmodū gaudeāt ſe iræ moderatos: ſciātq; patribus æque curæ fuiſſe: nequa iniuria ī eos oriretur ac ne orta diuturna eſſet. Ita legati: cum ſe rem integrā relaturos dixiſſent: comiter dimiſſi. Patricii: cum ſine curuli magiſtratu reſp. eēt: coiere: & interregem creauere: cōtentio conſules ne an tribuni militū crearentur in īterregno rem dies cōplures tenuit. Interrex ac ſenatus cōſulum comitia: tribuni plebis & plebs tribunoꝝ militū: ut habeantur: tendūt. Vicerunt patres: quia plebs patriciis ſeu hunc: ſeu illū delatura honorem: fruſtra certare ſuperſedit: & principes plebis ea comitia malebāt: quibus nō haberetur ratio ſua: quam quibus ut īdigni præterirent: tribuni quoq; plebis certamē ſine effectu in beneficio apud primores patrū reliquere. T. Quintius Barbatus interrex cōſules creat. L. Papyriū Mugilanum. L. Sēproniū Atratinum. His cōſulibus cū ardeatibus fœdus renouatū ē: idq; monumenti eſt: cōſules eos illo anno fuiſſe: q neq; in annalibus priſcis: neq; in libris magiſtratuū inueniūtur: credo quod tribuni militū initio anni fuerūt: eo ꝓinde ac ſi totum annū in impio fuerint: ſuffectis his cōſulibus præter miſſa nomina cōſulum hoꝝ. Licinius Macer auctor eſt: & ī fœdere ardeatino: & in līteis libris ad Monetæ inuentis. Et foris cū tot terrores a finitimis oſtētati eſſent: & domi otiū fuit. Hūc annum ſeu tribunos mō: ſeu tribunis ſuffectos conſules quoq; habuit: ſeqtur annus haud dubiis cōſulibus. M. Geganio Macerio iteꝝ. T. Quintio Capitolino. V. conſule. Idē hic annus cēſuræ initium fuit rei a parua origīe ortæ quæ deīde tanto īcremento aucta eſt: ut moꝝ diſciplinæq; romanæ penes eā regimen: ſenatus: eqtumq; centuriis decoris dedecoriſq; diſcrimen: ſub dicione eius mgr̄atus: publicoꝝ ius priuatorumq; locoꝝ: uectigalia Po. Ro. ſub nutu: atq; arbitrio eēnt. Ortum autē initiū rei eſt: quod ī populo ꝑ multos annos incenſo: neq; differri cenſus poterat: neq; conſulibus cū tut populorum bella īminerēt: operæ erat id negotiū agere: mentio illata ab ſenatu ē: rem operoſam: ac minime conſularem ſuo proprio magiſtratu egere: cui ſcribaꝝ miniſteriū cuſtodiæq;: & tabulaꝝ cura: cui arbitriū formulæ cenſendi ſubiiceretur. Patres q̄q̄ rem paruam: tamē quo plures patricii magiſtratus ī repu. eſſent: læti accepere id quod euenit: futurum etiā credo rati: mox ut ope eoꝝ: q ꝑeſſent ipſi honori: ius maieſtatemq; adiicerent: & tribuni id quod tūc erat magis neceſſariū q̄ ſpecioſi miniſterii procuratione īturntes: ne ī paruis quoq; rebus īcommode aduerſarentur: haud ſane tetendere: cū a primoribus ciuitatis ſpretus honor eſſet: Papyrium Semproniumq;: quoꝝ de cōſulatu dubitat: ut eo mgr̄atu paꝝ ſolidū cōſulatum explerent: cenſui agēdo populus ſuffragiis præfecit: cēſores ab re appellati ſunt.

Dum hæc Romæ gerunt: legati ab Ardea ueniūt ꝓ ueterrima ſocietate: renouatoq; fœdere recēti auxiliū ꝓpe euerſæ urbi iplorātes: frui nāq; pace optimo cōſilio cū. Po. Ro. ſeruata ꝑ īteſtina arma nō licuit: quoꝝ cā atq; initiū tradit ex certamīe factionū ortū: q̄ fuere erūtq; pluribus populis magis exitio: quā bella externa: quā fames morbiue: q̄q; alia ī deū iras uelut ultima publicoꝝ maloꝝ uertūt. Virginē plebeii generis maxīe forma notā petiere iuuenes: alter uirgini genere par tutoribus frætus: q & ipſi eiuſdē corporis erant: nobilis alter nulla re ꝑterq̄ forma captus: adiuuabant eū optimatium ſtudia per quæ ī domū quoq; puellæ certamē partiū penetrauit: nobilis ſuperior iudicio matris eſſe: quæ q̄ ſplendidiſſimis nuptiis iūgi puellā uolebat: tutores in ea quoq; re partium memores ad ſuum tendere cum res peragi intra parietes nequiſſet: uentum in ius eſt: poſtulatu audito matris tutorumq;: magiſtratus ſecundum parentis arbitrium dant ius nuptiarum: ſed uis potentior fuit: namq; tutores inter ſuæ partis homines de iniuria decreti palam ī foro concionati: manu facta: uirginem ex domo matris rapiunt: aduerſus quos infeſtior coorta optimatium acies ſequitur accenſum iniuria iuuenem: fit prælium atrox: pulſa plebs nihil romanæ plebi ſimilis armata ex urbe ꝓfecta colle quodam capto ī agros optimatim cum ferro igniq; excurſiones facit: urbē quoq; omnis etiam expertē ante certaminis: multitudine opificū ad ſpem prædæ euocata obſidere parat: nec ulla ſpecies cladeſq; belli abeſt: uelut contacta ciuitate rabie duorum iuuenū: funeſtas nuptias ex occaſu patriæ petentiū. Paꝝ parti utriq; domi armorū belliq; ē uiſum: optimates romanos ad auxiliū urbis obſeſſæ plebs ad expugnandā ſecum Ar

Tribūi militares cōſulari poteſtate

L. Papyrius. L. Sēpronius cōſul.

M. Geganius T. Quītius cōſul.

Cēſoriꝑ ptātis origo Papyrio & Sempronius ꝑmi cēſores.

Atſ in nuptiis certamen

deam Volſcos exciuere.Priores Volſci duce equo Ciuilio Ardea uenerūt:& mœnibus hoſtiū uallum
obiecere.Quod ubi Romam eſt nūciatum:extēplo.M.Geganius cōſul cum exercitu ꝓfectus tria mil
lia paſſuum ab hoſte locū caſtris cepit:ꝑcipitiꝗ iam die curare corpora milites iubet:quarta deīde uigi
lia ſigna ꝓfert:cœptūꝗ opus adeo approperatū eſt:ut ſole orto uolſci firmiore ſe munimēto ab roma
nis circūuallatos:quam a ſe urbem uiderēt:& alia parte cōſul muro Ardeæ brachiū iniūxerat: qua ex
oppido ſui cōmeare poſſent.Volſcus imperator:qui ad eā diem nō cōmeatū ꝑparato:ſed ex populatio
ne agroꝝ rapto in diem frumento aluiſſet militē:poſteaꝗ ſeptus uallo repente inops oīum rerum erat
ad colloquiū cōſule uocato:ſi ſoluēdæ obſidionis cā uenerit romanus:abductuꝝ ſe īde Volſcos ait.Ad
uerſus ea cōſul uictis cōditiones accipiēdas eſſe nō ferēdas reſpōdit:neꝗ ut uenerint ad oppugnandos
ſocios Po.Ro.ſuo arbitrio:ita abituros Volſcos eſſe:dedi īperatorem:arma poni iubet fatētes uictos ſe
eſſe & imperio parere:aliter tā abeuntibus:quā manētibus ſe hoſtē īfenſum uictoriā potius ex uolſcis:

Volſci ad ardeam ſubiugatur

quā pacē infidam Romā relaturꝝ.Volſci exiguam ſpem ī armis alia undiꝗ abſciſa cū tēptaſſent: præ⁄
ter cætera aduerſa loco quoꝗ iniquo ad pugnā congreſſi:iniquiore ad fugā:cū ab oī partæ cæderent̃
ad ꝑces a certamine uerſi:dedito imperatore:traditiſꝗ armis:ſub iugum miſſi:cum ſingulis ueſtimen
tis:ignominiæ cladiſꝗ pleni dimittuntur:& cū haud ꝓcul urbe Tuſculo conſediſſent:uetere Tuſcula
noꝝ odio inermes oppreſſi dederūt pœnas:uix nunciis cædis relictis.Romanus cōſul Ardeæ turbatas
ſeditiōe res prīcipibus eius motus ſecuri percuſſis:boniſꝗ eoꝝ ī publicū ardeatium redactis:cōpoſuit
demptamꝗ:iniuriam iudicii tanto beneficio Po.Ro.ardeates credebant:ſenatui ſupeſſe aliquid ad de
lendū publicæ auariciæ monumentum uidebatur.Conſul triumphans ī urbem redit:Ciuilio uolſco
rum duce ante currum ducto:prælatiſꝗ ſpoliis:qbus dearmatū exercitū hoſtium ſub iugum miſerat.
Aequauit:quod haud facile eſt.Quintius cōſul togatus armati gloriā collegæ:qua cōcordiæ paciſque
domeſticam curā iura īfimis ſummiſꝗ moderando ita tenuit:ut eum:& patres ſeuerum cōſulem : &
plebs ſatis comem crediderint:& aduerſus tribunos:auctoritatæ plura:quam certamine tenuit:qnꝗ
conſulatus eodem tenore geſti:uitaꝗ omnis conſulariter acta:uerendum pene ipſum magis quā ho⁄
norabilem faciebat:eo tribunoꝝ militarium nulla mentio his cōſulibus fuit . Cōſules creāt.M.Fabiū

M.Fabius poſthumius ꝯſul.

Vibulanum Poſthumiū Ebutium Cornicinē.Fabius & Ebutius cōſules quo maiori gloriæ reꝝ do⁄
mi foriſꝗ geſtaꝝ ſuccedere ſe cernebant:maxime autē memorabilē annū apud finitimos ſocios ho⁄
ſteſꝗ eē:quod ardeatibus ī re præcipiti tāta foret cura ſubuentum:eo impenſius ut delerēt prorſus ex
animis hominū īfamiā iudicii ſenatuſconſultū fecerunt:ut quoniā ciuitas ardeatiū inteſtino tumultu
redacta ad paucos eſſet:coloni eo præſidii cauſa aduerſus Volſcos ſcriberentur.Hoc palā relatum in ta
bulas:ut plebem tribunoſꝗ falleret iudicii reſcindēdi cōſilium initū:cōſenſerāt autē:ut multo maiore
parte rutuloꝝ colonoꝝ:quā romanoꝝ ſcripta:nec ager ullus diuideretur:niſi is:qui īterceptus iudicio
infami erat:nec ulli prius romano ibi:quā oībus rutulis diuiſus eēt:gleba ulla agri aſſignaret̃ . Sic ager

Ager ardeatibꝰ ꝯſtituit̃

ad ardeates rediit:triūuiri ad coloniā Ardeā deducendam creati Agrippa Menenius.T.Cluilius.Sucu⁄
lus.M Ebutius Helua:qui præter minime populare miniſteriū agro aſſignādo ſociis quē Po.Ro.ſuū
iudicaſſet:cū plebem offendiſſent:nec primoribus qdē patrum ſatis accepti:quod nihil gratiæ cuiuſꝗ
dederāt:uexationes ad populū iam die dicta ab tribunis:coloni aſcripti remanēdo ī colonia:quā teſtē ī
tegritatis iuſticiæꝗ habebāt:uitauere.Pax domi foriſꝗ fuit:& hoc & īſequēti anno.C.Furio Pacilio:&

Furius pacilius M.papirius cō⁄ſul. Proculus geganius L.Me⁄nenius conſ. Fames

M.Papyrio Craſſo cōſulidus.Ludi ab decēuiris ꝑ ſeceſſionē plebis a patribus ex ſebatuſcōſulto uoti eo
anno facti ſunt.Cauſa ſeditionū nequicꝗ a Petilio ꝗſita:qui tribunus plebis iterꝝ ea ipſa denunciando
factus:neꝗ ut de agris diuidendis plebi referrēt cōſules ad ſenatū ꝑuicere potuit:& cū magno certami
ne obtinuiſſet:ut cōſulerent̃ pr̄es:cōſulū an tribunoꝝ placeret comitia haberi:cōſules creari iuſſi ſunt:
ludibrio erāt minæ tribuni denūciātis ſe delectū īpedituꝝ:cū qetis finitimis neꝗ bello:neꝗ belli appa
ratū opus eſſet.Seqtur hāc tranqllitatē reꝝ annus:Proculo Geganio Macerino.L.Menenio Lanato cō
ſulibus multiplici clade ac ꝑiculo īſignis:ſeditiōibus:fame regno ꝓpe ꝑ largitionis dulcedinē ī ceruī⁄
ces accepto.Vnū abfuit bellū externū:quo ſi aggrauatæ res eſſent.uix ope deoꝝ oīum reſiſti potuiſſet.
Cœpe a fame mala:ſeu aduerſus annus frugibus fuit:ſeu dulcedīe cōcionū & urbis deſerto agroꝝ cul⁄
tu:nā utrūꝗ traditur:& patres plebē deſidem:& tribuni plebis nūc fraudē:nūc negligētiā cōſulū accu⁄
ſabāt.Poſtremo ꝑpulere plebem haud aduerſante ſenatu:ut.L.M.ꝑfectus annonæ crearet̃:felicior ī eo
mḡratu ad cuſtodiam libertatis futurus:quā ad curationē miniſterii ſui:ꝗꝗ poſtremo annonæ quoꝗ
leuatæ haud īmeritā gratiā & gloriā tulit.Qui cū multis circa finitimos populos legatiōibus terra ma
riꝗ nequicꝗ miſſis:niſi quod ex Ethruria haud ita multum frumenti aduectum eſt:ut nullū momen
tū annonæ feciſſet:& reuolutus ad diſpenſationē inopiæ profiteri cogendo frumētum & uændere qd̓
uſu menſtruo ſupeſſet:fraudādoꝗ partem diurni cybi ſeruitia:crimīnādo īde & obiiciēdo iræ populi
frumentarios acerba inquiſitione aperiret magis:quam leuaret inopiam:multi ex plebe ſpe amiſſā po
tius:quam ut cruciarentur trahendo animā capitibus obuolutis ſe ī tyberim præcipitauerunt.Tū Sp.

Sp.Me⁄lii lar⁄gitio

Melius ex equeſtri ordīe:ut illis temporibus prædiues:rem utilē peſſimo exēplo:peiore cōſilio eſt ag⁄
greſſus:frumēto nāꝗ ex Ethruria priuata pecunia per hoſpitū clieniiūꝗ miniſteria coempto:quæ cre
do ipſa res ad leuandā publica cura annonā īpedimēto fuerat:largitiōes frumēti facere īſtituit:plebēꝗ
hoc munere delinitam:quacūꝗ īcederet cōſpectus:elatuſꝗ ſupra modū hominis priuati:ſecum trahe
re haud dubiū cōſulatū ei fauore:ac ſpe deſpondentē.Ipſe:ut eſt animus humanus inſatiabilis : eo qd̓
fortuna ſpondet:ad altiora & non conceſſa tendere:& quoniam cōſulatus quoꝗ eripiēdus inuitis pa⁄

tribus eſſet:de regno agitare:id unũ dignũ tanto apparatu cõſiliorũ & certáminũ:quod ingens exudá
dũ eſſet:præmiũ fore.Iam comitia cõſularia inſtabát:quæ res eum nec dũ cõpoſitis:maturiſue ſatis cõ
ſiliis oppreſſit.Conſul.VI.creatus.T.Quintius Capitolinus minime opportunus uir nouáti res:colle/
ga additur ei Agrippa Menenius:cui Lanato erat cognomen:&.L.Minutius præfectus annonæ ſeu re
fectus:ſeu quod id res poſceret in ĩcertum creatus:nihil.n.conſtat niſi in libros linteos utroq́ anno re
latũ inter mgĩratus pfecti nomen.Hic Minutius eandé reip.curationé agés:quam Melius priuati agé/
dá ſuſceperat:cum ĩ utraq́ domo genus idé hoĩum uerſaretur:rem cõpertam ad ſenatum refer:tæla ĩ
domum Melii cõferri:eumq́ conciones domi habere:ac nõ dubia regni cõſilia eſſe:tempus agédæ rei
nondum ſtare:cætera iá conueniſſe:& tribunos mercede emptos ad prodendam libertatem & partita
ducibus multitudinis miniſteria eſſe:ſerius ſe pene:quam tutũ fuerit:ne cuius incerti uaniq́ auctor eſ
ſet:ea deferre.Quæ poſteaq̃ ſunt audita:& undiq́ primores patrum & prioris anni conſules increpa/
rent:quod eas largitiones cœtuſq́ plebis in priuata domo paſſi eſſent fieri:& nouos conſules qđ expe
ctaſſent:donec a præfecto annonæ tanta res ad ſenatũ deferretur:quæ cõſulem nõ auctorem ſolũ deſi
deraret:ſed etiam uindicem.Tunc Quitius cõſules ĩmerito ĩcrepari ait:qui cõſtricti legibus de prouo
catione ad diſſoluendũ imperiũ latis:neq̃q̃ tantũ uiriũ in magiſtratu ad eá rem pro atrocitate uindicá
dam:q̃tũ animi haberent:opus eſſe non forti ſolum uiro:ſed ét libero:exolutoq́ legum uinculis.Itaq́
ſe dictatoré.L.Quintiũ dicturum:ibi aĩum parem tantæ poteſtati eſſe.Approbantibus cunctis prio.
Quintius abnuere:& qd ſibi uellent:rogitare:qui ſe ætate exacta tantæ dimicationi obiicerent? Dein
cũ undiq́ plus in illo ſenili aĩo non cõſilii modo:ſed etiam uiriutis eſſe:quá in oĩbus aliis dicerent:lau/
dibuſq́ haud ĩmeritis onerarent:& cõſul nihil remitteret:præcatus tádem deos ĩmortales Cincina/
tus ne ſenectus ſua in tá trepidis rebus damno dedecoriq́ reip.eſſet:dictator a cõſule dicitur:ipſe dein/
de.C.Seruiliũ Halam magiſtrũ equitum dicit.Poſtero die:diſpoſitis præſidiis:cum in forum deſcen/
diſſet:cõuerſaq́ in eum plebs nouitate rei ac miraculo eſſet:& meliani & ipſe dux eoꝝ in ſe ĩtentá uim
tanti imperii cernerent:exptes conſilioꝝ regni:qui tumultus:quod bellum repés:aut dictatoriá maie
ſtaté:aut Quintiũ poſt octogeſimũ annum rectorem reipublicæ quæſiſſet:rogitarét:miſſus ab dicta/
tore Seruilius magiſter equitum ad Melium:uocat te:ĩquit dictator:cum pauidus ille:quid uellet:q̃re
ret:Seruiliuſq́ cám dicendá eſſe proponeret:crimenq́ a Minutio delatũ ad ſenatum : diluédum: tunc
Melius recipere ſe ĩ cateruá ſuorum:& primum circũſpectás tergiuerſari:poſtremo cum apparitor iuſ
ſu magiſtri equitũ duceret:ereptus a circũſtátibus:fugienſq́ fidé plebis romanæ ĩploraret:& opprimi
ſe cõſenſu patrũ diceret:quod plebi benigne feciſſet:orare:ut opé ſibi ultimo in diſcrimĩe ferrét : neue
ante oculos ſuos trucidari ſinerét.Hæc eum uociferátem aſſecutus Hala Seruilius obtrũcat:reſperſuſ/
que cruore obtruncati:ſtipatuſq́ caterua patricioꝝ iuuenũ dictatori renũciat:uocatũ ad eum Meliũ
repulſo apparitore cõcitátem multitudiné pœná.meritá habere.Tũ dictator macte uirtute:inq̃t.Serui
li eſto:liberata republica:tumultuátem deĩde multitudinem ĩceria exiſtimatiõe facti ad cõcionem uo
cari iuſſit:& Melium iure cæſum pnũciauit:etiá ſi regni crimĩe ĩſons fuerit:q uocatus a magiſtro eq/
tũ ad dictatoré nõ ueniſſet:ſe ad cám cognoſcédam cõſcédiſſe:qua cognita habituꝝ fuiſſe Meliũ ſimi/
lé cauſæ fortuná:uim parátem ne iudicio ſe cõmitteret ui coercitũ eſſe:nec cũ eo tanq̃ cũ ciue agendũ
fuiſſe:ĩ natus ĩ libero populo ĩter iura.legeſq́:ex qua urbe reges exactos ſciret:eodemq́ anno ſororis fi
lios regis:& liberos cõſulis liberatoris patriæ pp pactionem ĩdicatá recipiédoꝝ ĩ urbem regũ a pr̃e ſe/
curi eſſe percuſſos:ex qua Collatinũ Tarqniũ cõſulem nominis odio abdicare ſe magiſtratu atq́ exula
re iuſſum:in qua de Sp.Caſſio poſt aliquot annos:propter cõſilia inita de regno:ſuppliciũ ſumptũ:in
qua nuper decéuiros bonis exilio capite mulctatos ob ſuperbiá regiá in ea:Sp.Melius ſpem regni cõce
perit:& quis homo? q̃q̃ nullá nobilitaté:nullos honores:nulla merita:cuiquá ad dominationé pande
re uiam:ſed tamen Claudios:Caſſios cõſulatibus:decẽuiratibus ſuis.maiorũq́ honoribus : ſplendore
familiaꝝ ſuſtuliſſe aĩos:quod nefas fuerit.Sp.Meliũ:cui tribunatus plebis magis optandus:quam ſpe
randus fuerit:frumentarium diuitem bilibre farris ſperaſſe libertaté ſe ciuiũ ſuoꝝ emiſſe:cyboq́ obii
ciédo ratum uictorem finitimoꝝ oĩum populum in ſeruituté perlici poſſe:ut quæ ſenatorem conco/
quere ciuitas uix poſſet:regem ferret Romuli conditoris ab diis orti:recepti ad deos inſignia:atq́ im/
perium habentem nõ pro ſcelere id magis:quam pro monſtro habendum? Nec ſatis eé ſanguine eius
expiatum:niſi tecta:patieteſq́ ĩtra quæ tantum amentiæ conceptum eſſet:diſſiparentur:bonaq́ con/
tacta pretiis regni mercandi publicarentur.Iubere itaq́ quæſtores uændere ea bona:atq́ in publicum
redigere:domum deinde:ut monumento area eſſet oppreſſæ nefariæ ſpei dirui extemplo iuſſit:id eq/
melium appellatum eſt.L.Minutius boue aurato extra portam trigeminam eſt donatus ne plebe qui
dem inuita:quia frumentum melianum aſſibus ĩ modios æſtimatum plebi diuiſit.Hunc Minutium
apud quoſdam auctores tranſiſſe a patribus ad plebem undecimumq́ tribunum plebis cooptatum:
ſeditionem motam ex meliana cæde ſedaſſe inuenio:cæterum uix credibile numeꝝ tribunoꝝ patres
augeri paſſos:idq́ potiſſimũ exemplum a patricio homine ĩtroductũ:nec deinde id plebi conceſſum
ſemel obtinuiſſe:aut certe temptaſſe:ſed ante omnia refellit falſum imaginis titulum paucis ante an/
nis lege cautum:ne tribunis collegam cooptare lceret.Qu.Cecilius.Q.Iunius Sex.Titinius ſoli ex col
legio tribunorum neq́ tulerant de honoribus Minutii legem:& criminari nunc Minutium:nunc ſer
uilium apud plebem:queriq́ indignam necem Melii non deſtiterant:peruicerunt igitur:ut tribuno/
rum militum:potius:quam cõſulum comitia haberentur:haud dubii:quin ſex locis tot.n.iá creari li/

T.Quitius Agrippi conſul.

L.Quitius dictator

Sp.Melius occiditur

Atť ferocem Quĩtii orõné ĩ Sp.Melium

eq.meliũ Plinius nõ boue ſed ſtatua donatũ ait

Tribũi milita⁄res

cebat:& plebeii aliqui profitẽdo ſe ultores fore melianæ cædis crearentur.Pleps q̄q̄ agitata multis eo anno & uariis motibus erat:nec plures:quam tres tribunos cõſulari poteſtate creauit:& in iis.L.Quĩtium Cincinatũ filiũ:ex cuius dictaturæ inuidia tumultus q̃rebaꝭ:p̄latus ſuffragiis Quintio Mamercus Aemylius uir ſũmæ dignitatis.L.Iuliũ tert.creant.In hoꝝ mg̃ratu Fidenæ colonia romana ad larté Tolumniũ ueientiũ regem:ac ueientes defecere.Maius additũ defectioni ſcelus.C.Fulciniũ: Cloeliũ Tulliũ:Sp.Antiũ.L.Roſciũ legatos romanos cauſam noui conſilii querentes iuſſu Tolumnii interfecerunt.Leuant q̃dã regis facinus in teſſeraꝝ proſpero iactu:uocẽ eius ambiguã:ut occidi iuſſiſſe uideretur:a fidenatibus exceptã:cauſam mortis legatis fuiſſe:rem incredibilẽ interuentu fidenatiũ nouoꝝ ſocioꝝ conſulentium de cæde ruptura ius gentiũ:non auerſum ab intẽtiõe luſus animũ:nec deinde in horrorẽ uerſum facinus.Propius eſt fidẽ obſtringi fidenatium populum:ne reſpicere ſpem ullam ab romanis poſſet conſcientia tanti ſceleris uoluiſſe.Legatoꝝ:qui Fidenis cæſi erant:ſtatuæ publicæ ĩ roſtris poſitæ ſunt.Cũ ueientibus fidenatibuſqꝫ p̄terquã finitimis populis:ab cã etiã tam nefanda bellũ exorſis:atrox dimicatio inſtabat.Itaqꝫ ad curã ſummæ reꝝ quieta plebe tribuntiqꝫ eius nihil controuerſiæ fuit:quĩ cõſules crearenꝭ.M.Gaganius Macerinus tert.&.L.Sergius Fidenas:a bello:credo:qđ deinde geſſit:appellatus.hic.n.primus cis Aniené cũ rege Veiẽtium ſecundo prælio conflixit.nec ĩ cruentam uictoriã rettulit.Maior itaqꝫ ex ciuibus amiſſis dolor:quam læticia fuſis hoſtibus fuit:& ſenatus ut ĩ trepidis rebus dictatorẽ dici Mamercũ Aemyliũ iuſſit:is magiſtrum equitum ex collegio prioris anni:quo ſimul tribuni militũ cõſulari poteſtate fuerãt.L.Quintiũ Cincinatum dignũ parente iuuenem dixit.Ad delectũ a conſulibus habitũ:centuriones urteres belli periti adiecti:& numerus amiſſoꝝ proxima pugna expletus.Legatos Quintiũ Capitolinũ &.M.Fabium Vibulanũ ſequi ſe dictator iuſſit.Tum poteſtas maior:tũ uir quoqꝫ poteſtati par:hoſtes ex agro romano trans aniené ſubmouerꝭ: colleſqꝫ intra Fidenas atqꝫ aniené ceperunt referentes caſtra:nec ante ĩ campos digreſſi ſunt:quã legiones auxilio faliſcoꝝ uenerunt:tum demum caſtra Ethruſcoꝝ pro mœnibus Fidenaꝝ poſita: Et dictator romanus haud procul ĩde ad cõfluentes cõſedit in utriuſqꝫ ripis amnis:qua ſequi munimento poterat uallo interpoſito:poſtero die in aciẽ eduxit.Inter hoſtes uariæ fuere ſententiæ:faliſcus procul ab domo militiã ægre patiens:ſatiſqꝫ fidens ſibi poſcere pugnã:ueienti fidenatiqꝫ plus ſpei in trahẽdo bello eſſe.Tolumnius:q̄q̄ ſuoꝝ magis placebant conſilia:ne longinquã militiã nõ paterenꝭ faliſci:poſtero die ſe pugnatuꝝ dicit:Dictatori ac romanis:quod detrectaſſet pugnã hoſtis:animi acceſſere.Poſtero die iã militibus caſtra urbemqꝫ ſe oppugnaturos fremẽtibus:ni copia pugnæ fiat:utrinqꝫ acies ĩter bina caſtra in mediũ cãpi ꝓcedunt.Veiens multitudine abũdans:qui ĩter dimicationẽ caſtra romana aggrederentur:poſt mõtes circũmiſit:trium populoꝝ exercitus ita ſtetit inſtructus: ut dexterum cornu ueientes:ſiniſtrum faliſci tenerent:medii fidenatus eẽnt.Dictator dextero cornu aduerſus faliſcos:ſiniſtro contra ueiẽtem Capitolinus Quintius intulit ſigna:ante mediã aciẽ cũ equitatu magiſter equitum ꝓceſſit.Parump ſilentium & quies fuit:nec Ethruſcis:niſi cogerenꝭ:pugnã inituris:& dictatore arcem romanã reſpectante:ut ex auguribus ſimul aues rite admiſſæ eſſent:excõpoſito tolleretur ſignũ:qđ ſimul ubi cõſpexit primos equites:clamore ſublato:ĩ hoſtem emiſit:ſecuta peditum acies ĩgẽti ui cõflixit:nulla parte legiões Ethruſcæ ſuſtinere impetũ romanoꝝ:eques maxĩe reſiſtebat:equitumqꝫ lõge fortiſſimus ipſe rex:ab omni parte effuſe ſeq̃ntibus obequitãs romanis trahebat certamẽ.

Coſſus larté Tolumnium occidit

Erat tum ĩter equites tribunus militũ.A.Cornelius Coſſus eximia pulchritudĩe corporis aĩo ac uiribus par.memorqꝫ generis:quod ampliſſimũ acceptũ maius auctiuſqꝫ reliquit poſteris:is cũ ad impetũ Tolumnii quacũqꝫ ſe ĩtendiſſet:trepidãtes romanas uideret turmas:ĩſignẽqꝫ eũ regio habitu uolitantẽ tota acie cognouiſſet:hiccine eſt:inq̃t:ruptor fœderis humani:uiolatorqꝫ gentiũ iuris: iam ego hanc mactatam uictimã:ſi modo ſancti quicquã in terris eſſe dii uolunt legatoꝝ manibus dabo:calcaribus ſubditis infeſta cuſpide in unũ fertur hoſtẽ:quẽ cũ ictũ equo deieciſſet:cõfeſtim & ipſa haſta innixus ſe in pedes excipit:aſſurgentẽ ibi regẽ umbone reſupinat:repetitumqꝫ ſæpius cuſpide ad terram affixit:tum exãgui detracta ſpolia:caputqꝫ abſciſſum uictor ſpiculo gerẽs terrore cæſi regis hoſtes fundit:ita eq̃tum quoqꝫ fuſa acies:quæ una fecerat anceps certamẽ.Dictator:fugatis legionibus: inſtat : & ad caſtra cõpulſos cædit:fidenatium plurimi locoꝝ noticia effugere ĩ montes . Coſſus tyberim cũ eq̃tatu trãſuectus:ex agro ueientano ingẽtem detulit p̄dam ad urbẽ.Inter p̄lium & ad caſtra romana pugnatum ẽ:aduerſus partẽ copiaꝝ ab Tolumnio:ut ante dictũ eſt:ad caſtra miſſam.Fabius Vibulanus corona primũ uallũ defendit:intentos deĩde hoſtes in uallũ:egreſſus dextra principali cũ triariis repẽte inuadit:quo pauore iniecto cædes minor quia pauciores erãt fuga nõ minus trepida quã ĩ acie fuit. Oĩbus locis re bene geſta dictator ſenatuſcõſulto iuſſuqꝫ populi triũphans in urbẽ redit.Longe maximũ triũphi ſpectaculũ fuit.Coſſus ſpolia opima regis ĩterfecti gerens:in eũ milites carmina incondita

Coſſus opima Spolia dedicit

æquantes eũ Romulo canere:ſpolia in æde Iouis Feretrii prope Romuli ſpolia:quæ prima opima appellata ſola ea tẽpeſtate erant : cũ ſolemni dedicatione dono fixit:auerteratqꝫ in ſe a curru dictatoris ciuium ora & celebritatis eius diei fructũ ꝓpe ſolus tulerat.Dictator coronã aureã libræ pondo ex publica pecunia populi iuſſu ĩ capitolio Ioui donũ poſuit.Oẽs ante me auctores ſecutus.A.corneliũ Coſſum tribunum militũ ſecũda ſpolia opima Iouis Feretrii tẽplo intuliſſe expoſui: cæteꝝ preterq̃ quod ea rite opima ſpolia habentur:quæ dux duci detraxerit:nec ducẽ nouimus:niſi cuius auſpicio bellũ gerit:titulus ipſe ſpoliis ĩſcriptus illos meqꝫ arguit:cõſulẽ ea Cuſſum cepiſſe:hoc ego cũ Auguſtũ Cæſarem temploꝝ omniũ conditorẽ aut reſtitutorẽ ĩgreſſum ædem Feretrii Iouis:quã uetuſtate dilapſam

Romani legati fideius cæſi

Statue legatis cæſis in roſtris poſite

M. Geganius L.Sergius conſ.

refecit ſeipſum in thorace linteo ſcriptũ legiſſe audiſſem ꝓpe ſacrilegiũ ratus ſum Coſſum ſpoliorum
ſuoꝝ:Cæſaréqꝫ ipſius tépli auctoré ſubtrahere teſté:q ſi ea in re error:qđ tam ueteres annales quodqꝫ
magiſtratuũ libri:quos linteos ĩ æde repoſitos Monetæ Macer Licinius citat idétidem auctores: ſepti
mo poſt demũ anno cũ.T.Quintio Peno Aulũ Corneliũ Coſſum conſulé habeãt:exiſtimatio cõmu/
nis oĩbus eſt:nã ét illud accedit:ne tã clara pugna in eũ annũ trãſferri poſſet:qđ ĩbelle triénium ferme
peſtilétia inopiaqꝫ frugũ circa.M.Corneliũ cõſulé fuit:adeo ut quidã annales uelut funeſti nihil ꝑter
noĩa cõſulũ ſuggerãt:tertius ab cõſulatu Coſſiãnus tribunũ eũ militũ cõſulari ꝑtáte habet: eodé anno
magiſtrũ eqtum quo in imperio alteram inſignem ædidit pugnam equeſtrem:ea libera cõiectura eſt:
ſed ut ego arbitror:uana uerſare in oẽs opiniones licet:cum auctor pugnæ recẽtibus ſpoliis ĩ ſacra ſede
poſitis:Iouem prope ipſum:cui uota erant:Romulũqꝫ intuens:haud ſpernendos falſi tituli teſtes ſeſe
A.Cornelium conſulem ſcripſerit.M.Cornelio maluginenſe.L.Papyrio Craſſo conſulibus:exercitus M.Cor
in agrum ueientem ac faliſcum ducti:prædæ abactæ hominum pecorumqꝫ:hoſtis in agris nuſquam nelius
inuentus:neqꝫ pugnandi copia facta:urbes tamen non oppugnatæ quia peſtilétia populum inuaſit & L.Papy/
ſeditiones domi quæſitæ ſunt:nec motæ tamé ab Sp.Melio tri.ple.qui fauore nominis moturum ſe rius cõs.
aliquid ratus:& Minutio diem dixerat:& rogationem de publicandis bonis Seruilii Halæ tulerat:fal/ Clau.
ſis criminibus a Minutio circũuentum Melium argués Seruilio cædem ciuis ĩdemnati obiiciés: quæ Iulio
uaniora ad populum ip̃o auctore fuere:cæterum magis uis morbi ingraueſcés curæ erat terroreſqꝫ ac L.Vir/
prodigia:maximeqꝫ crebris motibus terræ ruere in agris nũciabantur tecta obſecratio itaqꝫ a populo ginio
duũuiris præeuntibus facta.Peſtilentior inde annus Claudio Iulio iterum &.L. Virginio conſulibus: cõſu.
tãtum metum uaſtitatis in urbem agriſqꝫ fecit:ut non modo prædãdi cauſa quiſquam ex agro roma/
no nõ exiret:belliue ĩferẽdi memoria patribus aut plebi eſſet:ſed ultro fidenates:qui ſe primo aut op/
pido aut montibus aut muris tenuerant:populabundi deſcenderent in agrum romanum:deinde ue/
ientium exercitu accito:nam faliſci perpelli ad inſtaurandum bellum:neqꝫ clade romanorum:neqꝫ ſo
ciorum precibus potuere:duo populi trãſiere anienem:atqꝫ haud procul collina porta ſigna habuere:
Trepidatũ itaqꝫ nõ in agris magis:quã in urbe eſt.Iulius cõſul ĩ aggere muriſqꝫ explicat copias Ab Vir/
ginio ſenatus ĩ æde Quirini cõſulit dictatoré dici.A.Seruiliũ placet:cuiqꝫ Priſco alii: alii Structo fuiſſe
cognomé tradũt.Virginius:dũ collegã cõſuleret moratus:ꝑmittẽte eo nocte dictatoré dixit:is ſibi ma
giſtrũ equitũ Poſthumiũ Ebuciũ Heluiũ dicit. Dictator oẽs luce prĩa extra portã collinã ad eſſe iubet
quibuſcunqꝫ uires ſuppetebant ad arma ferenda:præſto fuere:ſigna ex ærario prompta feruntur ad di
ctatorem:quæ cũ agerentur:hoſtes in loca altiora cõceſſere eo dictator agmine infeſto ſubit:nec ꝓcul
Nomento:ſignis collatis:fudit hetruſcas legiones.compulit inde in urbem Fidenas ualloqꝫ circũdedit
ſed neqꝫ ſcalis capi poterat urbs alta & munita:neqꝫ in obſidione uis ulla erat:quia frumentum nõ ne/
ceſſitati modo ſatis:ſed copiæ quoqꝫ abunde ex ante conuecto ſufficiebat.Itaqꝫ ex pugnãdi pariter co/
gendiqꝫ ad deditioné ſpe amiſſa:dictator in locis ꝓpter ꝓpinquitatem notis ab auerſa parte urbis ma/
xime neglecta:quia ſuapte natura tutiſſima erat:agere in arcem cuniculũ inſtituit.Ipſe:diuerſiſſimis lo Fidenæ
cis ſubeũdo ad mœnia quadrifariam diuiſo exercitu:qui alii : aliis ſuccederét ad pugnã:cõtinenti die ac capiũt.
nocte prælio:ab ſenſu opis hoſtes auertebat:donec ꝑfoſſo a caſtris monte:erecta in arcé uia eſt:intétiſ/ Villa
qꝫ hetruſcis ad uanas a certo ꝑiculo minas clamor ſupra caput hoſtilis captã urbé oſtẽdit.Eo anno.C. publica
Furius.P.Acilius:&.M.Geganius Macerinus cenſores uillã publicam in cãpo martio ꝓbauerũt: ibi/
qꝫ primũ cenſus populi eſt actus.Eoſdé conſules in ſequenti anno refectos Iuliũ tertiũ.Virginiũ iterũ
apud Macrum Liciniũ inuenio.Valerius Antias:&.Qu.Tubero.M.Manilium.&.Qu.Sulpicium cõ/
ſules in eũ annũ edunt:cæteꝝ in tam diſcrepanti editione & Tubero & Macer libros linteos auctores
ꝓfitentur:neuter tribunos militũ eo anno fuiſſe traditum a ſcriptoribus antiquis diſſimulat Licinio li
bros haud dubie ſequi linteos placet & Tubero incertus ueri eſt ſed inter cætera uetuſtate incomper
ta hoc quoqꝫ in incerto poſitũ.Trepidatum in hetruria eſt poſt Fidenas captas:non ueientibus ſolum
exterritis metu ſimilis excidii:ſed etiam faliſcis memoria initi primo cum iis belli:quãq̃ rebellantibus
non affuerãt.Igitur cũ duæ ciuitates:legatis circa.xii.populos miſſis:impetraſſent:ut ad Voltumnæ fa
num indiceret oĩ hetruriæ concilium.Velut magno inde tumultu ĩminente:ſenatus Mamercum Ae Voltũ/
myliũ dictatoré iteꝝ dici iuſſit.Ab eo Aurelius Poſthumius.Tubero magiſter equitũ eſt dictus:bellũ/ næ fa/
qꝫ tanto maiore:quam ꝓximo conatu apparatũ eſt:quanto plus erat ab oĩ hetruria periculi quam ab/ num
duobus populis fuerat.Ea res aliquanto expectatione oĩum trãquilior fuit.Itaqꝫ cũ renũciatũ a mer/
catoribus eſſet:negata ueientibus auxilia:iuſſoſqꝫ ſuo conſilio bellũ initum ſuis uiribus exequi:nec ad/
uerſaꝝ reꝝ quærere ſocios:cum quibus ſpem integrã cõmunicati nõ ſint:tũ dictator ne nequicq̃ crea
tus eſſet:materia quærendæ bello gloriæ adempta:in pace aliquid opis edere:quod monumentũ eẽt
dictaturæ cupiens:cenſuram minuere parat:ſeu nimiam poteſtaté ratus ſeu nõ tã magnitudine hono/
ris:quã diuturnitate offenſus.Concione itaqꝫ aduocata : rempublicã foris gerendã ait:tutaqꝫ oĩa præ/ Dicta/
ſtãda deos ĩmortales ſuſcepiſſe:ſe quod intra muros agendũ eſſet libertati populi romani conſulturũ tura in
maximã autem eius cuſtodiã eſſe:ſi magna imperia diuturna non eſſent & temporis modus impone annũ &
retur:quibus iuris imponi nõ poſſet:Alios magiſtratus annuos eſſe:quinquénalem cenſurã grauem dimi/
eſſe:iiſdem ꝑ tot annos magna parte uitæ obnoxios uiuere:ſe legé laturum:ne plus: quã annua ac ſe/ diũ con
meſtris cenſura eſſet.Conſenſu ingenti populi legé poſtero die pertulit:ut re ipſa:inquit:ſciatis quiri/ tracta
tes:quã mihi diuturna nõ placeãt imperia:dictatura me abdico:depoſito ſuo magiſtratu:modo alio/

rum magiſtratui impoſito:ſine alteri congratulatione ac fauore ingeniti populi domū eſt reductus Cē
ſores ægre paſſi Mamercū:qđ magiſtratū populi romāi minuiſſet:tribu.mouerūt: octuplicatoqꝫ cēſu
ærarium fecerūt.Quā rem ipm īgenti aīo tuliſſe ferūt:cām potius ignominiæ ītuentem:quā ignomi
niam.Primores patrū quāq̃ diminutū cenſuræ ius uoluiſſent:exemplo acerbitatis cenſoriæ offenſos
qppe cū ſe quiſqꝫ diutius ac ſæpius ſubiectū cenſoribus fore cerneret:q̃ cenſurā geſtuꝝ.Populi certe tā
ta indignatio coorta dr̄:ut uis a cenſoribus nullius auctoritate præterq̃ ipſius Mamerci deterreri que/
rit.Tribuni plebis aſſiduis concionibus prohibendo conſularia comitia:cū res prope ad interregnū ꝓ/
ducta eſſet:euicere tandē:ut tribuni militū conſulari poteſtate crearent̄.uictoriæ præmiū:quod pete/
batur ut plebeius crearet̄:nullū fuit.Oēs patritii creati ſunt.M.Fabius.Vibulanus.M.Folius.L.Sergi/
us Fidenas.Peſtilētia eo anno aliaꝝ reꝝ otium ꝑbuit:ædes Apollini pro ualitudine populi uota ē: mul
ta duūuiri ex libris placandæ deū iræ:auertemdæqꝫ a populo peſtis cā fecere:magna tamē clades ī ur/

Tribūi militū cōſulari ptāte

be agriſqꝫ promiſcue hoīum pecorūqꝫ:pernicie accepta:famē cultoribus agroꝝ timentes in hetruriam
pomptinūqꝫ agꝝ & Cumas:poſtremo in Siciliā quoqꝫ frumenti cā miſere.Conſulariū comitioꝝ nul/
la mentio habita eſt:tribuni militū cōſulari ptāte oēs patritii creati ſunt.L.Pinarius Mamercus.L.Furi
us Medulinus.Sp.Poſthumius Albus.Eo anno uis morbi leuata:neqꝫ a penuria frumenti:qa ante ꝓ/

Aedes apollini uota

uiſum erat:periculū fuit Conſilia ad mouenda bella in Volſcorū Equorūqꝫ conciliis:& in hetruria ad
fanum Voltūnæ agitata.Ibi prolatæ in annū res:decretoqꝫ cautū ne qđ ante conſiliū fieret:nequicq̃ ue
iente populo q̃rente:eandē:qua Fidenæ delectæ ſint:īminere Veiis fortunā.Interim Romæ principes
plebis iamdiu nequicq̃ īminente ſpe maioris honoris:dū foris otiū eſſet:cœtus indicere in domos tri/
bunoꝝ plebei.Ibi ſecreta cōſilia agitare:q̃ri ſe a plebe adeo ſpretos:ut cū per tot annos tribuni militum
conſulari ptāte creentur:nulli unq̃ plebeio ad eum honorē aditus fuerit:multū ꝓuidiſſe ſuos maiores

Plebeiꝫ mgr̄atꝫ nō pa/tet pa/tritiis

q cauerint:ne cui patritio plebeii mgr̄atus paterēt: aut patritios habendos fuiſſe tribunos plebis:adeo
ſe ſuis etiā ſordere:nec a plebe minus:quā a patribus cōtemni.Alii purgare plebē:culpā in pr̄es uerte/
re:eoꝝ ābitione artibuſqꝫ fieri:ut obſeptū plebi ſit ad honorē iter:ſi plebi reſpirare ab eoꝝ mixtis ꝑci/
bus miniſqꝫ liceat:memorem eā ſuoꝝ inituram ſuffragia eſſe:& parto auxilio imperiū quoqꝫ aſciturā.
Placet tollendæ ambitionis cauſa tribunos legē promulgare:ne cui albū ueſtimentū addere petitiōis
cauſa liceret:parua nūc res:& uix ſerio agēda uideri poſſit quæ tūc ingenti certamīe pr̄es ac plebē accē/
dit.Vicere tamen tribuni:ut legē perferrent:apparebatqꝫ irritatis animis plebem ad ſuos ſtudia inclina
turā:quæ ne libera eſſent:ſenatuſconſultū factū eſt:ut conſularia comitia haberentur:tumultus cauſa

T.Quītius. Gn.Iulius cōſ.

fuit.quem ab equis:& Volſcis latini:atqꝫ Hernici nūciarant.T.Quintius.L.filius Cincinnatus eidem
& Peno cognomen addit̄:&.Gn.Iulius Mento cōſules facti:nec ultra terror belli eſt dilatus lege ſacra
ta:quæ maxima aqud eos uis cogendæ militiæ:erat delectu habito:utrinqꝫ ualidi exercitus ꝓfecti in
Algidum cōuenere:ibiqꝫ ſeorſum,Equi:ſeorſum Volſci caſtra cōmuniuere:ītentiorqꝫ quā unquā āte
muniēdi exercēdiqꝫ militem cura ducibus erat:eo plus nūcii terroris Romam attulere.Senatui dici di
ctatorem placuit:qa & ſi ſæpe uicti populi:maiore tamē conatu:quā alias unq̃ rebellarent:& aliq̃tum
romane iuuētutis morbo abſumptū erat:ante oīa prauitas cōſulum:diſcordiaqꝫ īter ipſos & certamīa
in cōſiliis oībus terrebāt.Sunt q male pugnatum ab his cōſulibus in Algido auctores ſint:eamqꝫ cām
dictatoris creādi fuiſſe.Illud ſatis cōſtat ad alia diſcordes:in uno aduerſus patrū uolūtatem conſenſiſſe
ne dicerēt dictatorē:donec cum alia aliis terribiliora afferent̄:nec in auctoritate ſenatus cōſules eſſent.
Quintus Seruilius Priſcus ſummis honoribus egregie uſus:uos:inquit:tribuni plebis:quoniā ad ex/
trema uētum eſt:ſenatus appellat:ut in tanto diſcrimine reipublicæ dictatorē dicere cōſules ꝓ poteſta
te ueſtra cogatis.Qua uoce audita:occaſionē oblatam rati tribuni augēdæ ptātis ſecedūt: proqꝫ colle/
gio ꝓnunciāt placere cōſules ſenatui dicto audientes eſſe:ſi aduerſus cōſenſum ampliſſimi ordinis ul/
tra tendāt:in uincula ſe duci eos iuſſuros.Cōſules a tribunis:quam a ſenatu uinci maluerūt ꝓditum a
patribus ſummi īperii ius:datūqꝫ ſub iugum tribuniciæ poteſtati cōſulatū memorātes: ſi q̄dem cogi
aliqd ꝓ poteſtate ab tribuno cōſules:& quo qd ulterius priuato timēdum foret:in uincula ēt duci poſ

Tribūi cōſules ꝓ ptāte cogūt

ſent.Sors ut dictatorē diceret: nā ne id qdē īter collegas cōuenerat.T.Quītio euenit:is.A.Poſthumiū
Tubertū ſocerū ſuū ſe ueriſſimi īperii uiꝝ dictatorem dixit:ab eo.L.Iulius magiſter equitū eſt dictus
ſimul edicit̄ & iuſticium:neqꝫ aliud tota urbe agi:quā bellū apparari:cognitio uacantium militiæ mu
nere poſt bellū differt̄ ita dubii quoqꝫ īclināt ad noīa dāda:& Hernicis latiniſqꝫ milites īperati: utrīqꝫ
obnixe obeditum dictatori eſt.Hæc oīa celeritate ingēti acta:relictoqꝫ Gn.Iulio cōſule ad ꝑſidium ur
bis:&.L.Iulio magiſtro eqtum ad ſubita belli miniſteria:ne qua res:qua eguiſſent in caſtris: moraret̄:
dictator ꝑeunte.A.Cornelio pōtifice maximo ludos magnos tumultus cā uouit:ꝓfectuſqꝫ ab urbe:di
uiſo cum Quintio cōſule exercitu:ad hoſtes ꝑuenit.Sicut bina caſtra hoſtium paruo īter ſe ſpatio di/

Ludi magni uoti

ſtantia uiderāt:ipſi quoqꝫ mille ferme paſſus ab hoſte.dictator Tuſculo:cōſul Lanuuio ꝓpiorē locum
caſtris ceperūt.Ita quattuor exercitus totidem munimēta planiciem in medio nō paruis modo excur
ſionibus ad prælia ſed uel ad explicādas utrīqꝫ acies ſatis patētem habebāt:nec ex quo caſtris caſtra col
lata ſunt:ceſſatum a leuibus præliis eſt:facile patiēte dictatore cōferēdo uires ſpem uniuerſæ uictorie
temptato paulatim euentu certaminum ſuos ꝑcipere.Itaqꝫ hoſtes nulla in prælio iuſto relicta ſpe:no/
cte adorti caſtra cōſulis:rem in caſum ancipitis euētus cōmittūt.Clamor ſubito ortus: nō cōſulis mō
uigiles:exercitū deide oēm:ſed dictatorem quoqꝫ ex ſomno exciuit.Vbi præſenti ope res egebant:con
ſul nec aīo deficit:nec cōſilio:pars militum portaꝝ ſtationes firmant:pars corona uallum cingunt.In

alteris apud dictatorem caſtris quo minus tumultus ẽ:eo plus aĩaduertit̃:qd opus facto ſit miſſum ex tẽplo ad caſtra ſubſidiũ:cui.Sp.Poſthumius albus legatus præficitur.Ipſe ꝑte copiaꝝ paruo circuitu locum maxime ſecretũ ab tumultu petit unde ex necopinato aduerſũ hoſtẽ ĩuadat. Qu. Sulpiciũ legatũ præfecit caſtris.M.Fabio legato aſſignat eqites nec ante lucẽ mouere iubet:manũ inter nocturnos tumultus moderatu difficilẽ.Oĩa:quæ uel alius ĩperator prudẽs & ĩpiger in tali re ꝓciperet ageretq́ʒ:præcepit ordĩe:atq́ʒ egit.Illud eximiũ cõſilii aĩq́ʒ ſpecimẽ & neutiq́ʒ uulgatæ laudis:qđ ultra ad oppugnãda caſtra hoſtiũ:unde maiore agmĩe ꝓfectos exploratũ fuerat.M.Geganiũ cũ cohortibus delectis miſit.Qui poſteaq̃ ĩtentos hoĩes in euentũ ꝑiculi alieni:ꝓ ſe ĩ cautos neglectis uigiliis ſtatiõibuſq́ʒ ẽ adortus prius pene cepit caſtra:q̃ oppugnari hoſtes ſatis ſcirent.Inde fumo:ut cõuenerat:datũ ſignũ:ubi cõſpectũ a dictatore eſt:exclamat:capta hoſtiũ caſtra nũciariq́ʒ paſſim iubet.Et iã luceſcebat:oĩaq́ʒ ſub oculis erãt:& Fabius cũ equitatu ĩpetũ dederat:& cõſul eruptionẽ e caſtris in trepidos iam hoſtes fecerat. Dictator autẽ parte altera ſubſidia:& ſecũdã aciẽ adortus:circũagentes ad diſſonos clamores ac ſubitos tumultus:hoſti undiq́ʒ obiecerat uictorem peditẽ equitẽq́ʒ.Circũuenti igitur iã ĩ medio ad unum oẽs pœnas rebellionis dediſſent:ni Vectius Meſſius rex uolſcis nobilior uir factis quã genere:iã orbem uoluẽtes ſuos ĩcrepans clara uoce:Hic ꝑbituri:inquit uos tælis hoſtiũ eſtis indefenſi:inulti:ꝗd igit̃ arma habetis:aut qd ultro bellum ĩtuliſtis:ĩ otio tumultuoſi:ĩ bello ſegnes.quid hic ſtãtibus ſpei eſt an deum aliquem ꝓtectuꝝ uos rapturumq́ʒ hĩc putatis:ferro uia faciẽda eſt hac: qua me progreſſum uideritis:agite:qui uiſuri domos:parẽtes:cõiuges:liberos eſtis:item ecum:nõ murus nec uallum:ſed armati armatis obſtãt uirtute pares:neceſſitate:quæ ultimum ac maximum telum eſt:ſuperiores eſtis. Hæc locutũ exequẽteſq́ʒ dicta redĩtegrato calmore ſecuti dãt impreſſiõem:qua Poſthumius albus cohortes obiecerat:& mouerũt uictorẽ:donec dictator plebem iam referentibus ſuis aduẽit:eoq́ʒ oẽ ꝑliũ uerſum eſt Vni uiro Meſſio fortũa hoſtiũ inititur: multa utriq́ʒ uulnera:multa paſſim cædes eſt.Iam ne duces quidem romãi ĩcruẽti pugnãt.Ibi Poſthumius ictus ſaxo perfracto capite acie exceſſit.Nõ dictatorem humerus uulneratus:nõ Fabiũ prope affixũ equo femur:nõ brachiũ abſciſum cõſulem extã ancipiti prælio ſummouit.Meſſiũ impetus ꝑ ſtratos cæde hoſtes cũ globo fortiſſimoꝝ iuuẽtum extulit ad caſtra Volſcoꝝ:quæ nõdũ capta erãt eodem oĩs acies ĩclinatur.Cõſul effuſos uſq́ʒ ad uallũ perſecutus:ipſa caſtra uallũq́ʒ aggredit̃:eodẽ & dictator alia parte copias admouet: nõ ſegnior oppugnatio eſt:quam pugna fuerat.Conſulẽ ſignum quoq́ʒ intra uallũ inieciſſe ferũt:quo milites acrius ſubirent repetendoq́ʒ ſigno primã impreſſiõem factam:& dictator proruto uallo iã ĩ caſtra bellum ĩtulerat tũ abiici arma paſſim ac dedi hoſtes cœpti:caſtriſq́ʒ & his captis:hoſtes præter ſenatores oẽs uenũdati ſũt Prædæ pars ſua cognoſcentibus latinis:atq́ʒ hernicis reddita partem ſub haſta dictator uẽdidit: præpoſitoq́ʒ cõſule caſtris ipſe triumphãs ĩuectus urbem:dictatura ſe abdicauit:Egregiæ dictaturæ triſtẽ memoriam faciũt:q̃ filium ab.A.Poſthumio:quo occaſione bene pugnandi captus iniuſſu diſceſſerit præſidio:uictorem ſecuri percuſſum tradunt:nec libet credere:& licet in uariis opiniõibus argumento eſt:quod imperia malliana nõ poſthumiana appellata ſint:quoniam qui prior auctor tam ſæui exẽpli foret:occupaturus ĩſignem titulum crudelitatis fuerit:imperioſo quoq́ʒ Mallio cognomẽ ĩditum: Poſthumius nulla triſti nota eſt ĩſignitus.C.Iulius cõſul ædem Apollinis:abſente collega:ſine ſorte dedicauit.ægre id paſſus Quĩtius:cũ dimiſſo exercitu ĩ urbẽ rediſſet:ne quicquã ĩ ſenatu eſt cõqueſtus. Inſigni magnis rebus ãno additur:nihil tum ad rem romanã pertĩere uiſum:quod carthagineſes tãti hoſtes futuri:tum primũ ꝑ ſeditiões ſiculoꝝ ad partis alterius auxilũ ĩ Siciliam exercitum traiecere.

Agitatum in urbe a tribũis plebis:ut tribuni militũ cõſulari ꝑtãte crearent̃:nec obtineri potuit. Cõſules fiũt.L.Papyrius Craſſus.L.Iulius.Equoꝝ legati fœdus ab ſenatu cum petiſſent:& ꝓ fœdere deditio oſtẽtaret̃:ĩducias annoꝝ octo ĩpetrauerũt.Volſcoꝝ res ſup acceptã in Algido cladem ꝑtinaci certamine ĩter pacis belliq́ʒ auctores ĩ iurgia & ſeditiões uerſa:undiq́ʒ otium fuit romãis.Legẽ de mulctaꝝ æſtimatiõe ꝑgratam populo:cum ab tribunis parari cõſules unius ex collegio ꝓditiõe excepiſſent:ĩpi ꝓoccupauerũt ferre.Cõſules.L.Sergius Fidenas iteꝝ:Hoſtius Lucretius Tricipitinus:nihil dignum dictu actũ his cõſulibus.Secuti eos cõſules.A.Cornelius Coſſus.T.Quĩtius Pœnus iteꝝ Veiẽtes ĩ agrũ romanũ excurſiões fecerũt:fama fuit quoſdam ex fidenatiũ iuuentute participes eius populatiõis fuiſſe cognitio eius rei.L.Sergio &.Q.Seruilio & Mamerco Aemylio ꝑmiſſa:qdam Hoſtiã relegati:quod cur ꝑ eos dies a Fidenis abfuiſſent:paꝝ cõſtabat:colonoꝝ additus numerus:agerq́ʒ iis bello interẽptorum aſſignatus.Siccitate eo anno plurimũ laboratũ eſt:nec cæleſtes mõ defuerunt aq̃:ſed terra quoq́ʒ ĩgenito humore egens uix ad peremnes ſuffecit amnes defectus alibi aquarũ circa torridos fontes riuoſq́ʒ ſtragẽ ſiti pecoꝝ moriẽtium dedit: ſcabie alie abſumpta uulgatiq́ʒ attactu in hoĩes morbi:& primo ĩ agreſtes ĩgruerãt ſeruitiaq́ʒ:urbs deĩde ĩplet̃.Nec corpora mõ affecta tabo:ſed aĩos quoq́ʒ multiplex religio:& pleraq́ʒ externa inuaſit:nouos ritus ſacrificãdi uaticinãdo ĩferentibus ĩ domos: qbus q̃ſtui ſunt capti ſupſtitione animi:donec publicus iam pudor ad primores ciuitatis ꝑuenit:cernentes in oĩbus uicis ſacelliſq́ʒ ꝑegrina atq́ʒ ĩſolita piacula pacis deũ expoſcẽdæ:datum ĩde negotiũ ædilibus: ut aĩaduerterẽt:nequi:niſi romani dii:neu quo alio more:quã patrio colerent̃.Iræ aduerſus Veiẽtes in ĩſequẽtem annũ.C.Seruilio Hala.L.Papyrio Mugilano cõſulibus dilatæ ſunt.Tũc quoq́ʒ ne cõfeſtim bellũ ĩdiceret̃:neue exercitus mitterent̃:religio obſtetit:fœciales prius mittẽdos ad res repetẽdas cenſuere.Cũ Veiẽtibus nuꝑ acie dimicatũ ad Nomẽtum & Fidenas fuerat ĩduciæq́ʒ ĩde nõ pax facta: q̃rũ & dies exierat:& ante diem rebellauerãt:miſſi tamẽ fœciales:nec cũ more patrum iurati repeterẽt res

Attur hoſtiũ cladem

Ro. uictor

Dubiũ an. poſthũius filiũ occiderit

Carthagineſes quo primũ tpe ĩ ſiciliã traiecerint

L.Sergius hoſtilius tricipitinus cõſ.

Aulus Cornelius Coſſus. T. Quĩtiꝰ penus conſſ.

C.Seruilius hala.L. Papyriꝰ conſu.

uerba ſunt audita.Cõtrouerſia ĩdẽ fuit:utrum populi iuſſu ĩdiceret̃ bellum:an ſatis eſſet ſenatuſcõſul
tum:ꝑuicere tribuni denũciando ĩpedituros ſe delectũ:ut Quĩtius cõſul de bello ad populũ ferret:oẽs
cẽturiæ iuſſere.In eo quoq; plebs ſupior fuit:qđ tenuit:ne cõſules ĩ ꝓximũ annũ crearẽtur:tribuni mi
litum cõſulari ꝑtãte q̃ttuor creati.T.Quĩtius Penus ex cõſulatu.C.Furius.Martius Poſthumius &.A.
Cornelius Coſſus:ex iis Coſſus ꝓfuit urbi:tres delectu habito ꝓfecti ſũt Veios: documẽtoq; fuere quã
pluriũ ĩperiũ bello inutile eẽt:tẽdẽdo ad ſua qſq; cõſilia: cũ alii aliud uideret̃:aperuerũt ad occaſionem
locũ hoſti:incertã nãq; aciẽ:ſignũ aliis dari receptui:aliis cani iubẽtibus:ĩuaſere oportune ueiẽtes caſtra
ꝓpinqua:turbatos ac terga dãtes accepe.Plus itaq; ignominiæ:quã cladis ẽ acceptũ:mœſta ciuitas fuit
uinci ĩſueta:odiſſe tribunos:poſcere dictatorẽ:in eo uerti ſpes ciuitatis:& cũ ibi quoq; religio obſtaret:
ne poſſet niſi a cõſule dici dictator:augures cõſulti eã religionẽ exemere.A.Cornelius dictatorem Ma/
mercũ æmyliũ dixit:& ipſe ab eo magiſter eqtum eſt dictus:adeo ſimul fortuna ciuitatis uirtute uera
eguit:qđ nil cẽſoria aĩaduerſio effecit:quo minus regimina reꝝ ex notata ĩdigne domo peterẽt. Veien
tes re ſecũda elati miſſis circũ Ethruriæ populos legatis:iactãdo tres duces romanos a ſe uno ꝓlio fu/
ſos:cũ tamẽ nullã publici cõſilii ſocietatem mouiſſent:uolũtarios undiq; ad ſpem ꝓdæ acciuerãt. Vni
Recẽs fidena/ tiũ ſcel⁹ — fidenatiũ populo rebellare placuit:& tãq; niſi ab ſcelere bellũ ordiri nefas eẽt:ſicut legatoꝝ antea:ita tũ
nouoꝝ colonoꝝ cæde ĩbutis armis Veiẽtibus ſeſe cõiungunt.Cõſultare ĩde prĩcipes duoꝝ populorũ
Veios an Fidenas ſedem belli caperẽt:Fidenæ uiſæ opportuniores.Itaq; traiecto tyberi ueiẽtes fidenas
trãſtulerũt bellũ:Romæ terror ĩgens erat:accito exercitu a Veiis:hoſtibus poſitis ad Fidenas:eoq; ĩꝓo
ob rem male geſtã ꝑculſa caſtra locant̃ ante portã collinã:& in muris armati diſpoſiti:& iuſtitium ĩ fo
ro tabernæq; clauſæ fiũtq; oĩa caſtris:quã urbi ſimiliora.Tum trepidã ciuitatẽ ꝓcõibus ꝑ uicos dimiſ/
ſis dictator ad cõcionẽ ad uocatã ĩcrepauit:qđ aĩos ex tam leuibus fortunæ momẽtis ſuſpẽſos gererẽt:
ut parua iactura accepta:q̃ ipſa nõ uirtute hoſtiũ:nec ignauia Ro.exercitus:ſed diſcordia ĩperatoꝝ ac/
cepta ſit:ueiẽtem hoſtẽ ſepties uictũ ꝑtimeſcãt:Fidenaſq; ꝓpe ſæpius captas:quã oppugnatas:eoſdẽ &
romanos:& hoſtes eẽ q ꝑ tot ſæcula fuerĩt:eoſdẽ aĩos:eaſdẽ corpis uires:eadem arma gerere:ſe quoq;
eundẽ dictatorẽ Mamercũ Aemylium eẽ:q ante ueiẽtium fidenatiumq; adiunctis faliſcis ad Nomen
tum exercitus fuderit:& magiſtrum eqtum.A.Cornelium eundẽ in acie fore:q priore bello tribunus
militũ.L.Tolumnio rege Veiẽtium in cõſpectu duoꝝ exercituũ occiſo ſpolia opima:Iouis feretrii tẽ/
plo ĩtulerit:proĩde memores ſecum triũphos:ſecum ſpolia:ſecum uictoriam eẽ:cum hoſtibus ſcelus
legatoꝝ cõtra ius gẽtium ĩterfectoꝝ:cædem in pace fidenatium colonoꝝ:ĩducias ruptas:ſeptimã ĩfe/
licem defectionem:arma caperẽt:ſimul caſtra caſtris cõiunxiſſent ſatis cõfidere:nec ſceleratiſſimis ho/
ſtibus diutinum ex ignominia exercitus romani gaudium fore:& po.Ro.ĩtellectuꝝ quãto melius de
republica meriti ſint:qui ſe dictatorem tert.dixerint:quam eos:qui ob ereptum cẽſuræ regnum: labẽ
ſecundæ dictaturæ ſuæ impoſuerunt.Votis deinde nũcupatis profectus mille &.d. paſſus citra Fide/
Cõſulis ſtrata/ gema — nas caſtra locat:dextra mõtibus:leua tyberi amne ſeptus.T.Quintiũ Pœnũ legatũ occupare mõtes iu/
bet:occultumq; id iugum capere:quod a tergo hoſtibus foret:ipſe poſtero die cum Ethruſci pleni ani
morum:ac priſtini dici meliore occaſione:quam pugna in aciẽ proceſſiſſent:cũctatus parumper:dum
ſpeculatores referrent.Quintium euaſiſſe ĩ iugum propinquũ arci.Fidenaꝝ:ſigna profert:peditumq;
aciem inſtructam pleno gradu in hoſtẽ inducit:magiſtro equitũ ꝓcipit:ne iniuſſu pugnã incipiat:ſe cũ
opus ſit eq̃ſtri auxilio ſignum datuꝝ:tum ut memor regiæ pugnæ memor opimi doni Romuliq; ac
Iouis feretrii rem gereret.Legiones ĩpetu ĩngẽti confligũt:romanus odio accẽſus impiũ fidenatẽ:præ/
donem ueiẽtem:ruptores ĩduciarum:cruẽtos legatorum infanda cæde:reſpſos:ſanguine colonorum
ſuorum:perfidos ſocios:imbelles hoſtes compellans:factis ſimul dictiſq; odium explet.Cõcuſſerat pri
mo ſtatim congreſſu hoſtẽ:cum repente:patefactis Fidenarum portis noua erupit acies:inaudita ante
id tẽpus:ĩuſitataq;:ignibus armata ĩgens multitudo:facibuſq; ardentibus tota collucens:uelut phana
tico inſtincta curſu ĩ hoſtem ruit:formaq; inſolitæ pugnæ romanos parump exterruit.Tum dictator
Attẽ aciẽ flãmis ſtructã — magiſtro equitum equitibuſq; tum ex montibus Quintio accito prælium ciens:ipſe in ſiniſtrum cor
nu quod incendio ſimilius:quam prælio territum ceſſerat flamis.accurrit:claraq; uoce:fumo ne uicti.
inquit:uelut:examẽ apum loco ueſtro exacti inermi cedetis hoſti? non ferro extinguitis? ignes non fa/
ces has ipſas pro ſe quiſq;:ſi igni non tælis pugnãdum eſt ereptas ultro inferetis:agite noĩs romani &
uirtutis patrum ueſtræq; memores uertite ĩcendium hoc ĩ hoſtium urbem:& ſuis flamis delete Fide/
nas:quas ueſtris beneficiis placare non potuiſtis:legatoꝝ hoc uos ueſtroꝝ colonorumq; ſanguis ua/
ſtatiq; fines monent.Ad imperiũ dictatoris mota cuncta acies:faces partim emiſſæ excipiuntur partĩ
ui eripiũt̃:utraq; acies armatur igni.Magiſter equitũ & ipſe nouat pugnã equeſtrẽ:frenos ut detrahãt
equis imperat:& ipſe princeps calcaribus ſubditis euectus effreno equo in medios ignes infertur:&
alii concitati equi libero curſu ferunt equitẽ in hoſtẽ.Puluis elatus mixtuſq; fumo lucẽ ex oculis uiro/
rum equorũq; aufert:ea:quæ militem terruerat ſpecies:nihil terruit equos:ruinæ igitur ſimilem ſtra/
gem eques quacũq; peruaſerat:dedit.Clamor deĩde accidit nouus:qui cum utranq; mirabũdam in ſe
aciem uertiſſet:dictator exclamat.Quĩtium lagatum:& ſuos ab tergo hoſtem adortos: ipſe redĩtegra
to clamore infert acrius ſigna.Cum duæ acies duo diuerſa prælia circunuẽtos hetruſcos & a fronte &
a tergo urgerent:neq; in caſtra retro:neq; in montes:unde ſe nouus hoſtis obiecerat:iter fugæ eſſet.
& equitem paſſim liberi frænis diſpuliſſent equi.Vueientium maxima pars tyberim effuſi petunt:fi/
denatium qui ſuperſunt:ad urbem Fidenas tendunt:infert pauidos fuga in mediam cædem:obtrun/

cātur in ripiſ:alios ĩ aqua compulſos gurgites ferunt etiā peritos nandi laſſitudo:& uulnera:& pauor
degrauāt:alteꝝ agmen fertur per caſtra in urbem:eodem & romanos ſequentes impetus rapit.Quin/
tium maxime:& cum eo digreſſos modo de mōtibus recētiſſimum ad laborem militem : quia ulti/
mo prælio aduenerāt.Hi poſteaꝗ mixti hoſtibus portam ĩtrauere muros ĩuadunt:ſuiſꝗ capti oppidi
ſignum ex muris tollunt.Quod ubi dictator conſpexit:iam.n.& ipſe ĩ deſerta hoſtium caſtra penetra/ Fidenæ
uerat cupiētem militem diſcurrere ad prædam:ſpe ĩiecta maioris ĩ urbe prædæ:ad portam ducit:re/ capiūt
ceptuſꝗ intra muros: in arcem:quo ruere fugientium turbā uidebat pergit:Nec minor cædes in ur/
be:donec abiectis armis:nihil præter uitam petentes dictarori deduntur urbs caſtraꝗ diripiuntur.Po
ſtero die ſingulis captiuis ab equite ad centurionem ſorte ductis:& quorum eximia uirtus fuerat bi/
nis:aliis ſub corona uenditis:exercitum uictorem opulentumque præda triumphans dictator Ro/
mam reduxit:iuſſoꝗ magiſtro equitum abdicare ſe magiſtratu:ipſe deinde abdicat die ſextodecimo
reddito in pace imperio:quod in bello trepidiſꝗ rebus acceperat. Claſſibus quoꝗ ad Fidenas pugna/
tum cum ueiētibus quidam ānales rettulere rem:æque difficilē atꝗ ĩcredibilem:nec nūc lato ſatis ad
hoc amne: & tum aliquāto ut a ueteribus accipimus arctiore:niſi ĩ traiectu forte fluminis prohibēdo
aliquarum nauium cōcurſum:ĩ maius:ut fit:celebrātes naualis uictoriæ uanum titulum appetiuere.
In ſequēs annus tribunos militares cōſulari ptāte habuit.A.Sempronium Atratinum.L. Quintiū
Cincinatū.L.Horatiū Barbatū.Veiētibus ānoꝝ.xx.ĩduciæ datæ:& æquis triēnii cū plurium annoꝝ
petiſſent:& a ſeditiōibus urbanis otiū fuit.Annū ĩſequētē neꝗ bello foris:neꝗ domi ſeditione ĩſignē:
ludi bello uoti celebrē:& tribunoꝝ militū apparatu & finitimoꝝ cōcurſu fecere.Tribūi cōſulari ptāte
erāt.C.Craſſus.Sp.Neuius Rutilius.T.Seruius Fidenas & Sex.Iulius Tellus:ſpectaculū cōmunitate ēt
hoſpitum ad qđ publico cōſenſu uenerāt: aduenis gratius fuit.Poſt ludos ſeditiones tribunoꝝ plebis
fuerūt:obiurgātium multitudinē qđ admiratiōe eoꝝ:quos odiſſent ſtupēs: æterno ſe ipſa teneret ſer/
uitio:& nō modo ad ſpem cōſulatus ĩ partē reuocandā aſpirare nō auderet:ſed ne ĩ tribunis qdem mi
litum creādis cōmunia eēnt comitia patrum ac plebis:aut ſui ac ſuoꝝ meminiſſet:deſineret ergo mi
rari:cur nemo de cōmodis plebis ageret:eo ĩpendi laborē ac piculum:unde emolumētum:atꝗ honos
ſperet̄:nihil nō aggreſſuros hoīes:ſi magnis conatibus:magna pmia pponant̄:ut qd enim aliqs tribu
nus plebis ruat cæcus in certamia piculo ĩgenti fructu nullo?Ex qbus p certo habeat:patres:aduerſus
quos tenderet:bello inexpiabili ſe pſecuturos:apud plebem:p qua dimicauerit:nihilo ſe honoratiorē
fore:neꝗ ſperādum:neꝗ poſtulādum eē:magnos aīos niſi magnis honoribus fieri:neminē ſe plebeiū
contēptuꝝ: ubi contēni deſiſſent:experiēdam rem deniꝗ in uno:aut ĩ altero eſſe:ſit ne aliqs plebeius
ferēdo magno honori:an portēto ſimile miraculoꝗ ſi fortem ac ſtrenuū aliquē exiſtere ortum ex ple/
be crederēt.Summa ui expugnatū eē:ut tribuni militū cōſulari ptāte &ex plebe crearent̄:petiſſe uiros
domi militiæꝗ ſpectatos:primis ānis ſugillatos:repulſos riſui patribus fuiſſe:deſiſſe poſtremo pbere
ad cōtumeliam os:nec ſe uidere:cur nō lex quoꝗ abroget̄:qa id liceat:qđ nunꝗ futuꝝ ſit: minorē qp/
pe ruborē fore in iuris iniquitate:quam ſi p ĩdignitatē eoꝝ ptereant̄.Huius generis oratiōes cum aſ/
ſenſu auditæ ĩcitauere quoſdā ad petēdum tribunatū militū:aliū alia de cōmodis plebis laturum ſe in
magiſtratu profitētē:agri publici diuidēdi:coloniarūꝗ deducēdaꝝ oſtētate ſpes:& uectigali poſſeſſo/
ribus agroꝝ impoſito in ſtipēdium militum erogandi æris.Captatū deinde tēpus ab tribunis militū
quo p diſceſſum hominum ab urbe:cum patres clandeſtina denūciatione reuocati ad diē certū eēnt:
ſenatuſconſultum fieret abſentibus tribunis plebis:ut quoniam Volſcos in Hernicoꝝ agros pdatum
exiſſe fama eēt:ad rē ĩſpiciēdam tribuni militum pficiſceret̄:cōſulariaꝗ comitia haberēt̄.Profecti.A.
Claudium filium decēuiri pfectum urbis reliquerūt impigrū iuuenem: etiā ĩde ad ĩcunabilis ĩbutum
odio tribunoꝝ plebis nec cum abſentibus iis:qui ſenatuſcōſultum fecerāt:nec cū Appio:trāſacta re qđ
contēderent:fuit.Creati conſules. A.Sempronius:&.Qu.Fabius.Vibulanus.Peregrina res:ſed memo/
ria digna traditur eo āno facta.Vulturnū hetruſcoꝝ urbem quæ nūc.Capua eſt ab ſamnitibus captam
Capuāꝗ ab duce eoꝝ Capi:uel quod propius uero ē a cāpeſtri agro appellatā.Cepere āt prius:bello
fatigatis hetruſcis:ĩ ſocietatem urbis agrorumꝗ acceptis:deīde feſto die grauatos uino epuliſꝗ ĩcolas A. Sem
ueteres noui coloni nocturna cæde adorti.His rebus actis conſules ii quos diximus:idibus decembris pronioꝫ
magiſtratū occepere.Iā nō ſolū:qui ad id miſſi erāt:rettulerūt ĩminere uolſcum bellum:ſed legati quo conſul.
ꝗ ab latinis & hernicis nūciabāt:nō ante unquam uolſcos nec ducibus legēdis:nec exercitui ſcribendo Q.Fab.
ĩtētiores fuiſſe:Vulgo fremere:aut ĩ perpetuum bellum armaꝗ obliuioni dāda iugumꝗ accipiēdum: uibula/
aut iis: cū quibus de imperio certet̄:nec uirtute:nec paciētia:nec diſciplina rei militaris cedendum eē. nus uiī
Haud uana attulere ſed nec perīde patres moti ſunt.& A.Sempronius:cui ea prouincia ſorte euenit tā Capua
quam cōſtātiſſimæ rei fortuna frætus:quod uictoris populi exercitum aduerſus uictos duxiſſet:oīa te
mere ac negligēter egit:adeo ut diſciplinæ romanæ plus ĩ uolſco exercitu:quam ĩ romano eſſet.Ergo
fortūa:ut ſæpe alias:uirtutem eſt ſecuta.primo.Prælio:quod a Sempronio incaute ĩcōſulteque com/
miſſum:eſt nō ſubſidiis firmata acie:nō eqte apte locato concurſum eſt:clamor ĩdiciū primū fuit:quo
res ĩclinatura eſſet:excitatior crebriorꝗ ab hoſte ſublatus:ab romanis diſſonus:impar:ſegnis:ſæpe ite
ratus incerto clamore pdidit pauorē aīoꝝ:eo ferocior illatus hoſtis urgere ſcutis:micare gladiis alte/
ra ex parte nutant circūſpectantibus galeæ:& incerti trepidant:applicantꝗ ſe turbæ:ſigna nunc reſiſtē
tia deferuntur ab anteſignanis:nūc inter ſuos manipulos recipiuntur.Nōdum fuga certa:nōdum ui/
ctoria erat:tegi magis romanus:quam pugnare.Volſci ĩferre ſigna:urgere aciem:plus cædis hoſtiū ui/

dere:quam fugæ.Iam ĩ oĩbus locis ceditur nequicꝗ Sempronio conſule obiurgãte atque hortãte:ni/
Sex. Tē panius hil nec imperium:nec maieſtas ualebat:dataq; mox terga hoſtibus forẽt:ni.Sex.Tempanius decurio
eqtum labẽte iam re: præſenti aĩo ſubueniſſet:q cum magna uoce exclamaſſet:ut equites: qui ſaluã rẽ
publicã uellent eſſe:ex equis deſilirent:oĩum turmaꝝ equitibus uelut ad conſulis ĩperium motis:niſi
hæc:inquit:armata cohors ſiſtat ĩpetum hoſtiũ:actum de imperio eſt:ſequimini pro uexillo cuſpidem
meã oſtendite romanis:uolſciſq; neq; eqtibus uobis ullos equites:neq; peditibus eẽ pedites pares.Cũ
clamore approbata adhortatio eẽt:uadit alte cuſpidẽ gerens:quacũq; incedunt:ui uiã faciunt:eo ſe ĩfe/
runt obiectis parmis:ubi ſuoꝝ plurimũ laborem uident: reſtituunt oĩbus locis pugnã:in quæ eos ĩpe/
tus tulit:nec dubiũ erat:qn ſi tam pauci ſimul obire oĩa poſſent:terga daturi hoſtes fuerint.Et cũ iam
parte nulla ſuſtinerent:dat ſignũ uolſcus ĩperator:ut parmatis nouæ cohorti hoſtiũ locus detur: dõec
ĩpetu illatis ab ſuis excludant.Quod ubi factũ eſt:interclusi equites cũ nec prorumpere eadẽ:qua tran
ſierant:poſſent:ibi maxime cõfertis hoſtibus:qua uiã fecerant:& cõſul legioneſq; romanæ:cũ quod te
gimen modo oĩs exercitus fuerat:nuſꝗ uiderent:ne tot fortiſſimos uiros interclusos opprimeret ho/
ſtis:tendunt in quẽcunq; caſum:diuerſi uolſci hinc conſulẽ:ac legiones ſuſtinere:altera fronte inſtare
Tempanio atq; equitibus.Qui cum ſæpe conati nequiſſent perrumpere ad ſuos:tumulo quodã occu
pato:in orbem ſe tutabantur:nequaꝗ multi:nec pugnæ finis ante noctem fuit.Conſul quoq;:nuſꝗ re/
miſſo certamine:dum quicꝗ ſuperfuit luminis:hoſtem tenuit.Nox incertos diremit.Tantuſq; ab im
prudentia euentus utraq; caſtra tenuit pauor:ut:relictis ſauciis:& magna parte impedimentoꝝ:ambo
Atẽ ãci pitẽ pu gnæ euentũ pro uictis exercitus ſe ĩ montes proximos reciperẽt. Tumulus tamẽ circũſeſſus ultra mediam ẽ noctẽ
quo cum circũſedentibus denunciatũ eſſet caſtra deſerta eſſe:uictos rati ſuos & ipſi:qua quẽq; in tene
bris pauor tulit:fugerunt.Tempanius metu inſidiaꝝ ſuos ad lucem tenuit:digreſſus deinde ipſe cum
paucis ſpeculatũ:cum ab ſauciis hoſtibus ſciſcitando compiſſet caſtra uolſcoꝝ deſerta eſſe:lætus ab tu/
mulo ſuos deuocat:& in caſtra romana penetrat.Vbi cũ uaſta deſertaq; oĩa atq; eandem:quã apud ho/
ſtes fœditatem inueniſſet:priuſꝗ uolſcos cognitus error reduceret:quibus poterat ſauciis ductis ſecũ:
ignarus:quam regionẽ conſul petiſſet:ad urbẽ proximis itineribus pergit:Iam eo fama pugnæ aduer/
ſæ:caſtrorũq; deſertoꝝ perlata erat:& ante oĩa deplorati erãt equites nõ priuato magis:quam pubilco
luctu. Fabiuſq; conſul: terrore urbi quoq; iniecto:ſtationes ante portas agebat:cũ equites ꝓcul uiſi nõ
ſine terrore ab dubiis:quinam eſſent:mox cogniti tãtam ex metu lætitiã fecere:ut clamor urbem per/
uaderet gratulantiũ ſaluos uictoreſq; rediſſe equites:& ex mœſtis paulo ante domibus:quæ comploꝛ
rauerant ſuos:ꝓcurrerẽt in uias:pauidæq; matres ac cõiuges oblitæ præ gaudio decoris obuiã agmi
ni occurrerent:in ſuos quæq; ſimul corpore atq; aĩo uix præ gaudio compotes effuſæ.Tribũis plebis:
qui.M.Poſthumio.&.T.Quintio diem dixerãt:quod ad Veios eoꝝ opera male pugnatum eſſet:occa
ſio uiſa eſt per recens odiũ Sempronii conſulis renouandæ in eos inuidiæ.Itaq; aduocata contione cũ
proditam Veiis remp.eſſe ab ducibus:proditum deinde:quia illis impune fuerit:in Volſcis ab conſu/
le exercitum:traditos ad cædem fortiſſimos eqtes:deſerta fœde caſtra uociferati eẽnt.C.Iunius unus
ex tribunis Tempanium equitem uocari iuſſit:coramq; eis Sexte Tempani:inquit:quæro de te:arbi/
treris ne.A.Sempronium conſulem aut in tempore pugnam iniſſe:aut firmaſſe ſubſidiis aciem?aut ul
lo boni cõſulis functum officio?& cum ipſe uictis legionibus romanis tuo cõſilio equitem ad pedites
deduxeris:reſtitueriſq; pugnam:excluſo deinde ab acie noſtra tibi atq; equitibus num aut conſul ipſe
ſubuenerit:aut miſerit p̄ſidium?poſtero deniq; die ecquid præſidii uſꝗ habueris?an tu cohorſq; in ca
ſtra ueſtra uirtute proruperitis?ecquem in caſtris conſulem:ecquem exercitum inueneritis?an deſer/
ta caſtra relictos ſautios milites?Hæc pro uirtute tua fideq;:qua una hoc bello reſpublica ſtetit:dicẽda
tibi ſunt hodie.Deniq; ubi.A.Sempronius?ubi legiones noſtræ ſint?deſertus ſis an deſerueris cõſulẽ
Tẽpanii facinus exercitumq;?uicti:deniq; ſimus an uicimus?Aduerſus hæc Tẽpanii oratio incompoſita fuiſſe dicitur
cæteꝝ militariter grauis:nõ ſuis uana laudibus:nõ crimine alieno læta.Quãta prudẽtia rei bellicæ in
A.Sempronio eẽt:nõ militis de impatore æſtimationem eẽ:ſed Po.Ro.fuiſſe:cum eum comitiis cõ/
ſulem legeret.Itaq; ne ab ſe impatoria cõſilia:nec cõſulares artes exquirerẽt:quæ pẽſitanda quoq; ma/
gnis animis atq; ĩgeniis eẽnt:ſed quod uiderit referre poſſe.Vidiſſe aũt ſe prius:quam ab acie interclu
derẽt:cõſulem ĩ prima acie pugnantẽ:adhortantẽ ĩter ſigna romana:tælaq; hoſtium uerſantẽ: poſtea
ſe ab cõſpectu ſuoꝝ ablatum ex ſtrepitu & clamore ſenſiſſe uſq; ad noctem extractum certamen: nec
ad tumulum:quẽ ipe tenuerat:præ multitudine hoſtium perrumpi potuiſſe.Exercitus ubi eẽt:ſe ne/
ſcire arbitrari:uelut ipſe in re trepida loci p̄ſidio ſe ſuoſq; ſit tutatus:ſic conſulẽ ſeruãdi exercitus cauſa
loca tutiora caſtris cepiſſe:Nec uolſcoꝝ meliores res eſſe credere quam Po.Ro.fortunam:noctẽq; oĩa
terroris mutui impleſſe:ꝑcantẽq; demum ne ſe feſſum labore ac uulneribus tenerẽt:cum ingẽti lau/
de nõ uirtutis magis:quam moderatiõis dimiſſum accipio.Cum agerẽtur hæc iam cõſul uia lauicana
ad fanum quietis erat:eo miſſa paluſtra iumẽtaq; alia ab urbe:exercitũ affectum plælio ac uia noctur/
na excepere.Paulopoſt in urbem ẽ ĩgreſſus cõſul nõ ab ſe magis enixe amouẽs culpam:quam Tempa
Atẽ tẽ panii mode ſtã ora tionem nium meritis laudibus ferens.Mæſtæ ciuitati ab re male geſta & iratæ ducibus.M. Poſthumius reus
obiectus:q tribunus militum ꝓ cõſule ad Veios fuerat:decẽmilibus æris grauis damnatur.T.Quĩtiũ
collegã eius:quia ĩ Volſcis cõſul auſpitio dictatoris Poſthumii Tuberti:& ad Fidenas legatus dictato/
ris alterius Mamerci Aemylii res proſpere geſſerat:totã culpã eius tpis ĩ prædãnatũ collegã trãſſerẽtẽ
oẽs tribus abſoluerẽt ꝓfuiſſe ei Cincinati p̄ris memoria dicit uenerabilis uiri & exactæ iã ætatis:Capi

ſolinus Quītius ſuppliciter orãs ne ſe breui reliquo uitæ ſpacio tam triſtē nūciū ferre ad Cincinatū pa
terēt.Plebs tribunos plebis abſentes.Sex.Tēpaniū.A.Selliū:& Antiſtiū.& Spuriliū fecit:quos &ꝓ cētu
riōibus ſibi p̄fecerāt Tēpanio auctore eq̃tes.Senatus:cū odio Sēpronii cōſulare nomē offenderet:tribu
nos militū cōſulari poteſtate creari iuſſit.Creati ſunt.L.Manilius Capitolinus.Qu.Antonius Meren/
da.L.Papyrius Mugillãus. Prīcipio ſtatim anni.L.Hortēſius tribunus plebis.A.Sēpronio cōſuli anni
prioris diē dixit:quem cū quattuor collegæ inſpectãte populo romano orarent ne ipatorē ſuū ob/
noxiū:ī quo nihil p̄ter fortunã rep̄hendi poſſet:uexaret:ægre Hortēſius pati tēptationē eã credens eē
p̄ſeuerantiæ ſuæ:nec p̄cibus tribunoꝝ:q̃ ī ſpēm mō iactent:ſed auxilio cōfidere reū.Itaqꝫ mō ad eū cō
uerſus ubi illi patritii ſpiritus ubi ſubnixus & fidēs innocentiæ aīus eſſet:q̃rebat:ſub tribunitia umbra
conſularē uiꝝ delituiſſe:mō ad collegas:uos ãt:ſi rē pago:quid acturi eſtis?an erepturi q̃dē ius populo
& euerſuri tribunitiã ptãtem?Cū illi & de Sēpronio:& de oībus ſummã populi romāi ptãtem eē dice
rent:nec ſe iudiciū populi tollere:aut uelle:aut poſſe:ſed ſi p̄ces ſuæ pro īpatore:q ſibi parētis eſſet loco
nō ualuiſſent:ſe ueſtē cū eo mutaturos.tū Hortenſius nō uidebit:inq̃t:plebs romana ſordidata tribu/
nos ſuos.A.Sēproniū nihil moror:q̃ndo hoc eſt ī īperio cōſecutus:ut tam carus eēt militibus:nec pie/
tas quattuor tribunoꝝ:q̃ Hortēſii tam placabile ad iuſtas p̄ces ingeniū pariter plebi patribuſqꝫ gratior
fuit.Nō diutius fortuna eq̃s indulſit:qui ambiguã uictoriã pro ſua amplexi fuerãt:ꝓximo anno.Gn.
Fabio Vibulano &.T.Quītio Capitolino filio Capitolini cōſulibus:ductu fabii:cui ſorte ea prouincia Gn.Fa/
euenerat nihil dignū memoratu actū:cum trepidam tãtum oſtēdiſſent aciē:equi turpi fuga fundūtur bius.T.
haud mago conſulis decore.Itaqꝫ triūphus negatus:cæteꝝ ob ſempronianæ cladis eleuatã ignominiã Quītiꝫ
ut ouans urbē intraret cōceſſum eſt.Quēadmodū bellum minore:q̃ timuerãt:dimicatione erat perfe cōſu.
ctum:ſic in urbe ex trãquillo:nec opinata moles diſcordiaꝝ inter plebē ac patres exorta ē:cœpta a du/
plicando quæſtoꝝ nūero:q̃ rē:preter duos urbanos q̄ſtores:duo q conſulibus ad miniſteria belli p̄ſto/ Quæ/
eſſent a cōſulibus relatã:cū & patres ſumma ope approbaſſent:cōſulibus tribuni plebis certamē intule ſtores
runt ut pars quæſtoꝝ(nã ad id tp̄s patritii creati erant)ex plebe fieret:aduerſus quã actiōem primo &
cōſules:& patres ſumma ope ãnixi ſunt:concedendo deinde ut quēadmodū in tribunis conſulari po/
teſtate creandis uſi ſunt:id æquæ ī q̄ſtoribus libeꝝ eſſet arbitriū populi romani:cū paꝝ proficerēt:to
tam rem de augēdo q̄ſtoꝝ numero omittunt.Excipiunt omiſſam tribuni aliæqꝫ ſubinde:inter quas
& agrariæ legis ſeditioſæ actiones exiſtunt:ꝑ quos motus cū ſenatus conſules:q̃ tribunos creari mallet
neqꝫ poſſet per interceſſiones tribunitias ſenatuſcōſultum fieri:reſp.a cōſulibus ad īterregnum:neqꝫ
id ipſum(nam coire patritios tribuni prohibebãt)ſine certamine īgēti redit.Cum pars maior īſequen
tis ãni per nouos tribunos plebis:& aliquot īterreges certaminibus extracta eſſet modo prohibētibus
tribunis patritios coire ad prodēdum īterregem:modo īterregem īterpellãtibus ne ſenatuſcōſultum
de comitiis cōſularibus faceret.Proſtremo.L.Papyrius Mugilanus proditus interrex caſtigando nunc
patres:nūc tribūos plebis deſertã omiſſamqꝫ ab hoībus remp.deoꝝ prouidētia curaqꝫ exceptam me/
morabat:ueiētibus īduciis & cūctatione equorum ſtare:unde ſiquid īſtrepat terroris ſine patritio ma
giſtratu placere remp.opprimi:nō exercitum:nō ducem ſcribēdo exercitui eē:an bello īteſtino bellum
externum populſaturos?quæ ſi ī unum cōueniãt:uix deoꝝ opibus:quin obruatur romana res:reſiſti
poſſe:quin illi remittēdo de ſumma q̄ſqꝫ iuris:mediis diis copularēt cōcordiam:patres patiēdo tribu/
nos militum ꝓ cōſulibus fieri:tribunos plebis nō īter cedēdo quo minus q̃ttuor q̄ſtores ꝓmiſcue de
plebe ac patribus libero ſuffragio populi fierēt.Tribunitia primū comitia ſunt habita creati tribuni cō
ſulari ptãte oēs patricii.L.Quintius Cincinatus tert.Sex.Furius Medullinus iteꝝ.Martius Manlius &
A.Sempronius.Hoc tribuno q̄ſtoꝝ comitia habente:petētibuſqꝫ īter aliquot tribunos plebeios filio Comi/
Antiſtii tribuni plebis:& fratre alterius tribuni plebis Sex.Pompilii:nec poteſtas nec ſuffragatio eorū tia Tri/
ualuit:q̃n quoꝝ patres auoſqꝫ cōſules uiderant:eos nobilitate p̄ferrent.Furere oēs tribuni plebis:ante bunoꝝ
oēs Pompilius Antiſtiuſqꝫ:q repulſa ſuoꝝ accenſi q̃d nam id rei eēt?nō ſuis beneficiis.nō patrum iniu militū
riis:nō deniqꝫ uſurpãdi libidine:cum liceat:quod nō ante licuerit:ſi nō tribunum militarē ne q̄ſtorem Comi/
q̃dem quēquã ex plebe factum:nō ualuiſſe patris ꝓ filio fratris ꝓ fratre p̄ces tribunoꝝ plebis:poteſta tia q̄ſto
tis ſacroſanctæ ad auxilium libertatis creatæ.Fraudē ꝓfecto in re eē:&.A.Sempronium comitiis plus rum
artis adhibuiſſe:quam fidei:eius iniuria q̃ri ſuos honore deiectos.Itaqꝫ cum in ipm & īnocētia tutum
& magiſtratu:ī quo tūc erat:īpetus fieri non poſſet:flexere iras in.C.Sēpronium patruelē.A. Sēpronii
eiqꝫ ob ignominiam uolſci belli adiutore collega.M.Canuleio diem dixere:ſubīde ab eiſdem tribunis
mētio in ſenatu de agris diuidendis illata eſt:cuī actioni ſemꝑ accerrime.C.Sempronius reſtiterat:ra/
tus id:quod erat:aut depoſita cauſa leuiorē futuꝝ apud patres reum:aut p̄ſeuerantem ſub iudicii tp̄s
plebem offenſurum aduerſæ īuidiæ obiici maluit:& ſuæ nocere cauſæ:quam publicæ deeſſe:ſtetitqꝫ ī
eadem ſentētia:nequa largitio ceſſura in trium gratiam tribunoꝝ fieret:nec tum agrum plebi:ſed ſibi
inuidiam quæri:ſe quoqꝫ ſubituꝝ eam tēpeſtatem forti aīo:nec ſenatui tanti ſe ciuem:aut quēquã ali/
um debere eē:ut in parcendo uni malum publicum fiat.Nihilo demiſſiore aīo:cum dies uenit:cauſa
ipſa ꝑ ſe dicta nequicq̃ oīa expertis patribus ut mitigarēt plebem:quindecimilibus æris damnatur.

Eodem anno Poſthumia uirgo ueſtalis de inceſtu cauſam dixit crimini obnoxia ob ſuſpicionē ꝑꝑ
cultum amœniorē:īgeniūqꝫ liberius quã uirginē decet:paꝝ abhorrēs famã ampliatã:deinde abſolutã
ꝓ collegii ſnīa:pōtifex maximus abſtinere iocis.coliqꝫ ſanctæ potius:quã ſcite iuſſit.Eodē ãno a cãpa/
nis Cumæ:quã græci tum urbē tenebãt:capiūtur.Inſequēs ãnus tribūos militū cōſulari ptãte habuit

Ampliatū qd ampliare ſic ex aſconio require

Agrippā Meneniū Lanatū.P.Lucretiū tricipitinū:&.Sp.Nautiū Annus felicitate po.Ro.ꝑiculo potius ingēti:quā clade īſignis.Seruitia:urbem:ut īcenderēt:diſtātibus locis cōiurarūt:populoqꝫ ad opē paſſim ferēdā tectis ītento:ut arcē capitoliūqꝫ armati occuparēt.Auertit nefanda cōſilia iuppiter: īdicioqꝫ duoꝝ cōpr̄hēſi ſontes pœnas dederūt:indicibus denamillia grauis eris:q̄ tum diuitiæ habebant:ex ærario numerata:& libertas p̄miū fuit.Bellū inde ab eqs reparari cœptū:& nouos hoſtes leuicanos cōſilia cū ueiētibus iūgere haud īcertis auctoribus Romā eſt allatū.Equoꝝ iam uelut āniuerſariis armis aſſueuerat ciuitas.Lauicos legati miſſi:cū reſponſa īde rettuliſſent dubia:qbus nec tūc bellū parari: nec diuturnā pacem fore appareret:tuſculanis negotiū datum auerterēt aīos:neqd noui tumultus Lauicis orireť.Ad īſequētis āni tribunos militū conſulari ptāte inito magiſtratu ab Tuſculo legati ueneruut.L.Sergiū Fidenatē.M.Papyriū Mugilanū:& Claudiū Seruiliū.A.Seruilii Priſci filiū: quo dictatore Fidenæ captæ fuerāt:nūciabāt legati lauicanos arma cepiſſe:& cū equoꝝ exercitu depopulatos agrū tuſculanum caſtra ī Algido poſuiſſe.Tum lauicanis bellū īdictū:factoqꝫ ſenatuſcōſulto: ut duo ex tribunis ad bellū ꝓficiſcerenť:unus res Romæ curaret:Certamē ſubito īter tribunos exortū ſe qſqꝫ belli ducē potiorē ferre:curā urbis ut īgratam ignobilēqꝫ aſpernari.Cū paꝝ decoꝝ īter collegas certamē mirabūdi p̄res cōſpicerēt.Q.Seruilius quādo nec ordinis huius ulla:inqt:nec reipublicæ eſt uerecūdia: patria maieſtas altercationē iſtā dirimet:filius meus extra ſortē ꝑerit urbi:bellū utinā:q appetūt:cōſideratius cōcordiuſqꝫ:quā cupiūt:gerāt.Delectū haberi nō ex toto paſſim populo placuit: decē tribus ſorte ductæ ſunt:ex his ſcriptos iuniores duo tribuni ad bellum duxere.Cœpta īter eos in urbe certamīa cupiditate eadē īperii multo impēſius in caſtris accēdi:nihil ſentire idem ꝓ ſnīa pugnare: ſua cōſilia uelle: ſua imperia ſola rata eē:contemnere īuicem & contemni:donec caſtigātibus legatis tandē ita cōparatū eſt:ut alternis diebus ſummā īperii haberēt.Quæ cum allata Romā eēnt:diciť.Q.Seruilius ætate: & uſu doctus precatus ab diis immortalibus:ne diſcordia tribunorum lachrymoſior reipu.eſſet: quā ad Veios fuiſſet:& uelut haud dubia clade imminēte intimaſſe filio ut milites ſcriberet:& arma pararet.

Ro.clades

Nec falſus uates fuit:nā ductu.L.Sergii.cuius dies īperii erat:loco iniquo ſub hoſtiū caſtris:cū (quia ſimulato metu recepat ſe hoſtis ad uallū) ſpes uana expugnandi caſtra eo traxiſſet:repētino īpetu equorum p ſupinā uallem fuſi ſunt:multiqꝫ ī ruina maiore:q fuga oppreſſi obtrūcatiqꝫ:Caſtra eo die ægre retenta.Poſtero die circūfuſis iam magna ex pte hoſtibus:p auerſam portā fuga turpi deferunť:duces legatiqꝫ:& qđ circa ſigna roboris de exercitu fuit.Tuſculū petiere:palantes alii p agros paſſim multis itineribus:maioris:q̄ accepta erat cladis:nuncii Romam contenderūt.Minus trepidationis fuit:quod euentus timori hoīum congruens fuerat:& q ſubſidia:q̄ reſpicerent in re trepida:p̄parata erant ab tribuno militū:iuſſuqꝫ eiuſdē p minores magiſtratus:ſedato in urbe tumultu:ſpeculatores propere miſſi nunciauere Tuſculi duces exercitūqꝫ eſſe:hoſtē caſtra loco nō mouiſſe.& qđ plurimū aīoꝝ fecit:dictator ex ſenatuſcōſulto dictus.Quintus Seruilius Priſcus:uir cuius ꝓuidētiā in rep.cū multis aliis tēpeſtatibus ante experta ciuitas erat:tū euētu eius belli:qđ uni certamē tribunoꝝ ſuſpectum:ante rem male geſtā:fuerat.Magiſtro eqtū creato a quo ipſo tribuno militū dictator erat dictus filio ſuo:ut tradidere qdā:nam alii Halā Seruilium magiſtrū equtum eo anno fuiſſe ſcribūt:nouo exercitu ꝓfectus ad bellū:accitis:q Tuſculi erant:duo millia paſſuū ab hoſte locum caſtris cepit.Tranſierat ex re bene geſta negligētia ſupbiaqꝫ ad equos:q'in romenis ducibus fuerat:Itaqꝫ primo ſtatim p̄lio:cū dictator eqtatu āteſignāos hoſtiū turbaſſet:legionū īde ſigna īferri ꝓpere iuſſit:ſignifeꝝ quoqꝫ ex ſuis unū cūctantē occidit:tātus ardor ad dimicādū fuit:ut īpetū eq nō tulerīt:uictiqꝫ acie cū fuga effuſa petiſſent caſtra:breuiore tpe & certamine minor caſtoꝝ oppugnatio fuit:q̄ p̄liū fuerat:direptiſqꝫ caſtris cū p̄dā dictator militi cōceſſiſſet:ſecutiqꝫ fugiētē ex caſtris hoſtē eqtes renūciaſſent oēs lauicāos uictos:magnā partem

Lauici ſed labici potiꝰ

equoꝝ Lauicos cōfugiſſe:poſtero die ad Lauicos ductus exercitus oppidumqꝫ corona circūdatū:ſcalis captū ac direptū eſt.Dictator:exercitu uictore romā reducto die octaua:q̄ creatus erat magiſtratu ſe abdicauit:& opportune ſenatus:priuſquā a tribunis plebis agrariæ ſeditiōis mentiōes illatæ de agro lauicano diuidendo fierēt:cenſuit frequēs coloniā Lauicos deducendam: coloni ab urbe mille quingenti miſſi bina iugera acceperūt.Captis Lauicis ac deīde tribunis militum cōſulari ptāte Agrippa Menenio Lanato:&.P.Lucretio tricipitino iteꝝ oībus his:&.Sp.Rutilio Craſſo:& īſequēti āno.A.Sempronio Atracino tertiū:& duobus iteꝝ.M.Papyrio Mugilano:&.Sp.Nautio Rutilio:biēnium trāquillæ externæ res:diſcordia domi ex agrariis legibus fuit.Turbatores uulgi erant.Sp.Mecilius q̄rtum:& Metilius tertiū tribuni plebis ambo abſentes creati:& cū rogationē ꝓmulgaſſent:ut ager ex hoſtibus captus uiritim diuidereť magnæqꝫ partis nobiliū eo plebiſcito publicareť fortunæ:nec enī ferme quicq̄ agri:ut ī urbe alieno ſolo poſita:nō armis partū erat:nec qđ ueniſſet aſſignatūue publice eſſet:p̄terq̄ plebs habebat.Atrox plebi patribuſqꝫ propoſitū uidebatur certamen:nec tribuni millitum nunc in ſenatu:nunc in cōſiliis priuatis principum cogendis uiam cōſilii inueniebāt: tunc.Ap.Claudius nepos eius:qui decēuir legibus ſcribendis fuerat:minimus natu ex patrū cōſilio dicitur dixiſſe:uetus ſe ac familiare conſilium domo afferre:proauum ſuum.Ap.Claudium oſtēdiſſe uiam unam diſſoluēdæ tribunitiæ poteſtatis:per collegarum īterceſſionem:facile homines nouos auctoritate principū de ſententia deduci:ſi temporum interdum potius:q̄ maieſtatis memor adhibeatur oratio:pro fortuna illis animos eſſe:ubi uideant collegas principes agendæ rei gratiam omnem ad plebem præoccupaſſe nec locum in ea relictū:ſibi haud grauate acclinaturos ſe ad cauſam ſenatus:per quam uniuerſo ordini cū primoribus ſe patrum concilient. Appropantibus cunctis & ante omnis. Qu.Seruilio Priſco: quod

nõ degeneraſſet ab ſtirpe claudia collaudãte iuuenẽ:negotiũ datur:ut quos:quiſq; poſſet:ex collegio tri/
bunorum ad interceſſionẽ ꝑliceret.Miſſo ſenatu ꝓhenſantur ab pricipibus tribuni ſuadẽdo monẽdo pol
licẽdoq; gratũ id ſingulis priuatim:gratũ uniuerſo ſenatui fore:ſex ad iterceſſionẽ cõparauare. Poſtero
die cũ ex cõpoſito relatũ ad ſenatũ:eẽt:de ſeditione:quã Mecilius Metiliuſq; largitiõe peſſimi exẽpli cõ/
cirent:& orõnes a primoribus patrũ habitæ ſunt:ut ꝓ ſe quiſq; iã nec cõſiliũ ſibi ſuppetere diceret:nec
ſe ullã opẽ cernere aliam uſquã ꝑterq̃ i tribunicio auxilio:i eius poteſtatis fidẽ circũuentam remp.tanq̃
priuatã inopem cõfugere:preclarum ipſis poteſtatiq; eſſe nõ ad uexãdum ſenatum diſcordiãq; ordinum
mouẽdam:plus i tribunatu uirium eſſe:quam ad reſiſtẽdum improbis collegis.Fremitus deinde uni/
uerſi ſenatus ortus:cũ ex omnibus partibus curiæ tribuni appellarẽtur:tum ſilẽtio facto:ii:qui præpa/
rati erãt gratia pricipũ:quã rogationẽ a collegis ꝓmulgatã ſenatus cẽſeat diſſoluẽdæ reip.eẽ:ei ſe iterceſ
ſuros oſtedũt.Gratiæ iterceſſoribus a ſenatu actæ.Latores rogatiõis cõcione aduocata ꝓditores cõmo
dorum plebis ac ſeruos cõſulariũ appellãtes:aliaq; truci oratiõe i collegas iuecti actionẽ depoſuere.Ardua
bella iſequẽs annus habuiſſet:quo.P.Cornelius Coſſus.C.Valerius Potitus.Quitius Cincinatus.Gn.
Martius:&.M.Fabius Vibulanus tribuni militũ cõſulari ptãte fuerãt:niſi uciẽs bellũ religio pricipũ di
ſtuliſſet:quorum agros tyberis ſup ripas effuſus maxĩe ruinis uillarum uaſtauit:ſimul equos triẽnio ante ac
cepta clades ꝓhibuit Volanis ſuæ gẽtis populo præſidiũ ferre:Excurſiões ĩde i cõfinem agrũ leuicanũ
factæ:nouiſq; colõis bellum illatum:Quã noxam cum ſe cõſenſu oĩum equorum defenſuros ſperaſſent:
deſerti ab ſuis nec memorabili quidem bello per obſidiõem leuemq; unã pugnã:oppidũ & fines amiſe
re:Temptatũ ab.L.Decio tri:ple.ut rogatiõem ferret:qua Volas:quoq;:ſicut Lauicos colõi mitterẽtur: Volæ
per iterceſſionẽ collegarum:qui nullũ plebiſcitum:niſi auctoritate ſenatus paſſuros ſe perferri oſtẽderũt: de eqs
diſcuſſum ẽ.Volis iſequẽte ãno receptis:equi colõiaq; eo deducta:nouis uiribus oppidũ firmarũt.Tri/ capte
bunis militũ Romæ cõſulari poteſtate Gn.Cornelio Coſſo.L.Valerio Potito.Q.Fabio Vibulano iterum
&.M.Poſthumio Regilẽſi:huic bellũ aduerſus equos ꝑmiſſum eſt:prauæ mẽtis homini quã tamẽ ui/
ctoria magis:quã bellũ oſtẽdit.Nã exercitu ĩpigre ſcripto ductoq; ad Volas:cũ leuibus præliis equorũ
aĩos fregiſſet:poſtremo i oppidum irrupit:deĩde ab hoſtibus i ciues certamẽ uertit:& cum iter oppu/
gnationem prædam militis fore edixiſſet:capto oppido:fidem mutauit.Eam magis adducor:ut credã
iræ cauſam exercitui fuiſſe:quam quod i urbe nuper direpta:colõiaq; noua mĩus prædicatiõe tribuni
prædæ fuerit.Auxit eam iram:poſteaquam ab collegis accerſitus propter ſeditiões tribũicias i urbẽ re
uertit:audita uox eius i cõciõe ſtolida ac prope uecors:qua.M.Feſto tribu.ple.legem agrariam ferẽti:ſi
mul Volas quoq; ut mitterẽtur coloni:laturum ſe dicẽti dignos enim eſſe:qui armis cepiſſent:eorum
urbem agrumq; uolanum eſſe:malum quidem militibus meis:iquit:niſi quieuerint:quod auditum
nõ cõcionem magis:quam mox patres offendit.Tribu.ple.acer nec ifacũdus nactus iter aduerſarios ſu
perbum igenium immodicamq; liguam:quam irritãdo agitãdoq; i eas impelleret uoces:quæ iuidiæ
non ipſi tãtum:ſed cauſæ atq; uniuerſo ordini eſſent:neminem ex collegio tribunorum militum ſæ/
pius quam Poſthumium i diſceptationem trahebat.Tum uero ſecũdum tam ſæuum atq; inhumanũ
dictum:auditis:iquit:quirites ſicut ſeruis malum minãtem militibus?tamẽ hæc bællua dignior uo/
bis tãto honore uidebitur:quam qui uos urbe agriſq; donatos i colonias mittũt:qui ſedem ſenectuti
ueſtræ proſpiciunt:qui pro ueſtris commodis aduerſus tam crudeles ſupboſq; aduerſarios depugnãt.
Incipite deĩde mirari:cur pauci iam ueſtrã ſuſcipiebant cauſam:qd ut a uobis ſperẽt?an honores quos
aduerſariis ueſtris potiuſquam ꝓpugnatoribus datis?Ignem uiſtis modo uoce huius audita:quid id
refert?iam ſuffragium detur:hũc:qui malum uobis minatur:iis qui agros:ſedeſq;:ac fortũas ſtabilire
uolunt:præferetis.Perlata hæc uox Poſthumii ad milites multo i caſtris maiorem idignationem mo/
uit:prædæ ne iterceptorem fraudatoremq; etiam malum minari militibus?Itaq; cum fremitus aper/
te eſſet:& quæſtor.P.Seſtius eadem uiolentia coercere ſeditionem putaret poſſe:qua mota erat:miſ/
ſo ad uociferãtem quendam militem lictore:cum ĩde clamor & iurgium oriretur:ſaxo ictus turba ex/
cedit:inſuper icrepante:qui uulnerauerat:habere quæſtorem quod imperator eẽt militibus minatus:
Ad hũc tumultum accitus Poſthumius aſperiora oĩa fecit acerbis quæſtionibus:crudelibus ſuppliciis
poſtremo cum modũ iræ nullũ faceret ad uociferatiõem eorum:quos necari ſub crate iuſſerat cõcurſu
facto:ipſe ad iterpellãtis pœnam uecors de tribunali decurrit:ibi cum ſummouẽtes paſſim lictores cẽ/
turioneſq; uexarẽt turbã:eo idignatio erupit ut tribunus militum ab exercitu ſuo lapidibus cooperire
tur.Quod tam atrox facinus poſteaquã eſt Romã nũciatum:tribunis militum de morte collegæ quæ
ſtiões decernẽtibus tri.ple.itercedebãt:ſed ea cõtentio ex certamĩe alio pẽdebat:quod cura iceſſerat:pa
tres ne metu quæſtionum plebs iraq; tribunos militũ ex plebe crearet:tẽdebantq; ſumma ope:ut con/ Poſthu
ſules crearentur.Cum ſenatuſconſultũ fieri tri.ple.nõ paterentur:iidem intercederent conſularibus co mius
mitiis:res ad iterregnum rediit:uictoria deĩde penes patres fuit:quod Quinto Fabio Vibulano interre Tri.mi.
ge comitia habente:conſules creati ſunt.A.Cornelius Coſſus:&.L.Furius Medulinus.His conſulibus a militi
principio anni ſenatuſconſultum factum eſt:ut de q̃ſtione Poſthumianæ cædis tribuni primo quoq; bꝰ occi/
tempore ad plebem ferrent:plebſq; præficeret quæſtioni quem uellet:a plebe conſenſu populi conſuli ditur
bus negotium mandatur:qui ſumma moderatione ac lenitate per paucorum ſupplicium:quos ſibi/ A.Cor/
metipſos conſciſſe mortem ſatis creditum eſt:tranſacta re nequiuere tamen conſequi:ut nõ ægerrime nelius.
id plebs ferret:iacere tãdiu irritas ſanctiones:quæ de ſuis commodis ferrentur:cum iterim de ſanguĩe L.Furiꝰ
ac ſupplicio ſuo latã legem cõfeſtim exerceri:& tantam uim habere.Aptiſſimum tempus erat:uĩdica/ conſul.

tis ſeditiōibus delinimētum animis uolani agri diuiſioné obiici:quo facto minuiſſent deſyderiū agra/
riæ legis:quæ poſſeſſo per iniuriá agro publico patres pellebat: Tūc hæc ipſa īdignitas augebat aīos nō
in retinēdis mō publicis agris:quos ut teneret pertinacé nobilitaté eſſe:ſed ne uacuum qdé agrū nuper
ex hoſtibus captū plebi diuidere:mox paucis ut cætera futuꝝ p̄dæ.Eodé anno aduerſus uolſcos popu/

Ferēti/ num capitur

lantes hernicoꝝ fines legiōes ductæ a Furio cōſule:cū hoſté ibi non inueniſſent Ferētinū : quo magna
multitudo uolſcoꝝ ſe contulerat:cepere minus p̄dæ:quá ſperauerát:fuit:qd' uolſci:poſteaq̄ ſpes tuen/
di exigua erat:ſublatis rebus:nocte oppidū reliqrunt:poſtero die ꝓpe deſertū capitur:hernicis ipē ager

Qu. Fa bius.C. Finius cōſul.

dono datus. Annū modeſtia tribunoꝝ qetum excepit tri.ple.Licinius.Q.Fabio Ambuſto.C.Furio pe
tilio cōſulibus.Is cū pricipio ſtatim anni uelut péſum noīs familiæq; ſeditiōes agrariis legibus ꝓmul/
gandis cieret:peſtilētia coorta mīacior tamé:quá pniciosior:cogitatiōes hoīum a foro certaminibuſq;
publicis ad domū curáq; corpoꝝ nutriēdoꝝ auertit:minuſq; eá dánoſam fuiſſe:quá ſeditio futura fue

P.Atra/ cius.C. Nautiꝯ cōſul

rit:credunt.Defuncta ciuitate plurimoꝝ morbis:ppaucis funeribus:peſtilenté annū inopia frugū ne/
glecto cultu agroꝝ:ut plærūq; fit:accepit.P.Atratino.C.Nautio Rutilio cōſulibus.Iá fames:quá peſti/
lentia triſtior erat:ni dimiſſis circa oés populos legatis:q ethruſcū mare:quiq; tyberim accolūt ad fru/
mentū mercádū:annonæ foret ſubuentū:ſupbe a ſamnitibus:q Capuá habebát Cumaſq;:legati prohi

Martiꝯ Aemili us.P. Valeriꝯ cōſul.

biti cōmertio ſunt:cōtra ea benigne ab ſiculoꝝ tyránis adiuti:maximos cōmeatus ſummo Ethruriæ
ſtudio tyberis deuexit.Solitudiné ī ciuitate ægra expti cōſules ſunt:cū in legatiōes nō plus ſingulis ſe/
natoribus īuentis coacti ſunt binos equites adiicere.Præterq̄ ab morbo annonaq;:nihil eo biénio inte
ſtini externiue incōmodi fuit:at ubi hæ ſollicitudines diſceſſere:oīa qbus turbari ſolita erat ciuitas:do/
mi diſcordia foris bellū exortū.Martio Aemylio.P.Valerio Potito cōſulibus equi bellū parabant: uol/
ſcis q̄q̄ non publico cōſilio capeſſentibus arma:uolūtariis mercede ſecutis militiá:ad quoꝝ famam ho
ſtium:iam enī in latinū hernicūq; deſcéderant agrū delectū habenté Valerium cōſulé Martius Mene/
nius tribunus plebis legis agrariæ lator cum īpediret:auxilioq; tribuni nemo inuitus ſacraméto dice/
ret:repente nūciatur arcé caruētanam ab hoſtibus occupatá eſſe.Ea ignominia accepta cū apud patres
inuidiæ Menenio fuit:tū cæteris tribunis iá ante præparatis interceſſoribus legis agrariæ: præbuit iu/
ſtioré cauſam reſiſtendi collegæ.Itaq; cū res diu ducta per altercationé eſſet cōſulibus deos hominéſq;
teſtantibus quicquid ab hoſtibus cladis ignominiæq;:aut iam acceptū eſſet:aut īmineret:culpam pe/
nes Meneniū fore:qui delectū impediret.Menenio uociferáte:ſi iniuſti domini poſſeſſione agri publi/
ci cederent:ſe moram delectui non facere.Decreto interpoſito:nouem tribuni ſuſtulerunt certamen:
pronunciaueruntq; ex collegii ſententia.P.Valerio cōſuli ſe damnū aliamq; coercitioné aduerſus īter/
ceſſionem collegæ:delectus cauſa detrectátibus militiá inhibéti auxilio futuros eſſe.Hoc decreto con/
ſul armatus:cū paucis appellátibus tribunū collū torſiſſet:metu cæteri ſacraméto dixere.Ductus exer/
citus ad caruentaná arcem:q̄q̄ inuiſus īfeſtuſq; cōſuli erat:impigre primo ſtatim aduentu deiectis:q in
preſidio erát:arcé recepit:p̄datores ex p̄ſidio p negligétiam dilapſi occaſioné aperuere ad īuadédum:p̄/
dæ ex aſſiduis populationibus:qd' oīa ī locū tutum cōgeſta erát:fuit aliq̄tum uænditum ſub haſta:cō/
ſul ī ærarium redigere q̄ſtores iuſſit:tum prædicás participé p̄dæ fore exercitū cum militiá nō abnuiſ/
ſet:auctæ īde plebis ac militum ī cōſulem iræ.Itaq; cū ex ſenatuſcōſulto urbé ouás ītroiret:alternis ī cō
diti uerſus militari licétia iactati:quibus cōſul īcrepitus:Menenii celebre nomé laudibus fuit:cū ad om
nem métioné tribuni fauor circūſtátis populi:plauſuq; & aſſenſu cū uocibus militū certaret : pluſq; ea
res quá prope ſolemnis militū laſciuia ī cōſulé curæ patribus iniecit:& tanq̄ haud dubius īter tribunos

G.Cor nelius. L.Furiꝯ cōſul.

militum honos Menenii:ſi peteret cōſularibus comitiis é excluſus. Creati cōſules ſunt.Gn.Cornelius
Coſſus:&.L.Furius Medulinus iterum.Nō alias ægrius tulit plebs tribunicia ſibi comitia nō cōmiſſa:
eum doloré quæſtoriis comitiis ſimul oſtédit:& ulta eſt:tūc primum plebeiis quæſtoribus creatis:ita
ut ī quattuor creádis uni patricio Claudio Fabio Ambuſto relīqueretur locus:tres plebeii Quītius Si
lius.P.Elius &.P.Pipius clariſſimarum familiaꝝ iuuenibus præferrētur.Auctores fuiſſe tá liberi popu
lo ſuffragii Icilios accipio:ex familia īfeſtiſſima patribus tres ī eū annū tribunos plebis creatos hi mul/
tarum magnarūq; reꝝ molé auidiſſimo ad ea populo oſtétantes:cū affirmaſſent nihil ſe moturos ſine
quæſtoriis quidem comitiis:quæ ſola promiſcua plebi patribuſq; reliquiſſet ſenatus:ſatis animi popu
lo eſſet:ad id quod tádiu uellent:& ꝑ leges liceret.Pro ingenti itaq; uictoria id fuit plebi:quæſturáq; nō
honoris ipſius finé æſtimabát:ſed patefactus ad cōſulatum ac triumphos locus nouis hoībus uidebat.
Patres cōtra nō pro cōmunicatis:ſed ꝓ amiſſis honoribus fremere:negare:ſi ea ita ſint:liberos tollen/
dos eſſe:qui pulſi maiorum loco:cernéteſq; alios ī poſſeſſiōe dignitatis ſuæ:ſalii:flamineſq; nuſq̄ alio:q̄
ad ſacrificádum pro populo ſine imperiis ac poteſtatibus relīquátur:Irritatis utriuſq; partis animis cū
& ſpiritus plebes ſumpſiſſet:& tres ad popularem cauſam celeberrimi nominis haberet duces : patres
omnia quæſtoriis comitiis ubi utrunq; plebi liceret ſimilia fore cernétes:tendere ad cōſulum comitia:
quæ nondum promiſcua eſſent.Icilii cōtra tribunos militum creádos dicerét:& tandem aliquádo im
pertiendos plebi honores:ſed nulla erat cōſularis actio:quam impediédo id quod petebát exprimerét
cum mira opportunitate uolſcos:& equos prædatum extra fines exiſſe ī agrū latinum hernicūq; affer/
tur:ad quod bellū:ubi ex ſenatuſconſulto cōſules delectū habere occipiūt:obſtare tūc enixe tribuni ſi/
bi plebiq; eam fortuná oblatam memorátes.Tres erant & omnes acerrimi uiri generoſiq; iam ut īter
plebeios:duo ſinguli ſingulos ſibi cōſules aſſeruádos aſſidua opera deſumūt:uni cōcionibus data nūc
detinéda:nūc cōcienda plebs:nec delectū cōſules:nec comitia:quæ petebant tribuni: expediebát . Incli/

nante ſe deīde fortuna ad cauſam plebis:nūcii ueniunt arcem caruētanam:dilapſis ad prædam militi/
bus:qui in p̄ſidio erāt:equos interfectis paucis cuſtodibus artis inuaſiſſe:alios recurrentes in arcē:alios
palātes in agris cæſos.Ea aduerſa ciuitati res uires tribuniciæ actioni adiecit:neqcq̄.n.tēptati ut tum de
niq; deſiſterēt īpediendo bello:poſteaq̄ nō ceſſere nec publicæ tēpeſtati:nec ſuæ inuidiæ:ꝑuincūt:ut ſe
natuſcōſultum fiat de tribunis militū creādis:certo tamē pacto ne cuius ratio haberetur:q eo anno tri
bunus plebis eſſet:neue qs reficeretur ī annū tribunus plebis:haud dubiæ Icilios denotāte ſenatu:quos
mercedē ſeditioſi tribunatus petere conſulatū inſimulabāt.Tū delectus haberi:bellumq; oīum ordinū
conſenſu apparari cœptum:cōſules ambo profecti ad arcem caruentanā.An alter ad comitia habenda
ſubſtiterit:īcertum diuerſi auctores faciūt:illa pro certo habenda:in qbus nō diſſentiūt:ab arce caruen/
tana:cum diu neqcq̄ oppugnata eſſet:receſſum.Verruginē ī uolſcis eodē exercitu receptam:populatio/ Verru/
neſq; & prædas ī Equis:& ī uolſco agro īgētes factas.Romæ:ſicut plebis uictoria fuit ī eo:ut quæ mal/ go
lent:comitia haberēt:ita euētu comitioꝝ patres uicere:nam tribuni militum cōſulari poteſtate cōtra
ſpes oīum tres patricii creati ſunt.C.Iulius Tullus.Gn.Cornelius Coſſus.C.Seruilius Hala.Artē adhi/
bitam ferunt a patriciis:cuius eos Icilii tum quoq; inſimulabāt:quod turbam indignorum candidato
rum intermiſcendo dignis:tedio ſordidū in quibuſdam īſignium populū a plebeis auertiſſent.Vol/
ſcos deīde & equos ſeu caruentana arx retenta ī ſpem:ſeu Verrugine amiſſum præſidiū ad iram cū im
puliſſet:fama affertur ſumma ui ad bellū coortos:caput reꝝ antiates eſſe:eoꝝ legatos utriuſq; gētis po
pulos circūiſſe:caſtiganteſq; ignauiā:quod abditi intra muros populabūdos in agris uagari Romanos
priore anno & opprimi Verruginis p̄ſidiū paſſi eēnt:iā nō exercitus mō armatos:ſed colonias ī ſuos fi/
nes mitti:nec ipſos mō romanos ſua diuiſa habere:ſed Ferentinum ēt de ſe captū hernicis donaſſe.Ad
hæc cū īflamarent᷑ aī:ut ad quoſdā uētum erat:numerus iunioꝝ cōſcribebat᷑:ita oīum populoꝝ iuuē
tus Antiū cōtracta:ibi caſtris poſitis hoſtē oppiebant᷑.Quæ ubi tumultu maiore ēt:quā res erat:nūciā
tur Romā:ſenatus extēplo:qđ ī rebus trepidis ultimū cōſiliū erat:dictatorē dici iuſſit.Quam rē ægre
paſſos Iuliū Corneliūq; ferūt:magnoq; certamine aīoꝝ rē actā:cū primores patrum neqcq̄ conqueſti
non eē ī auctoritate ſenatus tribunos militū:poſtremo ēt tribunos plebis appellarēt:& cōſulis quoque
ab ea p̄tāte uim ſuꝑ tali re inhibitā referrēt.Tribuni plebis læti diſcordia patrū cū nihil eſſe ī his auxilii
dicerent:q nō ciuiū:nō deniq; hoīum numero eēnt:tantū ſe aīaduerſuros ne qua ſuꝑbia mgſ̃atuū irri/
ta ſenatuſcōſulta eſſent:interī p̄ricii ſoluti legū mgſ̃atuūq; uerecundia ꝑ ſe quoq; tribuniciam poteſta/
tem agerent. Hæc cōtētio minime idoneo tp̄e cum tantū belli ī manibus eſſet:occupauerat cogitatio/
nes hoīum:donec ubi diu alternis Iulius Corneliuſque cum ad id bellum ipſi ſatis idonei duces eſſent:
non eſſe æquum mandatum ſibi a populo eripi honorem diſſeruere.Tum uero Hala Seruilius tribu/
nus militum tacuiſſe ſe tādiu ait:non quia īcertus ſententiæ fuerit:quem enim bonum ciuem ſecerne/
re ſua a publicis conſiliaꝭ:ſed quia maluerit collegas ſua ſponte cedere auctoritati ſenatus:quā tribuni/
tiam poteſtatem aduerſus ſe implorari paterentur:tum quoq;:ſi res ſineret:libenter ſe daturum iis tē/
pus fuiſſe ad receptum nimis pertinacis ſententiæ:ſed cū belli neceſſitates non expectent humana con
ſilia:potiorem ſibi collegarum gratia rempublicā fore:& ſi maneat in ſententia ſenatus dictatorem no
cte ꝓxima dicturum:at ſiquis intercedat ſenatuſconſulti auctoritate ſe fore contentum.Quo facto cū
haud immeritam laudem gratiamq; apud omnes tuliſſet:dictatore.P.Cornelio dicto ipſe ab eo magi/ Victori
ſter equitum creatus eſt.Exemplo fuit collegis eum intuentibus:quam gratia atq; honos opportunio am ro.ī
ra interdum non cupientibus eſſent.Bellum haud memorabile fuit:uno atque eo facili prælio cæſi ad uolſcos
Antium hoſtes:uictor exercitus depopulatus uolſcū agrum:caſtellum ad lacum fucinum ui expugna/
tum:atq; in eo tria millia hominū capta:cæteris uolſcis intra mœnia cōpulſis nec defendētibus agros.
Dictator bello ita geſto ut tātum non defuiſſe fortunæ uideretur:fœlicitate:quā gloria maior in urbē
rediit:magiſtratuſq; ſe abdicauit.Tribuni militum mentione nulla comitiorum conſularium habita:
credo ob iram dictatoris creati:tribunorum militū comitia edixerunt.Tum uero grauior cura patri/
bus inceſſit:quippe cum prodi cauſam ab ſuis cernerent.Itaq; ſicut priore anno per indigniſſimos ex
plebeiis candidatos:omnium etiam dignorum tediū fecerant:ſic tum primoribus patrum ſplendore
gratiaq; ad petendum præparatis omnia loca obtinuere:ne cui plebeio aditus eēt:quattuor creati ſunt Tribu.
omnes iam functi honore.L.Furius Medulinus.C.Valerius Potitus.Gn.Fabius Vibulanus.C.Serui/ militū
lius Hala:hic refectus continuato honore tum ob alias uirtutes:tum ob recentem fauorem unica mo q̈ttuor
deratione partū.Eo anno quia tempus induciaꝝ cum ueienti populo exierat:per legatos fœcialeſque nūero
res repeti cœptæ:qbus uenientibus ad finē legatio ueientiū obuiā fuit:petiere ne priuſq̄ ipſi Senatum
Romanū adiſſent.Veios iret᷑.Ab ſenatu īpetratū:qa diſcordia inteſtina laborarēt ueientes:ne res ab iis
repeterentur:tātum abfuit:ut ex incōmodo alieno ſua occaſio peteret᷑.Et ī Volſcis accepta clades amiſ/
ſo Verrugine præſidio:ubi tātum ī tēpore fuit momenti:ut precātibus militibus opem q ibi a uolſcis
obſidebantur:ſuccuri:ſi maturatū eēt:potuiſſet:ad id uenerit exercitus ſubſidio miſſus:ut ab recēti cæ
de palātes ad prædandū hoſtes opprimerent᷑.Tarditatis cauſa ī ſenatu magis fuit:quā in tribunis:q qa
ſumma ui reſiſtere nunciabantur:parum cogitauerūt nulla uirtute ſuperari humanaꝝ uiriū modum:
fortiſſimi milites non tamen nec uiui:nec poſt mortem inulti fuere.In ſequēti anno.P.&.Gn.Corne/
lius Coſſus cū Fabio Ambuſto.L.Valerio Potito tribunis militum conſulari poteſtate:ueiens bellum
motum ob ſuperbū reſponſum ueientis ſenatus:qui legatis repetentibus res ni faceſſerent propere ur Tri.mi.
be finibuſq;:daturos pœnas:quas Lar Tolūnius dediſſet:reſpōderi iuſſit.Id patres ægre paſſi decreue/

runt:ut tribuni militum de bello idicédo ueiétibus primo quoqꝫ die ad populum ferrét:qđ ubi primo
promulgatū eſt:fremere iuuétus nōdum debellatū cū uolſcis eſſe:mō duo p̄ſidia occidiōe occiſa cū pi/
culo retineri:nullum annū eſſe:quo nō acie dimicet:& tāquā pœniteat laboris nouū bellū cū finitimo
populo & potétiſſimo parari:qui oém Ethruriā ſit cōcitaturus. Hæc ſua ſpōte agitata:iſup tribuni ple
Veiens bis accédūt:maximū bellum patribus cū plebe eſſe dictitāt:eā de iduſtria uexādam militia trucidādāqꝫ
bellum hoſtibus obiici:eam procul urbe haberi atqꝫ ablegari:ne domi ꝑ otium memor libertatis:coloniarum
aut agri publici:aut ſuffragii libere ferédi cōſilia agitaret:p̄héſanteſqꝫ ueteranos:ſtipédia cuiuſqꝫ:& uul
nera:& cicatrices numerabāt:qđ iā eſſe itegri i corpore loci ad noua uulnera accipiéda:qđ ſupereſſe ſan
guinis:q dari ꝓ republica poſſet rogitātes. Hæc cū i ſermonibus cōciōibuſqꝫ iterdū agitātes auertiſſent
plebé ad ſuſcipiédo bello:ꝓfertur tépus ferūdæ legis:quā ſi ſubiecta iuidiæ eēt antiquari apparebat. In
terim tribūis militū i uolſcum agrū ducere exercitū placuit. Gn. Cornelius unus Romæ relictus. Tres
tribuni poſteaq̄ nullo loco caſtra uolſcoꝝ eſſe:nec cōmiſſuros eſſe p̄lio apparuit:tripartito ad deuaſtā/
dos fines diſceſſere:Valerius Antium petit:Cornelius Egritas:quacūqꝫ iceſſere:late populati ſunt tecta
Anxur agroſqꝫ ut Volſcos. Fabius:qđ maxie petebatur:ad Anxur oppugnādū ſine ulla populatiōe acceſſit. An
olim q̄ xur fuit:quæ nūc Tarracinæ ſunt:urbs prona i paludes:ab ea parte Fabius oppugnationé oſtédit. Cir/
nūc Tar cunmiſſæ q̄ttuor cohortes cū Claudio Seruilio Hala cū imminété urbi collé cepiſſent:ex loco altiore:
racinæ quia nullū erat p̄ſidiū:igéti clamore ac tumultu mœnia iuaſere:ad qué tumultū obſtupefacti:q aduer/
ſus Fabiū urbem iſamiā tuebātur:locum dedere ſcalas admouédi:plenaqꝫ hoſtiū cūcta erāt:& i muris
diu cædes pariter fugientiū ac reſiſtétiū armatoꝝ atqꝫ iermium fuit:cogebātur itaqꝫ uicti qa cedétibus
ſpei nihil erat:pugnā inire. Cū pronūciatū repéte neqꝫ p̄ter armatos uiolaret:reliquam oém multitu/
dinem uolūtariam exuit armis:quoꝝ ad duo millia & quigéti uiui capiūtur:a cætera p̄da Fabius mili/
Capit tem abſtinuit:donec collegæ uenirét:ab illis quoqꝫ exercitibus captū Anxur dictitās eē:q cæteros uol/
anxur ſcos a præſidio eius loci auertiſſent. Qui ubi uenerūt:oppidū uetere fortuna opulétū tres exercitus di/
Quo p̄/ ripuere:eaqꝫ primū benignitas iperatoꝝ plebé patribus cōciliauit. Additū deide oīum maxime tépeſti
mū tpe uo pricipum i multitudiné munere:ut ante métionem ullā plebis tribunorūue decerneret ſenatus:ut
datū ex ſtipédiū miles de publico accepet:cū ante id tépus de ſuo quiſqꝫ functus eo munere eſſet. Nihil acceptū
publico unquā a plebe tāto gaudio tradit:cōcurſum itaqꝫ ad curiam eſſe:præhéſataſqꝫ exeūtium manus:& pa/
ſtipen/ tres uere appellatos:effectum eē fatétibus:ut nemo pro tā munifica patria:donec qcquā uiriū ſupeſſet:
dium corpori aut ſanguini ſuo parceret:cū cōmoditas iuuaret rem familiaré:ſalté acquieſcere eo tépore: quo
corpus addictum atqꝫ operatū reipublicæ eét:tum quod ultro ſibi oblatum eſſet:nō a tribunis plebis
unquam agitatū:nō ſuis ſermōibus efflagitatum:id efficiebat multiplex gaudiū cumulatioremqꝫ gra/
tiam. Tribuni plebis cōmunis ordinū læticiæ cōcordiæqꝫ ſoli expertes:negare tam id lætum partibus
uniuerſis:nec ꝓſpeꝝ fore quā ipſi crederét:cōſiliū ſpecie prima melius fuiſſe. quam uſu aperituꝝ:unde
enim eam pecuniā cōfici poſſe:niſi tributo populo idicto:ex alieno igitur aliis largitos:neqꝫ id ét:ſi cæ/
teri ferāt:paſſuros eos:qbus iam emerita ſtipédia eént:meliore cōdiciōe alios militare:quā ipſi militaſ/
ſent:& eoſdé i ſua ſtipédia ipenſas feciſſe & i alioꝝ facere. His uocibus mouerūt parté plebis:poſtremo
indicto iā tributo:edixerūt etiam tribūi auxilio ſe futuros:ſiquis i militare ſtipédium tributum nō cō/
tuliſſet:patres bene cœptam rem ꝑſeuerāter tueri:cōferre ipſi primi:& qa nōdū argétū ſignatū erat:æs
Aes gra graue paluſtris quidam ad ærariū cōuehétes:ſpetioſam etiam collationé faciebāt. Cū ſenatus ſumma fi
ue i uſu de ex céſu cōtuliſſet:primores plebis nobiliū amici ex cōpoſito cōferre icipiūt:quos cū & a patribus col
laudari:& a militari ætate tanq̄ bonos ciues cōſpici uulgus hoīum uidit:repéte ſpreto tribunicio auxi/
lio certamé cōferédi eſt ortum:& lege perlata de idicédo ueiétibus bello:exercitū magna ex parte uolū
tarium noui tribuni militum cōſulari poteſtate Veios duxere. Fuere auté tribuni. T. Quintius Capito
linus. Q. Quītius Cincinatus Claudius Iulius Tullus iteꝝ. A. Mallius. L. Furius Medulinus tert. M. Ae
mylius Mamercus. Ab his primū circūſeſſi Veii ſunt:ſub cuius initium obſidiōis:cum ethruſcoꝝ cō/
ſilitim ad fanū Volturnæ frequéter habitum eſſet:parum cōſtitit:bello ne publico gétis uniuerſæ tué/
di ueientes eſſent. Ea oppugnatio ſegnior iſequéti anno fuit:parte tribunoꝝ exercituſqꝫ ad uolſcū auo
Tribu. cata bellum. Tribunos militum cōſulari poteſtate is annus habuit Claudium Valerium Potitum tert.
mili. ſex M. Sergium Fidenatem. P. Cornelium Maluginenſem. Gn. Corneliū Coſſum:Claudium Fabiū Am/
nūero buſtum. Sp. Nautium Rutilium iterum. Cum uolſcis inter Ferétinum atqꝫ Ecetram ſignis collatis di/
micatū. Romanis ſecunda fortuna pugnæ fuit. Artena inde uolſcoꝝ oppidum ab tribunis obſideri cœ
pta:inde inter eruptiōem temptatam:compulſo in urbem hoſte:occaſio data eſt Romanis irrumpen/
di:præterquam arcem:cætera capta:in arcem munitam natura globus armatorum conceſſit:infra ar/
cem cæſi captique multi mortales. Arx deinde obſidebatur:nec aut ui capi poterat:quia pro ſpatio lo/
ci ſatis præſidii habebat:aut ſpem dabat deditionis omni publico frumento prius quam urbs caperet:
in arcem conuecto:tedioqꝫ receſſum inde foret:niſi ſeruus arcem Romanis prodidiſſet: ab eo milites
per locum arduum accepti cepere:a quibus cum cuſtodes trucidarentur:cætera multitudo repentino
clamore oppreſſa in deditionem uenit. Diruta & arce & urbe Artena:reductæ legiones ex Volſcis: om
niſqꝫ uis romana Veios conuerſa eſt:Proditori p̄ter libertaté duarum familiaꝝ bona in præmiū data:
Seruius Romanus uocitatus. Sunt q Artenam ueientiū nō uolſcorum fuiſſe credant:præbet errorem
quod eiuſdem nominis urbs iter Cære:atqꝫ Veios fuit:ſed eam reges Romani deleuere:cæterum quæ
non ueientium fuerat:altera hæc nomine eodem in uolſco agro fuit:cuius excidium eſt dictum.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI AB VRBE CONDITA LIBER QVINTVS.

Trib. mili. octo numero

PACE ALIBI Parta: Romani Veiiqꝫ in armis erant tanta ira odioqꝫ: ut uictis finem adeſſe appareret: Comitia utriuſqꝫ populi longe diuerſa ratiõe facta ſunt. Romani auxere tribunorum militum conſulari poteſtate numerum: octo quod nũquam antea creati: Martius Aemylius Mamercus iterum. L. Valerius Potitus tert. Ap. Claudius Craſſus Marcus Quintilius Varus. M. Iulius Rullus. M. Poſthumius. M. Furius Camillus. M. Poſthumius Albinus: ueientes contra tedio annuæ ambitionis: quæ ĩterdũ diſcordiarum cauſa erat: regem creauere. Offendit ea res populoꝝ Ethruriæ aĩos nõ maiore odio regni: quam ipſius regis: grauis iam is antea genti fuerat opibus ſuperbiaqꝫ: quia ſolemnia ludorum: quos intermitti nefas eſt: uiolenter diremiſſet: cum ob iram repulſæ quod ſuffragio. xii. populorum alius ſacerdos ei prælatus eẽt: artifices: quoꝝ magna pars ipſius ſerui erant: ex medio ludicro repente abduxit: gens itaqꝫ ante omnes alias

Vbi primũ hybernacula a milite facta

eo magis dedita religionibus: quod excelleret arte colendi eas: auxilium ueientibus negandum: donec ſub rege eſſent: decreuit: cuius decreti ſuppreſſa fama eſt Veiis propter metum regis: quia a quo tale qd dictum referreť: ꝓ ſeditionis eũ principem nõ noui ſermonis auctorẽ habebat. Romanis & ſi qetæ res ex Ethruria nũciabanť: tamẽ qa oĩbus cõciliis eã rem agitari afferebať: ita muniebãt: ut ancipitia munimenta eẽnt: alia ĩ urbẽ & contra oppidanoꝝ eruptiones uerſa: aliis frons ĩ Ethruriã ſpectãs: auxiliis: ſi qua forte ĩde uenirent: obſtruebať. Cũ ſpes maior ĩperatoribus romanis ĩ obſidiõe: quã ĩ oppugnatiõe eſſet: hybernacula ẽt res noua militi romano ædificari cœpta: cõſiliũqꝫ erat hyemãdo cõtinuare bellũ. Quod poſteaq̃ tribunis plebis iãdiu nullã nouãdi res cãm ĩueniẽtibus eſt allatũ: ĩ cõcionẽ ꝓſiliũt: ſollicitant plebis aĩos: hoc illud eẽ dictitãtes qđ æra militibus ſint cõſtituta: nec ſe fefelliſſe id donũ inimicorum ueneno illitũ fore: ueniſſe libertatẽ plebis: remotã ĩ perpetuũ & ablegatã ab urbe & ab republica iuuẽtutẽ: iam ne hyemi qdẽ aut tẽpori anni cedere. ac domos & res ĩuiſere ſuas. Quã putarẽt cõtinuatæ militiæ cãm eſſe? nullã ꝓfecto aliã ĩuẽturos: quã neqd ꝑ frequentiã iuuenũ eoꝝ: ĩ qbus uires oẽs plebis eẽnt: agi de cõmodis eoꝝ poſſet: uexari ꝑterea & ſubigi multo acrius: quã ueiẽtes: qppe illos hyemẽ ſub tectis ſuis agere: egregiis muris ſituqꝫ naturali urbẽ tutãtes: militẽ Romanũ ĩ opere ac labore prui-

Sub pellibus milites hyemabãt

niſqꝫ obrutũ ſub pellibus durare: ne hyemis qdẽ ſpatio: quæ oĩum belloꝝ terra mariqꝫ ſit quies: arma deponẽtẽ. Hoc neqꝫ reges: neqꝫ ante tribunitiã poteſtatẽ creatã ſupbos illos cõſules: neqꝫ triſte dictatoris ĩperiũ neqꝫ ĩportunos decẽuiros iniunxiſſe ſeruitutis ut ꝑennem militiã facerẽt: qđ tribuni militũ in plebe romana regnũ exercerent: quid nam illi cõſules dictatoreſue facturi eſſent: qui pro cõſularem imaginẽ tam ſæuam ac trucem fecerit? Sed id accidere haud ĩmerito: nõ fuiſſe ne in octo qdẽ tribunis militum locũ ulli plebeio. Ante trina loca cũ cõtẽtiõe ſumma patricios explere ſolitos: nũc iam octo iuges ad imperia obtinẽda ire: & ne ĩ turba quidem hærere plebeium quẽquam: qui ſi nihil aliud admoneat: collegas liberos & ciues eoꝝ nõ ſeruos militare: quos hyeme ſaltem ĩ domos ac tecta reduci oporteat: & aliquo tempore ãni parẽtes liberoſqꝫ ac cõiuges ĩuiſere: & uſurpare libertatẽ: & creare magiſtratus. Hæc taliaqꝫ uociferãtes aduerſarium haud ĩparem nacti ſunt. Ap. Claudiũ relictũ a collegis ad tri-

Ap. Claudii oraio

bunicias ſeditiones cõprimẽdas: uiꝝ imbutũ ab iuuenta iam certaminibus plebeiis: quẽ auctorem aliquot annis ante fuiſſe memoratũ eſt per collegaꝝ ĩterceſſionẽ tribuniciæ ptãtis diſſoluẽdæ. Is tũ iã nõ prõptus ĩgenio tãtum: ſed ẽt uſu exercitatus talem orationẽ habuit. Si unq̃ dubitatũ ẽ qrites: utrũ tribuni plebis ueſtra: an ſua cauſa ſeditionũ ſemꝑ auctores fuerint: id hoc anno deſiſſe dubitari certũ habeo: & cũ lætor tãdẽ lõgi erroris uobis finẽ factũ eẽ: tũ qđ ſecũdis potiſſimũ ueſtris rebus hic error eſt ſublatus: & uobis: & ꝑꝑ uos reipu. gratulor. An eſt qſquã: q dubitet nullis iniuriis uṙis: ſi quæ forte aliqdo fuerũt unq̃: æque quã munere patrũ ĩ plebẽ cũ æra militãtibus cõſtituta ſunt: tribunos plebis offenſos & cõcitatos eẽ? qđ illos aliud aut tũ timuiſſe creditis: aut hodie turbare uelle niſi cõcordiã ordinũ? quã diſſoluẽdæ maxĩe tribuniciæ ptãtis rẽtur eſſe. Sic Hercule tanq̃ artifices ĩprobi opus q̃rũt: qui & ſemꝑ ægri aliquid eſſe in repu. uolunt: ut ſit: ad cuius curationem a uobis adhibeantur. Vtrum enim defenditis an impugnatis plebem? utrum militãtium aduerſarii eſtis: an cauſam agitis? niſi forte hoc dicitis quicquid patres faciũt: diſplicet: ſiue illud pro plebe: ſeu cõtra plebem eſt. Et quemadmodum cum ſeruis ſuis uetãt domini quicquã rei cum alienis hoĩbus eſſe: paritérqꝫ ĩ iis beneficio ac maleficio abſtineri æquum cẽſent: ſi uos ĩterdicitis patribus commertio plebis: ne nos comitate ac magnificẽtia noſtra ꝓuocemus plebem: nec nobis pleps dicto audiens atqꝫ obediens ſit. Quanto tandem: ſi quicquam ĩ uobis non dico ciuilis ſed humani eſſet: fauere uos magis: & quantum in uobis eſſet: indulgere potius comitati patrum: atqꝫ obſequio plebis oportuit? Quod ſi perpetua concordia ſit: quis non ſpondere auſit maximum hoc imperium iter finitimos breui futurum? Atqui ego quantum hoc conſilium collegarum meorum: quo abducere ĩfeſta re a Veiis exercitum noluerũt: non utile ſolum: ſed etiam neceſſarium fuerit: poſtea ediſſeram: nũc de ipſa cõdicione dicere militãtium libet: quam oṙonem nõ apud uos ſolum: ſed etiã ĩ caſtris: ſi habeatur: ipſo exercitu diſceptante: æquã arbitror uideri poſſe: ĩ qua ſi mihiipſi nihil: quod dicerẽ: ĩ mẽtem ueniŕ poſſet: aduerſarioꝝ certe orationibus contẽtus eſſem. Negabãt nuper æra danda militibus quia nunq̃ data eſſent: quonam modo igitur nunc indignari poſſunt: qui-

Labor bus aliquid noui adiectum cōmodi ſit:eis laboris etiam nouum pro portiōe iniūgẽ? inuſquã nec opera
& uolu ſine emolumēto:nec emolumētū ferme ſine impēſa opera eſt:labor uoluptaſq̀ diſſimillima natura ſo
ptas cietate quadam īter ſe naturali ſunt īnexa.Moleſte ante ferebat miles ſe ſuo ſumptu operam reip.præ/
bere:gaudebat idē partem anni ſe agrū ſuū colere:quærereq̀ unde domi militiæq̀ ſe ac ſuos tueri poſ
ſet:gaudet nūc fructui ſibi remp.eſſe:& lætus ſtipēdium accipit:æquo igitur aīo patiatur ſe ab domo:
ab re familiari:cui grauis impēſa nō ē paulo diutius abeſſe:an ſi ad calculos eum reſp.uocet nō merito
dicat:ānua æra habes:annuam operā ædeː an tu æquum cēſes militia ſemeſtri ſolidum te ſtipēdiū an
nuū accipere? Inuitus ī hac parte orōnis quirites moror:ſic.n.agere debēt:qui mercænario milite utū/
tur:nos tāq̃ cū ciuibus agere uolumus:agiq̀ tāq̃ cū patria nobiſcum æquū cēſemus. Aut nō ſuſcipi bel
lum oportuit:aut geri ꝓ dignitate Po.Ro.& pfici quamplurimū oportet: perficieẽ autē: ſi urgemus
obſeſſos:ſi nō ante abſcedimus:quam ſpei nr̃æ finem captis Veiis impoſuerimus. Si Hercule nulla alia
cauſa ipſa īdignitas pſeuerātiā īponere debuit. Decem quōdam annos urbs oppugnata eſt ob unā mu
lierē ab uniuerſa Græcia:quā procul ab domo:quot terras:quot maria diſtās:nos intra uigeſimū lapi/
dem ī cōſpectu ꝓpe urbis noſtræ annuā oppugnationē perferre piget:ſcilicet quia leuis belli cā eſt:nec
ſatis qcquā iuſti doloris eſt:quod nos ad pſeuerandū ſtimulet:ſepties rebellarūt:& ī pace nūquam fidi
fuerūt:agros noſtros milies depopulati ſunt:fidenates deficere a nobis coegerūt:colonos noſtros ibi in
terfecerūt:auctores fuere cōtra ius cædis īpiæ legatoꝝ noſtroꝝ:ac Ethruriā oēm aduerſus nos cōcita/
re uoluerūt:hodieq̀ id moliunẽ:res repetentes legatos noſtros haud procul abſuit:quin uiolarēt:cum
his molliter & p dilationes bellū geri oportet? Si nos tā iuſtum odiū nihil mouet:ne illa qdem oro uos
mouent? opibus īgētibus ſepta urbs eſt:qbus ītra muros coercetur hoſtis:agrū nō coluit:& culta eua/
ſtata ſunt bello. Si reducimus exercitū:quis eſt:qui dubitet illos nō cupiditate ſolum ulciſcendi:ſed etiā
neceſſitate impoſita ex alieno prædandi cum ſua amiſerint:agrum noſtrum inuaſuros? nō differimus
igitur bellum iſto conſilio ſed intra fines noſtros accipimus. Quid illud:quod proprie ad milites perti/
net:quibus boni tribuni plebis cum ſtipendiū extorquere uoluerunt:nūc conſultum repente uolunt:
quale eſt? uallum foſſamq̀ ingentis utranq̀ rem operis per tantum ſpatium duxerunt:caſtella primo
pauca:poſtea exercitu aucto creberrima fecerunt:munitiones nō in urbem modo:ſed in Ethruriā etiā
expectantes:ſiqua inde auxilia ueniant:oppoſuere:quid turres:quid uineas teſtudineſq̀:& talium op/
pugnandaꝝ urbium apparatum loquar? cū tantum laboris exhauſtum ſit:& ad finem iam operis tan
dem peruētum:relinquenda ne hæc cenſetis:ut ad æſtatē rurſus nouus de integro his inſtituendis exu
detur labor? q̃to ē minus opera tueri facta & īſtare atq̀ perſeuerare defungiq̀ cura. Breuis enim profe/
cto res eſt:ſi uno tenore pagitur:nec ipſi per intermiſſiones has īteruallaq̀ lentiorem ſpem noſtram fa
cimus:loquor de opere:& de temporis iactura. Quid periculi quod differendo bello adimus nunc ob/
liuiſci nos hæc tam crebra Ethruriæ cōſilia de mittēdis Veios auxiliis patiuntur? ut nūc res habent:ira
ti ſunt oderunt:negāt:miſſuros:quantū in illis eſt capere Veios licet:qs eſt:q ſpondeat eundē ſi differẽ
bellum:aīum poſtea foreː cum ſi laxamentū dederis:maior frequētiorq̀ legatio itura ſit:cum id quoď
nunc offendit:Ethruſcos rex creatus Veiis ſpatio mutari īterpoſito poſſit:uel cōſenſu ciuitatis ut eo re
concilient Ethruriæ aīos:uel ipſius uoluntate regis:q obſtare regnū ſuū ſaluti ciuiū nolit? Videte quot
res:quā iutiles ſequantur illā uiā cōſilii:iactura opeꝝ tanto labore factoꝝ:uaſtatio īminens finium no
ſtrorum:ethruſcum bellum pro Veiente cōcitatū. Hæc ſunt tribuni cōſilia ueſtra nō Hercule diſſimi/
lia:ac ſiquis ægro:qui curari ſe fortiter paſſus:extēplo conualeſcere poſſit:cybi gratia præſentis aut po/
tionis longinquum forſitan & inſanabilem morbū efficiat. Si mediuſſidius ad hoc bellum nihil perti
neret:ad diſciplinam certe militiæ plurimum intererat:inſueſcere militem noſtrum non ſolum parua
uictoria frui:ſed:ſi res etiam lentior ſit:pati tedium:& quāuis ſære ſpei exitum expectare: & ſi non ſit
æſtate perfectum bellum hyemem opperiri:nec ſicut æſtiuas aues ſtatim autumno tecta ac receſſum
circunſpicere. Obſecro uos uenandi ſtudium ac uoluptas homines per niues ac pruinas in montes ſil/
Attẽ ſi/ uaſq̀ rapit:belli neceſſitatibus eam patientiam non adhibemus:quam uel luſus ac uoluptas elicere ſo/
militu/ let? adeo ne effœminata corpora militum noſtrorum eſſe putamus:adeo molles animos:ut hyemem
dinem unam durare in caſtris:abeſſe ab domo non poſſint? ut tanquā nauale bellum tempeſtatibus captan/
dis:& obſeruando tempore anni gerant? non æſtus:nō frigora pati poſſint? erubeſcant profecto:ſi qs
eis hoc obiiciat:contendātq̀ & animis:& corporibus ſuis uirilem patientiam ineſſe:& ſe iuxta hyeme
atq̀ æſtate bella gerere poſſe:nec ſe patrocinium molliciæ ſertiæq̀ mādaſſe tribunis:& meminiſſe hāc
ipſam poteſtatem nō ī umbra:nec ī tectis maiores ſuos creaſſe. Hæc uirtute militum ueſtrorum: hæc
Romano nomine ſunt digna:nō Veios tātum:nec hoc bellum ītueri quod īſtat:ſed famam: & ad alia
bella:& ad cæteros populos ī poſteꝝ quærere. An mediocre diſcrimen opinionis ſecuturum ex hac re
putatis? utrū tādem finitimi Po.Ro.eſſe putēt:cuius ſiqua urbs primū illud breuiſſimi tēporis ſuſtinu
erit impetū:nihil deinde timeat:an his ſit terror nominis noſtri? ut exercitū non tediū longinquæ op/
pugnationis:non uis hyemis ab urbe circunſeſſa ſemel amouere poſſit:nec finē ullum alium belli:quā
uictoriā nouerit nec īpetu potius bella:quam pſeuerātia gerat:quæ ī omni quidē genere militiæ maxi
me tamē ī obſidendis urbibus neceſſaria eſt:quaꝝ plæraſq̀ munitionibus ac naturali ſitu fame ſitique
tempus ipm uicit atq̀ expugnat:ſicut Veios expugnabit:niſi auxilio hoſtibus tribuni plebis fuerit: &
Romæ iuenerit præſidia Veiētes:quæ neqcquā ī Ethruria quærūt. An ē quicquā:qď ueiētibus optatū
æque cōtingere poſſit:q̃ ut ſeditiōibus primū urbs romana:deīde uelut ex cōtagiōe caſtra īpleanẽ? At

Hercule apud hoſtes tāta modeſtia ē:ut nō obſidionis tedio:nō deniq̗ regni quicquā apud eos nouatū
ſit:nō negata auxilia ab Ethruſcis irritauerit.aīos:morietur.n.extēplo:qcunq̗ erit ſeditiōis auctor:nec
cui quā dicere ea licebit:quæ apud uos impune dicunť:fuſtuariū mereť: q ſigna relinqt: aut ꝑſidio de/ Fuſtua/
cedit:auctores ſigna relinqndi & deſerendi caſtra nō uni aut alteri militi:ſed uniuerſis exercitibus palā riū
in concione audiunť:adeo qcquid tribunus plebis loqtur:& ſi prodendæ patriæ diſſoluēdæq̗ reip.eſt
aſſueſcitis audire:& dulcedine poteſtatis eius capti q̄libet ſub ea ſcelera latere ſinitis.Reliquū ē:ut quæ
hic uociferanť:eadē ī caſtra & apud milites agāt:& exercitus corrūpāt:ducibuſq̗ parere non patiātur:
quoniā ea demū Romæ libertas ē:nō ſenatū:nō mg̃ratus:nō leges:nō mores maioꝝ:non inſtituta pa
trum:nō diſciplinā uereri militiæ.Par iam etiā ī concionibus erat Appius tribunis plebis:cum ſubito:
unde minime quis crederet:accepta calamitas apud Veios & ſuperiorem Appium in cauſa:& concor/
diam ordinum maiorē:ardoremq̗ ad obſidendos pertinacius Veios.fecit:Nā cum ager promotus ad
urbem: uineæq̗ tātum non iā iniunctæ mœnibus eſſent:dū opera interdiu fiunt intentius:quā nocte
cuſtodiunť:patefacta repēte porta:īgens multitudo facibus maxime armata ignes cōiecit:horæq̗ mo
mento aggerem ac uineas tā longi tēporis opus īcendium hauſit:multiq̗ ibi mortales neqcquam opē
ferentes ferro igniq̗ aſſumpti ſunt.Quod ubi Romæ eſt nunciatū:mœſticiam oībus.ſenatui curā me Ro.cla/
tumq̗ iniecit:ne tū uero ſuſtineri:nec in urbe ſeditio nec ī caſtris poſſet:& tribuni plebis uelut ab ſe ui des ad
ctæ reip.inſultarent:cū repente qbus cenſus equeſter erat:equi publice nō erant aſſignati : cōſilio prius ueios ac
inter ſeſe habito ſenatū adeunt:factaq̗ dicendi poteſtate equis ſe ſuis ſtipēdia facturos ꝓmittunt. Qui cepta
bus cū ampliſſimis uerbis gratiæ ab ſenatu actæ eēnt:famaq̗ ea foꝝ atq̗ urbē perſuaſiſſet:ſubito ad cu
riā cōcurſus fit plebis:pedeſtris ordinis ſe aiunt nūc eē:operamq̗ reipublicæ extra ordinē polliceri: ſeu
Veios:ſeu quo alio ducere uelint:ſi Veios ducti ſint:negant ſe inde prius quā capta urbe hoſtiū reditu/
ros.Tū uero iā ſuperfundenti ſe læticiæ uix temperatū ē:nō.n.ſicut equites:dato magiſtratibus nego/ Atť eq/
tio laudari iuſſi:neq̗ aut ī curiam uocati:qbus reſponſum dareť:aut limine curiæ continebať ſenatus: tū & pe
ſed pro ſe quiſq̗ ex ſuperiore loco ad multitudinē in comitio ſtantem:uoce manibuſq̗ ſignificare pu/ ditū ī rē
blicam læticiā:beatā urbē Romanā:& inuictā:& æternā illa concordia dicere:laudare equites : laudare pri. ſtu/
plebē:diem ipſum laudibus ferre:uictā eſſe fateri comitatē:benignitatēq̗ ſenatus. Certatim patribus: dium
plebiq̗ manare gaudio lachrymæ donec reuocatis ī curiā patribus ſenatuſconſultū factum eſt:ut tri/
buni militares:cōcione aduocata:peditibus eqtibuſq̗ g̃ras agerēt:memorē pietatis eoꝝ ergaⁱ patriam
dicerēt ſenatum fore:placere autem omnibus his uolūtariam extra ordinē profeſſis militiā æra proce
dere:& equiti certus numerus æris eſt aſſignatus:tum primū equis merere equites cœperunt.Volun- Quādo
tarius ductus exercitus Veios nō amiſſa modo reſtituit opera:ſed noua etiam īſtituit:ab urbe cōmea/ eqtes ꝑ/
tus ītētiore:quam antea ſubuehi cura:nequid tam benemerito exercitui ad uſum deeſſet.Inſequēs an/ mum
nus tribūos militum cōſulari poteſtate habuit Claudium Seruilium Halam tert.Q.Seruilium.P.Vir equo
ginium.Q.Sulpicium.A.Manilium iterum.M.Sergium iterum.His tribunis dum cura omnium ī merere
ueiēs bellum ītēta eſt:neglectum Anxuri præſidium uacatiōibus militū & uolſcos mercatores uulgo cœpint
receptādo proditis repēte portarum cuſtodibus oppreſſum eſt:mīus militum periit qa præter ægros Lixæ
lixarum ī modum per agros uicinaſq̗ urbes negociabātur.Nec Veiis melius geſta res:qď tum caput
oīum curarum publicarum erat:nam & duces Romāi plus īter ſe irarum :quam aduerſus hoſtes ani/
mi habuerūt:& auctum eſt bellum aduētu repētino capenatiū & faliſcoꝝ. Hi Duo Ethruriæ populi
quia proximi regiōe erāt:deuictis Veiis:bello quoq̗ Romano ſe proximos fore credētes faliſci propria
etiam cauſa īfeſti:quod fidenati bello ſe iam antea īmiſcuerāt:per legatos ultro citroq̗ miſſos iureiurā
do īter ſe obligati cū exercitibus nec opinato ad Veios acceſſere:forte ea regione:qua Sergius tribunus
militū præerat caſtra adorti ſunt:īgētemq̗ terrorem ītulere:quia Ethruriam oēm excitā ſedibus ma/
gna mole adeſſe romāi crediderāt:eadem opinio ueiētes ī urbe cōcitauit.Ita ancipiti prælio caſtra Ro/
mana oppugnabātur:cōcurſantes cum huc atq̗ illuc ſigna trāſferrēt:nec ueiētē ſatis cohibere ītramūi/
tiōes:nec ſuis munimētis arcere iam uim:ac tueri ſe ab exteriore poterāt hoſte:una ſpes erat:ſi ex maio
ribus caſtris ſubueniretur:ut diuerſæ legiōes aliæ aduerſus capenatem ac faliſcū:aliæ cōtra eruptiōem
oppidanorum pugnarēt.Sed caſtris præerat Virginius priuatim Sergio īuiſus īfeſtuſq̗:is cū plæraque
caſtella oppugnata ſupatas munitiōes utriq̗ īuehi hoſtē nūciaretur:ī armis milites tenuit:ſi opus fo/
ret auxilio collegam dictitās ad ſe miſſuꝝ:huius arrogātiā pertinacia alterius æquabat: q neq̄quā opē
ab inimico uideretur petiſſe:uīci ab hoſte:quā uīcere per ciuem maluit.Diu ī medio cæſi milites: po/
ſtremo deſertis munitiōibus ꝑ pauci ī maiora caſtra:pars maxima atq̗ ipſe Sergius Romam pertēde Ro.cla/
rūt:ubi cum oēm culpam ī collegam īclinaret:acciri Virginiū ex caſtris:iterea præeſſe legatos placuit. des ad
Acta deīde ī ſenatu res eſt:certatūq̗ īter collegas maledictis:pauci reip.huic atq̗ illi:ut quoſq̗ ſtudium ueios
priuatim aut gratia occupauerūt:adſunt.Primores patrum ſiue culpa:ſiue infelicitate tam ignominio
ſa clades accepta eſſet:cenſuere nō expectādum iuſtum tempus comitiorum:ſed extemplo nouos tri/
bunos militū creādos eſſe:qui a Kalēdis Octobribus magiſtratum occiperēt.In quam ſnīam cum pe/
dibus iretur:cæteri tribuni militum nihil cōtradicere:at enīuero Sergius Virginiuſq̗ pp:quos pœnite
re magiſtratuum eius anni ſenatum apparebat:prīo deprecari ignominiam:deīde ītercedere ſenatuſ/
cōſulto:negare ſe ante idus Decembres ſolemnē ineūdis magiſtratibus diem honore habituros eſſe.In
ter hæc tribuni plebis cum in concordia hominum ſecundiſq̗ rebus ciuitatis inuiti ſilentium tenuiſ/
ſent : feroces repente minari tribunis militū:niſi in auctoritate ſenatus eſſent:ſe ī uincula eos duci iuſ/

ſuros eſſe. Tũ Claudius Seruilius Hala tribunus militũ: qđ ad uos attinet: tribuni plebis minaſq; ueſtras
næ ego libenter expirer: ꝗdo non plus in his iuris: quã in uobis animi eſſet: ſed nefas eſt tẽdere aduerſus
auctoritatẽ ſenatus: ꝓinde & uos deſinite inter nr̃a certamina locũ iniuriæ quærere: & collegæ aut faci
ent: qđ cenſet ſenatus: aut ſi ꝑtinacius tendẽt: dictatorẽ extẽplo dicã: qui eos abire mḡratu cogat. Cum
Occipe oĩum aſſenſu cõprobata oratio eſſet: gauderentq; patres ſine tribuniciæ poteſtatis terriculis: inuẽtã eẽ
rẽt Tri. aliam uim maiorẽ ad coercẽdos mḡratus: uicti cõſenſu oĩum comitia tribunoꝝ militũ habuere: q Ka
mili. lẽdis Octobribus mḡratũ occiperẽt: ſeq; eã ante diẽ mḡratu abdicauere. L. Valerio Potito quart. M. Fu
rio Camillo iterũ. M. Aemylio Mamerco tert. M. Cornelio Coſſo iteꝝ. Claudio Fabio Ambuſto. L.
Iulio Tullotribunis militũ cõſulari ptãte multa domi militiæq; geſta. Nã & bellũ multiplex fuit eodẽ
tpe ad Veios: & ad Capenã: & ad Falerios: & ĩ Volſcis: ut Anxur ab hoſtibus recuparet̃: & romæ ſimul
de delectu: ſimul de tributo cõferendo laboratũ ẽ: & de tribunis plebis cooptandis cõtẽtio fuit: & haud
paruũ motũ duo iudicia eoꝝ: qui paulo ante cõſulari poteſtate fuerãt: exciuere. Omniũ primũ tribũis
militũ fuit delectũ haberi: nec iuniores modo cõſcripti: ſed ſeniores ẽt coacti nomina dare: ut urbis cu
ſtodiam agerẽt. Quanto aũt augebatur militũ numerus: tãto maiore pecũia ĩ ſtipendiũ opus erat: eaq;
tributo cõferebat̃: inuitis cõferentibus: q domi remanebãt: qa tuẽtibus urbẽ opera quoq; militari labo
randũ ſeruiẽdũq; reipu. erat. Hæc ꝑ ſe grauia: ĩdigrioraq; ut uiderent̃: tribuni plebis ſeditioſis cõcioni
bus faciebãt: ideo æra militibus cõſtituta eẽ arguẽdo: ut plebis partem militia: partẽ tributo cõficerẽt.
Vnũ bellũ annũ iã tertiũ trahi: & cõſulto male geri ut diutius gerãt: ĩ quattuor deĩde bella uno delectu
exercitus ſcriptos: & pueros quoq; ac ſenes extractos. Iã nõ æſtatis: nec hyemis diſcrimen eẽ: ne ulla ꝗes
unquã miſeræ plebi ſit: quæ ẽt uectigalis ad unum facta ſit: ut cũ cõfecta labore: uulneribus: poſtremo
ætate corpora rettulerĩt: incultaq; oĩa diutino dominoꝝ deſyderio domi inuenerĩt: tributũ affecta re
familiari pẽdant: æraq; militaria uelut fœnore accepta multiplicia reipublicæ reddãt. Inter delectũ tri
butũq;: & occupatos aĩos maioꝝ rerum curis: comitiis tribunoꝝ plebis numerus expleri neq̃t. Pugna
tũ inde ĩ loca uacua: ut patricii cooptarent̃: poſteaq̃ obtineri nõ poterat: tamẽ labefactandæ legis tribu
niciæ cauſa effectũ ẽ: ut cooptarent̃ tribuni plebis Claudius Lacerius: &. M. Acutius haud dubie patri
cioꝝ opibus: ſors ita tulit: ut eo anno tribunus plebis. C. Trebonius eſſet: q nomini ac familiæ debitũ ꝓ
ſtare uideretur treboniæ legis patrociniũ: is qđ petiſſent patres: qdã primo incœpto repulſi: cũ tribũos
militũ expugnaſſent: uociferãs legẽ treboniã ſublatã: & cooptatos tribunos plebis nõ ſuffragiis populi:
ſed imperio patricioꝝ: & eo deuolui rẽ: ut aut patricii: aut patricioꝝ aſſeclæ habẽdi tribuni plebis ſint:
eripi ſacratas leges: extorqueri tribuniciã poteſtatẽ: id fraude patricioꝝ: ſcelere ac ꝓditione collegaꝝ fa
ctũ arguere. Cũ arderẽt inuidia nõ p̃res modo: ſed ẽt tri. ple. cooptati pariter & q cooptauerãt: tũ ex col
legio tres. P. Curatius. M. Metilius &. M. Minutius trepidi reꝝ ſuaꝝ in Sergiũ Virginiumq; prioris an
ni tribunos militares incurrũt. In eos ab ſe irã plebis inuidiãq; die dicta auertũt: qbus delectus: qbus tri
butũ: qbus diuturna militia lõginqtaſq; belli ſit grauis: q clade accepta ad Veios doleãt: q amiſſis liberis
fratribus: ꝓpiquis: affinibus lugubres domos habeãt: iis publici priuatiq; doloris exequẽdi ius poteſta
temq; ex duobus noxiis capitibus datã ab ſe memorant: oĩum nãq; maloꝝ ĩ Sergio Virginioq; cauſas
eſſe: nec id accuſatorẽ magis arguere: quã fateri reos: qui noxii ambo alter ĩ alteꝝ cãm cõferãt: fugã Ser
Attur. gii Virginius: Sergius ꝓditionẽ ĩcrepans Virginii: quoꝝ adeo ĩcredibilem amentiã fuiſſe: ut multo ue
atrocẽ riſimilius ſit cõpacto eã rem: & cõmuni fraude patricioꝝ actam. Ab his & prius datũ locũ ueiẽtibus ad
accuſa incẽda opera belli trahẽdi cã & nũc ꝓditum exercitũ: tradita faliſcis romana caſtra: oĩa fieri ut cõſene
tionem ſcat ad Veios iuuentus nec de agris: nec de aliis cõmodis plebis ferre ad populũ tribuni: frequẽtiaq; ur
bana celebrare actiones: & reſiſtere cõſpirationi patricioꝝ poſſint. Præiudiciũ iã de reis & ab ſenatu: &
a Po. Ro. & ab ipſoꝝ collegis factũ eẽ: nã & ſenatuſcõſulto eos ab republica remotos eſſe: & recuſantes
abdicare ſe mḡratũ dictatoris metu ab collegis coercitos eẽ: & Po. Ro. tribunos creaſſe: q nõ idibus de
cẽbribus die ſolẽni: ſed extẽplo Kalẽ. Octobribus mḡratũ occiperẽt: qa ſtare diutius reſpublica his ma
nẽtibus in magiſtratu nõ poſſet. Et tamẽ eos tot iudiciis confoſſos: prædamnatoſq; uenire ad populi
iudicium & extimare defunctos eſſe ſe ſatiſq; pœnarum dediſſe: quod duobus menſibus citius priuati
facti ſunt: neque intelligere nocendi ſibi diutius tum poteſtatem ereptam eſſe non pœnam irrogatam
quippe & collegis abrogatum imperium: qui certe nihil deliquiſſent: illos repeterent animos quiri
tes: quos recenti accepta clade habuiſſent: cum fuga trepidum: plenum uulnerum ac pauore inciden
tem portis exercitum uiderunt: non fortunam aut quemquam deorum: ſed hos duces accuſantem.
Pro certo habere neminem in concione ſtare: qui illo die non caput domum fortunaſq;. L. Virginii ac
Marci Sergii ſit execratus deteſtatuſq;: minime conuenire quibus iratos quiſq; deos precatus ſit: in iis
ſua poteſtate cum liceat: & oporteat non uti: nũquam deos ipſos admouere nocentibus manus: ſatis eſ
ſe ſi occaſione ulciſcendi læſos arment: His orationibus incitata plebs denis millibus æris grauis reos
condẽnat: nequicquam Sergio martem communem belli fortunamq; accuſante: Virginio deprecan
duo tri. te ne infelicior domi: quam militiæ eſſet. In hos uerſa ira populi: cooptationis tribunorum fraudiſque
Mili. dã contra legem treboniam factæ memoriam obſcuram fecit. Victores tribuni utpræſentem mercedem
natur iudicii plebes haberet: legem agrariam promulgant: tributum cõferre prohibent: cum tot exercitibus
ſtipendio opus eſſet: reſq; militia ita proſpere gererentur: ut nullo bello ueniretur ad exitum ſpei nãq;
Veiis caſtra: quæ amiſſa erant: recuperata: caſtellis præſidiiſque firmantur. Præerant tribuni militũ.
M. Aemylius. Qu. Fabius. M. Furio ĩ Faliſcis &. C. Cornelio ĩ capenate agro: hoſtes nulli extra mœnia

inuenti:prædæ actæ:ĩcendiis uillarum ac frugum uaſtati:fines:oppida oppugnata nec obſeſſa ſunt. At
in Volſcis depopulato agro Anxur oppugnatum nequicquam loco alto ſitũ & poſteaquam uis irrita
erat uallo foſſaq; obſideri cœptum. Valerio Potito Volſci prouincia euenerat. Hoc ſtatu militarium re
rum ſeditio inteſtina maiore mole coorta:quam bella tractabantur:& cũ tributũ conferri ꝑ tribũos
non poſſet nec ſtipendiũ ĩperatoribus mitteret̃:æraq; militaria flagitaret miles:haud ꝓcul erat:qn ca/
ſtra quoq; urbanæ ſeditiõis cõtagiõe turbarent̃. Inter has iras plebis in pr̃es cũ:tribuni plebis nũc illd̃
tp̃s eſſe dicerẽt ſtabiliẽdæ libertatis:& ab Sergiis Vuirginiiſq; ad plebeios uiros fortes ac ſtrenuos trãſ/
ferẽdi ſummi honoris non tamẽ ultra ꝓceſſum ẽ:q̃ unus ex plebe uſurpãdi iuris cã. P. Licinius Caluus
tribunus militũ cõſulari ꝑtãte crearet̃:cræteri patritii creati. P. Mãlius &. P. Ticinius. P. Melius. L. Furi/
us Medulinus. L. Popilius Volſco ipſa plebes mirabat̃ ſe tãtã rẽ obtinuiſſe:nõ is mõ q creatus erat uir
nullis ante honoribus uſus:uetus tantũ ſenator & ætate iam grauis:nec ſatis cõſtat cur primus ac potiſ/
ſimus ad nouũ delibandũ honorẽ ſit habitus: Alii. Gn. Cornelii fratris q tribũus militum priore anno
fuerat:triplexq; ſtipendiũ eqtibus dederat:gr̃a extractũ ad tantũ honorẽ credũt:alii orationem ipſum
tẽpeſtiuã de cõcordia ordinum p̃ribus plebiq; gratã habuiſſe. Hac uictoria comitioꝝ exultãtes tribuni
plebis:qđ maxĩe rẽp. ĩpediebat:de tributo remiſerũt:collatũ obediẽter miſſũq; ad exercitũ eſt: Anxur ĩ
Volſcis breui receptũ ẽ. Inſignis ãnus hyeme gelida ac niuoſa fuit:adeo ut uiæ clauſe tyberis innauiga/
bilis fuerit. Annona ex ante cõuecta copia nihil mutauit. Et qa. P. Licinius:ut cœpat:haud tumuluoſe
ingratũ maiore gaudio plebis:q̃ ĩdignaiõe patꝝ ita ẽt geſſit:dulcedo ĩuaſit ꝓximis comitiis tribunoꝝ
militũ blebeios creãdi:unus. M. Veturius ex p̃ritiis cãdidatis locũ tenuit:plebeios alios tribũos militũ
cõſulari ꝑtãte oẽs fere cẽturiæ dixere. L. Tici. P. Meneniũ. Gn. Genu. L. Raciliũ. Hyemẽ triſtẽ ſeu ex ĩtẽ
perie cæli rapti mutatiõe ĩ cõtrariũ facta ſiue alia q̃cũq; de cauſa grauis:peſtileſq; oĩbus aĩalibus æſtas
excepit:cuius ĩſanabili ꝑnicie q̃do nec cã:nec finis ĩueniebat̃:libri ſibyllini ex ſenatuſcõſulto aditi ſunt:
duũuiri ſacris faciũdis:lectiſternia tũc primũ in urbe romana facta:ꝑ dies octo. Apollinẽ: Latonãq;:&
Dianã:Herculẽ Mercuriũ atq; Neptũnũ tribus:qum ampliſſime tũ apparari poterat:ſtratis lectis pla
cauere. Priuatim quoq; id ſacrum clebratũ eſt tota urbe patẽtibus ianuis:ꝓmiſcuoq; uſu reꝝ oĩum in
ꝓpatulo poſito:notos ignotoſq; paſſim aduenas in hoſpiciũ ductos ferũt:& cum inimicis quoq; beni
gne ac comiter ſermões habitos:iurgiis ac litibus tẽperatum:uinctis quoq; dẽpta ĩ eos dies uincula:re/
ligioni deĩde fuiſſe:qbus eã opem detuliſſent uinciri. Interim ad Veios terror multiplex fuit tribus in
unum bellis collatis: nãq; eodem:quo ãtea mõ circa munimẽta cũ repẽte capenates faliſciq; ſubſidio
ueniſſent:aduerſus tres exercitus ãcipiti ꝑlio pugnatũ ẽ:ante oĩa adiuuit memoria:dãnatiõis Sergii ac
Virginii. Itaq; maioribus caſtris:unde antea ceſſatũ fuerat breui ſpatio circũductæ copiæ capenates in
uallũ romanũ uerſos ab tergo aggrediunt̃. Inde pugna cœpta faliſcis ĩtulit terrorem:trepidãteſq; eru/
ptio ex caſtris opportune facta auertit:repulſos deĩde inſecuti uictores ingentem ediderunt cædẽ. Nec
ita multo poſt iam palãtes ueluti forte oblati populatores capenatis agri reliquias pugnæ abſumpſere
& ueientium refugiẽtes ĩ urbẽ multi ante portas cæſi dũ præ metu ne ſimul romanus irrũperet: obie
ctis foribus extremos ſuoꝝ excluſere. Hæc eo ãno acta. Et iam comitia tribunoꝝ militũ aderãt:quoꝝ
ꝓpe maior patribus:quã belli cura erat:qppe nõ cõmunicatũ mõ cum plebe:ſed ꝓpe amiſſum cernẽ/
tibus ſummũ imperiũ. Itaq; clariſſimis uiri ex cõpoſito ꝑparatis ad petẽdum:quos ꝑtereundi uerecũ/
diam crederẽt fore nihilominus ipſi perinde ac ſi oẽs cãdidati eẽnt cũcta experientes:nõ hoĩes modo:
ſed deos ẽt excipiebãt:in religionem uertẽtes comitia biẽnio habita:priore ãno ĩtollerãdam hyemem
ꝓdigiiſq; diuinis ſimilem coortam:ꝓximo nõ ꝓdigia:ſed iam euẽtus peſtilẽtiam agris urbiq; illatã:
haud dubia ira deũ:quos peſtis eius arcẽdæ cã placãdos eſſe ĩ libris fatalibus ĩuentũ ſit comitiis:q̃ auſpi
cato fierẽt:ĩdignum diis uiſum honores uulgari diſcriminaq; gentiũ cõfundi. Præterq̃ maieſtate petẽ
tiũ religione ẽt attoniti hoĩes patricios oẽs partẽ magnã honoratiſſimũ quẽq; tribũos militũ cõſulari
ꝑtãte creauere. L. Valeriũ Potitũ. Q. Valeriũ maximũ. M. Furiũ Camillũ iteꝝ. L. Furiũ Medulinũ tert.
Q. Seruiliũ Fidenatẽ iteꝝ. Q. Sulpiciũ Camerinũ iteꝝ. His tribunis ad Veios nihil admodũ memora
bile actum eſt:tota uis in populationibus fuit:duo ſummi ĩperatores Potitus a Faleriis:Camillus a Ca
pena ꝑdas ĩgentes egere:nulla ĩcolumi relicta re:cui ferro aut igni noceri poſſet. Prodigia ĩterim mul/
ta nũciari:quoꝝ plæraq; & qa ſinguli auctores erãt:paꝝ credita ſpretaq;:& qa hoſtibus Ethruſcis: per
quos ea ꝓcurarẽt:aruſpices non erãt. In unum oĩum curæ uerſæ ſunt:qđ lacus in albano nemore ſine
ullis cæleſtibus aqs:cauſaue q̃ alia:q̃ rem miraculo eximeret ĩ altitudinẽ ĩſolitam creuit:qd nam eo dii
portenderent ꝓdigio miſſi ſciſcitatũ oratores ad delphicum oraculũ:ſed ꝓpior ĩterpres oblatus fatis.
Senior qdam ueiẽs:q ĩter cauillãtes in ſtatiõibus ac cuſtodiis milites romanos Ethruſcoſq; uaticinãtis
in modũ cecinit:priuſq ex lacu albano aqua emiſſa foret nunq̃ potituꝝ Veiis romanũ:qđ primo uelut
temere iactũ ſperni:agitari deĩde ſermonibus cœptũ eſt:donec unus ex ſtatione romana ꝑcũctatus ꝓ/
ximũ oppidanoꝝ:iam ꝑ longĩquitatẽ belli cõmertio ſermonũ facto qſnam is eẽt:q ꝑ ambages de lacu
albano iaceret:poſteaq audiuit aruſpicẽ eſſe:uir haud ĩtacti religiõe animi cauſatus de priuati portenti
ꝓcuratione:ſi ope illi eẽt:cõſulere uelle:ad colloquiũ uatẽ elicuit:cũq; ꝓgreſſi ambo a ſuis lõgius eẽnt
inermes ſine ullo metu:ꝑualẽs iuuenis romanus ſenem ĩfirmũ in cõſpectu oĩum raptũ:neqcq̃ tumul
tuãtibus Ethruſcis ad ſuos trãſtulit:q cũ ꝓductus ad ĩperatorẽ:inde Romã ad ſenatũ miſſus eẽt: ſciſci
tãtibus:qd nã id eẽt:qđ de lacu albano docuiſſet:reſpõdit ꝓfecto iratos deos ueienti populo illo fuiſſe
die quo ſibi eam mẽtem obieciſſent:ut excidiũ p̃riæ fatale ꝓderet. Itaq; q̃ tum cecinerit diuino ſpiritu

P. Licinius primus ex plæbe tri. mi. factus

Art̃ ãni ĩtẽperiẽ

Quãdo primũ lectiſternia i urbe facta

Ro. ꝓſper̃ pugnãt circa ueios

Prodigioſum albãi lacus ĩcrementũ

Atť oraculū ueientani aruſpi/cis

inſtīctus:ea ſe nec ut īdicta ſint reuocare poſſe:& tacēdo forſan quod dii īmortales uulgari uelīt:haud minus quā celāda effando nefas contrahi.His igiť libris fatalibus ſic diſciplina ethruſca traditum eſſe: ut quādo aqua albana abūdaſſet:tum ſi eam romanus rite emiſiſſet:uictoriā de ueientibus dari anteq̄ id fiat deos mœnia Veiētiū deſerturos nō eē.Exequebať īde q̄ ſolemnis deriuatio eēt:ſed auctorem leuem nec ſatis fidum ſuper tāta re eſſe patres rati:decreuere legatos ſorteſq; oraculi Pythici expectādas.

Priuſquā a Delphis oratores redirēt:albaniue ꝓdigii piacula īuenirenť:noui tribuni militum cōſulari ptāte.L.Iulius Tullus.P.Furius Medulinus quart.L.Sergius Fidenas.Aurelius Poſthumius Regilenſis.P.Cornelius Malugineſis.A.Manlius magiſtratum inierūt.Eo āno Tarquinienſes noui hoſtes exorti:qa multis ſimul bellis:Volſcoꝝ ad Anxur ubi p̄ſidiū obſidebať: Equoꝝ ad Lauicos q romanā ibi coloniam oppugnabāt:ad hoc ueienti quoq; & faliſco & capenati bello occupatos uidebant romanos:nec ītra muros qetiora negocia eſſe certaminibus patrum ac plebis:Inter hæc locum iniuriæ rati eſſe prædatum in agrum romanum cohortes expeditas mittunt:aut enim paſſuros inultam eam iniuriam romanos ne nouo bello ſe onerarēt:aut exiguo eoq; parum ualido exercitu perſecuturos.Romanis īdignitas maior:quam cura populationis tarquinienſium fuit:eo nec magno conatu ſuſcepta: nec ī longum dilata res eſt.Aurelius Poſthūmius &.L.Iulius nō iuſto delectu:&.n.a tribūis plebis īpediebanť:ſed prope uoluntariorum quos adhortando īcitauerant coacta manu per agrum cærete obliquis tramitibus egreſſi:redeūtes a populationibus graueſq; præda tarqnīeſes oppreſſere:multos mortales obtruncant:omnes exuunt īpedimentis:& receptis agrorum ſuorum ſpoliis Romam reuertuntur.Biduū ad recognoſendas res datū dominis:tertioq; incognita(erant āt pleraq; hoſtium ipſorum) ſub haſta uenierunt:quodq; inde redactū militibus eſt diuiſum.Cætera bella maxīeq; ueiēs incerti exitus erant.

Delphici oraculi ſortes

Iāq; romani:deſperata ope humana:fata & deos expectant:cū legati ab Delphis uenerūt ſortem oraculi afferentes congruentē reſponſo captiui uatis:Romane aquam albanā caue lacu contineri caue in mare manare ſuo flumine ſinas:emiſſam ꝑ agros rigabis:diſſipatāq; riuis extingues:tum tu inſiſte audax hoſtiū muris:memor quam per tot annos obſides urbē ex ea tibi his:q̄ nūc panduť: fatis uictoriā datam:bello ꝑfecto donū amplū uictor ad mea tēpla portato:ſacraq; p̄ria quoꝝ omiſſa cura ē inſtaurata:ut aſſolet:facito.Ingens inde haberi captiuus uates cœptus:eūq; adhibere tribuni militum Cornelius Poſthumiuſq; ad prodigii albani ꝓcurationē ac deos rite placandos cœpere:Inuentūq; tādem eſt:ubi neglectas cerimonias intermiſſumue ſolēne dii arguerunt:nihil profecto aliud eſſe:q̄ magiſtratus uitio creatos:latinas ſacrūq; in albano monte non rite cōcepiſſe:unam expiationē eoꝝ eſſe:ut tribuni militū abdicarent ſe magiſtratu:auſpitia deintegro repeterenť & interregnū inīretur.Ea ita facta ſunt ex ſenatuſconſulto.Interreges tres deinde fuere.L.Valerius.Qu.Seruilius Fidenas.M.Furius Camillus:nūquam deſitū interim turbari comitia interpellantibus tribunis plebis:donec conueniſſet prius:ut maior ꝑs tribunoꝝ militū ex plebe crearet:Quæ dū aguť:concilia Ethruriæ ad fanū Vulturnæ habita:poſtulantibuſq; capenatibus ac faliſcis:ut Veios cōi aīo cōſilioq; oēs Ethuriæ populi ex obſidione eriperent:reſponſum eſt ante ſe ueientibus negaſſe:quia unde cōſiliū non petiſſent ſuper tanta re:auxilium petere nō deberēt:nūc iam pro ſe fortunā ſuam illis negare:maxime:ī ea ꝑte Ethruriæ gētem īuſitatam:nouos accolas gallos eſſe cum quibus nec pax ſatis fida:nec bellum pro certo ſit:ſanguini tamē noīq; & præſentibus ꝑiculis cōſanguineoꝝ id dari:ut:ſiqui iuuentutis ſuæ uolūtarii ad id bellum eāt:nō impediāt.Eum magnum aduenīſſe hoſtiū numeꝝ fama Romæ erat:eoq; miteſcere diſcordiæ inteſtinæ metu cōi:ut fit cœptæ:haud inuitis patribus.P.Licinium Caluum prærogatiua tribunū militum non petentem creant:moderatiōis expertæ in priore magiſtratu uiꝝ:ceteꝝ iam tum exactæ ætatis:oēſq; deinceps ex collegio eiuſdem anni refici apparebat.L.Titinium.P.Menenium.Gn.Genutium.L.Racilium:qui priuſq̄ renūciareť:iure uocatis tribubus:permiſſu īterregis.P.Licinius Caluus ita uerba fecit.Omen concordiæ quirites:rei maxime in hoc tꝑs utillime memoria noſtri mgr̄atus uos his comitiis petere in ſequentem annum uideo:ſi & collegas eoſdē reficitis ēt uſū meliores factos:me iam non eundem:ſed umbrā nomenq;.P.Licinii reliſtū uidetis:uires corporis affectæ:ſenſus oculorū atq; aurium hebetes:memoria labat:uigor animi obtuſus:en uobis:inquit(iuuenem filium tenens) effigiem atq; imaginē eius:quē uos antea tribunum militū ex plebe feciſtis: hunc ego inſtitutm diſciplina mea uicariū pro me reip.do dicoq;:uoſq; quæſo quirites:delatū mihi ultro honorē huic petenti meiſq; pro eo adiectis ꝑcibus mādetis.

Vicarius

Datū id petenti patri:filiuſq; eius.P.Licinius tribunus militum conſulari poteſtate cū iis:quos ſupra ſcripſimus:declaratus.Ticinius Genutiuſq; tribūi militū profecti aduerſus faliſcos capenateſq;:dū bellum maiore aīo gerunt:q̄ conſilio:præcipitauere ſe in inſidias.Genutius morte honeſta temeritatē luens ante ſigna inter primores cecidit.Ticinius in editū tumulum

Romana clades ī faliſcis

ex multa trepidatiōe militibus collectis aciem reſtituit:nec ſe tamē æquo loco hoſti cōmiſit.Plus ignominiæ erat quā cladis acceptū:quæ prope in cladem uertit ingentē:tantum inde tertoris non Romæ modo:quo multiplex fama peruenerat:ſed in caſtris quoq; fuit ad Veios:ægre ibi miles retentus a fuga eſt:cum peruaſiſſet caſtra rumor:ducibus exercituq; cæſo:uictorē capenatē ac faliſcum.Ethruriæq; oēm iuuentutem haud procul inde abeſſe.His tumultuoſiora Romæ:iam caſtra ad Veios oppugnari:iam partem hoſtium tendere ad urbem agmine infeſto crediderant:concurſumq; in muros eſt:& matronarum:quas ex domo cociuerat Publicus pauor:obſecrationes in templis factæ:præcibuſq; a diis petitum:ut exitium ab urbis tectis templiſq; ac mœnibus romanis arcerent.Veioſq; eum auerterent terrorem:ſi ſacra renouata rite:ſi procurata prodigia eſſent:Iam ludi latinæque inſtaurata erant.

Iam ex lacu albano aqua emiſſa in agros. Veioſq; fata appetebant. Igitur fatalis dux ad excidium illius
urbis ſeruandæq; patriæ. M. Furius Camillius dictitor dictus magiſtrum equitum. P. Cornelium Sci
pionem dixit. Omnia repente mutauerat ĩperator mutatus: alia ſpes: alius aĩus hoĩum: fortuna quoq;
alia urbis uideri. Omnium primum in eos. q a Veiis in illo pauore fugerant: more militari aĩaduertit
efficitq;: ne hoſtis maxime timendus militi eſſet: deinde ĩdicto delectu in diem certam ipſe ĩterim Ve/
ios ad confirmãdos militum aĩos ĩtercurrit: inde Romã ad ſcribendum nouum exercitum redit nul/
lo detrectante militiam: peregrina ẽt iuuentus latini hernicíq; operam ſuam pollicẽtes ad id bellũ ue/
nere: qbus cum gratias in ſenatu egiſſet: ludos magnos ex ſenatuſcõſulto uouit Veiis captis ſe facturũ:
ædẽq; Matutæ matris refectã delicatuꝝ: iam ante ab rege Seruio Tullio dedicatã. Profectus cũ exerci/
tu ab urbe expectatione maiore hoĩum: quã ſpe ĩ agro primũ nepeſino cũ faliſcis & capenatibus ſigna
confert: oĩa ibi ſumma ratione cõſilioq; acta: fortuna ẽt: ut fit: ſecuta eſt: nõ p̃lio tãtum fudit hoſtes: ſed
caſtris quoq; exuit: ĩgentiq; p̃da eſt potitus: cuius pars maxima ad quæſtorẽ redacta eſt: haud ita mul/
tum militi datum. Inde ad Veios exercitus ductus: denſioraq; caſtella facta: & a ꝓcurſationibus: quæ
multæ temere ĩter murum: atq; uallum fiebant: edicto nequis iniuſſu pugnaret: ad opus milites tradu
cti: operum fuit oĩum longe maximum ac laborioſiſſimũ cuniculus ĩ arcem hoſtium agi cœptus: qđ
ne ĩtermitteret opus: neu ſub terra cõtinuus labor eoſdem cõficeret: ĩ partes ſex munimẽtoꝝ numeꝝ
diuiſit: ſenæ horæ in orbẽ operi attributæ ſunt: noctæ ac die nunq̃ ante omiſſum: quã in arcem uiã fa
cerent. Dictator cum iam ĩ manibus uideret uictoriã eẽ: urbem opulẽtiſſimã capi: tantũq; prædæ fore
q̃tum nõ oĩbus in unum collatis ante bellis fuiſſet: ne ĩde aut militũ iram ex malignitate p̃dæ partitæ:
aut ĩuidiam apud patres ex prodiga largitione caperet: litteras ad ſenatum miſit: deum ĩmortaliũ be/
nignitate: ſuis cõſiliis: patiẽtia militum Veios iam fore in ptãte Po. Ro. qd de p̃da faciendum cenſerẽt.
Duæ ſenatum diſtinebãt ſñiæ: ſenis. P. Licinii: quẽ primũ dixiſſe a filio ĩterrogatum ferũt: edici palam
placere populo: ut q particeps eẽ prædæ uellet: in caſtra Veios iret. Altera. Ap. Claudii: q largitionẽ no
uam ꝓdigam inæqualẽ in cõſultam arguẽs: ſi ſemel nefas ducerẽt captam ex hoſtibus ĩ ærario exhau
ſto bellis pecuniã eẽ: auctor erat ſtipẽdii ex ea pecuniã militi numerãdi: quo minus tributi plebes con/
ferret: eius enim doni ſocietatẽ ſenſuras æqualiter oĩum domos: nõ auidas in direptiones manus ocio
ſorum urbanoꝝ p̃repturas fortium bellatoꝝ p̃mia eẽ: cum ita ferme eueniat: ut ſegnior ſit p̃dator: ut
quiſq; laboris ꝑiculiq; p̃cipuam: petere partẽ ſoleat. Licinius cõtra ſuſpectam & ĩuiſam ſemꝑ eam pe/
cuniã fore aiebat: cauſaſq; criminũ ad plebẽ: ſeditionũ ĩde ac legum nouaꝝ p̃biturã: ſatius igiť eẽ recõ/
ciliari eo dono plebis aĩos exhauſtis atq; exinanitis tributo tot annoꝝ ſuccurri: & ſentire p̃dæ fructũ ĩ
eo bello: ĩ quo ꝓpe cõſenuerũt: gratius id fore lætiuſq;: qđ qſq; ſua manu ex hoſte captũ domũ rettule
rit: quã ſi multiplex alterius arbitrio accipiat: ipm dictatorẽ fugere ĩuidiam ex eo: criminaq; eo delegaſ
ſe ad ſenatum: ſenatum quoq; debere reiectã rem ad ſe ꝑmittere plebi: ac pati habere. qđ cuiq; ſors bel
li dederit. Hæc tutior uiſa ſñia eſt: quæ popularẽ ſenatum faceret: edictum itaq; eſt ad p̃dam ueientem
qbus uidereť: in caſtra ad dictatorem ꝓficiſcerenť ĩgens ꝓfecta multitudo repleuit caſtra. Tum dicta/
tor auſpicato egreſſus cum edixiſſet: ut arma milites caperẽt: tuo ductu: inqt pythice Apollo: tuoq; nu
mine inſtictus pergo ad delendam urbem Veios: tibiq; hinc decimam partem prædæ uoueo: te ſimul
Iuno regina: quæ Veios colis: præcor: ut nos uictores in noſtram tuamq; mox futuram urbẽ ſequare:
ubi te dignũ amplitudine tua templũ accipiat. Hæc p̃catus ſuperante multitudine ab oĩbus locis urbẽ
aggreditur: quo minor ab cuniculo ingruentis periculi ſenſus eſſet. Veientes ignari ſe iam ab ſuis: ua/
tibus iam ab externis oraculis proditos: iam in partem p̃dæ ſuæ uocatos deos: alios uotis ex urbe ſua
euocatos: hoſtiũ templa nouaſq; ſedes ſpectare: ſeq; ultimũ illum diem agere: nihil minus timentes: q̃
ſubrutis cuniculo mœnibus arcẽ iam plenã hoſtium eẽ: in muros pro ſe quiſq; armati diſcurrũt mira
tes quidnã id eſſet: quod cũ tot ꝑ dies nemo ſe ab ſtationibus romanis mouiſſet: tũ uelut repẽtino icti
furore improuidi currerent ad muros. Inſeritur huic loco fabula. Immolãte rege ueientiũ: uocẽ aruſpi
cis dicentis: qui eius hoſtiæ exta præſecuiſſet: ei uictoriã dari: exauditam in cuniculo mouiſſe roma/
nos milites: ut adaperto cuniculo exta raperent: & ac dictatorem ferrent: ſed in rebus tam antiquis: ſi
quæ ſimilia ueri ſint: pro ueris accipiantur ſatis habeam: hæc ad oſtentationẽ ſcænæ gaudentis mira/
culis aptiora: q̃ ad fidem: neq; affirmare: neq; refellere ẽ operæpretiũ. Cuniculus delectis militibus eo
tpe plenus in æde Iunonis: quæ in ueientana arce erat: armatos repente edidit: & pars auerſos ĩ muris
inuadunt hoſtes: pars clauſtra portaꝝ reuellunt: pars cũ ex tectis ſaxa tegulæq; a mulieribus ac ſerui/
tiis iacerentur. inferunt ignes. Clamor oĩa uariis terrentium ac pauentium uocibus: mixto mulierum
ac puerorum ploratu: complet. Momento tpis deiectis ex muro undiq; armatis: patefactiſq; portis: cũ
alii agmine irruerent: alii deſertos ſcãderent muros urbs hoſtibus impletur: omnibus locis pugnatur.
Deinde multa iam edita cæde ſeneſcit' pugna: & Dictator præcones edicere iubet: ut ab inermi abſti/
neatur. Is finis ſanguinis fuit: deinde inermes capti: & ad prædam miles permiſſu dictatoris diſcurrit.
Quæ cũ ãte oculos eius aliquãtũ ſpe atq; opiniõe maior maioriſq; pretii rerũ ferretur: dicitur manus
ad cælum tollens precatus eſſe dictator: ut ſicui hominum deorumq; nimia ſua fortuna populiq; ro/
mãi uideretur: ut eam ĩuidiam lenire ſuo priuato ĩcõmodo: q̃ minimo publico romani populi liceret.
Conuertẽtẽ ſe ĩter hãc uenerationem traditur memoriæ prolapſum cecidiſſe: idq; omen pertimuiſſe.
Poſtea euentu rem coniectãtibus uiſum ad dãnationem ipſius Camilli: captæ deĩde urbis Romæ: qđ
poſt paucos accidit ãnos: cladẽq;. Atq; ille dies cæde hoſtiũ ac direptiõe urbis opulẽtiſſimæ ẽ cõſũptus.

Camil/ lus di/ ctator

Atť ue/ ios ca/ ptos de p̃da cõ/ ſultatũ

Atť Ca milli p̃/ cationẽ

Quum ſit alicũ de euo/ care de/ os

Capiũť ueii cu/ niculo

Poſtero die libera corpora dictator ſub corona uændidit: ea ſola pecunia in publicum redigit̃ haud ſine ira plebis:& qđ rettulere ſecum ꝑde nec duci:q ad ſenatũ malignitatis auctores q̃rendo rẽ arbitrii ſui reieciſſet:nec ſenatui:ſed liciniæ familiæ ex qua filius ad ſenatũ retuliſſet:pater tam popularis ſñiæ auctor fuiſſet:acceptum referebãt. Cũ iam humanæ opes egeſtæ a Veiis eſſent:amoliri tum deũ dona ipſoſq; deos:ſed colẽtium magis:quã rapientiũ mõ cœpere:nãq; delecti ex omni exercitu iuuenes pu/re lautis corpibus cãdida ueſte:q̃bus deportãda Romã regina Iuno aſſignata erat:uenerabũdi templũ iniere:prio religioſe admouẽtes manus:qđ id ſignũ more uetuſto niſi certæ gẽtis ſacerdos attrectare non eẽt ſolitus:deĩde cum q̃dam ſeu ſpiritu diuino tactus:ſeu iuuenili ioco uis ne Romam ire Iuno di xiſſet:ãnuiſſe cæteri Romã cõclamauerũt. Inde fabulæ adiectum eſt uocẽ quoq; dicẽtis uelle auditam motã certe ſede ſua parui molimẽti adminiculis ſequẽtis modo accipimus:leuem ac facilẽ trãſlatu fu/iſſe:integrãq; in auẽtinum æternam ſedẽ ſuam:quo uota romani dictatoris uocauerant perlatam:ubi templum ei poſtea idẽ q uouerat Camillus dedicauit. Hic Veiorum occaſus fuit urbis opulentiſſimæ Ethruſci nominis:magnitudinem ſuam uel ultima clade ĩdicantis:quod decem æſtates hyemeſq; cõ tinuas circũſeſſa:cum plus aliquanto cladium ĩtuliſſet quam accepiſſet:poſtremo iam fato quoq; ur/gente:opibus tamẽ non ui expugnata ẽ. Romam:ut nũciatum eſt:Veios captos: quãq̃ & prodigia ꝓ/curata fuerant:& uatum reſponſa:& phythicæ ſortes notæ:& quãtum humanis adiuuari conſiliis po tuerat res:ducem. M. Furium maximum imperatoꝝ oĩum legerant:tamẽ quia tot annis uarie ibi bel latum erat:multæq; clades acceptæ:uelut exinſperato ĩmenſum gaudium fuit:& priuſquã ſenatus de cerneret:plena oĩa tẽpla romanaꝝ matrũ gratias diis agentiũ erant:ſenatus quatriduũ quot dieꝝ nul lo ante bello ſupplicationes decernit. Aduentus quoq; dictatoris oĩbus ordinibus obuiam effuſis cele/bratior:quam ullius unq̃ antea fuit triumphuſq; omnem cõſuetũ honorãdi illius diei modũ aliquan/tum exceſſit:maxime cõſpectus ipſe eſt:curru eq̃s albis iuncto urbẽ ĩuectus:parũq; id nõ ciuile modo ſed humanum ẽt uiſum:Iouis ſoliſq; eq̃s æquiperatum dictatorẽ in religionẽ ẽt trahebant:triũphuſq; ob eam unã maxĩe rem clarior:q̃ gratior fuit. Tum Iunoni reginæ tẽplum in auẽtino locauit: dedica/uitq; Matutæ matris:atq; his diuinis hũaniſq; rebus geſtis dictatura ſe abdicauit. Agi deinde de Apol/linis dono cœptũ cui ſe decimã uouiſſe prædæ partem cũ diceret Camillus:pontifices ſoluendum reli gione populũ cenſerent:haud facile inibatur ratio iubendi referre prædam populũ:ut ex ea pars debi/ta in ſacrũ ſecerneretur:tandẽ eo quod leuiſſimũ uidebatur decurſum eſt:ut qui ſe domumq; religiõe exoluere uellet:cum ſibimetipſi prædam æſtimaſſet ſuã decimæ ꝑtium partis in publicum deferret:ut ex eo donũ aureum dignũ amplitudine templi ac numĩe dei ex dignitate populi romani fieret:ea quo/q; collatio plebis aĩos a Camillo alienauit. Inter hæc pacificatum legati a uolſcis & equis uenerunt:ĩpe/trataq; pax magis ut feſſa tam diutino bello acquieſceret ciuitas:q̃ quod digni peterẽt. Veiis captis ſex tribunos militum conſulari poteſtate inſequens annus habuit:duos. P. Cornelios:Coſſum:& Scipio nem. M. Valeriũ Maximum iteꝝ. Ceſonẽ Fabium Ambuſtũ iteꝝ. L. Furium Medullinum quin. Qu. Seruilliũ tertium. Corneliis faliſcũ bellum·Valerio ac Seruilio capenas ſorte euenit:ab his nõ urbes ui: aut operibus tentatæ:ſed ager eſt depopulatus ꝑdæq; reꝝ agreſtium actæ:nulla felix arbor:nihil frugi ferum in agro relictum. Ea clades capenatem populũ ſubegit:pax petentibus data:ĩ faliſcis bellum re/ſtabat. Romæ interim multiplex ſeditio:cuius leniendæ cã coloniam in Vulſcos:quo triamillia ciuiũ romanorum ſcriberentur:deducendã cenſuerant:triũuiriq; ad id creati terna iugera & ſeptunces uiri/tim diuiſerant. Ea largitio ſpni cœpta:quia ſpei maioris auertendæ ſolatium obiectũ cenſebãt. Cur. n. relegari plebẽ in uolſcos: cum pulcherrima urbs Veii agerq; ueientanus in cõſpectu ſit uberior ampli/orq; romano agro?urbem quoq; urbi Romæ uel ſitu:uel magnificẽtia publicoꝝ priuatorumq; tecto rum ac locoꝝ ꝑponebant:quin illa quoq; actio mouebatur:quæ poſt captam utiq; Romã a gallis cele bratior fuit:tranſmigrandi Veios. Cæterum partem plebis:partem ſenatus deſtinabant habitandos ueios:duaſq; urbes cõmunes reip. incoli a romano po. poſſe. Aduerſus quæ cum optimates ita tẽderẽt ut morituros ſe citius dicerent in conſpectu romani populi:q̃ quicquam earum rerum rogaretur: qp/pe nunc in una urbe tantum diſſenſionum eſſe:quid in duabus urbibus fore?uictam ne ut quiſquam uictrici patriæ præferret?ſineretq; maiorem fortunam captis eſſe Veiis quam incoluminibus fuerat? poſtremo ſe relinqui a ciuibus in patria poſſe:ut reliquant patriam atque ciues nullam uim unquam ſubacturam:& Titum Sicinium (is enim ex tribunis plebis rogationis eius lator erat) conductorem Veios ſequantur:relicto deo Romulo dei filio parente & auctore urbis Romæ:Hæc cum fœdis cer/taminibus agerentur (nam partem tribunorum plebis patres in ſuam ſententiam traxerant) nulla res alia manibus temperare plebem cogebat:quã qđ ubi rixæ cõmittẽdæ cauſa clamor ortus eẽt: prĩcipes ſenatus primi turbæ offerẽtes ſe peti feriri atq; occidi iubebant:ab eoꝝ ætatibus dignitatibuſq; & ho/noribus uiolãdis dũ abſtinebat̃:& ad reliquos ſimiles conatus uerecũdia iræ obſtabat. Camillus iden/tidem oĩbus locis cõcionabat̃:haud mirum id q̃dem eẽ furere ciuitatem:quæ dãnata uoti oĩum rerũ potiorem curam:quã religiõe ſe exoluẽdi habeat. Nihil de collatione dicere ſtipis uerius:quã decimæ: quãdo ea ſe quiſq; priuatim obligauerit:liberatus ſit populus. Enĩuero illud ſe tacere ſuã conſciẽtiam nõ pati:quod ex ea tãtum præda:q̃ reꝝ mouẽtium ſit:decima deſignetur:urbis atq; agri capti: quæ & ipſa uoto contineat̃ mẽtionem nullam fieri. Cum ea diſceptatio anceps ſenatui uiſa:delegata ad põti/fices eẽt adhibito Camillo:uiſum collegio quod eius ante cõceptum uotũ Veiẽtium fuiſſet:& poſt uo tum ĩ ꝑtãtem Po. Ro. ueniſſet:eius partẽ decimã Apollini ſacratã eẽ:Ita in æſtimationẽ urbs agerq; ue/

Atĩ demonũ ꝑſtigias

Decem annos ueii obſeſſi

Albis eq̃s Camillus triũphauit Eq̃s albi iouis ſoliſq; currũ trahunt

Pacificatum

De migratiõe ex urbe ueios cœptũ agi

nit:pecunia ex ærario prompta:& tribunis militū conſularibus:ut auꝝ ex ea coemerent:negotiū datū cuius cum copia non eſſet:matronæ:cœtibus ad eam rem conſultandā habitis:& cōi decreto pollicitæ tribunis militū:auꝝ & oīa ornamēta ſua in ærariū detulerūt.Grata ea res:ut quæ maxime ſenatui unquam fuit:honoremq; ob eā munificentiā ferunt matronis habitum:ut plauſtro ad ſacra:ludoſq; carpentis feſto profeſtoq; uterentur.Pondere ab ſingulis auro accepto æſtimatoq;:ut pecuniæ ſoluerent̃ crateram auream fieri placuit:quæ donū Apollini Delphos Portaretur.Simul ab religione aīos remiſerunt:integrant ſeditionē tribuni plebis:īcitat̃ multitudo in oēs principes:ante alios ī Camillū.Eum prædā ueientanam publicando ſacrandoq; ad nihilū redegiſſe:abſentes ferociter increpant:præſentiū cum ſe ultro iratis offerent:uerecundiā habent.Simul extrahi rem ex eo āno uiderūt:tribunos plebis latores legis in annū eoſdem reficiunt:& patres hoc idē de interceſſoribus legis anniſſi:ita tribuni plebis magna ex parte iidē refecti.Comitiis tribunoꝝ militū patres ſumma ope euicerūt:ut Marcus Furius Camillus crearetur.Propter bella ſimulabant parari ducē:ſed rogationi tribunitiæ aduerſarius q̄rebatur.Cū camillo creati tribuni militum conſulari poteſtate.L.Furius Medulinus ſex. Claudius Aemylius Valerius Publicola.Sp.Poſthumius.P.Cornelius iteꝝ principio anni tribuni plebis nihil mouerunt:donec Marcus Furius Camillus in Faliſcos:cui id bellū mandatū erat:ꝓficiſceretur:differendo deinde elanguit res:& Camillo:quē aduerſariū maxime metu erant:gloria in Faliſcis creuit:nā cū primo mœnibus ſe hoſtes tenerent:tutiſſimū id rati:populatione agroꝝ atq; incendiis uillaꝝ coegit eos egredi urbe:ſed timor longius progredi ꝓhibuit.Mille fere paſſuū ab oppido caſtra locāt:nulla re alia fidentes ea ſatis tuta eſſe:q̄ difficultate aditus aſpis cōfragoſiſq; circa:& partim arctis:partim arduis uiis.Cæteꝝ Camillus captiuū indicē ex agris ſecutus ducē caſtris multa noctæ motis prima luce aliquanto ſupioribus locis ſe oſtendit.Trifariā romani muniebant:alius exercitus p̄lio intētus inſtabat:ibi impedire opus conantes hoſtes fundit fugatq; tantūq; inde pauori faliſcis iniectum eſt:ut effuſa fuga caſtra ſua:quæ propiora erant:p̄lati urbē peterent:multi cæſi uulneratiq;: priuſq̄ pauentes portis inciderent:caſtra capta:p̄da ad quæſtores redacta cū magna militū ira:ſed ſeueritate īperii uicti eandē uirtutē & oderant:& mirabantur.Obſidio īde urbis:& munitiones:& interdū ꝑ occaſionem impetus oppidanoꝝ in romanas ſtationes:p̄liaq; parua fieri:& teri tp̄s neutro īclinata ſpe:cū frumentū copiæ q̄ aliæ ex ante conuecto largius obſeſſis:quā obſidentibus ſuppeterēt:uidebaturq;:æque diuturnus futurus labor ac Veiis fuiſſet:ni fortūa impatori romano:ſimul ac cognitæ rebus bellicis uirtutis ſpecimē maturā uiſtoriā dediſſet.Mos erat faliſcis eodē megiſtro liberoꝝ & comite uti:ſimulq; plures pueri:quod hoſtie quoq; in Græcia manet:unius curæ demādabant̃:principū liberos:ſicut fere fit:q ſcientia uidebat̃ ꝑcellere:erudiabat.Is cū in pace inſtituiſſet pueros ante urbē luſus exercendiq; cā ꝓducere nihil eo more ꝑ belli tp̄s intermiſſo:dūmodo breuioribus:mō longioribus ſpatiis trahēdo eos a porta luſu ſermonibuſq; uariatis longius ſolito ubi res dedit progreſſus:inter ſtationes eos hoſtium caſtraq; īde romana in prætorium ad Camillum perduxit.Ibi ſceleſto facinori ſceleſtiorem ſermonem addidit. Faliſcos ſe in manus tradidiſſe romanis:quod eos pueros:quorum parentes capita ibi rerum ſint: in poteſtate:dediderit.Quæ ubi Camillus audiuit:non ad ſimilem:īquit:tui nec populum:nec īperatorem ſceleſtus ipſe cū ſceleſto munere ueniſti:nobis cum faliſcis:quæ pacto fit humano ſocietas nō ē. Quā ingenerauit natura:utriſq; eſt:eritq;.Sunt & belli:ſicut pacis iura:iuſteq; ea nō minus:q̄ fortiter didicimus gerere.Arma habemus non aduerſus eam ætatem:cui ēt captis urbibus parcitur:ſed aduerſus armatos & ipſos:q nec læſi:nec laceſſiti a nobis caſtra romana ad Veios oppugnauerunt:eos tu: quātum in te fuit:nouo ſcelere uiciſti:ego romanis artibus:uirtute:opere:armis:ſicut Veios:uincam. Denudatum deīde eum manibus poſt tergum illigatis reducēdum Faliſcos pueris tradidit: uirgaſq; eis: q̄bus proditorem agerent in urbem:uerberantes dedit.Ad quod ſpectaculum cōcurſu populi primo facto: deinde a magiſtratu de re noua uocato ſenatu:tanta mutatio animis eſt iniecta: ut qui modo efferati odio:iraq; ueietium exitum pene:quam copenatium pacem mallent:apud eos pacem uniuerſa poſceret ciuitas:fides:romana:iuſticia īperatoris in foro:& curia celebrantur conſenſuq;:oīum legati ad Camillum in caſtra:atq; inde permiſſu Camilli Romam ad ſenatum:qui dederent Faliſcos:proficiſcunt̃ introducti ad ſenatum ita locuti traduntur.Patres conſcripti uictoria:cui nec deus:nec homo quiſquā inuideat uicti a uobis & imperatore ueſtro dedimus nos uobis:rati:quo nihil uictori pulchrius ē:melius nos ſub imperio ueſtro:quam legibus noſtris uicturos.Euētu huius belli duo ſalutaria exempla prodita humano generi ſunt.Vos fidem in bello:quam præſentem uictoriam maluiſtis:nos fide prouocati uictoriam ultro detulimus:ſub dicione ueſtra ſumus:mittite:q arma:q obſides:q urbem patētibus portis accipiāt:nec uos fidei noſtræ:nec nos imperii ueſtri pœnitebit.Camillo & ab hoſtibus: & a ciuibus gratiæ actæ:faliſcis ī ſtipendium militum eius anni:ut Po.Ro.tributo uacaret:pecunia imperata.Pace data exercitus Romam reductus.Camillus meliore multo laude:quam cum triūphantem albi per urbem uexerant equi:inſignis iuſticia fideq; hoſtibus uictis cum in urbem rediſſet:tacite eius uerecundiam non tulit ſenatus:qn ſine mora uoti liberaretur:crateramq; auream donum Apollini legati:q ferrent Lucius Valerius:Lucius Sergius:Aulus Manlius miſſi longa una naue haud procul freto ſiculo a piratis liparentium excepti deuehuntur Liparas:mos erat ciuitatis uelut publico latrocinio partam prædam diuidere.Forte eo anno in ſummo magiſtratu erat Timaſitheus q̄dam romanis uir ſimilior quā ſuis:q legatoꝝ nomē donūq; & deū:cui mitteret̃: & doni cām ueritus:ipſe multitudinē quoq;:q̄ ſemꝑ ferme regēti ē ſimilis:religiōis iuſtæ īpleuit:adductoſq; ī publicū hoſpiciū legatos:cum

cur matronis datū ut carpēto ueherētur

Camilli ſtratagema

Atrꝭ pedagogi facinus

Sunt & belli ſicut & pacis iura

Phaliſcoꝝ deditio

Aureū craterē legati deſerūt apollini

Timaſitheus

p̄ſidio ēt nauiū Delphos ꝓſecutus:Romā īde ſoſpites reſtituit:hoſpitium cum eo ſenatuſconſulto eſt factū:donaq; publice data:Eodē anno in Eqs uarie bellatū:adeo ut in incerto fuerit & apud ipſos exercitus:& Romæ uiciſſent:uicti ne eſſent. Imperatores romani fuere ex tribunis militum Aemylius. Sp. Poſthumius primo rem cōiter geſſerunt fuſis inde acie hoſtibus Aemyliū p̄ſidio Verruginē obtinere placuit. Poſthumiū fines uaſtare:ibi eū in cōpoſito agmine negligentius ab re bene geſta eūtē adorti eq. terrore iniecto:in ꝓximos cōpulere tumulos: pauorq; inde uerruginem ēt ad p̄ſidiū alteꝝ eſt platus. Poſthumius ſuis in tutū receptis cū concione aduocata terrorē increparet ac fugā:fuſos eē ab ignauiſſimo & fugaciſſimo:hoſte:cōclamat uniuerſus exercitus merito ſe ea audire:& fateri admiſſū flagitium:ſed eoſdē correcturos eē:neq; diuturnū id gaudiū hoſtibus fore:poſcentes ut cōfeſtim īde ad caſtra hoſtiū duceret:& ea in cōſpectu erāt poſita ī plano:nihil pœnæ recuſabāt:ni ea āte noctē expugnaſſent:Collaudatos corpora curare paratoſq; eē quarta uigilia iubet:& hoſtes nocturnā fugā ex tumulo

Litteræ laureatæ

romanoꝝ:ut ab eo uia:qua ferebat Verruginē excluderent:fuere obuii:p̄liūq; ante lucē:ſed luna ꝑnox: erat:cōmiſſum ē:& haud īcertius diurno p̄lium fuit. Sed Clamor Verruginē ꝑlatus:cū caſtra romana crederēt oppugnari tātū iniecit pauoris:ut neqcquā retinente atq; obſecrāte Aemylio:Tuſculū palātes fugerent:inde fama Romā ꝑlata eſt Poſthumiū exercitūq; occiſū. Qui ubi prīa lux metū inſidiaꝝ effuſe ſeq̄ntibus ſuſtulit:cū ꝑequitaſſet aciē ꝓmiſſa repetēs:tātū īiecit ardoris:ut nō ultra ſuſtinuerīt īpetū eq:cædes inde fugientiū:qualis ubi ira magis:q̄ uirtute res gerit̄:ad ꝑniciem hoſtiū facta eſt:Triſtemq; ab Tuſculo nunciū: nequicquam exterrita ciuitate:literræ a Poſthumio laureatæ ſequūtur:uictoriam populi romani eē:equoꝝ exercitū deletū Tribunoꝝ plebis actiōes:qa nondū īuenarāt finē: & plebs cōtinuare latoribus legis tribunatū:& p̄res reficere interceſſores legis anniſſi ſunt:ſed plus ſuis comitiis plebs ualuit:quē dolorē ulti p̄res ſunt:ſenatuſconſulto facto:ut cōſules inuiſus plebi magiſtratus crearentur:annū poſt quintum decimū creati cōſules. L. Lucretius Flauius. Sergius Sulpitius. Camerinus.

L. Lucretius Sergiuſ Sulpicius cōſ.

Prīcipio huius anni ferociter:qa nemo ex collegio interceſſurus erat:coortis ad ꝑferendā legē tribunis plebis:nec ſegnius ob idipſum cōſulibus reſiſtentibus:oīq; ciuitate in unā eā curā conuerſa. Vitelliā coloniā romanā in ſuo agro eq expugnant:colonoꝝ pars maxima īcolumis:qa nocte ꝓditione oppidū captū liberā ꝑ auerſa urbis fugam dederat. Romā perfugere. L. Lucretio cōſuli ea ꝓuincia euenit:is cū exercitu ꝓfectus acie hoſtes uicit:uictorq; Romā ad maius aliq̄to certamen rediit:dies dicta erat tribu

Tribūitiis duobus plebeiis dies dicta

nis plebis biennii ſuꝑioris a uirginio &. Qu. Pomponio:quos defendi patrū cōſenſu ad fidē ſenatus ꝑtinebat neq;.n. eos aut uitæ ullo crimine alio:aut geſti magiſtratus q̄ſquā arguebat:p̄terquā quod gratificātes p̄rībus rogationi tribunitiæ interceſſiſſent:uicit tamē gratiā ſenatus plebis ira:& peſſimo exēplo innoxii denis milibus grauis æris cōdemnati ſunt:id ægre paſſi patres. Camillus palā ſceleris plebem arguere:q̄ iam in ſuos uerſa nō intelligeret ſe prauo iuditio de tribunis interceſſionem ſuſtuliſſe: qd̄ īterceſſione ſublata tribunitiā p̄tātem euertiſſent. Nam qd̄ illi ſperarent effrenatā lnīam eius magiſtratus p̄res laturos:falli eos:ſi tribunitia uis tribunitio auxilio repelli nequeat:aliud tælū p̄res īuenturos eē:cōſuleſq; īcrepabat. qd̄ fide publica decipi tribūos eos taciti tuliſſent:q̄ ſenatus auctoritatē ſecuti eſſent. Hæc palā cōcionabūdus in dies magis augebat iras hoīum:ſenatū uero īcitare aduerſus legē haud deſiſtebat:ne aliter deſcēderent ī foꝝ:cū dies ferendæ legis ueniſſet:q̄ ut q̄ meminiſſent: ſibi pro aris fociſq; & deum tēplis ac ſolo:in quo nati eēnt:dimicādum fore:nam qd̄ ad ſe priuatim attineat:ſi ſuæ gloriæ ſibi īter dimicationē p̄riæ meminiſſe ſit fas:ſibi amplā quoq; eē urbē ad ſe captam:freq̄ntari quottidie ſe frui monimento ſuæ gloriæ:& ante oculos urbem habere latam in triūpho ſuo:īſiſtere oēs ueſtigiis laudum ſuaꝝ:ſed nefas ducere deſertā ac relictā a diis īmortalibus īcoli urbē:& ī captiuo ſolo hoſpitari Po. Ro. & uictricē patriam uicta mutari. His adhortationibus prīcipes concitati p̄res ſenes iuueneſq;:cum ferret̄ lex:agmine facto:ī forū uenerūt:diſſipatiq; ꝑ tribus:ſuos q̄ſq; tribules præhenſantes orare cum lachrymis cœpere:ne eam p̄riam:ꝓ qua fortiſſime feliciſſimeq; ipſi ac p̄res eorū dimicaſſent:deſererēt:capitolium:ædem Veſtæ:cætera circa tēpla deoꝝ oſtētantes:ne exulem:extorrē

Ager ueiētanus plebi diuiditur

Po. Ro. a ſolo patrio ac diis penatibus in hoſtium urbem agerēt:eoq; rem adducerēt: ut melius fuerit nō capi Veios:ne Roma deſereret̄:Quia nō ui agebāt:ſed p̄cibus:& īter p̄ces multa deoꝝ mētio erat: religioſum parti maxime fuit:& legem unam plures tribus antiquarūt:quā iuſſerūt: adeoq; ea uictoria læta patribus fuit:ut poſtero die referētibus cōſulibus ſenatuſcōſultū fieret:ut agri ueientani ſeptena iugera plebi diuiderent̄:nec patribus familiæ tantum:ſed ut oīum in domo liberoꝝ capitum ratio

L. Valerius potitus M. Mālius cōſ.

haberet̄:uellētq; in eam ſpem liberos tollere. Eo munere delinita plebe nihil certatum eſt:quo minus cōſularia comitia haberent̄:creati conſules. L. Valerius Potitus. M. Manlius:cui capitolino poſtea fuit cognomē. Hi cōſules magnos ludos fecere:quos. M. Furius dictator uouerat ueienti bello:eodem āno ædes Iunonis reginæ ab eodem dictatore:eodēq; bello uota dedicatur:celebratamq; dedicationē īgenti matronaꝝ ſtudio tradūt. Bellum haud memorabile in Algido cū eqs geſtū eſt:fuſis hoſtibus prius pene quā manus cōſererent. Valerio qd̄ ꝑſeuerantior cædēdis in fuga fuit:triūphus:Manlio: ut ouans ingrederet̄ urbem:decretum eſt. Eodem anno nouū bellum cum uolſiniēſibus exortū:quo ꝑꝑ famē

Cēſor īde mortui locū nō ſufficitur

peſtilētiāq; in agro romano ex ſiccitate caloribuſq; nimiis ortam exercitus duci nequit:ob q̄ uolſiniēſes ſalpinatibus adiunctis ſuꝑbia elati ultro agros romanos incurſauere. Bellum inde duobus populis īdictum. Caius Iulius cenſor deceſſit:in eius locum. M. Cornelius ſuffectus:q̄ res poſtea religiōi fuit qa eo luſtro Roma capta eſt:nec deinde unq̄ in demortui locū cenſor ſufficit̄:cōſulibuſq; morbo īplicitis placuit ꝑ īterregnum renouari auſpicia. Itaq; cum ex ſenatuſcōſulto conſules ſe magiſtratu abdi-

caſſent:iterrex creať.M.Furius Camillus qui Publiũ Cornelium Scipionẽ:is deĩde Luciũ Valeriũ Po/
titum iterregem ꝓdidit.Ab eo creati ſex tribuni militum conſulari poteſtate:ut ẽt:ſi cui eoꝝ incõmo
da ualitudo fuiſſet:copia magiſtratuũ reipublicæ eẽt:calẽdis qntilibus magiſtratum occepeř.L.Lucre
tius.Ser. Sulpitius.M.Aemylius.L.Furius Medullinus ſept.Agrippa Furius.Claudius Aemylius ite/
rum.Ex his Lucio Lucretio:Aemylio uolſinienſis ꝓuincia euenit:ſalpinates Agrippæ furio & Seruio
Sulpicio.Prius cũ uolſciniẽſibus pugnatũ ẽ:bellũ numero hoſtiũ ĩgens:certamẽ haud ſane aſpeꝝ fuit:
fuſa cõcurſu prĩo acies ĩ fugã:millia octo armatoꝝ ab eqtibus ĩterclusa poſitis armis ĩ deditionẽ uene/
rũt.Eius belli fama effecit:ne ſe pugnæ cõmitterẽt ſalpĩates:mœnibus armati ſe tutabanť:romãi ꝑdas
paſſim & ex ſalpinati agro:& ex uolſiniẽſi nullo eã uĩ arcẽte egerũt:dõec uolſiniẽſibus feſſis bello ea cõ
dicione:ut res Po.Ro.redderẽt:ſtipẽdĩumqꝫ illius anni exercitui ꝑſtarent:in uigĩti ãnos ĩduciæ datæ.

Eodem anno Marcus Ceditius de plebe nunciauit tribunis ſe in noua uia:ubi nunc ſacellum eſt ſu/ M.Ce/
pra ædem Veſtæ:noctis ſilẽtio audiſſe uocem clariorem humana quæ magiſtratibus dici iuberet gal ditius
los aduẽtare.Id ut fit propter auctoris humilitatem ſpretum:& qđ longinqua eoqꝫ ignotior gens erat:
Neqꝫ deorum modo monita ingruente fato ſpreta:ſed humanam quoqꝫ opem:quæ una erat.M. Fu/
rium ab urbe amouere:qui die dicta ab Lucio Apuleio tribuno plebis propter prædam ueientanã: fi/ Dies ca
lio quoqꝫ adoleſcente per idem tempus orbatus:cum accitis domum tribulibus cliẽtibuſqꝫ magna ꝑs millo
plebis erat:ꝑcunctatus aĩos eoꝝ reſponſum tuliſſet:ſe collaturos q̃ti damnatus eſſet abſoluere eũ non dicitur
poſſe:in exilium abiit ꝑcatus ab diis ĩmortalibus:ſi ĩnoxio ſibi ea iniuria fieret:primo quoqꝫ tpe deſy/
derium ſui ciuitati ingratæ facerent.Abſens qndecim milibus grauis æris damnať.Expulſo ciue: quo
manente:ſi quicq̃ humanoꝝ eſt certi:capi Roma non potuerit:aduentãti fatali urbi clade legati a clu/
ſinis ueniunt auxilium aduerſus gallos petentes.Eam gentem tradiť fama dulcedĩe frugum:maxĩeqꝫ
uini noua tum uoluptate captam alpes tranſiſſe:agroſqꝫ ab Ethruſcis ante cultos poſſediſſe:& ĩuexiſ/
ſe in Galliam uinum illiciẽdæ gentis cauſa Arũtem cluſinum ira corruptæ uxoris ab Lucumone: cui Galloꝝ
tutor is fuerat:ipo ꝑpotente iuuene:& a quo expeti pœnæ:niſi externa uis quæſita eſſet:neqrent:hunc trãſitus
tranſeuntibus alpes ducem auctoremqꝫ Cluſium oppugnandi fuiſſe.Eqdẽ haud abnuerim Cluſium in Italiã
gallos ab Arunte:ſeu quo alio cluſino adductos:ſed eos:q expugnauerũt Cluſium non fuiſſe q primi
alpes tranſierint.ſatis conſtat:ducentis qppe annis:anteq̃ Cluſium oppugnarẽt:urbemqꝫ Romã cape/
rent:in Italiam galli tranſcenderunt:nec cum his primum Ethruſcoꝝ:ſed multo ante cũ iis:q ĩter ap/
penninum alpeſqꝫ ĩcolebãt:ſæpe exercitus gallici pugnauere.Tuſcoꝝ ante romanoꝝ ĩperium late ter
ra mariqꝫ opes patuere:mari ſupero ĩferoqꝫ:qbus Italia:ĩſulæ modo cĩgitur:quãtum potuerĩt: nomĩa
ſunt argumẽto:quod alterum tuſcum communi uocabulo gentis:alterum adriacum mare ab Adria Adria/
tuſcorum colonia uocauere italicæ gentes:græci eadem tyrrhenum atqꝫ adriaticum uocant.In utrũqꝫ cũ mař
mare uergentes ĩcoluere urbibus duodenis terras prius cis appẽninum ad inferum mare poſtea trans adria
appenninum totidem:quod capita originis erant:coloniis miſſis:quæ tranſpadũ omnia loca:excepto
uenetorum angulo:qui ſinum circũcolunt maris:uſqꝫ ad alpes tenuere.Alpinis quoqꝫ ea tangentibus
haud dubie origo eſt:maxime rhetiis:quos loca ipſa efferarunt:nequid ex antiquo præter ſonũ lĩguæ
nec eũ ĩcorruptum retinerent.De tranſitu in Italiam gallorum hæc accepimus.Priſco Tarquinio Ro
mæ regnante:celtarum:quæ parš Galliæ tertia eſt:penes bituriges ſumma imperii fuit:Ii regem Celti
co dabant.Ambigatus is fuit uirtute fortunaqꝫ tum:ſua tum publica præpollens:quod imperio eius Ambi/
Gallia adeo frugum hoĩumqꝫ fertilis fuit:ut abũdans multitudo uix regi uideretur poſſe.Hic magno gatus
natu ipſe iam exonerare ꝑgrauante turba regnũ cupiens.Belloueſum & Sigoueſum ſororis filios im/ Tuſco/
pigros iuuenes miſſurum ſe eſſe:in quas dii dediſſent auguriis ſedes oſtendit:quantum ipſi uellẽt nu/ rũ opes
merum hominum excirent:nequa gens arcere aduenientes poſſet.Tum ſigoueſo ſortibus dati her/
cynei ſaltus.Belloueſo haud paulo lætiorem in Italiam uiam dii dabant.Is quod eis ex populis abun/
dabat bituriges:aruernos:ſenones:heduos:ambarros carnutes:aulercos:exciuit:profectus ingentibus
peditum equitumqꝫ copiis in tricaſtinos uenit:alpes inde oppoſitæ erant:quas inexpugnabiles uiſas
aut equidem miror: nulla dum ui; quod quidem continens memoria ſit niſi de Hercule fabulis cre/
dere libet ſuperatas.Ibi cum/uelut ſeptos montium altitudo teneret gallos circũſpectarentqꝫ qua nam
per iuncta cælo iuga in alium orbem terraꝝ tranſirent:religio ẽt tenuit:quod allatum eſt aduenas q̃rẽ
tes agrum ab ſaluiorum gente oppugnari:maſſilienſes erant ĩ nauibus a Phocide profecti id galli for/ Maſſi/
tunæ ſuæ omen rati adiuuere:ut:quem primũ in terram egreſſi occupauerant locum:patẽtibus ſiluis liẽſes
cõmunirent:ipſi per taurinos:ſaltuſqꝫ iuliæ alpis tranſcenderunt:fuſiſqꝫ acie tuſcis:haud procul Ticĩo
flumine:cum in quo cõſederant:agrũ inſubrium appellari audiſſent cognomine inſubribus pago he/
duorum:ibi omen ſequentes loci condidere urbem.Mediolanũ appellarunt.Alia ſubinde manus ger/ Medio/
manorum Elitouio duce ueſtigia prioꝝ ſecuta:eodem ſaltu fauente Belloueſo cũ tranſcendiſſet alpes lanũ a
ubi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt:locos tenuere libui conſidunt:poſt hos ſalluuii:qui prope anti/ qbus cõ
quam gentẽ leuos ligures incolentes circa ticinũ amnem petiere. Penninũ:deinde boii ligureſqꝫ trãſ/ ditum
greſſi:cum iam inter padum atqꝫ alpes oĩa tenerentur:pado ratibus traiecto nõ Ethruſcos modo ſed
ẽt umbros agro pellunt:itra appẽninũ tamẽ ſeſe tenuere.Tum ſenones recentiſſimi aduenaꝝ ab Vſen
te flumine uſqꝫ ad ateſim fines habuere.Hanc gantẽ Cluſium Romãqꝫ deinde ueniſſe cõperio.Id paꝝ Seno/
certum eſt ſolã ne:an ab oĩbus ciſalpinorum galloꝝ populis adiutã Cluſini nouo bello exterriti cum nũ fineſ
multitudinẽ:tum formas hoĩum inuſitatas cernerent:& genus armoꝝ:audirẽtqꝫ ſepæ ab iis cis padũ

ultraq; ethruſcoꝝ legiones fuſas:q̄q̄ aduerſus romanos nullum eis ius ſocietatis amicitiæue erat:niſi
quod ueientes conſanguineos aduerſus populum romanum non defendiſſent:legatos Romam:q au
xilium ab ſenatu peterét miſere.De auxilio nihil impetratū:legati tres.M.Fabii ambuſti filii miſſi:q
ſenatus & populi romani noīe agerent cum gallis:ne a quibus nullam iniuriā accepiſſent:ſocios popu
li romani atq; amicos oppugnarent:romanis eos quoq; bello:ſi res:cogat:tuendos eſſe:ſed melius u
ſum bellū ipſum amoueri:ſi poſſet:& gallos nouā gētem pace potius cognoſi:quam armis.Mitis lega
tio:ni præferoces legatos galliſq; magis:quā romanis ſimiles habuiſſent quibus poſteaq̄ mādata edidē
runt in concilio galloꝝ:datur reſponſum.Et ſi nouum nomē audiāt romanoꝝ:tamē credere uiros for
tes eē:quoꝝ auxilium a cluſinis ī re trepida ſit imploratū:& quoniā legatiōe aduerſus ſe maluerit: quā
armis tueri ſocios:ne ſe quidē pacem:q illi afferāt:aſpernari:ſi gallis egentibus agro:quem latius poſſi
deant:quā colant cluſini partē finium concedant:aliter pacem impetrari non poſſe:& reſponſum corā
romanis ſe accipere uelle:& ſi negetur ager corā iiſdem romanis dimicaturos:ut nunciare domū poſ
ſint quantū galli uirtute cæteros mortales pſtarent.Qoud nam id ius eſſet agrum a poſſeſſoribus pe
tere:aut minari arma romanis quærentibus?ecquid in Ethruria rei gallis eſſet?cum ſe in armis ius fer
re:& oīa fortium uiroꝝ eſſe ferociter dicerent:accenſis utrinq; aīs ad arma diſcurritur:& plium cōſeri
tur:ibi iam urgentibus romanā urbem fatis legati contra ius gentium arma capiunt:nec id clā eſſe po
tuit:cū ante ſigna Ethruſcoꝝ tres nobiliſſimi fortiſſimiq; romanæ iuuentutis pugnarét: tantū emine
bat peregrina uirtus:quin etiam.Qu.Fabius euectus extra aciem equo:ducem galloꝝ ferociter in ipſa
ſigna Ethruſcoꝝ incurſantem perluſtrás fixum haſta occidit:ſpoliaq; eius legentē galli agnouere:pq;
totam aciē romanum legatum eſſe ſignum datū eſt.Omiſſa inde in cluſinos ira receptui canunt minā
tes romanis.Erant:qui extēplo Romā eundum cenſerent:uicere ſeniores:ut legati prius mitterentur
q̄ſtum iniurias:poſtulatumq; ut:pro iure gentium uiolato.Fabii dederentur.Legati galloꝝ cum ea:ſi
cut erant:mandata expoſuiſſent:ſenatui nec factum placebat Fabioꝝ:& ius poſtulare barbari uidebā
tur:ſed ne id:quod placebat:decerneret:in tātæ nobilitatis uiris ambitio obſtabat itaq; ne penes opſos
culpa eſſet cladis forte gallico bello acceptæ:cognitionem de poſtulatis galloꝝ ad populū reiiciūt: ubi
tanto plus gr̄a atq; opes ualuere:ut quoꝝ de pœna agebatur:tribuni militū conſulari poteſtate ī ſequē
tem annum crearentur:quo facto haud ſecus:q̄ dignum erat:infenſi galli bellū propalā minitantes ad
ſuos redeunt.Tribuni militū cum tribus Fabiis creati.Qu.Sulpicius Longus.Qu.Seruilius quartum
P.Seruilius Maluginenſis.Cum tanta moles mali īſtaret:adeo occæcat aīos fortuna:ubi uim ſuam in
gruentem refringi non uult:ciuitas:quæ aduerſus fidenatem ac ueiētem hoſtem alioſq; finitimos po
pulos ultima experiens auxilia:dictatorem multis tempeſtatibus dixiſſet:ea tūc inuſitato atq; inaudi
to hoſte ab oceano terrarūq; ultimis oris bellum ciente: nihil extraordinarii imperii aut auxilii quæ
ſiuit.Tribuni:quoꝝ temeritate bellum cōtractum erat:ſummæ reꝝ præerāt:delectumq; nihilo accu
ratiorem quā ad media bella haberi ſolitus erat:extenuantes ēt famam belli:habebāt.Interim galli po
ſteaquā accepere ultro honorem habitum uiolatoribus iuris humani:eluſamq; ſuam legationē eē:fla
grantes ira:cuius īpatiens eſt gens:confeſtim ſignis conuulſis citato agmine iter īgrediunt: Ad quoꝝ
ptereuntium raptim tumultum:cum exterritæ urbes ad arma concurrerent:fugaq; agreſtium fieret:
Romā ſe ire magno clamore ſignificabant:quacūq; ibant equis uiriſq; longe ac late fuſo agmīe īmen
ſum obtinētes loci.Sed antecedēte fama nunciiſq; cluſinoꝝ:deīceps īde aliorum populoꝝ plurimum
terroris Romam celeritas hoſtium tulit:qppe qbus uelut tumultuario exercitu rapti ducto: ægre ad
undecimum lapidem occurſum eſt:qua flumen Allia e cruſtuminis montibus præalto deflues alueo
haud multo infra uiam tyberino amni miſcetur.Iam oīa contra circaq; hoſtium plena erant:& nata ī
uanos tumultus gens truci cantu clamoribuſq; uariis horrendo cuncta compleuerat ſono.Ibi tribuni
militum non loco caſtris antecapto:non præmunito uallo:quo receptus eſſet:non deorum ſaltem:ſi
nō hoīum memores:nec auſpicato:nec litato īſtruunt aciem deductā in cornua:ne circūueniri a mul
titudine hoſtium poſſent:nec tamen æquari frontes poterant:cum extenāundo īfirmam & uix cohæ
rentem mediam aciem haberét:paulum erat a dextera editi loci quē ſubſidiariis repleri placuit:eaque
res ut initium pauoris ac fugæ:ſic una ſalus fugiētibus fuit:nam Brennus regulus galloꝝ in paucitate
hoſtiū artem maxime timēs:ratus ad id captum ſupiorē locum:ut ubi galli cū acie legionū recta fron
te cōcurriſſent:ſubſidia in auerſos trāſuerſoſq; īpetum darét:ad ſubſidiarios ſigna conuertit:ſi eo loco
depuliſſet haud dubius facile in æquo cāpi tantū ſupante multitudīe uictoriā fore:adeo nō fortūa mō
ſed ratio ēt cū barbaris ſtabat.In altera acie nihil ſimile romanis nō apud duces nō apud milites erat:
pauor fugaq; occupauerat aīos:& tāta hoīum obliuio ut multo maior pars Veios in hoſtium urbem
cum tyberis arceret:quā recto itinere romā ad coniuges ac liberos fugerent.Parumper ſubſidiarios tu
tatus eſt locus :in reliqua acie ſimul eſt clamor pximis a latere ultimis ab tergo auditus:ignotum ho
ſtem prius pene:quam uiderent:non modo non tentato certamine:ſed ne clamore qdem reddito īte
gri intactiq; fugerunt.Nec ulla cæde pugnatum fuit:terga cæſa ſuomet ipſoꝝ certamine in turba īpe
dētiū fugam circa ripam tyberis:quo armis abiectis totum ſiniſtrum cornu defugit: magna ſtrages
facta eſt:multoſq; imperitos nandi aut īualidos graues loricis aliiſq; tegminibus hauſere gurgites: ma
xima tamen pars incolumis Veios perfugit:unde non modo præſidii quicq̄:ſed ne nuncius qdem cla
dis Romam eſt miſſus.Ab dextero cornu:quod pcul a flumine & magis ſub mōte ſteterat.Romam
oēs petiere:& ne clauſis quidem portis urbis in arcem cōfugerunt.Gallos quoq; ob ſtupefactos mira

Romāi legati contra ius gentium in gallos pugnāt

Allia

In auſpicato cū gallis pugnat

Vincūt Ro. ad Alliam

culũ uictoriæ tã repẽtinæ tenuit:& ipſi pauore defixi ſteterũt:uelut ignari:quid accidiſſet:deĩde ĩſidias
uereri:poſtremo cæſorũ ſpolia legere:armorũq; cumulos:ut mos eis eſt:coaceruare. Tũ demũ:poſteaq̃
nihil uſquã hoſtile cernebatur:uiã ingreſſi haud multo ante ſolis occaſum ad urbẽ Romã ꝑueniunt:
ubi cum progreſſi equites non portas clauſas:nõ ſtationẽ pro portis excubare:non armatos eſſe ĩ mu/
ris retuliſſent:aliud priori ſimile miraculum eos ſuſtinuit:noctẽq; ueriti & ignotæ ſitũ urbis iter Ro/
mã atq; amnem cõſedere exploratoribus miſſis circa mœnia aliaſq; portas:quæ nã hoſtibus ĩ ꝑdita re
conſilia eẽnt. Romani cũ pars maior ex acie Veios petiſſet:quã Romã:nec ſupeſſe quẽq̃ præter eos:qui
Romam refugerant:crederent:cõplorati oẽs pariter uiui mortuiq; totam prope urbẽ lamentis imple/
uerunt. Priuatos deinde luctus ſtupefecit publicus pauor:poſteaq̃ hoſtes adeſſe nunciatũ eſt:mox ulu/
latus cãtuſq; diſſonos uagãtibus circa mœnia turmatim barbaris audiebant:omne ĩde tẽpus ſuſpẽſos
ita tenuit animos uſq; ad lucẽ alteram:ut idẽtidem iã ĩ urbẽ futurus uideretur ĩpetus prio aduẽtu quo
acceſſerãt ad urbẽ:mãſuros enĩ ad alliã fuiſſe:niſi hoc conſilii foret:deĩde ſub occaſum ſolis : quia haud
multum diei ſupererat:ante noctem rati ſe inuaſuros:tum in noctẽ dilatũ cõſilium eſſe:quo plus pauo
ris inferrẽt:poſtremo lux appropinquãs exanimare:timoriq; perpetuo ipſum malũ cõtinens fuit:tum
ſigna ĩfeſta portis illata ſunt:nequaq̃ tamẽ ea nocte neq; inſequẽti die ſimilis illi:quæ ad alliã tã pauide
fugerat:ciuitas fuit:nã cũ defendi urbẽ poſſe tam parua relicta manu ſpes nulla eſſet:placuit cum cõiu/
gibus ac liberis iuuẽtutem militarẽ ſenatuſq; robur in arcẽ capitoliumq; cõcedere:armiſq; & frumẽto
collatis ex loco inde munito deos hoĩeſq; & romanũ nomẽ defendere:flaminem ſacerdoteſq; ueſtales
ſacra publica a cæde ab incendiis procul auferre:nec ante deſeri cultum eoꝝ:quam non ſupeſſent : qui
colerent. Si arx capitoliumq; ſedes deoꝝ:ſi ſenatus caput publici cõſilii:ſi militaris iuuẽtus ſupfuerit ĩ/ In arcẽ
minenti ruinæ urbis:facilẽ iacturã eſſe ſenioꝝ relictæ ĩ urbe utiq; perituræ turbæ:& quo id æqore aĩo confu/
de plebe multitudo ferret:ſenes triũphales cõſulareſq; ſimul ſe cum illis palam dicere obituros:nec his gitur
corporibus:quibus nõ arma ferre:nõ tueri p̃riam poſſent:oneraturos inopiã armatoꝝ. Hæc ĩter ſenio
res morti deſtinatos iactata ſolatia. Verſæ inde adhortatiões ad agmẽ iuuenũ:quos ĩ capitolium atq; in
arcem ꝓſequebãt̃:cõmendãtes uirtuti eoꝝ iuuẽtæq; urbis per trecentos ſexaginta annos oĩbus bel/
lis uictricis q̃cunq; reliqua eẽt fortunã:digrediẽtibus q ſpem oẽm atq; opẽ ſecum ferebãt:ab iis q captæ
urbis nõ ſupeſſe ſtatuerãt exitio. Tũ ipſa res ſpecieſq; miſerabilis erat:tũ muliebris fletus:& cõcurſatio
incerta nũc hos:nũc illos ſequẽtiũ rogãtiũq; uiros natoſq;:cui ſe fato darent:nihil qđ humanis ſupeſ/
ſet malis:relĩquebãt:magna pars tamẽ eaꝝ ĩ arcẽ ſuos ꝓſecutæ ſunt:nec ꝓhibẽte ullo:nec uocãte: quia
quod utile obſeſſis ad minuẽdã ĩbellem multitudinẽ:id paꝝ humanũ erat. Alia maxime plebis turba:
quã nec capere tã exiguus collis:nec alere ĩ tãta inopia frumẽti poterat:ex urbe effuſa uelut agmine iam
uno petiit ianiculũ:ĩde pars ꝑ agros dilapſi:pars urbes petũt finitimas ſine ullo duce:aut cõſenſu ſuam
quiſq; ſpem ſua cõſilia cõmunibus deploratis exequẽtes:Flamen interim quirinalis uirgineſq; ueſtales Sacra
omiſſa reꝝ ſuaꝝ cura:quæ ſecũ ferẽda ſacroꝝ:quæ qa uires ad oĩa ferẽda deerant:relinquẽda eſſent cõ ſubter/
ſultantes:quiſue ea locus fideli aſſeruaturus cuſtodia eſſet:optimũ ducũt cõdita in doliolis ſacello ꝓxi/ ra defoſ
mo ædibus flaminis qrinalis ubi nũc deſpui religio ẽ defodere:cætera ĩter ſe onere partito ferunt̃ : uia ſa
quæ ſublicio põte ducit ad ianiculũ. In eo cliuo eas cũ. L. Albinus de plebe romana homo conſpexiſſet
plauſtro cõiugem ac liberos habens:inter cæterã turbã:quæ inutilis bello ex urbe excedebat:ſaluo etiã
tum diſcrimine diuinaꝝ humanarũq; reꝝ:irreligioſum ratus ſacerdotes publicos:ſacraq; Po. Ro. pedi
bus ire ferriq; ſe ac ſuos uehiculo cõſpici:deſcẽdere uxorẽ ac pueros iuſſit:uirgines ſacraq; in plauſtrũ ĩ/
poſuit:& Cære quo iter erat ſacerdotibus ꝑuexit:Romæ interim ſatis iã oĩbus:ut in tali re ad tuẽdã ar
cem cõpoſitis:turba ſenioꝝ domos regreſſa aduẽtum hoſtiũ obſtinato ad mortẽ aĩo expectabat : qui
eoꝝ curules geſſerãt magiſtratus:ut ĩ fortunæ priſtinæ honorumq; aut uirtutis ĩſignibus morerent̃:
quæ auguſtiſſima ueſtis ẽ thẽſas ducẽtibus triũphãtibuſue:ea ueſtiti medio ædiũ eburneis ſellis ſeder̃.
Sunt qui. M. Fabio põtifice maxĩo p̃fante carmẽ deuouiſſe eos ſe ꝓ p̃ria qritibuſq; romãis tradãt. Gal/
li & qa ĩterpoſita nocte a cõtẽtiõe pugnæ remiſerãt aĩos:& qđ nec ĩ acie ancipiti uſq̃ certauerãt ꝓlio:nec
cũ ĩpetu:aut ui capiebãt urbẽ:ſine ira:ſine ardore aĩorum ĩgreſſi poſtero die urbẽ patẽte collina porta ĩ
foꝝ ꝑueniũt:circũferẽtes oculos ad tẽpla deũ:arcẽq; ſolã belli ſpeciẽ tenẽtẽ:inde modico relicto p̃ſidio: Capit̃
neqs ĩ diſſipatos ex arce aut capitolio ĩpetus fieret:dilapſi ad p̃dã uacuis occurſu hoĩum uiis:pars ĩ ꝓxi/ urbs a
ma q̃q; tectoꝝ agmine ruũt:pars ultĩa uelut ea demũ ĩtacta & referta p̃da petũt. Inde rurſus ipſa ſolitu/ gallis
dine abſterriti:nequa fraus hoſtilis uagos excipet:ĩ foꝝ:ac ꝓpiqua foro loca cõglobati redibãt:ubi eos
plebis ædificiis obſeratis:patẽtibus atriis prĩcipũ:maior prope cũctatio tenuit apta quã clauſa ĩuadẽdi:
adeo haud ſecus:quã uenerabũdi ĩtuebant̃ ĩ ædiũ ueſtibulis ſedẽtes uiros:p̃ter ornatũ habitumq; hu/
mano auguſtiorẽ:maieſtate ẽt quã uultus grauitaſq; oris præ ſe ferebat ſimillimos diis. Ad eos uelut ſi
mulacra uerſi cũ ſtarẽt. M. Papyrius unus ex his dicit̃:gallo barbã ſuã ut tũ oĩbus ꝓmiſſa erat ꝑmulcẽ
ti:ſcipiõe eburneo ĩ caput ĩcuſſo irã mouiſſe:atq; ab eo initiũ cædis ortũ:cæteros ĩ ſedibus ſuis trucida/
tos. Poſt prĩcipũ cædẽ nulli deĩde mortaliũ parci:diripi tecta:exhauſtis iniici ignes. Cæteꝝ ſeu nõ om/
nibus delẽdi urbẽ libido erat:ſeu ita placuerat prĩcipibus galloꝝ:& oſtẽtari q̃dã ĩcẽdia terroris cã:ſi cõ/
pelli ad deditionẽ caritate ædiũ ſuaꝝ obſeſſi poſſent:& nõ oĩa cõcremari tecta:ut quodcũq; ſupereſſet Cædun
urbis:id pignus ad flectẽdos hoſtiũ aĩos haberẽt:nequaq̃ perĩde atq; capta urbe p̃ria die aut paſſim:aut tur ſe/
late uagatus ẽ ignis. Romani ex arce plenã hoſtiũ urbẽ cernẽtes:uagoſq; ꝑ uias omnes curſus:cum alia niores
atq; alia parte noua aliqua clades oriretur:nõ mentibus ſolum concipere:ſed ne auribus quidẽ atq; ocu urbis

lis ſatis cõſtare poterant:quocunq; clamor ſonitus hoſtiũ mulierum puerorumq; ploratus ſonitus fla-
mæ:& fragor ruentiũ tectoꝝ auertiſſet:pauentes ad oĩa aĩos oraq; & oculos flectebant uelut ad ſpecta-
culũ a fortuna poſiti occidentis patriæ:nec ullius rerum ſuarũ relicti præterq̃ corpoꝝ uindices: tãto an
te alios miſerandi magis q̃ unquã obſeſſi ſunt:qđ interclusi a patria obſidebantur oĩa ſua cernentes in
hoſtium ꝑtãte.Nec tranquillior nox diem tam fœde actũ excepit.Lux deinde noctem inquietam inſe-
cuta eſt:nec ullũ erat tempus:qđ a nouæ ſemper cladis alicuius ſpectaculo ceſſaret:nihil tamẽ tot onera
ti atq; obruti malis flexerũt aĩos:quin & ſi oĩa flamis ac ruinis æquata uidiſſent:q̃uis inopẽ paruumq;
quẽ tenebãt collem:libertati relictum uirtute defenderent:& iã cũ eadẽ quottidie acciderẽt:uelut aſſue
ti malis abalienauerant ab ſenſu reꝝ ſuaꝝ animos:arma tantũ ferrumq; ĩ dextris uelut ſolas reliquias
ſpei ſuæ intuentes.Galli quoq; per aliquot dies in tecta modo urbis nequicquã bello geſto: cum inter
incendia ac ruinas captæ urbis nihil ſupereſſe præter armatos hoſtes uiderẽt:neq;q̃ tot cladibus ter-
ritos:nec flexuros ad deditionẽ animos ni uis adhiberetur:experiri ultĩa & impetũ facere ĩ arcẽ ſtatuũt
pría luce ſigno dato multitudo oĩs in foro ĩſtruitur:ĩde clamore ſublato ac teſtudine facta ſubeunt: ad
uerſus quos romani nihil temere nec trepide ad oẽs aditus ſtatiõibus firmatis:qua ſigna ferri uidebãt:
ea robore uiroꝝ oppoſito ſcandere ſinũt hoſtẽ:quo ſucceſſerint magis ĩ arduum eo pelli poſſe per pro
cliue facilius rati:medio ferre cliuo reſtitere:atq; ĩde ex loco ſuperiore:qui prope ſua ſpõte ĩ hoſtẽ infere
bat:impetu facto:ſtrage ac ruina fudere gallos:ut nunquã poſtea nec pars:nec uniuerſi tẽptauerint tale
pugnæ genus.Omiſſa itaq; ſpe ꝑ uim atq; arma ſubeundi:obſidionẽ parant:cuius ad id tẽpus.ĩmemo-

Oppugnatur a gallis capitolium

res:& qđ ĩ urbe fuerat frumẽtum:ĩcendiis urbis abſumpſerãt:& ex agris ꝑ ipſos dies raptũ omne Ve-
ios erat.Igitur exercitu diuiſo partim ꝑ finitimos populos p̃dari placuit:partim obſideri arcem:ut obſi
dentibus frumẽtũ populatores agroꝝ p̃berẽt.Proficiſcẽtes gallos ab urbe ad romanã experiẽdã uirtu-
tem fortuna ipſa Ardeam:ubi Camillus exulabat:duxit:q̃ mœſtior ibi fortuna publica:quam ſua : cũ
diis hominibuſq; accuſandis ſeneſceret:indignando mirandoq;:ubi uiri eſſent:q̃ ſecum Veios Falerioſ-
que cepiſſent:qui alia bella fortius ſemper:quam felicius geſſiſſent:repente audit galloꝝ exercitum ad
uentare:atq; de eo pauidos ardeates conſultare.Nec ſecus quam diuino ſpiritu tactus:cum ſe in mediã
concionẽ intuliſſet:abſtinere ſuetus ante talibus conſiliis ardeates inquit ueteres amici: noui etiam ci-
ues mei:quando & ueſtrũ beneficiũ ita tulit:& fortuna hoc egit mea:nẽmo ueſtrum condicionis meæ
oblitũ me huc ꝓceſſiſſe putet:ſeu res ac piculũ cõmune cogit: qđ q̃ſq; poſſit ĩ re trepida p̃ſidii ĩ mediũ
conferre:& quãdo ego uobis ꝓ tantis ueſtris ĩ me meritis gr̃am referam:ſi nũc ceſſauero?aut ubi uſus
erit mei uobis:ſi ĩ bello nõ fuerit?hac arte ĩ patria ſteti:& inuictus bello:ĩ pace ab ĩgratis ciuibus pulſus
ſum:Vobis autẽ ardeates fortuna oblata ẽ:& ꝓ tãtis priſtinis Po.Ro.beneficiis q̃ta ipſi meminiſtis: nec
enim exprobrãda apud memores ſunt:gratiæ referẽdæ:& huic urbi decus ĩgens belli ex hoſte cõmũi
pariẽdi.Quæ effuſo agmine aduẽtat:gens eſt:cui natura corpora aĩoſq; magna magis:quam firma de-
derit:eo ĩ certamẽ omne plus terroris:quam uiriũ ferũt:argumẽto ſit clades romana:patentẽ cepere ur
bem:ex arce capitolioq; qđ his exigua reſiſtitur menu:iã obſidionis tedio uicti abſcedunt : uagiq; per
agros palanť:cybo uinoq; raptim hauſto repleti ubi nox appetit:prope riuos aquaꝝ ſine munimẽto:ſi
ne cuſtodiis paſſim ferarum ritu ſternuntur:nũc ab ſecũdis rebus magis etiã ſolito ĩcauti.Si uobis ĩ aĩo
eſt tueri mœnia ueſtra:nec pati hæc oĩa Galliã fieri:prima uigilia capite arma frequentes:me ſequimi-
ni ad cædem non ad pugnam:niſi uictos ſomno uelut pecudes trucidandos tradidero:non recuſo eun
dem Ardeæ rerum mearum exitum:quẽ Romæ habui.Aequis iniquiſq; perſuaſum erat tãtum bello
uirũ neminẽ uſquã ea tempeſtate eſſe:concione dimiſſa:cõrpora curant intenti:quã mox ſignum dare
tur:quo dato primæ noctis ſilẽtio ad portas Camillo præſto fuere:egreſſi haud procul urbe:ſicut præ
dictũ fuerat:caſtra galloꝝ ĩtuta neglectaq; ab oĩ parte nacti cũ ĩgẽti clamore ĩuadũt:nuſq̃ p̃liũ:oĩbus lo

Galloꝝ cædes

cis cædes ẽ:nuda corpora & ſoluta ſomno trucidanť:extremos tamẽ pauor cubilibus ſuis excitos:quæ
aut unde uis eẽt ignaros:ĩ fugã:& quoſdã ĩ hoſtẽ ip̃m ĩprouiſa tulit.magna pars ĩ agrũ antiatẽ pelati ĩ-
curſiõe ab oppidanis ĩ palãtes facta circũueniunť.Similis ĩ agro uenieti tuſcoꝝ facta ſtrages:eſt q̃ urbis
iã ꝓpe quadrigẽteſimũ annũ uicinæ opp̃ſſæ ab hoſte ĩuſitato ĩauditoque adeo nihil miſerti ſunt:ut in
agrũ romanum eo tp̃e ĩcurſiones facerẽt:pleniq; p̃dæ Veios ẽt p̃ſidiũq; & ſpem ultimã romani noĩs in
aĩo habuerit oppugnare.Viderãt eos milites romani uagãtes ꝑ agros:& cõgregatos agmĩe p̃dã p̃ ſe agẽ
tes:& caſtra cernebãt haud ꝓcul Veiis poſita:ĩde primũ miſeratio ſui:deĩde ĩdignitas atq; ex ea ira aĩos
cepit.Ethruſcis ẽt a q̃bus bellũ gallicũ ĩ ſe auertiſſent ludibrio eẽ clades ſuas:uix tẽperauere aĩs:q̃n extẽ
plo ĩpetũ facerẽt:cõpreſſiq; a Ceditio cẽturione:quẽ ſibimetipſi p̃fecerãt:rẽ ĩ noctẽ ſuſtinuere : tãtũ par
Camillo defuit auctor:cætera eodẽ ordĩe:eodẽq;fortunæ euẽtu geſta:q̃n ẽt ducibus captiuis:q̃ cædi no

Tuſci duobuſ locis cæduntur

cturnæ ſupfuerant:ad aliã manũ tuſcoꝝ ad Salinas ꝓfecti nocte ĩſequẽti ex ĩprouiſo maiorẽ cædẽ ædi
derunt:publicaq; uictoria ouãtes Veios redeũt.Romæ interim pleruq; obſidio ſegnis & utrinq; ſilẽtiũ
eſſe:ad id tãtũ gallis ĩtẽtis:neq; hoſtiũ euadere iter ſtationes poſſet:cũ repẽte iuuenis romanus admira-
tione ĩ ſe ciues hoſteſq; cõuertit:ſacrificiũ erat ſtatum in quirinali colle fabiæ genti:ad id faciendum.C.
Fabius deorſum gabino cinctus ſacra manibus gerens:cum de capitolio deſcendiſſet : per medias ho-
ſtium ſtationes egreſſus:nihil ad uocẽ cuiuſq̃ terroremue motus in quirinalem collem peruenit:ibiq;
omnibus ſolemniter peractis:eadẽ reuertẽs ſimiliter cõſtanti uultu graduq; ſatis ſperans propitios eſ-
ſe deos:quorum cultum ne mortis quidem metu peohibitus deſeruiſſet:ĩ capitoliũ ad ſuos rediit : ſeu
attonitis gallis miraculo audaciæ:ſeu religione etiam motis:cuius haud quaquam negligens gens eſt.

Veiis interim non animi tantum in dies:ſed etiam uires creſcebant:nec romanis ſolum eo conueni/ G.fabii
entibus ex agris qui aut prælio aduerſo:aut clade captæ urbis fugati fuerant:ſed etiã ex latio uolũtariis facinus
confluentibus:ut ĩ parte prædæ eſſent.Maturũ iam uidebatur repeti patriã:eripiqꝫ ex hoſtiũ manibus
ſed corpori ualido caput deerat:locus ipſe admonebat Camilli:& magna pars militũ erat:qui ductu au
ſpicioqꝫ eius res proſpere geſſerãt:& Ceditius negare ſe cõmiſſuꝶ cur ſibi aut deoꝶ : hominũue quiſqꝫ
imperiũ finiret potius:quã ipſe memor ordinis ſui poſceret ĩperatorẽ.Conſenſu oĩum placuit ab Ar/
dea Camillũ acciri:ſed ante cõſulto ſenatu:qui Romæ eſſet:adeo regebat oĩa pudor : diſcriminaqꝫ reꝶ
prope perditis rebus ſeruabant:ingenti ꝑiculo trãſeundũ ꝑ hoſtiũ cuſtodias erat:ad eã rẽ Pontius Co/ Põtius
minus ĩpiger iuuenis operã pollicitus:incubans cortici ſecũdo tyberi ad urbem defertur:inde qua ꝓ/ Comi/
ximũ fuit:a ripa per præruptum eoqꝫ neglectum hoſtiũ cuſtodia ſaxũ ĩ capitoliũ euadit:& ad magiſtra nus
tus ductus mãdata exercitus ædit.Accepto ĩde ſenatus decreto:ut & comitiis curiatis reuocatus de exi
lio iuſſu Po.Ro.Camillus dictator extẽplo diceret̃:militeſqꝫ haberent ĩperatorẽ:quẽ uellent. Eadẽ di/
greſſus nuncius Vaios cõtendit:miſſiqꝫ Ardeã legati ad Camillũ:Veios eũ perduxere:ſeu quod magis
credere libet:non prius profectũ ab Ardea quã comperit legẽ latã:quod nec iniuſſu populi mutari fini
bus poſſet:nec niſi dictator dictus auſpicia in exercitu habere:lex curiata lata ẽ:dictatorqꝫ abſens dictus
Dum hæc ad Veios agebantur:interim arx Romæ capitoliũqꝫ ĩ ingenti periculo fuit:nã galli ſeu ueſti
gio notato humano qua nuncius a Veiis peruenerat:ſeu ſua ſpõte animaduerſo:ad Carmentis ſaxum
aſcẽſu æquo nocte ſubluſtri:cũ primo inermem:qui temptaret uiam præmiſiſſent:tradẽtes ĩde arma:
ubi quid iniqui eſſet:alterni innixi:ſubleuanteſqꝫ inuicem:& trahentes alii alios prout poſtularet locus
tanto ſilentio ĩ ſummũ euaſere:ut nõ cuſtodes ſolum fallerẽt:ſed ne canes quidẽ ſollicitum animal ad
nocturnos ſtrepitus excitarent:anſeres nõ fefellere:quibus ſacris Iunonis in ſumma inopia cybi tamen
abſtinebatur:quæ res ſaluti fuit:nãqꝫ clangore eoꝶ alarũqꝫ crepitu excitus.M.Manlius:qui triẽnio an/ Mãlius
te cõſul fuerat:uir bello egregius armis arreptis ad arma cæteros ciẽs uadit:& dum cæteri trepidãt: gal gallũ ex
lum:qui iam ĩ ſummo cõſtiterat:umbone ictum deturbat:cuius caſus prolapſi cum proximos ſterne/ capito/
ret:trepidãtes alios armiſqꝫ omiſſis ſaxa:qͥbus adhærebãt:manibus amplexos trucidat.Iamqꝫ & aliis cõ lio de/
globatis tælis:miſſilibuſqꝫ ſaxis ꝑturbare hoſtes:ruinaqꝫ tota prolapſa acies ĩ præceps deferri: ſedatoqꝫ turbat
deĩde tumultu:reliquũ noctis:qͣtum ĩ turbatis mentibus poterat:cum præteritum quoqꝫ periculũ ſol/
licitaret:quieti datum eſt.Luce orta:uocatis claſſico ad cõcilium militibus ad tribunos:cũ & recte & ꝑ/
perperam facto pretium deberetur.Mãlius primum ob uirtutem laudatus donatuſqꝫ nõ a tribunis ſo
lum militum:ſed cõſenſu etiam militari:cui uniuerſi ſelibras farris:& quartarios uini ad ædes eius:qͥ ĩ
arce erãt:cõtulerũt:rẽ dictu paruam cæterum inopia fecerat eam argumẽtum ĩgens caritatis:cũ ſe qſqꝫ
uictu ſuo defraudans detractum corpori atqꝫ uſibus neceſſariis ad honorem unius uiri cõferret. Tum
uigiles eius loci:quos fefellerat aſcẽdẽs hoſtis citati:& cum ĩ oẽs more militari ſe animaduerſurum.P.
Sulpicius tribunus militum pronũciaſſet:cõſentiẽte clamore militũ ĩ unum uigilem coniiciẽtium cul
pam deterritus a cæteris abſtinuit:reum haud dubium eius noxæ approbãtibus cũctis de ſaxo deiecit:
inde ĩtentiores utriqꝫ cuſtodiæ eſſe:& apud gallos quia uulgatũ erat ĩter Veios Romamqꝫ nũcios com Morbꝯ
meare:& apud romanos ob nocturni periculi memoriã.Sed ante omnia obſidiõis belliqꝫ mala: fames ĩ gallos
utrinqꝫ exercitũ urgeba:gallos peſtilentia etiam tum loco iacẽte ĩter tumulos caſtra habẽtes:tũ ab incẽ uulgat̃
diis torrido & uaporis pleno:cineremqꝫ nõ puluere modo ferẽte cũ quid uẽti motum eſſet:quoꝶ ĩto/
leratiſſima gens eſt humoriqꝫ ac frigori aſſueta:tum æſtu & angore uexata uulgatis ueluti ĩ pecua mor
bis morerentur.Iã pigritia ſingulos ſepeliẽdi:ꝓmiſcue aceruatos cumulos hominũ urebãt : buſtorũqꝫ
inde gallicoꝶ nomine inſignẽ locũ fecere.Induciæ deinde cũ romanis factæ : & colloquia permiſſu ĩm
peratoꝶ habita:ĩ quibus cũ identidẽ galli famẽ obiicerent:eaqꝫ neceſſitate ad deditionẽ uocarent: dicit̃
auertendæ eius opinionis cauſa multis locis panis de capitolio iactus eſſe in hoſtinm ſtatiões.Sed iam
neqꝫ diſſimulari:neqꝫ ferri ultra fames poterat:itaqꝫ dum dictator delectũ ꝑ ſe Ardeæ habet : magiſtrũ
equitũ.L.Valeriũ a Veiis abducere exercitũ iubet:parat ĩſtruitqꝫ:qͥbus haud ĩpar adoriatur hoſtes:ĩterĩ
capitolinus exercitus ſtatiõibus uigiliiſqꝫ feſſus:ſuꝑatis tamẽ humanis oĩbus malis:cũ famẽ unã natu/
ra uinci nõ fineret:diem de die ꝓſpectãs ſi qđ auxiliũ a dictatore appareret:poſtremo ſpe quoqꝫ iã non
ſolũ cybo deficiente:& cũ ſtationibus ꝓcederẽt ꝓpe obruẽtibus ĩfirmũ corpus armis:uel dedi uel redi Quãtũ
mi ſe quacunqꝫ pactiõe poſſent:iuſſit:iactãtibus nõ obſcure gallis:haud magna mercede ſe adduci poſ/ auri ꝑti
ſe ut obſidionẽ relinquãt.Tum ſenatus habitus:tribuniſqꝫ militũ datũ negotiũ:ut paciſcerẽtur.Inde ĩ/ ſint ro.
ter.P.Sulpiciũ tribunũ militũ:& Brẽnum regulũ galloꝶ colloquio trãſacta res eſt:& mille pondo auri cũ gallis
pretiũ populi gẽtibus mox ĩperaturi factum.Rei fœdiſſimæ ꝑ ſe adiecta ĩdignitas eſt:põdera ab gallis
allata iniqua:& tribuno recuſante additus ĩſolente gallo põderi gladius:auditaqꝫ ĩtoleranda Romanis
uox ueh uictis eſſe:ſed diiqꝫ & hoĩs prohibuere redemptos uiuere romanos:nã forte quadã prius:quã
infanda merces perficerentur:per altercationem nondũ omni auro appenſo dictator ĩteruenit : auferꝛ
riqꝫ aurum de medio:& gallos ſubmoueri iubet:cum illi renitentes pactos dicerent ſeſe:negat eam pa/
ctionem ratam eſſe:quæ poſteaquam ipſe dictator creatus eſſet:iniuſſu ſuo ab inferioris iuris magiſtra
tu facta eſſet:denunciatqꝫ gallis:ut ſe ad prælium expediant:ſuos ĩ aceruũ cõiicere ſarcinas:& arma ap/
tare ferroqꝫ non auro recuperare patriam iubet:in conſpectu habẽtes fana deum:& cõiuges:& liberos:
& ſolum patriæ deforme belli malis:& omnia:quæ defendi repetiqꝫ & ulciſci fas ſit:Inſtruit deĩde aciẽ
ut loci natura patiebatur : in ſemirutæ ſolo urbis & natura in æquali:& omnia quæ arte belli ſecun/

Galli ga bina uia cæduſ ad unũ

da ſuis eligi præparariue poterant:prouidit Galli noua re trepidi arma capiunt:ira magis:quam conſi/
lio ĩ romanos ĩcurrunt.Iã uerterat fortuna:iã deoꝝ opes humanaqꝫ cõſilia rẽ romanã adiuuabãt : igiẽ
primo cõcurſu haud maiore momẽto fuſi ſunt galli:quã ad Alliã uicerant.Iuſtiore altero deĩde ꝑlio ad
octauũ lapidẽ gabina uia:quo ſe ex fuga cõtulerant:eiuſdẽ ductu auſpicioqꝫ Camilli uĩcunẽ : ibi cædes
omnia obtinuit caſtra capiunẽ:& ne nũcius qdẽ cladis relictus.Dictator recuperata ex hoſtibus patria
triũphans in urbẽ redit:iterqꝫ iocos militares:quos ĩcõditos iaciũt:Romulus ac parẽs pr̃iæ conditorqꝫ
alter urbis haud uanis laudibus appellabaẽ.Seruatã deĩde bello patriã:iteꝝ ĩ pace haud dubie ſeruauit:
cum ꝓhibuit migrari Veios:& tribunis rẽ intẽtius agẽtibus poſt ĩcẽſam urbem:& p ſe ĩclinata magis
plebe ad id cõſiliũ:eaqꝫ cã fuit nõ abdicandæ poſt triũphũ dictaturæ:ſenatu obſecrãte ne rẽpublicã in ĩ/
certo relinqret ſtatu.Oĩum primũ:ut erat diligẽtiſſimus religionũ cultor:quæ ad deos ĩmortales ꝑti/
nebant:rettulit:& ſenatuſcõſultũ facit fana oĩa:qđ ea hoſtis poſſediſſet:reſtituerenẽ:terminarentur:ex
piarenturqꝫ:expiatioqꝫ eoꝝ ĩ libris p duũuiros qreretur.Tũ cæretibus publice hoſpitiũ fieret:qđ ſacra
Po.Ro.ac ſacerdotes recepiſſent:beneficioqꝫ eius populi nõ intermiſſus honos deũ ĩmortaliũ eẽt.Ludi

Ludi ca pitolini

capitolini fierẽt:qđ Iuppiter Opt.Maxi.ſuã ſedẽ atqꝫ arcẽ Po.Ro.in re trepida tutatus eẽt:collegiũqꝫ ad
eam rẽ.M.Furius dictator cõſtitueret:ex iis:q ĩ capitolio atqꝫ arce habitarẽt.Expiãdæ ẽt uocis noctur/
næ:quæ nuncia cladis ante bellũ gallicũ audita neglectaqꝫ eẽt mẽtio illata:iuſſumqꝫ templũ ĩ noua uia
Aio Locutio fieri.Aurũ:qđ gallis ereptũ erat:qđ quæ ex aliis tẽplis ĩ trepidationẽ ĩ Iouis cellam colla/
tum:cũ in quæ referri oporteret : confuſa memoria eẽt:ſacrũ omne iudicatũ:& ſub Iouis ſella poni iuſ
ſum.Iã ante ĩ eo religio ciuitatis apparuerat:qđ cũ in publico deeſſet aurũ:ex quo ſumma pactæ mer/
cedis gallis cõficeret:a matronis collatũ accepãt:ut eaꝝ ſicut uiroꝝ poſt mortẽ ſolemnis laudatio eẽt.
Iis peractis:quæ ad deos ꝑtinebant:quæqꝫ p ſenatũ agi poterãt:tũ demũ agitantibus tribunis plebẽ aſſi
duis cõcionibus:ut relictis ruinis:ĩ urbẽ paratã Veios trãſmigrarent:in cõcionem uniuerſo ſenatu ꝓſe

cur mulieribꝫ funeri/bus laudatio cõſtitut

quẽte aſcendit.atqꝫ ita uerba fecit.Adeo mihi acerbæ ſunt qrites cõtentiones cũ tri.ple.ut nec triſtiſſi/
mi exilii ſolatiũ aliud habuerim:quoad Ardeæ uixi:quã qđ procul ab his certaminibus erã:& ob eadẽ
hæc nõ ſi me ſenatuſcõſulto populiqꝫ iuſſu reuocaretis:rediturus unq̃ fuerim:nec nũc me ut redirem
mea uolũtas mutata:ſed ueſtra fortuna ꝑpulit:qppe ut ĩ ſua ſede maneret patria id agebaẽ:non ut ego
utiqꝫ in patria eſſem:& nũc qeſcerẽ & tacerem libẽter:niſi hæc quoqꝫ pro pr̃ia dimicatio eẽt: cui deeſſe
quoad uita ſuppetat:aliis turpe:Camillo ẽt nefas eſt.Quid.n.repetimus:qd obſeſſam ex hoſtiũ mani/
bus eripimus:ſi recupatam ipſi deſerimus? & cũ uictoribus gallis capta tota urbe:capitoliũ tamen:atqꝫ
arcẽ:diiqꝫ:& hoĩes romani tenuerĩt:habitauerĩt:uictoribus romãis recupata urbe:arx quoqꝫ & capito
lium deſereẽ:& plus uaſtitatis huic urbi ſecũda nr̃a fortuna faciet:quã aduerſa fecerit? Eqdem ſi nobis
cum urbe ſimul poſitæ traditæqꝫ p manus religiões nullæ eẽnt:tamẽ tã euidẽs numen hac tempeſtate
rebus affuit romanis:ut oẽm negligẽtiã diuini cultus exẽptã hoĩbus putẽ:ĩtuemini.n.hoꝝ deinceps an/
norũ uel ſecũdas res uel aduerſas:ĩuenietis oĩa proſpere eueniſſe ſequentibus deos:aduerſa ſpernẽtibus
Iam omnium primum ueiens bellum per quot annos quanto labore geſtum non ante cepit finẽ : quã
monitu deorum aqua ex lacu albano emiſſa eſt.Quid hæc tandem urbis noſtræ clades noua: num an
te exorta eſt:quam ſpreta uox cælo emiſſa de aduentu gallorum? quã gẽtium ius a legatis noſtris uiola
tum? quã a nobis cum uindicari deberet:eadem negligentia deoꝝ prætermiſſum? Igitur uicti captiqꝫ
ac redempti tantum pœnarum diis hominibuſqꝫ dedimus:ut terrarũ orbi documẽto eſſemus:aduer/
ſæ deinde res admonuerunt religionũ.Confugimus in capitoliũ ad deos ad ſedem Iouis Opt.Max.ſa/
cra in ruina rerum noſtrarum alia terræ celauimus:alia auecta in finitimas urbes amouimus ab hoſti/
um oculis:deorum cultum deſerti ab diis hominibuſqꝫ tamen nõ intermiſimus: reddidere igitur pa/
triam.& uictoriam:& antiquũ belli decus amiſſum:& ĩ hoſtes qui cæci auaritia in põdere auri fœdus
ac fidem fefellerũt:uerterunt terrorẽ fugamqꝫ & cædẽ.Hæc culti neglectiqꝫ numinis tãta monumenta
in rebus humanis cernentes:ecquid ſentitis quirites:quãtum uix dum ex naufragiis prioris culpæ cla/
diſqꝫ emergentes paremus nefas? Vrbem auſpicato inauguratoqꝫ cõditã habemus:nullus locus ĩ ea nõ
religionũ deorũqꝫ eſt plenus:ſacrificiis ſolemnibus nõ dies magis ſtati:quã loca ſunt: ĩ quibus fiãt:hos
omnes deos publicos priuatoſqꝫ quirites deſerturi eſtis? quã par ueſtrum factum eſt: qđ in obſidione
nuper ĩ egregio adoleſcẽte Fabio nõ minore hoſtiũ admiratiõe:quã ueſtra cõſpectum eſt:cũ inter gal/
lica tæla digreſſus ex arce ſolemne fabiæ gentis in colle quirinali obiit.An gentilicia ſacra ne in bello q/
dem intermitti:publica ſacra & Ro.deos etiam in pace deſeri placet? & pontifices flamineſqꝫ negligen/
tiores publicarum religionum eſſe:quam priuatus in ſolemni gentis fuerit? Forſitan aliquis dicat : aut
ea nos Veiis facturos:aut huc inde miſſuros ſacerdotes noſtros:qui faciant:quorum neutrum fieri ſal/
uis cerimoniis poteſt:& ne omnia generatim ſacra:omneſqꝫ percenſeam deos in Iouis epulo num ali/
bi:qua in capitolio puluinar ſuſcipi poteſt? Quid de æternis Veſtæ ignibus ſignoqꝫ:qđ imperii pignus
cuſtodia eius templi tenetur:loquar? qd de ancylibus ueſtris? Mars Gradiue:tuqꝫ Quirine pater hæc

Pului/nar io/uis

omnia in profano deſeri placet ſacra æqualia urbi:quædã uetuſtiora origine urbis? & uidete qd inter
nos & maiores interſit:illi ſacra quædam ĩ mõte albano lauinoqꝫ nobis facienda tradiderunt.An ex ho
ſtium urbibus Romam ad nos tranſferri ſacra religioſum fuit:hinc ſine piaculo in hoſtium urbẽ Ve/
ios traſſeremus? Recordamini agite dum quotiens ſacra inſtaurentur:quia aliquid ex patrio ritu negli
gentia:caſuue prætermiſſum eſt.Modo quæ res poſt prodigium albani lacus:niſi ĩſtauratio ſacrorum
auſpiciorumqꝫ renouatio affectæ ueienti bello reipu.remedio fuit? At etiã tanq̃ ueterum religionum

memores & peregrinos deos trāſtulimus Romā & īſtituimus nouos. Iuno regina trāſuecta a Veiis nu
per ī auētino quā īſigni ob excellens matronaꝝ ſtudiū celebriqꝫ dedicata ē die? Aio locutio tēplum ꝓ
cæleſtē uocē exauditā ī noua uia iuſſimus fieri: capitolinos ludos ſolēnibus aliis addidimus: collegiūqꝫ
ad id nouū auctore ſenatu cōdidimus. Quid hoꝝ opus fuit ſuſcipi: ſi una cū gallis urbē Romanam reli
cturi ſumus? ſi nō uolūtate manſimus ī capitolio ꝑ tot mēſes obſidionis? ſi ab hoſtibus metu retēti ſu
mus? de ſacris loqmur & de tēplis: qd tandē de ſacerdotibus? nō ne ī mentē uenit: q̄tū piaculi cōmittaẽ
Veſtalibus nempe illa una ſedes eſt: ex q̄ nihil unq̄: ꝓterq̄ urbs capta mouit: flamini diali nocte unā ma
nere extra urbē nefas eſt: hos ueiētes ꝓ romanis facturi eſtis ſacerdotes? & ueſtales tuæ te deſerent Ve-
ſta? & flamen ꝑegre habitando ī ſingulas noctes: tantū ſibi reiqꝫ. p. piaculū cōtrahet? Quid alia: q̄ auſpi-
cato agimus oīa fere ītra pomœriū: cui obliuioni: aut cui negligētiæ damus? Comitia curiata: quæ rem — Comi-
militarē cōtinēt: comitia cēturiata: qbus cōſules tribunoſqꝫ militares creatis: ubi auſpicato: niſi ubi aſſo — tia curia
lent: fieri poſſunt? Veios ne hæc trāſferemus? an comitioꝝ cā populus tanto incōmodo ī deſertā hanc — ta comi
ab diis hoībuſqꝫ urbem cōueniet? Sed res ipſa cogit uaſtā incēdiis ruiniſqꝫ relīquere urbē: & ad ītegra — tia cētu.
omnia Veios migrare: nec hic ædificādo inopem plebem uexare: hanc autē iactari magis cauſam: quā — riata
ueram eſſe: ut ego nō dicam apparere uobis quirites puto: q meminiſtis ante galloꝝ aduentum: ſaluis
tectis publicis priuatiſqꝫ: ſtante īcolumi urbe: hāc tandem rem actā eſſe: ut Veios trāſmigraremus: & ui
dete quantum inter meam ſentētiam ueſtramqꝫ inter ſit tribuni: uos etiam: ſi tunc faciendū nō fuerit:
nunc utiqꝫ faciendum putatis: ego cōtra: nec id mirati ſitis: prius quam: quale ſit: audiueritis: etiā ſi tūc
migrandum fuiſſet incolumi tota urbe: nunc has ruinas relīquendas non cenſerem: quippe tum cauſa
nobis in urbem captā migrādi: uictoriā eſſet glorioſa nobis ac poſteris noſtris: nunc hæc migratio no-
bis miſera ac turpis: gallis glorioſa ē: nō enim reliquiſſe uictores: ſed amiſiſſe uicti patriam uidebimur.
Hoc ad alliam fuga: hoc capta urbs: hoc circunſeſſum capitolium neceſſitatis īpoſuiſſe: ut deſereremus
penates noſtros: exiliumqꝫ ac fugam nobis ex eo loco cōſciſceremus: quem tueri non poſſemus? & galli
euertere potuerunt Romam: quam romani reſtituere non uidebuntur potuiſſe? Quid reſtat: niſi ut ſi
iam nouis copiis ueniāt: conſtat enim uix credibilem multitudinem eſſe: & habitare in capta ab ſe de-
ſerta a uobis hac urbe uelint: ſinatis? Quid ſi nō galli hoc: ſed ueteres hoſtes noſtri equi uolſciqꝫ faciāt:
ut cōmigrent Romam? uelitis ne illos Romanos: uos ueiētes eſſe? an malitis hanc ſolitudinem ueſtrā
quam urbem hoſtium eſſe? nō equidem uideo: quid magis nefas ſit: hæc ſcelera quia piget ædificare:
hæc dedecora pati parati eſtis? Si tota urbe nullum melius ampliuſue tectum fieri poſſit: quam caſa il- — Caſa ro
la cōditoris eſt noſtri: non in caſis ritu paſtorum agreſtiumqꝫ habitare eſt ſatius inter ſacra penateſque — muli
ueſtros: quam exulatum publice ire? Maiores noſtri conuenæ paſtoreſqꝫ: cum in his locis nihil præter
ſiluas paludeſqꝫ eēt: nouam urbem tam breui ædificauerunt: nos capitolio arce incolumi: ſtantibus tē-
plis deoꝝ ædificare incenſam piget? & quod ſinguli facturi fuimus: ſi ædes noſtræ deflagraſſent: hoc ī
publico incendio uniuerſi recuſamus facere? Quid tandem ſi fraude: ſi caſu Veiis incēdium ortum ſit:
uentoqꝫ: ut fieri poteſt diffuſa flama magnam partem urbis abſumat: Fidenas inde aut Gabios: aliāue
quam urbem quæſituri ſumus: quo tranſmigremus? adeo nihil tenet ſolū patriæ: nec hæc terra quam
matrem appellamus? Sed in ſuperficie tigniſqꝫ caritas nobis patriæ pendet? Et quidem fatebor uobis:
& ſi minus iniuriæ ueſtræ: quam meæ calamitatis meminiſſe iuuat: cum abeſſem: quotienſcunqꝫ pa-
tria in mentem uenerat: hæc omnia occurrebāt: colles campiqꝫ & tyberis & aſſueta oculis regio & hoc
cælum ſub quo natus educatuſqꝫ eſſem: quæ uos quirites nunc moueant potius caritate ſua: ut manea
tis in ſede ueſtra: quam poſtea: cum reliqueritis: ea macerent deſyderio. Non ſine cauſa dii homineſqꝫ
condendæ locum hunc urbi elegerunt: ſaluberrimos colles: flumen oportunum: quo ex mediterrane-
is locis fruges deuehantur: quo maritimi commeatus accipiantur: mare uicinum ad cōmoditates: nec
expoſitum nimia propinquitate ad pericula claſſium externarum regionum: Italiæ medium ad incre-
mentum urbis natum unice locum: argumento eſt ipſa magnitudo tam nouæ urbis: trecenteſimus ſe
xageſimus quintus annus urbis quirites agitur: īter tot ueterrimos populos tādiu bella geritis: cum in
terea ne ſingulas loquar urbes: non coniuncti cū equis uolſci tot tā ualida oppida: non uniuerſa Ethru
ria tantum terra mariqꝫ pollens: atqꝫ inter duo maria latitudinem obtinens Italiæ: bello uobis par eſt:
Quod cum ita ſit: quæ malum ratio eſt expertis alia experiri? cum iā ut uirtus ueſtra tranſire alio poſ-
ſit. fortuna certe loci huius tranſferri non poſſit. Hic capitolium eſt: ubi quondam capite humano īuē-
to reſponſum eſt: eo loco caput rerum ſummamqꝫ imperii fore: hic cum augurato liberaretur capitoliū — ccclxv.
Iuuentas Terminuſqꝫ maximo gaudio patrum noſtrorum moueri ſe nō paſſi: hic Veſtæ ignes: hic cæ — anno ab
lo ancylia dimiſſa: hic omnes propitii manentibus uobis dii. Mouiſſe eos Camillus tum alia ratiōe: tū — urbe cō
ea: quæ ad religiones pertinebat: maxime dicitur: ſed rem dubiam decreuit uox opportune emiſſa: qđ — dita ca-
cum ſenatus poſt paulo de his rebus in curia hoſtilia haberetur: cohorteſqꝫ ex præſidiis reuertētes for- — pta a
te agmine forum tranſirent: centurio in comitio exclamauit ſignifer ſtatue ſignum: hic manebimus — galliſ ro
optime. Qua uoce audita: & ſenatus accipere ſe omen ex curia egreſſus conclamauit: & plebs circunfu- — ma
ſa approbauit. Antiquata deinde lege promiſcue urbs ædificari cœpta: tegula publice ꝓbita eſt: ſaxi ma
teriæqꝫ cædendæ: unde quiſqꝫ uellet: ius factum: prædibus acceptis: eo anno ædificia perfecturos. Feſti
natio curam exemit uicos dirigendi: dum omiſſo ſui alieniqꝫ diſcrimine in uacuo ædificant: ea eſt cau-
ſa: ut ueteres cloacæ primo per publicum ductæ: nunc priuata paſſim ſubeant tecta: formaqꝫ urbis ſit
occupatæ magis: quam diuiſæ ſimilis.

PRIMAE DECADIS
TITI LIVII PATAVINI HISTORICI AB VRBE CONDITA. LIBER SEXTVS.

QVAE AB Condita urbe Roma ad captam eãdem urbem Romani ſub regibus primũ:conſulibus deinde ac dictatoribus:decẽuiriſqꝫ:ac tribũis conſularibus geſſere foris bella:domi ſeditiões quinqꝫ libris expoſui: res cum uetuſtate nimia obſcuras:uelut quæ magno ex ĩteruallo loci uix cernuntur:tum qđ paruæ & raræ per eadẽ tempora litteræ fuere una cuſtodia fidelis memoriæ rerꝝ geſtarum:& quod etiam ſiquæ in cõmentariis pontificũ aliiſqꝫ publicis priuatiſqꝫ erãt monumẽtis:incẽſa urbe plæræqꝫ interiere:clariora deĩceps certioraqꝫ ab ſecũda origine:uelut ab ſtirpibus latius feraciuſqꝫ renatæ urbis geſta domi:militiæqꝫ exponent᷑. Cæterum primo quo adminiculo erecta erat:eodem ĩnixa.M.Furio prĩcipe ſtetit:

Camillo ĩ annũ ꝓrogata dictatura

neqꝫ eum abdicare ſe dictatura:niſi anno circũacto paſſi ſunt. Comitia in inſequẽtem annum tribunos habere:quorꝝ in magiſtratu capta urbs eſſet:non placuit:res ad interregnũ rediit. Cum ciuitas ĩ opere ac labore aſſiduo reficiẽdæ urbis teneret᷑:interim.Q.Fabio ſimul primũ mgr̃atu abiit:ab.C.Marcio tri.pleb.dicta dies ẽ:qđ legatus ĩ gallos:ad quos miſſus erãt orator:cõtra ius gẽtium pugnaſſet:cui iudicio eũ mors adeo opportuna:ut uolũtariam magna pars crederet:ſubtraxit. Interregnũ tamẽ iniit.P.Cornelius Scipio ĩterrex:poſt eũ.M.Furius Camillus iterꝝ. Is tribunos militũ cõſulari poteſtate creat.A.Valeriũ Publicolã iterꝝ.L.Virginiũ.P.Corneliũ.A.Mãliũ.L.Aemyliũ.L.Poſthumiũ:ii ex ĩterregno cũ extẽplo magiſtratũ iniſſent:nulla de re priuſq̃ de religiõibus ſenatũ cõſuluere. In primis fœdera ac leges:erãt autẽ æneæ duodecĩ tabulæ & q̃dã regiæ leges conq̃ri quæ cõpararẽt:iuſſerãt:alia ex aliis ædita ẽt ĩ uulgus:q̃ autẽ ad ſacra ꝑtinebãt:a põtificibus maxĩe:ut religiõe obſtrictos haberẽt multitudinis aĩos ſuppꝛ̃ſſa. Tũ de diebus religioſis agitari cœptũ:diẽ ad.xv.Kalẽdas ſextiles duplici clade ĩſignẽ:quo die ad cremerã Fabii cæſi:quo deĩde ad Alliã cũ exitio urbis fœdæ pugnatũ:a poſteriore clade alliẽſem appellarunt: inſignẽqꝫ rei nullius publice priuatimqꝫ agẽdæ fecerũt. Quidã qđ poſtridue idus quĩtiles nõ litaſſet. Sulpicius tribunus militũ:neqꝫ ĩuenta pace deũ poſt diẽ tertiũ obiectus hoſti exercitus Romanus eẽt:ẽt po-

Dies religioſi

ſtridie idus rebus diuinis ſupſederi iuſſum:inde ut poſtridie Kalẽdas quoqꝫ ac nonas eadẽ religio eſſet: traditũ putãt:Nec diu licuit q̃etis cõſilia erigẽdæ ex tam graui caſu reip.ſecum agitare:hinc uolſci ueteres hoſtes ad extĩguẽdum nomẽ Ro.arma ceperãt:hinc Ethruriæ prĩcipum ex oĩbus populis coniurationẽ ad fanũ Vulturnæ factã mercatores afferebant:nouus quoqꝫ terror acceſſerat defectione latinorꝝ hernicorũqꝫ q poſt pacẽ ad lacũ regillũ factã ꝑ annos ꝓpe cẽtũ nũq̃ ambigua fide ĩ amicitia Po.Ro.fuerant. Itaqꝫ cũ tãti terrores circũſtarẽt:appareretqꝫ oĩbus ĩ odio ſolũ apud hoſtes:ſed cõtemptu ẽt ĩter ſocios nomẽ Ro.Laborare:placuit eiſdẽ auſpiciis defendi remp.q̃bus recupata eẽt:dictatorẽqꝫ dici.M.Furium Camillũ:is dictator Claudiũ Seruiliũ Halã magiſtrũ eq̃tum dixit:iuſticioqꝫ ĩdicto:delectũ iuniorum habuit:ita ut ſeniores quoqꝫ:q̃bus aliq̃d ſupeſſet roboris:ĩ uerba ſua iuratos cẽturiaret:exercitum

Attur multiplices bellorꝝ terrores

conſcriptũ armatũqꝫ trifariã diuiſit:partẽ unam ĩ agro ueiẽte Ethruriæ oppoſuit:alterã ante urbem caſtra locare iuſſit:tribunus militũ his.A.Mãlius:Illis q aduerſus Ethruſcos mittebant᷑.L.Aemylius ꝑ̃poſitus:tertiã partẽ ipſe ad Volſcos duxit:nec ꝓcul ab Lauinio Admetiũ is locus dicit᷑:caſtra oppugnare ẽ adortus:q̃bus ab contẽptu qđ ꝓpe oẽm deletã a gallis Romanã iuuentutẽ crederẽt ad bellũ profectis:tãtũ Camillus auditus ĩperator terroris ĩtulerat:ut uallo ſe ipſi uallũ cõgeſtis arboribus ſepirẽt:ne qua ĩtrare ad munimẽta hoſtis poſſet. Quod ubi aĩaduertit Camillus:ignẽ ĩ cõiectã ſepem coniici iuſſit:& forte erat uis magna uẽti uerſa ĩ hoſtẽ. Itaqꝫ nõ apuit ſolũ incẽdio uiã:ſed flamis ĩ caſtra tẽdentibus uepore ẽt ac fumo crepituqꝫ uiridis materiæ flagrãtis ita cõſternauit hoſtes:ut minor moles ſuperãtibus uallũ ĩ caſtra uolſcorꝝ romanis fuerit quã trãſcẽdẽtibus ſepem ĩcẽdio abſumptam fuerat. Fuſis hoſtibus cæſiſqꝫ:cũ caſtra ĩpetu cepiſſet:dictator ꝑ̃dam militi dedit:quo minus ſperatã minime largitore duce:eo militi gratiorẽ:ꝓſecutus deĩde fugientes:cũ omnẽ uolſcũ agrũ depopulatus eẽt:ad deditionẽ uolſcos ſeptuageſimo demũ anno ſubegit. Victor ex Volſcis ĩ equos trãſit:& ipſos bellũ molien-

Volſcorum deditio

tes exercitũ eorꝝ ad Bolas oppreſſit:nec caſtra mõ:ſed urbẽ ẽt aggreſſus ĩpetu primo cepit. Cũ ĩ ea ꝑte:ĩ qua caput rei romanæ Camillus erat:ea fortũa eẽt:aliã ĩ partẽ terror ĩgẽs ĩgruerat. Ethruria prope oĩs armata Sutriũ ſocios Po.Ro.obſidebat:quorꝝ legati opẽ rebus affectis orãtes cũ ſenatũ adiſſent: decretum tulere ut dictator prĩo quoqꝫ tẽpore auxiliũ ſutrinis ferret:cuius ſpei morã cũ pati fortũa obſeſſorum nõ potuiſſet:cõfectaqꝫ paucitas oppidanorꝝ ope uigiliis uulneribuſqꝫ:q̃ ſemꝑ eoſdẽ urgebãt:ꝑ pactionẽ urbe hoſtibus tradita inermes cũ ſingulis ueſtimẽtis miſerabili agmĩe penates reliq̃rũt. Eo forte tẽpore Camillus cũ exercitu romão ĩteruenit:cui cũ ſe mœſta turba ad pedes ꝓuoluiſſet:prĩcipũque orõnem neceſſitate ultĩa exꝓ̃ſſam:fletus mulierꝝ ac puerorꝝ:q exilii comites trahebant᷑:excepiſſet:pcer

Sutriũ a Camillo recipitur

lamẽtis ſutrinos iuſſit:ethruſcis ſe luctum lachrymaſqꝫ ferre:ſarcinas ĩde deponi ſutrinoſqꝫ ibi cõſidere modico ꝑ̃ſidio relicto:arma ſecũ militẽ ferre iubet:ita expedito exercitu ꝓfectus ad Sutriũ:id qđ rebat᷑ ſoluta oĩa rebus ut fit:ſecũdis ĩuenit:nullã ſtationẽ ante mœnia:patẽtes portas:uictorẽ uagũ ꝑ̃dã ex hoſtiũ tectis egerẽtẽ. Iterꝝ igit᷑ eodẽ die Sutriũ capit᷑:uictores Ethruſci paſſim trucidantur ab nouo hoſte: neqꝫ ſe cõglobãdi coeũdiqꝫ ĩ unũ:aut arma capiẽdi dat᷑ ſpatiũ:cũ ꝓ ſe q̃ſqꝫ tẽderet ad portas:ſiq̃ forte ſe id enĩ primũ dictator ĩperauerat:portas ĩueniũt. Inde alii arma capere:alii quos forte armatos tumul-

tus occupauerat:cõuocare ſuos:ut p̃lium iniret. Quod acceſſum a deſperatiõe hoſtiũ fuiſſet:ni p̃cones per urbẽ dimiſſi:poni arma:& parci inermi iuſſiſſent:nec p̃ter armatos quẽq̃ uiolari. Tũ ẽt q̃bus animi in ſpe ultima obſtinati ad certãdũ fuerãt:poſteaq̃ data ſpes uitæ ẽ iactare paſſim arma:inermeſq̃:qđ tutius fortuna fecerat:ſe hoſti offerre:magna multitudo ĩ cuſtodias diuiſa:oppidũ ante noctẽ redditũ ſutrinis ĩuiolatũ ĩtegrumq̃ ab omni clade belli:q̃a nõ ui captũ:ſed traditũ p̃ cõdiciones fuerat. Camillus in urbẽ triũphãs rediit:trium ſimul bellorũ uictor:lõge plurimos captiuos ex Ethruſcis ante currũ duxit:q̃bus ſub haſta uænũdatis tãtum æris redactũ eſt:ut p̃tio p̃ auro matronis p̃ſoluto:ex eo qđ ſup̃erat:tres pateræ aureæ factæ ſint:quas cũ titulo nõis Camilli ante capitolium ĩcenſum ĩ Iouis cella cõſtat ante pedes Iunonis poſitas fuiſſe. Eo anno ĩ ciuitatẽ accepti:qui ueietium:capenatiumq̃:ac faliſcorum p̃ ea bella:trãſfugerant ad Romanos:agerq̃ iis nouis ciuibus aſſignatus:reuocati quoq̃ ĩ urbẽ ſenatuſcõſulto a Veiis:qui ædificãdi Romæ pigritia occupatis ibi uacuis tectis Veios ſe cõtulerant:& primo fremitus fuit aſp̃nantiũ ĩperiũ:dies deĩde p̃ſtituta capitaliſq̃ pœna:qui nõ remigraſſet Romã:ex ferocibus uniuerſis ſingulos metu ſuo quẽq̃ obediẽtes fecit. Et Roma cum frequẽtia creſcere:tum tota ſimul exurgere ædificiis:& re.p.impẽſas adiuuãte:& ædilibus uelut publicum exigẽtibus opus:& ipſis priuatis admonebat.n.deſyderiũ uſus feſtinantibus ad effectum operis:intraq̃ annũ noua urbs ſtetit. Exitu anni comitia tribunorũ militũ conſulari poteſtate habita:creati.T.Quĩtius Cincĩnatus.Q.Seruilius Fidenas.Q.Iulius Tullius.L.Aquilius Coruus.L.Lucretius Tricipitĩus Seruilius Sulpitius Ruffus:exercitum alterũ in Equos nõ ad bellum:uictos nãq̃ ſe fatebãtur:ſed ab odio ad peruaſtãdos fines:nequid ad noua conſilia relinquerent uirium:duxere. Alterũ in agrum tarq̃nienſem:ibi oppida ethruſcorũ Cortuoſa:& Cõtenebra ui capta. Ad Cortuoſam nihil certaminis fuit:ĩprouiſo adorti:primo clamore atq̃ impetu cepere:direptum oppidum atq̃ incẽſum eſt. Contenebra paucos dies oppugnationem ſuſtinuit:labor continuus non die:nõ nocte remiſſus ſubegit eos:cum in ſex partes diuiſus exercitus Romanus ſenis horis in orbem ſuccederet prælio:oppidanos eoſdem integro ſemp̃ certamini paucitas feſſos obiiceret:ceſſere tandem:locuſq̃ inuadẽdi urbem datus eſt romanis publicari p̃dam tribunis placebat:ſed imperiũ:quã cõſiliũ ſegnius fuit:dũ cunctantur:iã militum p̃da erat:nec niſi per inuidiam adimi poterat. Eodẽ anno:ne priuatis tãtum operibus creſceret urbs:capitoliũ quoq̃ ſaxo quadrato ſubſtructũ eſt:opus uel in hac magnificentia urbis conſpiciẽdum. Iam & tri.ple.ciuitate ædificando occupata:cõciones ſuas frequẽtare legibus agrariis conabatur:oſtẽtabatur in ſpem põptinus ager tunc primũ poſt acciſas a Camillo uolſcorũ res poſſeſſionis haud ambiguæ:criminabãtur multo eum infeſtiorẽ agrum ab nobilitate eſſe:quam a uolſcis fuerit:ab illis.n.tantum:quoad uires & arma habuerũt incurſiones factas:nobiles hoĩes ĩ poſſeſſionẽ agri publici graſſari:nec niſi ante:quã oĩa p̃ripiãt:diuiſus ſit:locum ibi plebi fore. Haud magnop̃e plebem mouerãt:& ĩfrequẽtem in foro p̃p ædificãdi curam:& eodẽ exhauſtam ĩpenſis:eoq̃ agri ĩmemorem ad quẽ ĩſtruendum uires non eſſent. In ciuitate plena religionum:tunc ẽt ab recẽti clade ſup̃ſtitioſis p̃ricipibus ut renouarẽtur auſpicia:res ad ĩterregnum rediit. Interreges deinceps.M.Manlius Capitolinus: Seruius Sulpicius Camerinus.L.Valerius Potitus: hic demum tribunorum militũ cõſulari poteſtate comitia habuit.L.Papyrium.Gn.Sergiũ.L.Aemylium iterũ.Licinium Meneniũ.L.Valerium Publicolã tert.creat:hi ex interregno magiſtratũ occipere.

Eodẽ anno ædes Martis gallico bello uota dedicata ẽ a:T.Quĩtio duũuiro ſacris faciũdis. Tribus q̃ttuor ex nouis ciuibus additæ ſtellatina:ſabbatina:Tromentina:arnieñſis:eæq̃.xxxv.tribuũ numerũ expleuere. De agro põptino a.L.Sicinio tribũo plebis actũ ad freq̃ntiorẽ iã populũ:mobiliorẽq̃ ad cupiditatẽ agri quã fuerat:& de latio hernicoq̃ bello mẽtio facta ĩ ſenatu:maioris belli cura:qđ Ethruria ĩ armis erat dilatũ ẽ. Res ad Camillũ tribunũ militũ cõſulari p̃tãte rediit:collegæ additi q̃nq̃ Seruilius Cornelius Malugineñſis.Q.Seruilius Fidenas ſext.L.Quĩtius Cincĩnatus.L.Horatius Puluillus.P.Valerius p̃ricipio anni auerſæ curæ ſunt hoĩum a bello Ethruſco:qđ fugiẽtiũ ex agro põptino agmẽ rep̃ẽte illatum ĩ urbẽ attulit antiates ĩ armis eſſe:latinorũq̃ populos iuuẽtutẽ ſummiſiſſe ad id bellũ:eo abnuentes publicũ fuiſſe cõſiliũ:qđ nõ p̃hibitos tãtũmõ uolũtarios dicerẽt militare:ubi uellẽt. Deſierãt iã ulla contemni bella:itaq̃ ſenatus diis agere g̃ras:qđ Camillus ĩ mg̃ratu eẽt:dictatorẽ q̃ppe dicẽdũ eũ fuiſſe ſi p̃uatus eẽt:& collegæ fateri regimẽ oĩum rerũ:ubi q̃d bellici terroris ĩgruat:ĩ uiro uno eẽ:ſibiq̃ deſtinatũ ĩ aĩo eſſe Camillo ſummittere ĩperiũ:nec q̃cq̃ de maieſtate ſua detractũ credere:qđ maieſtati eius conceſſiſſent. Collaudatis a ſenatu tribunis:& ipſe Camillus cõfuſus aĩo g̃ras egit. Ingẽs ĩde ait onus a Populo Ro.ſibi:q̃ ſe dictatorẽ quart.iã creaſſet:magnũ a ſenatu talibus de ſe iudiciis eius ordinis: maximũ tã honorato collegarũ obſequio iniũgi:Itaq̃ ſiq̃d laboris uigiliarũq̃ adiici poſſit:certamẽ ip̃m ſecũ anniſurũ:ut tãto cõſenſu ciuitatis opinionẽ:quæ maxia ſit:ẽt cõſtantẽ efficiat. Quod ad bellũ:atq̃ antiates attineat:plus ibi minarũ:quã p̃iculi eſſe:ſe tamẽ ut nihil timẽdi:ſic nihil cõtemnẽdi auctorẽ eſſe. Circũſederi urbẽ romanã ab ĩuidia & odio finitimorũ:itaq̃ & ducibus pluribus:& exercitibus adminiſtrãdã remp.eſſe. Te inq̃t.P.Valeri ſociũ ĩperii conſiliiq̃ legiões mecũ aduerſus antiatẽ hoſtem ducere placet:teq̃ Seruili altero exercitu ĩſtructo paratoq̃ ĩ urbe caſtra habere intẽtũ:ſiue Ethruria ſe interim ut nuper:ſiue noua hæc cura latini:atq̃ hernici mouerit:pro certo habeo ita rẽ geſturũ ut p̃re auo:teq̃ ipſo:ac ſex tribunatibus dignũ ẽ:tertius exercitus ex cauſariis ſenioribuſq̃ a.L.Quintio ſcribatur: qui urbis mœnibuſq̃ præſidio ſit.L.Horatius arma tæla frumẽtum:quæq̃ belli alia tẽpora poſcent: prouideat:te Seruili Corneli præſidem huius publici conſilii:cuſtodẽ religionũ comitiorũ legũ:rerũ oĩum urbanarũ collegam facimus. Cunctis in partes muneris ſui benigne pollicentibus operam Valerius ſo

Intra annũ roma reſtituta

Capito liũ q̃dra to ſaxo ſub ſtru ctu

Ades martis

Cauſari q̃cãm hẽbant militiæ detra ctandæ

cius īperii lectus adiecit.M.Furiū ſibi ꝓ dictatore:ſeqꝫ ei pro magiſtro eqtū futuꝝ:proīde quā opinio
nem de unico īperatore:eā ſpem de bello haberēt:ſe uero bene ſperare.Patres & de bello:& de pace uni
uerſaqꝫ repu.erecti gaudio fremūt:nec dictatore unꝗ opus fore reip.ſi tales uiros ī magiſtratu habeat:
tam cōcordibus iūctos aīs:parere atqꝫ īperare iuxta paratos:laudemqꝫ cōferētes potius ī mediū quā ex
communi ad ſe trahētes.Iuſticio īdicto:delectuqꝫ habito:Furius ac Valerius ad Satricū ꝓfecti:quo non
uolſcoꝝ modo iuuētutē antiates ex noua ſobole lectā:ſed īgentē latinoꝝ hirnicorūqꝫ cōciuerāt ex inte
gerrimis diutina pace populis.Itaqꝫ nouus hoſtis ueteri adiūctus cōmouit aīos militis romani qđ ubi
aciē iā īſtruenti Camillo cēturiones renūciauerūt turbatas militū mētes eſſe:ſegniter arma capta: cun/
ctabūdoſqꝫ & reſiſtentes egreſſos caſtris eſſe:quin uoces quoqꝫ auditas cū cētenis hoſtibus ſingulos pu
gnaturos:ægre inermē tantā multitudinē ne dū armatā ſuſtineri poſſe:ī equū īſilit:& ante ſigna obuer
ſus in aciē ordines inter eqtans.Quæ triſticia milites hæc: quæ inſolita cunctatio eſt?hoſtē an me: an
uos ignoratis?hoſtis eſt:qd aliud quam ꝑpetua materia uirtutis gloriæqꝫ ueſtræ?uos contra me duce
ut Falerios Veioſqꝫ captos:& in capta patria galloꝝ legiones cæſas taceam:modo tergeminæ uictoriæ
triplicem triūphum de his ipſis uolſcis:& equis & ex Ethruria egiſtis:an me qđ nō dictator uobis:ſed
tribunus ſignū dedi:nō agnoſcitis ducē?neqꝫ ego maxīa īperia in uos deſydero:& uos in me nihil præ
ter meipſum ītueri decet:neqꝫ enī dictatura mihi unquā aīos fecit:ut ne auxiliū qdē ademit. Idem igiť
omnes ſumus:& cum eadē oīa in hoc bellū afferamus:quæ in priora attulimus:euētum eundem belli
expectemus:ſimul cōcurreritis:quod quiſqꝫ didicit:ac cōſueuit:faciet:uos uīcetis:illi fugiēt.Dato īde ſi
Attur: gno:ex equo deſilit:& ꝓximū ſigniferꝝ manu arreptū ſecū ī hoſtē rapit:īfer miles clamitās ſignū:quod
ī Camil ubi uidere ipſum Camillū iā ad munera corporis ſenecta īualida uadentē ī hoſtes:ꝓcurrūt pariter oēs
lo iā ſe/ clamore ſublato:ſequere impatorē ꝓ ſe qſqꝫ clamātes:emiſſum ēt ſignū Camilli iuſſu ī hoſtiū aciē fe/
ne inge runt:idqꝫ ut repetereť cōcitatos anteſignanos.Ibi primū pulſum antiatē:terroreqꝫ nō ī primā tantum
rem aciē:ſed ēt ad ſubſidiarios ꝑlatū:nec uis tātū militū mouebat excitata p̄ſentia ducis:ſed qđ uolſcoꝝ aīs
nihil terribilius erat quā ipſius Camilli forte oblata ſpecies:ita quocūqꝫ ſe intuliſſet:uictoriā ſecū haud
dubiā trahebat:maxīe id euidēs fuit:cū ī leuū cornu ꝓpe iā pulſum:arrepto repēte equo:cū ſcuto pede/
ſtri:aduectus:cōſpectu ſuo præliū reſtituit:oſtētans uīcentē cæterā aciē.Iā īclinata res erat:ſed turba ho
ſtium & fuga impediebat : & longa cæde conficienda multitudo tanta feſſo militi erat:cū repēte in/
gentibus ꝓcellis fuſus imber certā magis uictoriā:quā ꝑliū diremit.Signo deīde receptui dato:nox in/
ſecuta quietis romanis ꝑfecit bellū:latini nāqꝫ & hernici relictis uolſcis domos profecti ſunt:malis cō/
Satricū ſiliis pares adepti euentus.Volſci ubi ſe deſertos ab eis uidere:quoꝝ fiducia rebellauerāt relictis caſtris:
capitur mœnibus Satricis ſe includūt:quos primo Camillus circundare uallo:& aggere:atqꝫ operibus oppu/
gnare eſt adortus.Quæ poſteaꝗ nulla eruptione impediri uidet:minus eſſe animi ratus in hoſte:quam
ut in eo tam lentæ ſpei uictoriam expectaret:cohortatus milites:ne tanꝗ Veios oppugnantes ī opere lō
ginquo ſeſe tenerēt:uictoriā ī manibus eē:īgēti militū alacritate mœnia undiqꝫ aggreſſus ſcalis oppidū
cepit:uolſci:adiectis armis:ſeſe dediderūt.Cæterū aīus ducis rei maiori Antio īminebat:id caput uol/
ſcoꝝ:eam fuiſſe originē ꝓximi belli:ſed qa niſi magno apparatu:tormētis machiniſqꝫ tā ualida urbs ca
pi nō poterat:relicto ad exercitū collega:Romā eſt ꝓfectus:ut ſenatū ad excidēdū Antiū hortareť . In/
ter ſermonē eius:credo rē antiatē diuturniorē manere diis cordi fuiſſe:legati a Nepete ac Sutrio auxi/
lium aduerſus ethruſcos petētes ueniūt:breuē occaſionē eē ferēdi auxilii memorantes eo uim Camilli
ab Antio fortūa auertit:nam cū ea loca oppoſita Ethruriæ:& uelut clauſtra īde portæ eſſent:& illis oc/
cupandi ea:cum quid noui mollirentur:& Romanis recuperandi tuendiqꝫ cura erat.Igitur ſenatui cū
Camillo agi placuit ut omiſſo Antio bellum Ethruſcū ſuſciperet:legiōes urbanæ:qbus Quītius præ/
fuerat:ei decernūtur:qꝗ expertū exercitū aſſuetumqꝫ īperio:qui ī uolſcis erat:mallet:nihil recuſauit:Va
Sutriū lerium tātūmodo īperii ſociū depopoſcit.Quītius & Horatius ſucceſſores Valerio ī Volſcis miſſi.Pro
recipiť fecti ab urbe Sutriū Furius:& Valerius partē oppidi iam captā ab ethruſcis īuenere:exparte altera īter/
ceptis itineribus ægre oppidanos uim hoſtiū ab ſe arcentes:tū Romani auxilii aduētus:tū Camilli no/
men celeberrimū apud hoſtes ſocioſqꝫ:& ī p̄ſentia rē īclinatā ſuſtinuit:& ſpatiū ad opē ferēdam dedit.
Itaqꝫ diuiſo exercitu Camillus collegā in eā partē circūductis copiis:qua hoſtes tenebāt mœnia aggredi
iubet:nō tāta ſpe ſcalis capi urbē poſſe:quā ut auerſis eo hoſtibus:& oppidanis iā pugnādo feſſis:laxare
tur labor:& ipſe ſpatiū intrādi ſine certamīe mœnia haberet.Quod cū ſimul utrinqꝫ factū eēt:ancepſqꝫ
terror Ethruſcos circūſtaret:& mœnia ſumma ui oppugnari:& ītra mœnia eſſe hoſtē uiderent: porta
ſe:quæ una forte nō obſidebatur:trepidi uno agmine eiecere:magna cædes fugiētium & ī urbe:& per
agros eſt facta:plures a furianis ītra mœnia cæſi:ualeriani expeditiores ad ꝑſequēdos fuere nec ante no
Nepete ctem quæ cōſpectū ademit:finē cedendi fecere.Sutrio recepto reſtitutoqꝫ ſociis:Nepete exercitus du/
recipiť ctus:quod per deditionē acceptū:iā totum ethruſci habebant.Videbať plus in ea recipienda laboris fo/
re:nō ī eo ſolū:qđ tota hoſtium erat:ſed etiā qđ parte nepeſinoꝝ prodente ciuitatē facta erat deditio:
mitti tamen ad principes eorum placuit:ut ſecernerent ſe ab Ethruſcis:& fidē quam īploraſſent ab ro/
manis:ipſi p̄ſtarent:Vnde cū reſponſum allatū eēt nihil ſue ptātis eē:ethruſcos mœnia cuſtodiaſqꝫ por
tarū tenere:primo populationibus agri terror eſt oppidanis admotus:deīde poſteaꝗ deditionis: quam
ſocietatis fides ſanctior erat:faſcibus ſarmentoꝝ ex agro collatis:ductus ad mœnia exercitus: comple/
tiſqꝫ foſſis:ſcalæ admotæ:& clamore primo impetuqꝫ oppidum capitur:nepeſinis inde edictum ut ar/
ma ponant:parciqꝫ iuſſum inermi:ethruſci pariter armāti atqꝫ īermes cæſi:nepeſinoꝝ quoqꝫ auctores

deditionis ſecuri percuſſi ĩnoxiæ multitudini redditæ res:oppidumqꝫ cum præſidio relictũ. Itaqꝫ dúa
bus ſociis urbibus ex hoſte receptis uictoré exercitũ tribuni cũ magna gloria Romá reduxerũt. Eodé
anno ab latinis hernicisqꝫ res repetitæ:q̃ſitumqꝫ cur ꝑ eos ánnos militẽ ex ĩſtituto nõ dediſſent. Reſpõ/
ſum freq̃nti utriusqꝫ gẽtis cõcilio:nec culpá ĩ eo publicá:nec cõſilium fuiſſe:qđ ſuæ iuuẽtutis aliq apđ
Volſcos militauerit:eos tamẽ ipſos praui cõſilii pœná habere:nec quẽq̃ ex his reducẽ eẽ. Militis át nõ
dati cám:terroré aſſiduũ a uolſcis fuiſſe:quá peſtẽ adhærẽtem lateri ſuo:tot ſuꝑ alia aliis bellis exhau/
rire nequiſſe. Quæ relata p̃ribus magis tp̃s:quá cám nõ uiſa belli habere. Inſeq̃nti anno. A. Manlio. P.
Cornelio. T. & Lucio Quintiis Capitolinis. L. Papyrio Curſore tribunis cõſulari ptãte: graue bellum
foris:grauior domi ſeditio exorta. Bellum a uolſcis adiũcta latinoꝝ:atqꝫ hernicoꝝ defectione. Seditio
unde minime timeri debuit:a patriciæ gẽtis uiro:& ĩclytæ familiæ. M. Manlio Capitolino:q nimius
animi:cũ alios prĩcipes ſperneret:uni ĩuideret eximio ſimul honoribus atqꝫ uirtutibuſ. M. Furio:ægre
ferebat ſolũ eum in mg̃ratibus:ſolũ apuđ exercitus eẽ:tantũ iam eminere ut iiſdẽ auſpiciis creatos nõ
ꝓ collegis:ſed ꝓ miniſtris habeat:cũ ĩterim ſiqs uere exiſtimare uelit a. M. Furio recuperari p̃ria ex ob
ſidiõe hoſtiũ nõ potuerit:niſi a ſe prius capitoliũ:atqꝫ arx ſeruata eẽt:& ille ĩter auꝝ accipiẽdũ:& ſpem
pacis ſolutis aĩs gallos aggreſſus ſit ipſe armatos capiẽteſqꝫ arcem depulerit. Illius gloriæ ꝑs uirilis apđ
oẽs milites ſit:q ſimul uicerũt:ſuæ uictoriæ neminé oĩum mortaliũ ſociũ eẽ. His opiniõibꝰ ĩflato aĩo:
ad hoc uitio quoqꝫ ĩgenii uæhemẽs & ĩpotens poſteaq̃ ĩter p̃res:nõ q̃tum æquũ cẽſebat:excellere ſuas
opes aĩaduertit:primũ oĩum ex p̃ribus popularis factus:cũ plebeiis mg̃ratibus cõſilia cõmunicaſ:cri/
minádo p̃res:alliciendo ad ſe plebeiam auram:nõ conſilio ferri:famæqꝫ magnæ malle:quá bonæ eſſe:
& non contentus agrariis legibus:quæ materia ſemꝑ tribunis plebis ſeditionum fuiſſet: idem moliri
cœpit:acriores quippe æris alienis ſtimulos eẽ:qui nõ egeſtatem modo:atqꝫ ignominiam minentur:
ſed neruo ac uinculis corpus liberũ territent:& erat æris alieni magna uis:res dánoſiſſima ẽt diuitibus
ædificando contracta. Bellum itaqꝫ uolſcum graue per ſe oneratum latinoꝝ atqꝫ hernicoꝝ defectiõe ĩ
ſpeciem cauſæ iactatum:ut maior ptás quæreret:ſed noua cõſilia Manlii magis compulere ſenatũ ad
dictatoré creandũ creatus. A. Cornelius Coſſus magiſtrũm eq̃tum dixit. T. Quintium Capitolinum.
Dictator & ſi maioré dimicationẽ ꝓpoſitá domi:q̃ foris cernebat:tamẽ ſeu qa celeritate ad bellũ opus
erat:ſeu uictoria triũphoqꝫ dictaturæ ipſi uires ſe additurꝝ ratus:delectu habito:in agrũ põptinũ quo
a uolſcis exercitũ induci indictũ audierat:pergit. Nõ dubito præter ſacietaté tot iam libris aſſidue bel/
la cũ uolſcis geſta legẽtibus:illud quoqꝫ ſuccurſuꝝ:qđ mihi ꝑcenſenti ꝓpiores tp̃ibus haꝝ reꝝ aucto
res miraculo fuit. unde totiés uictis uolſcis & eqs ſuffecerit milites. Quod cũ ab antiqs tacitũ p̃termiſ/
ſumqꝫ ſit:cuius tandẽ ego rei p̃ter opinioné:quæ ſua cuiqꝫ cõiectáti eſſe põt:auctor ſim? Simile ueri eſt
aut ĩteruallis belloꝝ ſicut nũc ĩ delectibus fit romanis:alia atqꝫ alia ſobole iunioꝝ ad bella ĩſtaurãda to
tiés uſos eſſe:aut nõ ex iiſdẽ ſemꝑ populis exercitus ſumptos:q̃q̃ eadẽ ſemꝑ gens bellũ intulerit:aut in
numerabilé multitudiné liberoꝝ capitũ in eis fuiſſe locis:quæ nũc uix:ſeminario exiguo militum re/
licto:ſeruitia romana ab ſolitudine uẽdicát. Ingẽs certe:qđ ĩter oẽs auctores cõueniat:q̃q̃ nuꝑ Camil/
li ductu atqꝫ auſpitio acciſæ res erát:uolſcoꝝ exercitus fuit:ad hoc latini herniciqꝫ acceſſerát & cercien/
ſium quidá:& coloni etiá a Velitris Romáus dictator caſtris eo die poſitis poſtero cum auſpicato pro/
diſſet:hoſtiaqꝫ cæſa pecẽ deum adoraſſet:lætus ad milites iam arma ad ꝓpoſitũ pugnæ ſignũ:ſicut edi
ctũ erat. luce prima capiẽtes ꝓceſſit. Noſtra uictoria ẽ milites inqt ſiquid dii uateſqꝫ eoꝝ ĩ futuꝝ uidẽt:
itaqꝫ ut decet certe ſpei plenos:& cũ in paribus manus cõſerturos: pilis ante pedes poſitis:gladiis tantũ
dextras armemus:nec ꝓcurri quidem ab acie uelim:ſed obxinos uos ſtabili gradu impetũ hoſtiũ exci/
pere:ubi illi uana iniecerint miſſilia:& effuſi ſtantibus uobis ſe intulerint: tũ micent gladii:& ueniat ĩ
mentẽ unicuiqꝫ deos eſſe:qui romanũ adiuuẽt:deos q ſecũdis auibus:in p̃liũ miſerint. Tu quinti equi/
tẽ ĩtentũ ad primũ initiũ moti certamis teneas:ubi hærere iá aciẽ collato pede uideris:tũ torroré eque/
ſtrem occupatis alio pauore infer:inuectus ordines pugnantiũ diſſipa. Sic pedes ſic eques:ut præcepe
rat:pugnat:nec dux legiones:nec fefellit fortuna ducẽ. Multitudo hoſtiũ nulli rei:præterq̃ nũero fræ/
ta oculis utráqꝫ metiẽs aciẽ temere p̃liũ iniit:temere omiſit clamore tátũ miſſilibuſqꝫ tælis & p̃io im/
petu ferox gladios & collatũ pedem & uultũ hoſtis ardore animi micátẽ ferre nõ potuit. Impulſa frõs
prima & trepidatio ſubſidiis illata:& ſuũ terroré ĩtulit eques:rupti ĩde multis locis ordĩes:motaqꝫ oĩa
& fluctuanti ſimilis acies erat. Deinde poſteaq̃ cedentibus primis iá ad ſe quiſqꝫ ꝑuenturá cædẽ cerne/
bat:terga uertũt:ſtare romanus:& donec armati cõfertiqꝫ abibát:peditũ labor ĩ ꝑſequẽdo fuit: Poſtea/
quá iactari arma paſſim fugaqꝫ ꝑ agros ſpargi aciẽ hoſtiũ aĩaduerſum ẽ:tũ equitũ turmæ emiſſæ ſigno
dato:ne in ſinguloꝝ morando cæde ſpatiũ ad euadendũ ĩterim multitudini darẽt:ſatis eẽ miſſilibus
ac terrore ĩpediri curſum: obequitandoqꝫ agmẽ teneri:dũ aſſeq pedes & iuſta cæde cõficere hoſtẽ poſ/
ſet:fugæ ſequẽdiqꝫ nõ ante noctẽ finis fuit. Capta quoqꝫ ac direpta eodẽ die caſtra uolſcoꝝ p̃daqꝫ oĩs p̃
ter libera corpora militi cõceſſa ẽ:pars maxima captiuoꝝ ex latinis atqꝫ hernicis fuit nec hoĩum de ple
be ut credi poſſet:mercede militaſſe:ſed principes quidam iuuẽtutis ĩuenti : manifeſta fides publica
ope uolſcos hoſtes adiutos. Cerciẽſiũ quoqꝫ quidá cogniti:& coloni a Velitris:romáqꝫ oẽs miſſi ꝑcũ/
ctátibus primoribus patrũ:eadẽqꝫ dictatori defectioné ſui quiſqꝫ populi haud ꝑplexe ĩdicauere. Dicta/
tor exercitũ in ſtatiuis tenebat minime dubius bellũ cũ his populis patres iuſſuros:cũ maior domi ex/
orta moles coegit acciri Romá eũ gliſcente in dies ſeditiõe:q̃ ſolito magis metuendá auctor faciebat
nõ enim iam orationes modo. M. Manlii ſed facta popularia in ſpeciem tumultuoſa eadẽ qua; mente

M. Má/lius Capitoliuſ popularis fit

Quid de uol/ſcis opibus to/tiens reparatis

Vincũt uolſci

Atć Mãlii capitolini facinus

fierent:intuenda erant.Cẽturionem nobilem militaribus factis iudicatum pecuniæ:cum duci uidiſſet
medio foro cum caterua ſua accurrit:& manũ iniecit:uociferatuſqꝫ de ſuꝑbia patrũ ac crudelitate fœ/
neratoꝝ:& miſeriis plebis uirtutibus eius fortunaqꝫ.Tum uero ego ĩquit:nequicq̃ hac dextra capito/
lium arcẽqꝫ ſeruauerim:ſi ciuem cõmilitonẽqꝫ meum tanq̃ gallis uictoribus captũ in ſeruitutẽ ac uin/
cula duci uideam.Inde rem creditori palam populo ſoluit libraqꝫ & ære liberatũ emittit:deoſqꝫ atque
hoĩes obteſtãtem:ut.M.Manlio liberatori ſuo parẽti plebis romanæ gratiam referãt.acceptus extem
plo in tumultuoſam turbam & ipſe tumultum augebat:cicatrices acceptas ueienti:gallico:aliiſqꝫ dein
ceps bellis oſtẽtans: ſe militantem:ſe reſtituẽtem euerſos penates:multiplici iam ſorte exoluta mergẽ
tibus ſe ꝑ ſortem uſuris obrutum fœnore eẽ:uidere lucem foꝝ ciuium ora.M.Manlii oꝑa:oĩa parẽtũ
beneficia ab illo ſe habere:illi ſe deuouere corporis uitæqꝫ ac ſanguinis qđ ſuꝑſit: quodcũqꝫ ſibi cũ pa/
tria penatibus publicis ac priuatis iuris fuerit:id cum uno hoĩe eſſe.His uocibus ĩſtincta plebes cũ iam
unius hoĩs eſſet:addita alia cõmotioris ad oĩa turbãda conſilii res:fundum ĩ ueienti caput patrimonii
ſubiecit præconi neminem ueſtrum:inq̃t:quirites donec quicq̃ ĩ re mea ſuperit:iudicatum addictũqꝫ
duci patiar.Id uero ita accendit aĩos:ut ꝑ omne fas ac nefas ſecuturi uindicem libertatis uiderentur:ad
hoc domi concionantis in modum ſermones pleni criminum in patres:ĩter quos cũ omiſſo diſcrimi
ne uera an uana iaceret:theſauros gallici auri occultari a patribus iecit:nec iã poſſidẽdis publicis agris

Crimĩa mãlii ĩ patres

contẽtos eẽ:niſi pecuniã quoqꝫ publicã auertãt:ea res ſi palam fiat:exolui plebẽ ære alieno poſſe. Quæ
ubi obiecta res eſt:eniuero ĩdignum facinus uideri:cũ conferendũ ad redimẽdam ciuitatẽ a gallis auꝝ
fuerit tributo collationẽ factã:idem auꝝ ex hoſtibus captum in paucoꝝ p̄dam ceſſiſſe:itaqꝫ exequebã
tur quærendo:ubi tantæ rei furtũ occultaret́:differẽteqꝫ & tp̄e ſuo ſe ĩdicatuꝝ dicente:cæteris omiſſis
eo uerſæ erant oĩum curæ:apparebatqꝫ nec ueri indicii gratiam mediam:nec falſi offenſionem fore.

Itaqꝫ ſuſpenſis rebus dictator accitus ab exercitu in urbem uenit:poſtero die ſenatu habito: cũ ſatis
periclitatus uolũtates hoĩum diſcedere ſenatum ab ſe uetuiſſet:ſtipatus ea multitudĩe:ſella in comitio
poſita:uiatorẽ ad.M.Manlium miſit:q̃ dictatoris iuſſu uocatus:cum ſignum ſuis dediſſet adeſſe certa
men:agmine ĩgenti ad tribunal uenit:hinc ſenatus:hĩc plebs ſuum q́ſqꝫ ĩtuentes ducẽ uelut ĩ acie cõſti
terãt. Tunc dictator ſilentio facto:utinã inq̃t.mihi patribuſqꝫ romanis ita de cæteris rebus cum plebe
conueniat:quemadmodum quod ad te attinet:eamqꝫ rem:quã de te ſum quæſiturus:cõuentuꝝ ſatis
confido.Spem factam a te ciuitati uideo fide ĩcolumi ex theſauris gallicis:quos primores patrũ occul/
tẽt creditũ ſolui poſſe:cui ego tãtũ rei ab ẽ:ut ĩpedimẽto ſim:ut cõtra te.M.Manli adhorter liberes fœ
nore plebẽ romanã:& iſtos ĩcũbentes theſauris publicis ex p̄da clãdeſtina euoluas:qđ niſi facis ſiue ut
& ipſe in parte p̄dæ ſis:ſiue qa uanum ĩdiciũ eſt:in uincula te duci iubebo:nec diutius patiar a te mul/
titudinẽ fallaci ſpe cõcitari. Ad ea Manlius nec ſe fefelliſſe ait:non aduerſus uolſcos totiens hoſtes quo
tiens patribus expediat:nec aduerſus latinos ethrucoſqꝫ:quos falſis criminibus in arma agaut:ſed ad/
uerſus ſe & plebẽ romanã dictatorẽ creatũ eſſe:iam omiſſo bello:qđ ſimulatũ ſit:in ſe ĩpetũ fieri. Iam
dictatorẽ ꝓfiteri patrociniũ fœneratoꝝ aduerſus plebẽ:iã ſibi ex fauore multitudinis crimẽ & ꝑniciẽ

Sortẽ aliq̃ ferte de capite

quæri.Offendit:inquit:te.A.Corneli uoſqꝫ patres conſcripti circunfuſa turba lateri:meo:quin eam de
ducitis a me ſiuguli ueſtris beneficiis? intercedendo eximendo de neruo ciues ueſtros:ꝓhibendo iudi/
catos addictoſqꝫ duci:ex eo qđ affluit ,opibus, ueſtris ſuſtinẽdo neceſſitates alioꝝ? Sed qd ego uos de
ur̃o ĩpẽdatis hortor? ſortẽ aliquã ferte de capite:deducite:qđ uſuris ꝑnumeratũ eſt:iã nihilo mea tur/
ba:quã ullius cõſpectior erit. Ad.n.quid ita ſolus ego ciuiũ curã ago? nihilo magis:qđ reſpõdeã:habeo
q̃ ſi quæras qd ita ſolus capitoliũ arcẽqꝫ ſeruauerim:& tũ uniuerſis:q̃ potui:opẽ tuli:& nunc ſingulis fe
ram.Nã quod ad theſauros gallicos attinet:rẽ ſuapte natura facilem:difficilẽ interrogatio facit:cur.n.
quæritis:quod ſcitis:cur qđ in ſinu ueſtro eſt:excuti iubetis:potius quã ponatis? niſi aliqua fraus ſub
eſt quo magis argui præſtigias iubetis ueſtras:eo plus uereor:ne abſtuleritis obſeruantibus etiã oculos
Itaqꝫ nõ ego uobis ut indicem prædas ueſtras:ſed uos id cogendi eſtis:ut in mediũ ꝓferatis:Cũ mitte/
re ambages dictator iuberet:& aut ꝑagere ueꝝ indiciũ cogeret:aut fateri facinus ĩ ſimulati falſo crimi/
ne ſenatus oblatæqꝫ uani furti inuidiæ:negantẽ arbitrio inimicoꝝ ſe locutuꝝ in uĩcula duci iuſſit. Ar/
reptus a uiatore Iuppiter ĩquit:optime maxime Iunoqꝫ regina:ac Minerua cæteriqꝫ dii deæqꝫ:qui capi/
toliũ arcẽqꝫ ĩcolitis:ſiccine ueſtrũ militẽ ac præſidem ſinitis uexari ab inimicis? hæc dextra:q̃ gallos fu/
di a delubris ueſtris:iã in uinculis & cathænis erit? Nullius nec oculi:nec aures indignitatẽ ferebãt:ſed
inuicta ſibi quædã patientiſſima iuſti imperii ciuitas fecerat:nec aduerſus dictatoriã uim aut tribuni
plebis:aut ipſa plebs attollere oculos: aut hiſcere audebant. Cõiecto in carcere Mãlio:ſatis conſtat ma/
gnã partẽ plebis ueſtẽ mutaſſe:multos mortales capillum ac barbã ꝓmiſiſſe:obuerſatãqꝫ ueſtibulo car
ceris mœſtã turbã:dictator de uolſcis triũphauit:inuidiæqꝫ magis triũphus:quã gloriæ fuit:qppe do/
mi nõ militiæ partũ eũ:actũqꝫ de ciue nõ de hoſte fremebãt:unũ defuiſſe tantũ ſuꝑbiæ:quod non.M.

Adducit́ ĩ carcerem Mãlius

Manlius ante currũ ſit ductus. Iãqꝫ haud ꝓcul ſeditione res erat:cuius leniendæ cauſa:poſtulante nullo
largitor uoluntarius repente ſenatus factus.Satricum coloniam duomillia ciuium romanoꝝ deduci
iuſſit:bine iugera & ſemiſſes agri aſſignati.Quod cum & paruũ & paucis datum:& mercedem eſſe ꝓ/
dendi.M.Manlii ĩterpretarẽtur: remedio irritatur ſeditio:& magis inſignis & ſordibus & facie reorũ
turba manliana erat. Amotuſqꝫ poſt triũphum abdicatione dictaturæ terror & linguam & animos li/
berauerat hominum:audiebãtur itaqꝫ propalã uoces exprobrãtium multitudini:quod defenſores ſu/
os ſemper in præcipitẽ locum fauore tollat:deinde ĩ ipſo diſcrimine periculi deſtituat:ſic.Sp.Caſſium

in agros plebē uocātem:ſic.Sp.Melium ab ore ciuiū famē ſuis īpenſis ꝓpulſantē oppreſſos:ſic.M.Man
lium merſam & obrutam fœnore partē ciuitatis in libertatē ac lucē extrahentē ꝓditū inimicis: ſagina
re plebē populares ſuos:ut iugulent̄:hoccine patiendū fuiſſe:ſi ad nutū dictatoris nō reſpōderit uir cō
ſularis?fingeret mentitū ante:atq; ideo nō habuiſſe qđ tum reſpōderet:cui ſeruo unꝗ mendacii pœnā
uincula fuiſſe?Nō obuerſatā eē memoriā noctis illius:ꝗ pene ultima atq; æterna nomini romano fue
rit:nō ſpeciē agminis galloꝝ ꝑ tarpeiā rupē ſcādentis:nō ipſius.M.Manlii:ꝗlem eū armatū plenū ſu/
doris ac ſanguinis:ipſo pene Ioue erepto ex hoſtiū manibus:uidiſſent:ſelibris ne farris gratiā ſeruatori
patriæ relatā?& quē ꝓpe cæleſtē cognomīe certe capitolino Ioui parem fecerint:eū pati uinctū ī carce
re in tenebris obnoxiā carnificis arbitrio ducere aīam?adeo ī uno oībus ſatis auxilii fuiſſe nullam opē
in tam multis uni eē?Iam ne nocte qdem turba eo loco dilabebat̄:refracturoſq; carcerē minabant̄: cū Libera/
remiſſo id qđ erepturi erāt:ex ſenatuſcōſulto Manlius uinculis liberat̄:quo facto nō ſeditio finita: ſed tur car/
dux ſeditiōi datus ē.Per eoſdem dies latinis & hernicis ſimul colōis circiēſibus & a Velitris purgātibus cere
ſe uolſci crimine belli captiuoſq; repetētibus ut ſuis legibus in eos aīaduerterēt:triſtia reſpōſa reddita Mālius
triſtiora colonis:qđ ciues romani pˉriæ oppugnādæ nefanda cōſilia iniſſent.Non negatum itaq; tantū
de captiuis:ſed in quo ab ſociis tamen temperauerāt:denūciatum ſenatus uerbis faceſſerent ꝓpe re ex
urbe ab ore atq; oculis populi romani:ne nihil eos legationis ius externo non ciui comparatum tege/
ret.Recrudeſcente manliana ſeditione:ſub exitu anni comitia habita creati tribuni militū cōſulari po/
teſtate Sergius Cornelius Maluginēſis.ſcđus.Publius Valerius Potitus iteꝝ.M.Furius Camillus:qn.
Seruius Sulpicius Ruffus iteꝝ Claudius Papyrius Craſſus:Titus Quintius Cincinatus ſcđus. Cuius
pˉicipio anni & patribus:& plebi peropportune externa pax data.Plebi qđ non auocata delectu ſpem
cepit:dum tam potentē haberet ducem fœnoris expugnādi.Patribus ne quo externo terrore auocarē
tur animi ab ſanandis domeſticis malis.Igitur cum pars utraq; acrior aliquāto coorta eſſet:iam ī pro/
pinquo certamen aderat & Manlius:aduocata domum plebe:cum pˉicipibus nouandarum reꝝ iter/
diu noctuq; conſilia agitat:plenior aliquāto animoꝝ irarumq;:quam antea fuerat:iram accēdit igno/
minia recens in animo ad contumeliam inexperto:ſpiritus dabat:quod nec auſus eſſet: idem ī ſe di/
ctator:quod ī.Sp.Melio Cincinatus Quintius feciſſet:& uinculoꝝ ſuoꝝ īuidiam non dictator modo
abdicādo dictaturam fugiſſet:ſed ne ſenatus qdem ſuſtinere potuiſſet.His ſimul īflatus exacerbatuſq;
iam per ſe accenſos īcitabat plebis aīos.Quouſq; tandem ignorabitis uires ueſtras:quas natura ne bel
luas qdem ignorare uoluit?numerate ſaltem quot ipſi ſitis:quot aduerſarios habeatis: ſi ſinguli ſin/
gulos aggreſſuri eſſetis:tamen acrius crederem uos pro libertate:quam illos pro domīatione certatu/
ros:quot enim clientes circa ſingulos fuiſtis.Patronos:tot nūc aduerſus unū hoſtes eritis:oſtēdite mō
bellū:pacem habebitis.Videant uos paratos ad uim:ius ipſi remittēt:audendum ē aliqd uniuerſis:aut
oīa ſingulis patiēda.Quouſq; me circūſpectabitis?ego qdem nulli ueſtrū deero:ne fortuna mea deſit:
uidete:ipſe uīdex ueſter:ubi uiſum inimicis ē:nullus repēte fui:& uidiſtis ī uīcula duci uniuerſi eū:q a
ſingulis uobis uīcula depulerā:quid ſperē:ſi plus ī me audeāt inimici?an exitū Caſſii Meliiq; expectē?
benefacitis:qđ abhoīamini:dii ꝓhibebūt hæc:ſed nūꝗ ꝑꝑ me de cælo deſcēdēt:uobis dēt mentē opor
tet:ut ꝓhibeatis:ſicut mihi dederunt armato togatoq;:ut uos a barbaris hoſtibus a ſuꝑbis defenderē
ciuibus.Tā paruus aīus tanti populi eſt:ut ſemꝑ uobis auxiliū aduerſus inimicos ſatis ſit:nec ullū:ni/
ſi ꝗtenus īpari uobis ſinatis:certamē aduerſus pˉres noritis?nec hoc natura uobis inſitū ē:ſed uſu poſ/
ſidemini.Cur.n.aduerſus externos tātū aīoꝝ geritis:ut īpare illis equum cēſeatis?qa cōſueuiſtis cū eis
ꝓ īpio certare aduerſus hos tēptare magis:ꝗ tueri:libertatē:tamē ꝗleſcūq; duces habuiſtis:ꝗleſcūq; ip/
ſi fuiſtis:oīa adhuc ꝗtacūq; petiſtis:obtinuiſtis ſeu ui:ſeu fortuna uřa:tpˉs eſt etiā maiora conari expimi
ni mō & ueſtrā felicitatē:& me:ut ſpero:fœliciter exptū:minore negotio:ꝗ īperet: patribus īponetis:ꝗ
q reſiſterēt imperātibus:impoſuiſtis.Solo æquādæ ſunt dictaturæ cōſulatuſq;:ut caput attolere roma
na plebs poſſit.Proīde adeſte:ꝓhibete ius de pecuniis dici:ego me patronū ꝓfiteor plebis:qđ mihi cu
ra mea:& fides nomē induit uos:ſi quo īſigni magis īperii honoriſue noīe ueſtrū appellabitis ducē:eo
utemini potentiore ad obtinenda ea:quæ uultis.Inde de regno agēdi ortū initiū dicit̄:ſed nec cū qbus: De re/
nec quē ad finē cōſilia ꝑuenerint:ſatis planū tradit̄.At in parte altera ſenatus de ſeceſſiōe in domū pri/ gno in
uatam plebis forte ēt in arce poſitā:& iminenti mole libertatis agitat:magna pars uociferant̄.Seruilio domo
Hala opus eē:q nō in uīcula dici iubēdo irritet publicū hoſtē ſed unius iactura ciuis finiat inteſtinū bel Manlii
lū:decurrit̄ ad leuiorē uerbis ſnīam uim tamē eādē habentē:ut uideāt:magiſtratus neqd ex ꝑniciosis agitatū
cōſiliis.M.Manlii reſp.detrimēti capiat.Tūc tribuni cōſulari ꝑtāte tribuniq; plebis nā:& qa eūdem &
ſuæ poteſtatis:quē libertatis omnium finē cernebant:patrū auctoritate ſe dediderāt: hi tum oēs: quid
opus facto ſit:cōſultant.Cū præter uim & cædē nihil cuiꝗ occureret: eā autem ingentis dimicationis
fore appareret:tum.M.Menenius:& Quintus Publius tribuni plebis: qd patrum & plebis certamen
facimus:qđ ciuitatis eē aduerſus unū peſtifeꝝ ciuē debet?quid cū plebe aggredimur eū:quem ꝑ ipſam
plebē tutius aggredi eſt ut ſuis ipſe oneratus uiribus ruat:diē dicere ei nobis in animo eſt:nihil minus
populare:quam regnum eſt:ſi multitudo illa non ſecum certari uiderint:& ex aduocatis iudices facti
erunt:& accuſatores de plebe patritiū reū intuebunt̄:& regni crimē in medio:nulli magnis quā liber/
tati fauebūt ſuæ.Approbātibus cunctis:diē Manlio dicūt:qđ ubi eſt factum primo cōmota plebs eſt
utiq; poſteaꝗ ſordidatum reū uiderūt:nec cū eo nō mō patrū queꝗ:ſed ne cognatos qdem aut affines:
poſtremo ne fratres qdem.A.&.T.Manlios:qđ ad eum diem nunꝗ uſu ueniſſet:& ī tāto diſcrimīe nō

& ꝓximi ueſtem mutarẽt. Appio Claudio ĩ uícula ducto. C. Claudium inimicum claudiamqꝫ omnẽ
gentẽ ſordidatam fuiſſe: cõſenſu opprimi popularẽ uirũ: quod primus a patribus ad plebẽ defeciſſet.
Cum dies uenit: quæ p̃ter cœtus multitudinis: ſeditioſaſqꝫ uoces: & largitionẽ: & fallax ĩdiciũ ꝑtinẽ
tia ꝓprie ad regni crimẽ ab accuſatoribus obiecta ſunt reo: apud neminẽ auctorem ĩuenio: nec dubito
haud parua fuiſſe: cũ dãnandi mora plebi nõ ĩ cá: ſed in loco fuerit. Illud notãdum uideť: ut ſciãt hoĩes
q̃ & q̃ta decora fœda cupiditas regni nõ ĩgrata ſolũ: ſed ĩuiſa ẽt reddiderit. Hoĩes ꝓpe. cccc. ꝓduxiſſe di
ciť: q̇bus ſine fœnore expẽſas pecunias tuliſſet: quoꝝ bona uenire: quos duci addictos ꝓhibuiſſet. Ad
hæc decora quoqꝫ belli nõ cõmemoraſſe tãtũ: ſed ꝓtuliſſe ẽt cõſpiciẽda ſpolia hoſtium cæſoꝝ ad. xxx.
dona ĩperatoꝝ ad. xl. in q̇bus ĩſignes duas murales coronas: ciuicas octo: ad hoc ſeruatos ex hoſtibuſ ci
Attur ues ꝓduxit: ĩter quos. C. Seruiliũ magiſtrũ eq̇tum abſentẽ noĩatum: & cũ ea quoqꝫ: q̃ bello geſta eſſent
Manlii ꝑ faſtigio reꝝ oratione ẽt magnifica facta dictis æquando memoraſſet: nudaſſe pectus ĩſigne cicatrici
orna/ bus bello acceptis: & idẽtidem capitoliũ ſpectãs Iouem deoſqꝫ alios deuocaſſe ad auxiliũ fortunaꝝ ſua
menta rum: p̃catũqꝫ eẽ: ut quã mẽtem ſibi capitolinã arcẽ ꝓtegenti ad ſalutẽ Po. Ro. dediſſent: eã po. Ro. ĩ ſuo
diſcrimĩe darẽt: & oraſſe ſingulos uniuerſoſqꝫ: ut capitoliũ atqꝫ arcẽ ĩtuentes: ut ad deos ĩmortales uer
ſi de ſe iudicarent. In cãpo martio cũ cẽturiatim populus citareť: & reus ad capitoliũ manus tendẽs ab
hoĩbus ad deos p̃ces auertiſſet: apparuit tribunis: niſi hoĩum quoqꝫ oculos liberaſſent tãti mẽoria de/
coris: nunq̃ fore ĩ p̃occupatis beneficio aĩs uero crimini locũ. Ita ꝓducta die in petelinũ lucũ extra por
tã frumentariã: unde cõſpectus ĩ capitoliũ nõ eẽt: cõciliũ populi ĩdictũ eſt: ibi crimẽ ualuit: & obſtina/
tis aĩs triſte iudiciũ ĩuiſumqꝫ ẽt iudicibus factũ. Sunt q̇ duũuiros q̇ de ꝑduellione anq̇rerent creatos au
De ſa/ ctores ſint. Dãnatũ tribuni de ſaxo tarpeio deiecerũt: locuſqꝫ idẽ in uno hoĩe & eximiæ gloriæ monu
xo tar/ mẽtũ: & pœnæ ultimæ fuit. Adiectæ mortuo notæ ſunt publica una: q̃ cũ domus eius fuiſſet: ubi nũc
peio de ædes: atqꝫ officina monetæ ẽ: latũ ad populũ eſt: neqꝫ patricius ĩ arce: aut capitolio habitaret: gentilicia
iectus ẽ altera q̇d gẽtis Mãliæ decreto cautũ ẽ: neqꝫ. M. Mãlius uocareť. Hunc exitũ habuit uir: niſi ĩ libera ciui
Mãlius tate natus eẽt memorabilis. Populũ breui poſteaq̃ ꝑiculũ ab eo nullũ erat ꝑ ſe ipſas recordãtẽ uirtutes
deſyderiũ eius tenuit. Peſtilẽtia ẽt breui cõſecuta: nullis occurrẽtibus tãtæ cladis cauſis ex Mãliano ſup
plicio magne parti uideri orta: uiolatũ capitoliũ eẽ ſanguine ſeruatoris: nec diis cordi fuiſſe pœnã eius
oblatã ꝓpe oculis ſuis: a quo ſua tẽpla erepta e manibus hoſtiũ eẽnt. Peſtilentiã: inopiã frugũ: & uulga
tam utriuſqꝫ mali famã ãno ĩſequẽte multiplex bellũ excepit. L. Valerio q̇rt. A. Mãlio. tert. Seruio Sul/
picio tert. L. Lucretio. L. Aemylio tert. M. Trebonio tribũis militũ cõſulari ꝑtãte: hoſtes noui p̃ter uol
ſcos uelut ſorte quadã ꝓpe ĩ æternũ exercẽdo romão militi datos. Circeioſqꝫ & Velitras colonias iãdiu
moliẽtes defectionẽ: & ſuſpectũ latiũ: lanuuini ẽt: q̃ fideliſſima urbs fuerat: ſubito exorti. Id p̃ſes rati cõ
tẽptu accidere: q̇d ueliternis ciuibus ſuis tãdiu ĩpunita defectio eſſet decreuerunt: ut p̃io quoqꝫ tp̃e ad
populum ferreť de bello eis ĩdicendo: ad quã militiam: quo paratior plebes eẽt: q̇nqꝫ uiros pomptino
agro diuidendo: & triũuiros Nepetæ coloniæ deducendæ creauerunt. Tum ut bellum iuberent: latũ
ad populũ eſt: & nequicq̃ diſſuadentibus tri. ple. omnes tribus bellum iuſſerunt. Apparatum eo anno
bellũ eſt: exercitus propter peſtilẽtiã nõ eductus: ea cũctatio colonis ſpatiũ dederat deprecãdi ſenatum:
& magna hominum pars eo: ut legatio ſupplex Romã mitteretur: inclinabat: niſi priuato: ut fit: ꝑiculo
publicũ ĩplicitũ eſſet: auctoreſqꝫ defectionis ab romãis metu ne ſoli crimini ſubiecti piacula iræ roma
norum dederẽtur: auertiſſent colonias a cõſilis pacis: neqꝫ in ſenatũ ſolum per eos legatio ĩpedita eſt:
ſed magna pars plebis incitata: ut prædatum in agrũ romanum exirent: hæc noua iniuria exturbauit
oẽm ſpem pacis. De p̃neſtinoꝝ quoqꝫ defectione eo anno primũ fama exorta: arguentibus eos tuſcu/
lanis: & gabinis & labicanis: quorum in fines ĩcurſatum erat: ita placide ad ſenatu reſponſum eſt: ut mi
nus credi de crimini bus: q̇a nollẽt ea uera eſſe: appareret. In ſequenti anno. Sp. & L. Papyrius duo noui
tribuni militum cõſulari poteſtate Velitras legiones duxere. quattuor collagis Sergio Cornelio Ma/
luginẽſi. iii. Qu. Seruilio. C. Sulpicio. L. Aemylio quattuor tribũis ad præſidiũ urbis: & ſiqui ex Ethru
ria noui motus nũciarentur: omnia. n. inde ſuſpecta erãt: relictis. Ad Velitras aduerſus maiora auxilia
præneſtinorum: quam ipſam colonoꝝ multitudinẽ ſecũdo prælio pugnatum eſt: ita ut propinquitas
urbis hoſti & cã maturioris fugæ: & unum ex fuga receptaculum eſſet. Oppidi oppugnatione tribuni
abſtinuere: quia & anceps erat: nec in perniciem coloniæ pugnandum cenſebant. Litteræ ad ſenatum
Romã cum uictoriæ nunciis: acrioreſqꝫ in præneſtinum: quã in ueliternum hoſtem miſſæ. Itaqꝫ & ſe/
natuſconſulto populiqꝫ iuſſu bellum præneſtinis indictum: qui cõiuncti uolſcis anno inſequẽte Satri/
cum coloniam populi romani pertinaciter a colonis defenſam ui expugnauerunt: fœdeqꝫ ĩ captis exer
cuere uictoriam. Eam rem ægre paſſi romani. M. Furiũ Camillum. iii. tribunũ militũ creauere: additi
collegæ. A. & L. Poſthumii Regilienſes: ac. L. Furius cũ. L. Lucretio: & M. Fabio Ambuſto. Volſcũ bel/
lũ. M. Furio extra ordinẽ decretum: adiutor ex tribunis ſorte. L. Furius datur: nõ tam e republica: quã
ut collegæ materia ad omnem laudem eſſet: & publicæ rẽ temeritate eius prolapſam reſtituit: & priua
tim quod ex erroꝛ g̃ram potius eius ſibi: q̃ gloriã ſuã petiit: Exactæ iam ætatis Camillus erat comitiiſ/
qꝫ iurare parato ĩ uerba excuſandæ ualitudinis ſolitæ cõſenſus populi reſtiterat: ſed uegentum ĩgeniũ
in uiuido pectore uigebat: uirebatqꝫ ĩtegris ſenſibus: & ciuiles iam res haud magnopere obeuntem bel
la excitabant. Quattuor legionibus quaternũ militum ſcriptis exercitu ĩdicto ad portã eſquilinã in po
ſterã diẽ ad Satricũ profectus: ibi eũ expugnatores coloniæ haud quaq̃ ꝑpulſi: fidẽtes militũ numero
quo aliquãtũ præſtabãt: opperiebãtur: poſteaq̃ appropiquare romanos ſenſerũt: extẽplo ĩ aciẽ ꝓcedũt:

nihil moraturi:qn ꝑiculū ſummæ reꝝ facerēt:ita paucitati hoſtiū nihil artes īperatoris unici:qbus ſo
lis cōſiderēt:ꝓfuturas eē. Idē ardor & ī romano exercitu erat: & in altero duce:nec ꝑſentis dimicatiōis
fortunā ulla res:præterq̄ unius uiri cōſiliū atq; īperiū:morabat̄:qui occaſionē iuuādaꝝ ratiōe uiriū tra
hēdo bello quærebat:eo magis hoſtis īſtare:nec iam ꝓ caſtris tantū ſuis explicare aciē:ſed procedere ī
mediū campi:& uallo ꝓpe hoſtiū ſigna in ferēdo ſuperbā fiduciā oſtentare.Id ægre patiebat̄ romanus Att. Fu
miles:multo ægrius alter ex tribunis militū.L.Furius ferox tū ætate & īgenio:tū multitudinis ex īcer rii trib.
tiſſimo ſumētis aīos ſpe īflatus.Hic ꝑ ſe iā milites incitatos inſup inſtigat eleuādo:q̄ una poterat ætate mili.in
auctoritatē collegæ:iuuenibus bella data dictitās:& cū corporibus uigere & deflorēſcere aīos:cuncta/ Camil/
torē ex acerrimo bellatore factū:& qui aduenieus caſtra urbeſq; primo īpetu cape ſit ſolitus:eū reſidē lum cō
intra uallū tps terere quid acceſſuꝝ ſuis deceſſurūue hoſtiū uiribus ſperantē?quā occaſionē:quod tps: cioné
quē inſidiis inſtruētem locū fugere ac torpere ſenis cōſilia.Sed Camillo tum uitæ ſatis:tum gloriæ eē
quid attinere cū mortali corpore uno:ciuitatis:q̄ īmortalem eſſe deceat:pati cōſeneſcere uires?His ſer/
monibus tota in ſe auertit caſtra:& cū oībus locis poſceret̄ pugna:ſuſtinere:inquit.M.Furi non poſſu/
mus militū impetū:& hoſtis:cuius aīos cunctando auximus:iā minime tolerāda ſupbia inſultat:cede
unus oībus & patere te uinci cōſilio:ut maturius bello uicas.Ad ea Camillus quæ bella ſuo unius au/
ſpicio geſta ad eā diē eſſent:negare in eis neq; ſe:neq; populū romanū aut cōſilii ſui:aut fortunæ pœni/
tuiſſe:nūc ſcire ſe collegā habere īperioq; parē uigore ætatis præſtantē:itaq; ſe quod ad exercitū attine/
at regere cōſueuiſſe nō regi:collegæ īperiū ſe nō poſſe impedire:diis bene iuuātibus ageret:quod e rep.
duceret ætati ſuæ ſe etiā ueniā petere ne ī prima acie cēt:quæ ſenis munia ī bello ſint iis ſe non defutu/
rū.Id a diis īmortalibus precari ne q caſus ſuū conſiliū laudabile efficiāt.Nec ab hoībus ſalutaris ſnīa:
nec a diis tā piæ preces auditæ ſunt:primā aciē auctor pugne inſtruit ſubſidia Camillus firmat:ualidā/
q; ſtationē ꝓ caſtris opponit ipſe edito loco ſpectator intētus in euētu alieni cōſilii cōſtitit:Simul prīo
concurſu cōcrepuere arma:hoſtis dolo nō metu pedem rettulit.Lenis a tergo cliuus erat īter aciem &
caſtra:& qđ multitudo ſuppeditabat:aliquot ualidas cohortes in caſtris armatas īſtructaſq; reliquerāt
quo īter commiſſum iam certamen:ubi uallo appropinquaſſet hoſtis:erumperēt.Romanus cedentē
hoſtem effuſe ſequendo in locum iniquum pertractus opportunus huic eruptioni fuit uerſus itaq; in
uictorem terror:& nouo hoſte & ſupina ualle romanā īclinauit aciem.Inſtant uolſci recētes:q e caſtris
impetum fecerant:ītegrant & illi pugnā:q ſimulata ceſſerant fuga.Iam non recipiebat ſe romanus mi
les:ſed immemor ꝑſentis ferociæ:ueteriſq; decoris terga paſſim dabat:atq; effuſo curſu caſtra repete/
bat.Cum Camillus ſublatus a circūſtantibus ī equū:& raptim ſubſidiis oppoſitis:hæc eſt:inqt:milites
pugna:quā popoſciſtis?qs homo:qs deus ē:quē accuſare poſcitis?ueſtra illa temeritas: ueſtra ignauia
hæc eſt:ſecuti alium ducē ſeqmini nūc Camillum:& qđ ductu meo ſoletis:uincite.Quid uallum & ca
ſtra ſpectatis?neminē ueſtrū illa niſi uictorē receptura ſunt.Pudor prīo tenuit effuſos:ide ut circūagi
ſigna obuertiq; aciem uiderūt ī hoſtē:& dux pterq̄ tot īſignis triumphis ēt ætate uenerabilis:iter pria
ſigna:ubi plurimus labor piculumq; erat:ſe offerebat:īcrepare ſinguli ſe quiſq; & alios:& adhortatio
inuicem totam alacri clamore puaſit aciem.Neq; alter tribunus rei defuit:ſed miſſus a collega reſtitu
ente peditum aciem ad eqtes non caſtigando ad quā rem leuiorem auctorem eum culpæ ſocietas fece
rat:ſed ad imperio totus ad preces uerſus orare ſingulos uniuerſoſq;:ut ſe reum fortunæ eius dici cri/
mine eximerent:abnuente ac prohibente collega temeritatis me oīum potius ſocium:quā unius pru/
dentiæ dedi.Camillus in utraq; ueſtra fortuna ſuam gloriā uidet:ego:ni reſtituit̄ pugna:quod miſerri
mum eſt fortunam cū oībus:īfamiā ſolus ſentiā.Optimū uiſum eſt ī fluctuantē aciem tradi equos:&
pedeſtri pugna īuadere hoſtes:eunt īſignes armis aīſq;:qua premi parte maxīe peditum copias uident
nihil neq; apud duces:neq; apud milites remittit̄ a ſummo certamine aī.Senſit ergo euentus uirtutis
enixe opem & uolſci:q̄ mō ſimulato metu ceſſerāt:eūt ī uerā fugā effuſi.Magna pars:& ī ipo certamīe
& poſt in fuga cæſi cæteri ī caſtris:q̄ capta eodē īpetu ſunt:plures tamē capti:q̄ occiſi:ubi in recenſen/ Vincūt
dis captiuis cū tuſculani aliquot noſcitarent̄:ſecreti ab aliis ad tribunos adducunt̄: percunctantibuſq; Volſci.
faſſi publico cōſilio militaſſe.Cuius tam uicini belli metu Camillus motus extēplo ſe Romā captiuos
ductuꝝ ait:ne patres ignari ſint Tuſculanos ab ſocierate deſciſſe:caſtris exercituiq; interim:ſi uideatur
præſit collega documēto unus dies fuerat:ne ſua cōſilia melioribus præferret:nec tamē aut ipſi aut in
exercitu cuiquā ſatis placato animo Camillus laturus culpā eius uidebatur qua data:in tam præcipi/
tem caſum reſpublica eſſet:& tū in exercitu:tū Romæ conſtans oīum fama erat:cum uaria fortuna in
Volſcis geſta res eſſet:aduerſæ pugnæ fugæq; in.L.Furio culpā ſecundæ decus omne penes.M.Furiū
eſſe.Introductis in ſenatum captiuis:cum bello perſequendos tuſculanos patres cenſuiſſent.Camillo/
q; id bellum mandaſſent:adiutorem ſibi ad eam rem unum petit:permiſſoque ut ex collegis optaret:
quem uellet contra ſpem oīum.L.Furium optauit.Qua moderatione animi tum collegæ leuauit inſa
miā tum ſibi gloriā ingentē peperit.Nec fuit cū tuſculanis bellum:pace cōſtanti uim romanā arcuerūt
q̄ armis non poterat:Intrantibus fines romanis:non demigratum ex propinquis itineris locis non
cultus agroꝝ ītermiſſus:patētibus urbis portis togati obuiā frequentes īperatoribus ꝓceſſere:cōmea/ Camilli
tus exercitui comiter in caſtra ex urbe:& ex agris deuehitur.Tum Camillus caſtris ante portas poſitis: benigni
eadē ne forma pacis:quæ ī agris oſtētaret̄:etiā intra mœnia eē: ſcire cupiens:īgreſſus urbē:ubi paten/ tas ī col
tes ianuas & tabernis aptis ꝓpoſita oīa in medio uidit:intētoſq; opifices ſuo quēq; operi & ludos litte legam
raꝝ ſtrepere diſcētium uocibus:ac repletas ſemitas īter uulgus:aliud pueroꝝ & mulieꝝ hucatq; illuc